

**ONIM W PARADYGMATACH
JĘZYKOZNAWCZYCH**

**ОНІМ У МОВОЗНАВЧИХ
ПАРАДИГМАХ**

II

ONIM W PARADYGMATACH JĘZYKOZNAWCZYCH

ОНІМ У МОВОЗНАВЧИХ ПАРАДИГМАХ

II

Pod redakcją Ireny Mytnik
(University of Warsaw)

WN IKiRBL
Warszawa–Siedlce 2026

Recenzent:
dr hab. Marek Olejnik
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Redakcja językowa streszczeń
dr Renata Botwina

Projekt okładki:
Jakub Botwina

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Warszawski,
program IDUB

Copyright by WN IKRiBL, UW

ISBN 978-83-68206-53-1

Wydawnictwo Naukowe
Instytutu Kultury Regionalnej i Badań Literackich im. F. Karpińskiego
oraz
Uniwersytet Warszawski

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

Rozdział I

Onimy w kontekście agresji militarnej Rosji na Ukrainę

Неологізми української мови (2020–2024) у фокусі вчення про креативний потенціал відантропонімних утворень. <i>Тетяна Космеда</i>	15
--	----

Російська війна в Україні: образ тимчасово окупованого міста в щоденних воєнних зверненнях Блаженнішого Святослава (Шевчука). <i>Адріана Чучвара</i>	47
--	----

Онімний простір інтернет-видання «Українська правда» в 2022 році: корпуснобазований вимір. <i>Оксана Щупаківська</i>	67
--	----

Rozdział II

Współczesna problematyka antroponimiczna

Християнські імена в основах прізвищ Рівненщини. <i>Світлана Шийка</i>	99
---	----

Прізвища з поліфункційними формантами в сучасному антропоніміконі Волинської області. <i>Лариса Садова</i>	135
--	-----

Польські впливи на творення прізвищ українських футболістів із команд Галичини. <i>Ірина Процик</i>	161
---	-----

Rozdział III

Badania antroponimii historycznej

Антропонімія Поділля XVII ст.: українсько-польські контакти. <i>Зоряна Купчинська</i>	185
--	-----

Nazwiska katolików na -ski/-cki, -ska/-cka w <i>Księdze zapowiedzi łacińskiej parafii katedralnej w Łucku 1782-1826</i> . Słownik etymologiczno-motywacyjny. <i>Irena Mytnik</i>	203
---	-----

Rozdział IV

Z badań toponomastyki

Фонетично-графічні варіанти в ойконімії Тернопільщини: проблеми встановлення первинної форми назви поселення. <i>Святослав Вербич</i>	263
O nazwach miejscowości w powiecie krasnostawskim na podstawie onomastycznych artykułów w „Nestorze”. <i>Irena Kulik</i>	279

Contents

Introduction	9
--------------------	---

Section I

Names in the context of Russia's military aggression against Ukraine

Neologisms of the Ukrainian language (2020–2024) in the Focus of the Study of the Creative Potential of Derivatives from Anthroponymic Lexical Units. <i>Tetyana Kosmeda</i>	15
Russia's War in Ukraine: The Image of the Temporarily Occupied City in the Daily Wartime Addresses of His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk). <i>Adriana Chuchvara</i>	47
The Onymic Space of Ukrainian Media Outlet «Ukrainska Pravda» in 2022: a Corpus-Based Analysis. <i>Oksana Shchupakivs'ka</i>	67

Section II

Contemporary anthroponymous issues

Christian Names in the Bases of Surnames of the Rivne Region. <i>Svitlana Shyyka</i>	99
Surnames with Polyfunctional Morphemes in the Contemporary Anthroponymic System of the Volyn Region. <i>Larysa Sadova</i>	135
Polish Influences on the Formation of Nicknames of Ukrainian Football Players from Galician Teams. <i>Iryna Protsyk</i>	161

Section III

Research on historical anthroponymy

Anthroponymy of Podillia in the 17th century: Ukrainian-Polish Contacts. <i>Zoryana Kupchyns'ka</i>	185
---	-----

Surnames of Catholics with <i>-ski/-cki, -ska/-cka</i> in the <i>Marriage Banns Register of the Latin Cathedral Parish in Lutsk 1782-1826</i> . Etymological and motivational dictionary. <i>Irena Mytnik</i>	203
--	-----

Section IV

From toponomastics research

Phonetic-graphic Variants in the Oikonymy of the Ternopil Region: Issues of Determining the Original Form of Settlement Names. <i>Svyatoslav Verbych</i>	263
Place Names in the Krasnystaw District based on Onomastic Articles in "Nestor". <i>Irena Kulik</i>	279

Wstęp

Niniejsze wydanie wyrasta z tradycji „Spotkań onomastycznych”, zainicjowanych przed kilkoma laty przez Katedrę Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego, które stały się płaszczyzną naukowego dialogu badaczy z Polski i zagranicy, prowadzących wieloaspektowe studia z zakresu proprialnej warstwy języka współczesnej Ukrainy i rozumianego historycznie pogranicza polsko-ukraińskiego, obejmującego wschodnie rubieże dawnej i dzisiejszej Rzeczypospolitej.

Drugi tom monografii *Onim w paradygmatach językoznawczych / Onim у мовознавчих парадигмах*, który oddajemy do rąk Czytelników, jest kontynuacją studiów nad specyfiką systemów onimicznych, które skupiają w sobie jak w soczewce szeroki wachlarz faktów pozajęzykowych, od uwarunkowań politycznych, socjologicznych, etniczno-kulturowych po historyczno-osadnicze. Badania zostały ujęte w perspektywie funkcjonalnej, systemowo-strukturalnej oraz porównawczo-historycznej, umożliwiającej dogłębną analizę złożoności zjawisk wewnątrzsystemowych oraz kontekstów i wpływów zewnętrznych na systemy antroponomastyczne.

W rozdziale I omówione zostały wybrane zagadnienia onimii w kontekście agresji militarnej Rosji na Ukrainę. Otwierają je studia o charakterze analityczno-teoretycznym poświęcone neologizmom języka ukraińskiego (2020–2024) w świetle koncepcji kreatywnego potencjału formacji odantroponimicznych, które oparto na autorskim katalogu próbek językowych Ukraińców z lat 2020–2024, uwzględniającym język okresu wojny rosyjsko-ukraińskiej, po części zarejestrowanym w pracach leksykograficznych.

Tematykę wojenną kontynuują rozważania dotyczące obrazu tymczasowo okupowanego miasta w codziennych przemówieniach wojennych Jego Świątobliwości Światosława (Szewczuka), które ukazują sposób, w jaki toponimy mogą stać się środkiem kreacji obrazów rzeczywistości wojny. Za materiał empiryczny posłużyły wyzyskane z przemówień abp Światosława dane językowe zawierające toponim *Mariupol* i jego synonimy kontekstowe.

Kolejne studium zostało poświęcone przestrzeni onimicznej serwisu internetowego „Ukraińska Prawda” w 2022 roku w ujęciu korpusowym, organizacji strukturalno-semantycznej, hierarchii oraz dynamiki funkcjonowania onimów w narracji wojennej. Badania zostały oparte na autorskim korpusie specjalistycznym „Propria_UkrPravda2022”, zawierającym dane z pierwszych 100 dni wojny Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie. Ukazują one niezwykle ważną rolę onimicznej warstwy językowej w wojennym dyskursie informacyjnym.

Rozdział II wprowadza w tematykę współczesnej antroponomastyki Ukrainy Zachodniej. Studia dotyczą imion chrześcijańskich, które posłużyły za podstawy motywacyjne dzisiejszych i historycznych nazwisk obwodu rówieńskiego. Zbadano w nim udział imion męskich i żeńskich w kreacji nazwisk i w systemie onimicznym regionu oraz ich produktywność, począwszy od czasów średniowiecza, pokazując ścisły związek z antroponomią regionalną i zależność między najbogatszymi gniazdami nazwisk o motywacji odimiennej a zróżnicowaną zdolnością imion do tworzenia formacji pochodnych.

W dalszej części omówione zostały nazwiska z formantami polifunkcyjnymi w antroponimikonie obwodu wołyńskiego. Przedstawiono w niej zakres ich użycia, produktywność oraz powiązania z formantami patronimicznymi i posesywnymi, wskazano miejsce nazwisk omawianego typu we współczesnym systemie antroponimicznym Wołynia oraz ich specyfikę wynikającą z uwarunkowań historyczno-kulturowych i językowych.

Rozdział zamykają rozważania nad historią wpływów języka polskiego na tworzenie przezwisk ukraińskich piłkarzy drużyn Galicji, począwszy od czasów międzywojennych po współczesność, nad motywacją oraz środkami i sposobami ich kreacji.

Rozdział III został poświęcony zagadnieniom antroponomastyki historycznej. Rozpoczyna go wnikliwa analiza antroponomii Podola XVII wieku przedstawiona w kontekście kontaktów ukraińsko-polskich, oparta na danych językowych pochodzących z zabytku tureckiego *Defter Mufassal z 1681 roku*. Zaobserwowane interferencje systemu polskiego na nazewnictwo ludności ukraińskiej Podola dotyczą płaszczyzny fonetyki, procesów de-rywacyjnych i podstaw motywacyjnych odapelatywnych oraz

odimiennych, noszących znamiona języka polskiego. Wpływy polskie zaobserwowano również na poziomie formantów. Przeprowadzone badania pozwoliły na wyłonienie typowego modelu słowotwórczego nazwisk Ukraińców Podola w XVII wieku, którymi były formacje na *-ak* i *-uk*, funkcjonujące również we współczesnej antroponimii tego regionu.

Dalsze rozważania dotyczą nazwisk mężczyzn z sufiksem *-ski/-cki* oraz kobiet z sufiksem *-ska/-cka*, wiernych parafii rzymskokatolickiej w Łucku, które zostały wyekscerpowane z *Księgi zapowiedzi łacińskiej parafii katedralnej w Łucku 1782-1826*. Są to studia etymologiczne mające na celu wskazanie podstaw motywacyjnych zebranych antroponimów, a tym samym rzucenie światła na możliwe kierunki, z których na tereny diecezji łuckiej przybywali osadnicy polscy, jak również na udział toponimów ukraińskich w kreowaniu nazwisk katolików tej części Kresów południowo-wschodnich. Zaprezentowane badania stanowią część szerszych studiów nad antroponimią katolików wszystkich grup społecznych w diecezji łuckiej w drugiej połowie XVIII w. i w pierwszej połowie XIX w.

W rozdziale IV przedstawione zostały badania z obszaru toponomastyki rdzennych ziem Ukrainy oraz tzw. polsko-ukraińskiego pogranicza bliższego. Poświęcono je problematyce wariantywności fonetyczno-graficznej wybranych ojkonimów Tarnopolszczyzny, złożoności czynników gwarowych oraz pozajęzykowych w ustalaniu ich formy pierwotnej. Zwrócono uwagę na konieczność uwzględnienia zmian fonetycznych w strukturze ojkonimu oraz porównania formy współczesnej z wariantami historycznymi w jego prawidłowej etymologizacji. Rozdział zamyka omówienie wybranych ojkonimów i hydronimów z powiatu krasnostawskiego w województwie lubelskim w kontekście uwarunkowań historycznych i związanych z nimi wpływów języka ruskiego.

Wszystkim Autorom składam serdeczne podziękowania za udział w kolejnej edycji polsko-ukraińskich spotkań onomastycznych oraz współtworzenie niniejszego tomu monografii naukowej *Onim w paradygmatach językoznawczych / Онім у мовознавчих парадигмах*.

Rozdział I

Onimy w kontekście agresji militarnej Rosji na Ukrainę

Неологізми української мови (2020–2024) у фокусі вчення про креативний потенціал відантропонімних утворень

Події ХХІ століття, зокрема й російсько-українська війна, актуалізують екстралінгвальні мегачинники, що потужно впливають на динамічні процеси, які відбуваються в сучасній українській мові, насамперед у сфері лексики. Однозначно підтримуючи цю думку, Галина Мацюк слушно наголосила, що війна сформувала «...запит на теорію та методологію аналізу корелятивної взаємодії *онім – війна*» (Мацюк 2024: 15), і зауважила, що «...проблема зв'язку понять “онім” та “повномасштабна війна” ще не знайшла свого опрацювання» (там само). Цілком погоджуючись із наведеним твердженням, зауважмо, що зазначене проєктуємо й на відантропонімну лексику, оскільки на початку ХХІ ст., зокрема й після початку повномасштабної російсько-української війни, простежуємо моделювання величезного обсягу відантропонімних похідних, що на сьогодні ще не мають усебічної системної дескрипції, але вказують на формування нових ідеологій, політичних течій, відповідних глобальних політичних і соціальних процесів. Водночас зважмо, що й суспільно-політична лексика активно поповнюється відантропонімними утвореннями. Її опрацьовують лексикографійно, зокрема цю роботу фахово й системно здійснює Анатолій Нелюба (Нелюба 2025), публікуючи щорічні випуски словника неологізмів. Останній випуск цього словника «Лексико-словотвірні інновації» вийшов 2025 року й містить інновації за 2022–2024 роки. У цій науковій розвідці актуалізуємо зазначені матеріали, доповнивши їх прикладами з авторської картотеки, що містить зразки повсякденного мовлення українців, презентоване в публіцистичних джерелах, інтернет-просторі, масмедіа. Насамперед використано матеріал,

що виразно ілюструє розмовне мовлення українців – це фейсбук і ютуб, а також популярні видання й портали, зокрема *ВолиньUA*, *Цензор.НЕТ*, *Літературна Україна* та ін. Частково використано й матеріали іншого словника неологізмів української сучасності, укладачами якого є Лариса Шевченко й Дмитро Сизонов, – «Нові слова та фразеологізми в українських медіа», у якому презентовано неологізми, поширені в 2020 році (Шевченко, Сизонов 2020). У світлі сказаного варте уваги фахове обґрунтування поняття *повсякденне мовлення*, яке схарактеризувала Г. Мацюк у згаданій вище публікації, порівн.: лексика повсякденності «...є словником комунікативно-громадської сфери людини і водночас відображає спільний комунікативний світ людей як вияв їхньої соціалізації» (Мацюк 2024: 18). До цієї лексики, як зазначалося, входять і відантропонімі утворення, які вирізняються активним повсякденним уживанням для оцінки явищ, подій, феноменів соціальної та політичної багатомірної української реальності. Відантропонімі утворення містять значний семантико-прагматичний потенціал, що лише частково досліджений на матеріалі відтопонімічних утворень, насамперед періоду російсько-української війни (див.: Космеда, Ковтун 2024). Відонімі утворення – це наслідок потужної лінгвокреативної діяльності українців, в основі якої феномен людської психіки, «...що виявляється в прагненні людини до моделювання гострослів'я, жарту, іронії, мовної гри, мовного експерименту, зумисної актуалізації мовних аномалій, девіацій, порушення чинних мовних норм чи моделювання нової прагматичної норми. Зазначене стосується вербалізації емоцій, моделювання експресії, різних типів конотацій» (Космеда 2022: 221) й досліджується у вимірі *креативної лінгвістики* (див. про це: Kosmeda 2020). Утім на сьогодні вже обґрунтовано становлення і розвій нового наукового напрямку – *креативної ономастики*, що, зрозуміло, включає *креативну антропонімію* і *креативну топонімію* (див.: Космеда 2022). Креативну ономастику розглядаємо як неонапря́м, предмет якої – прагматичні значення і смисли, що виникають внаслідок мовотворчості, спроектованої на маніпулювання онімами з метою оновлення їхнього прагма-

тичного значення для реалізації відповідних запитів суспільства, що виявляється і в творення відонімних похідних. Одиницею креативної ономастики вважаємо *креатонім* – «...мінімальну структурну одиницю творчого акту, що базується на потенціалі маніпуляцій зі значенням власної назви» (там само: 222) внаслідок актуалізації її природних прагматичних можливостей. У межах теорії креативної ономастики, як видається, доцільно виокремити *вчення про креативний потенціал відонімних утворень* як теорії, що проєктується на вивчення своєрідного процесу трансформації прагматики онімів на їхні похідні. Наголосимо, що «...діагностичним маркером рівня мовленнєвого багатства» лінгвоперсони «...є новотвори, okazіональні похідні, новітнє осмислення наповнення антропонімів, актуалізація потенційних моделей антропонімних креатем» (там само: 221), а в межах учення про креативний потенціал відонімних утворень до діагностичного маркера лінгвокреативності вналежнуємо й *відантропонімні похідні*, що презентують особливості моделювання нових смислів, зокрема й за допомогою мовної гри через креалізовану деривацію, метафоризацію, евфемізацію чи дисфемінізацію, своєрідну сполучуваність, актуалізацію особливого національного мовомислення. Під *антропонімними похідними* розуміємо сукупність утворень, що мотивовані антропонімами й утворені різними морфологійними способами.

В українському мовознавстві сьогодні простежуємо наукові праці, у яких частково розглянуто й відантропонімні утворення початку ХХІ ст., й мови російсько-української війни, але це здійснюється в традиційному семантичному вимірі. Зокрема, це публікації Лілії Кухарук «Відонімні новотвори як мовне віддзеркалення російсько-української війни» (Кухарук 2023), а також Світлани Бузько «Поповнення словникового складу української мови неологізмами сучасного воєнного періоду» (див.: Бузько 2024), яка презентує лексико-семантичний і структурно-словотвірний аналіз розглянутих новотворів. Валентина Авраменко зосередила увагу на продуктивних моделях моделювання інновацій загалом, виокремивши відповідні тематичні групи, а також звернувши

увагу на стилістичну роль новотворів, що впливає на посилення експресивності медіатексту (див.: Авраменко 2024). Світлана Гриценко фокусує увагу на тому, що мовні інновації відображають насамперед емоції українців у ставленні до агресора, зокрема увагу зосереджено на дієслівних відантропонічних утвореннях, образному переосмисленні онімів російських політиків, а також новому українському топоніміконі. Ця дослідниця вводить образний термін «мовний щит», що ідентифікує окупантів за допомогою актуалізації відповідних кодових слів, зокрема й за допомогою прийому, номінованого «шиболет» (див.: Гриценко 2022). Інна Демешко характеризує традиційні морфологічні способи словотворення інновацій воєнного періоду й охоплює своєю увагою назви військової техніки, зневажливі назви ворога, номінації дій (перемога, допомога), назви волонтерської діяльності (Демешко 2023). Цінною видається й узагальнена праця Анатолія Нелюби, який пропонує оновлення теорії словотвору на ґрунті аналізу української мовної динаміки впродовж останніх 25-ти років, зокрема йдеться про актуалізацію відповідних способів деривації, домінувальних тенденцій, напр., моделей складання чи злиття (див.: Нелюба 2023).

Методологічною базою цього дослідження є положення класиків мовознавства (Вільгельма Вундта, Вільгельма фон Гумбольдта, Бодуена де Куртене, Олександра Потебні, Мартіна Хайдеггера) щодо причин творення нових слів, актуалізації їхньої мотивації, впливу мови на людину загалом, їхні твердження про основи мовної (комунікативної) спроможності людини, її здатності до породження комунікації, яка ґрунтується на психологічних і соціальних чинниках, а також про можливості людської лінгвокреативної діяльності. Крім того, урахуємо теорію конотонімів, розроблену українськими мовознавцями Євгеном Отіним (див.: Отін 1978) і його послідовницею Галиною Лукаш (див.: Лукаш 2011), що пояснює і механізм моделювання креатонімів.

Феномени прецедентності й асоціативності як база моделювання відантропонімних похідних

Моделювання містких за семантикою і прагматикою відантропонімних новотворів часто відбувається на основі актуалізації явища *прецедентності*. Прецедентність інтерпретують як спосіб використання відомих загалу феноменів, що належать до соціокультурних символів. Основними виразниками прецедентності традиційно вважають *прецедентні імена* (історичні, політичні, літературні постаті, персонажі творів і под.); *прецедентні висловлювання* (цитати, крилаті фрази, усталені вирази); *прецедентні ситуації*, які мотивовані прецедентними подіями, що переважно легко пізнаються мовцями, однак інколи прецедентну ситуацію необхідно пояснювати, якщо вона омовлює подію локального масштабу; *прецедентні тексти* – загальновідомі тексти (казки, пісні, Біблія та ін.). За поширеністю прецедентні одиниці вналежнюють до *національних*, які відомі кожному представнику відповідної національної лінгвокультури й входять у національну когнітивну базу; *соціумно-прецедентні*, що здебільшого відомі представникам певного соціуму – насамперед певної нації; також це групи людей, що об'єднані за територією, місцем проживання, спільними інтересами, професією, умовами життєдіяльності й історично сформованими типами діяльності та взаємодії; зокрема, це й організації людей, які сповідують однакові соціальні норми, одну культуру тощо. Зазначене й визначає їх поведінку, що зафіксовано у відповідній когнітивній базі учасників ситуативно зумовленого спілкування. *Універсально-прецедентні* одиниці вналежнюють до загальновідомих, що входить в універсальний когнітивний простір незалежно від етнічної чи культурної належності (див.: Петренко 2019).

Творення значення відантропонімних одиниць ґрунтоване й на *асоціативному мовомисленні*, яке потрактовуємо як спосіб мовомислення, що полягає у встановленні відношень, певних зв'язків між концептами, ідеями, об'єктами й подіями, що виникають унаслідок універсальних мисленевих процесів схожості, подібності, аналогічності, кон-

трасту, протилежностей, відмінностей, послідовностей або причинності. Це база моделювання лінгвокреативності, що засвідчує гнучкість мислення, своєрідний вияв інтуїції, що дає змогу лінгвоперсоні створювати нове в мовленні. Це природний процес, що залежить від особистого досвіду, емоцій, почуттів чи відчуттів, пам'яті. Асоціації стимулюють моделювання певних мисленнєвих ланцюжків між концептами, поняттями, образами, спогадами, враженнями, що залежить і від здатності людини до логічного, образного, емоційного типів мислення. У психолінгвістиці традиційно виокремлюють такі основні види асоціативних зв'язків: за подібністю, контрастом, часовою послідовністю й причинно-наслідковими параметрами. Асоціативне мовомислення допомагає лінгвоперсоні знаходити нешаблонні рішення, об'єднуючи різні сфери знань (див.: Космеда, Папіш 2026).

Відантропонімні похідні – мотивовані біблійними антропонімами як вияв універсальної прецедентності

Для творення відантропонімних okazіоналізмів використовують *біблійні імена*. У цьому разі простежуємо *яскраво виражену прецедентність*. Нагадаймо історію юного пастуха-ізраїльтянина *Давида*, який переміг велетня-філістимлянина *Голіафа* за допомогою праці й каменю, що загалом символізує перемогу віри й розуму над грубою силою. Цей біблійний епізод із Першої книги Самуїла проєктується на сучасну ситуацію – російсько-українську війну. Прецедентні імена актуалізуються разом із прецедентним текстом – Біблією. Омовлено характерну метафоричність щодо боротьби слабшого із сильнішим, порівн.: *Давидоголіафність цієї війни вимальовується все більше: Голіаф відчайдушно вимахує дубиною...* (Ю: 27.08.22). Виокремлюємо три словотвірні кроки для моделювання складного прикметника: **давидоголіафність** ← “**двидоголіафн(ий)**” ← “**Давидоголіаф**” ← **Давид і Голіаф**. Утворено значення ‘ознака, що вказує на поєднання сили й слабкості в боротьбі, але слабкість спричинить перемогу’.

Іншим прикладом прецедентності є також один із мотивів Біблії, порівн.: **байденоковчег** ← **ковчег Байден(а)**, напр.: *На разі він лише промимрив, що «ми Україні допоможемо». Все. Крапка. Ну а чого ви чекали... Тільки «байденоковчег» так і не збудував* (F: 08.06.23). Нагадаймо, що **ковчег** – це ‘велике судно для порятунку від потопу, яке збудував Ной’. За біблійними переказами, призначення судна, побудованого Ноем за наказом Господа, – урятувати сім’ю і тварин від Всесвітнього потопу. Отже, **байденоковчег** – це ‘те, що мав створити Байден, щоб врятувати Україну’. Актуалізовано біблійну прецедентність з накладанням біблійного мотиву на нинішню ситуацію в Україні в часи діяльності президента США Дж. Байдена.

Відантропонімні похідні, мотивовані прецедентними іменами – прізвищами сучасних українських політиків як вияв соціумно-національної прецедентності

На початку війни колишній помічник президента *Олексій Арестович* намагався заспокоїти українців, які перебували у стані шоку. Він виступав з оптимістичними, але неправдивими промовами. Якщо спочатку дієслово *арестовити* мало позитивний смисл, то згодом, коли українці розчарувалися і зрозуміли справжню сутність виступів цього політика, коли Арестович показав своє справжнє обличчя маніпулятора, виник іменник *арестовицина*, що номінує негативне суспільне явище, пов’язане з діяльністю О. Арестовича, порівн.: **аре(е)стóвщи(і)на** ← **Арестóв-ич**: *Я не знаю за всю країну, як це відбувалося, наприклад, на півдні. Знаю, що на моїй Сумщині ситуація повторюється один в один саме зараз. Скільки можна терпіти “арестовицину”?* (F: 03.04.22); *Арестовиціна* – це вияв сучасного хохляцтва і малоросійщини. Малорос завжди із роззявленим ротом дивився на Москву й намагався мавпувати все московське – людей, явища, моду тощо (ВолиньUA, 20.06.22). Простежуємо графічний варіант, що омовлює російську фонетику – *арестовиціна*, яка символізує зрадництво, що підсилює прагматичний ефект пейоративного смислу.

Таку сему негативну прагматику простежуємо у відантропонімного абстрактного іменника, утвореного за допомогою суфікса -щин, що демонструє усталену модель творення негативної оцінності й слугує для номінації негативного явища, як і в попередньому прикладі (*арестовщина*), порівн.: *бакановщина* ← **Баканов** (Іван Баканов – экс-голова служби безпеки України): *Ну, так треба буде з кров'ю ліквідовувати бакановицино-єрмаківщину...* (F: 21.10.23); *... але разом із тим шлейф бакановицини, як не крути, тягнеться за службою, і ніхто не відміняв зобов'язання з реформи СБУ* (Ю: 24.10.23). Таку саму негативну прагматику має й інша відантропонімна номінація *баканізація* ← “баканізува(ти)” ← **Баканов**, що моделює значення ‘наслідок негативної діяльності Баканова, який незаконно отримав посвідчення адвоката’: *Баканізацію адвокатури вважати завершеною* (F: 19.07.23).

Водночас креативність українців поширюється й на омовлення позитивних смислів, що, зокрема, пов'язано з діяльністю *Кирила Буданова* (екс-начальник Головного управління розвідки міністерства оборони України в період російсько-української війни, нині – керівника Офісу Президента України), що оцінюється пересічними українцями схвально. Вірять українці й прогнозам відомої болгарської провидиці Ванги. Тому на основі контамінації цих прізвищ змодельовано іменник *буданга* ← **Буд**[анов + **Ва**]нга зі значенням ‘позитивний тип людини, що презентує здібності Буданова й Ванги’: *...добрі прогнози наших українських буданг...* (Ю: 26.04.24).

На основі асоціацій, що виникають унаслідок переосмислення внутрішньої форми прізвищ, виникають оказіональні утворення з містким позитивним значенням. Розгляньмо зазначене на прикладі відантропонімного прикметника, що утворений трьома словотвірними кроками: *відбутусений* ← “*відбутуси(ти)*” ← “*бутуси(ти)*” ← **Бутус-ов**. **Юрій Бутусов** – відомий український журналіст, який відзначився бійкою у прямому ефірі з опозиційним українським політиком **Нестором Шуфричем**, що підтримував окупантів і поширював проросійські погляд. Його й *вібутусили*. Контекст: *Тепер ця істота має офіційного статусу – “відбутусений”*

(F: 19.02.22). Як бачимо, *відбутусили* асоціативно нагадує українське розмовне слово *віддубасили*, що має значення ‘сильно побити, відлупцювати’. Це dokonаний вид дієслова, що передбачає інтенсивний фізичний вплив, часто з використанням кулаків.

Найбільш продуктивним для моделювання відомісних утворень виявляється прізвище *Андрія Єрмака* – екс-керівника Офісу Президента України, який упродовж тривалого часу (2020–2025), зокрема від початку російсько-української війни до грудня 2025 року, обіймав зазначену посаду. Українське суспільство оцінювало його переважно негативно, що й породило низку новотворів пейоративного семантико-прагматичного навантаження, що є відповідною реакцією суспільства на діяльність цієї персони, яка яскраво ілюструє соціумно-національну прецедентність. Насамперед укажімо на модель, що актуалізує негативнооцінне слово зниженої розмовної тональності – вульгаризм, який має узагальнено-оцінну семантику й прагматику негативу (див. про цей тип слів: Космеда 2000). До таких лексем вналежнуємо російське лайливе слово *дєрьмо*, яке до того ж використовують у російському орфоепічному варіанті (ненормативне для української мови вживання літери *є* і м’якого знаку). У переносному значенні цю лексему використовують для опису чогось дуже поганого, неякісного, нікчемного або огидного, порівн.: *дєрмак* ← д[єрьм(о) Єрм]ак: *Епічне фото – асфальтобарига різніченко привіз долю дєрмаку, маляр відщастя люрить по колінах* (F: 16.11.22). Або: *дєрьмобот* ← [дєрьмó + єрмо]бóт. Контексти: – *З’явилися перші єрмоботи... – Правильніше – дєрьмоботи* (F: 18.04.24). *Вот* – скорочення від англ. *robot*: це слово має таке значення: ‘програма, яка виконує автоматично чи за відповідним розкладом певні дії через ті ж інтерфейси, що й звичайний користувач’. Цей новотвір уживають щодо омовлення програм, які створював керівник офісу Президента України, що не має схвалення в українського народу.

Вплив англійської мови на сучасне українське мовлення простежуємо й в іншій лексемі, утвореній від оніма *Єрмак* і компонента *гейт*, що походить від англ. *gate*. Цей суфікс

у політиці й медіа слугує для позначення скандалів із указівкою на приховане правопорушення. Порівн.: єрмакгейт ← **Єрмак**, напр.: *А ось і відповідь на Єрмакгейт – наш недо-наполеончик Боневтік героїчно наказав ЗСУ звільнити південь! Тобто спочатку розмінував кордони, здав українські міста разом з мешканцями на поталу ворогу* (F: 11.07.22).

Лінгвокреативність українців спрямована й на моделювання значення ‘дія, спроектована на позбавлення довілля низки виразно негативних ознак Єрмака’, порівн.: деєрмакізація ← “деєрмакізувати” ← “**єрмакізувати**” ← **Єрма́к**, контекст: *Звісно, США мають широкий вибір способів для «де-єрмакізації» України». Але є проблема. Україна воює. Серйозний опір Єрмака тиску США може дезорганізувати ситуацію всередині держави, що воює* (F: 05.11.22).

Для омовлення характеристики Єрмака актуалізовано ще одне узагальнено-негативне значення відантропонімного утворення, яке містить лексема *кодло*, що має яскраву негативну тональність: це слово марковане як *зневажливе, лайливе*, уживається в сенсі ‘про людей, які викликають зневагу, оскільки належать до злочинців, порушників закону’, порівн.: **єрмакодло** ← [кодл(о) **Єрмак(а)**] – ‘кодло Єрмака; про прибічників Єрмака’, напр.: *Саме Єрмакодло є злочинцями, яке відкрило «двері в наш дім» та впустили туди вбивць, бо знали, що буде, і нічого не робили* (F: О. Дракін, 18.04.23).

Щодо послідовників і соратників Єрмака, актуалізовано й okazіоналізм *єрмакович*, що вжита у формі множини, а це значить, що слово слід вналежнювати до загальних назв внаслідок актуалізації процесу антономазії та писати з маленької літери, порівн.: **єрмакович** ← **Єрмак**, контекст: *А ти вже порішала, хто від Ухиянтичів – Ленка чи Вовка піде, єрмаковичів, Кошових, Арахамічевих?! СПИСОК В СТУДІЮ!!!!* (F: 24.11.23).

За допомогою емоційно-оцінних суфіксів зневажливості також утворено негативну номінацію **єрмачок** ← **Єрмак** у значенні ‘прихильник Єрмака; такий, як Єрмак’, напр.: *І в результаті 2/3 наших безцінних солдат, які могли б мати броньовики, не отримають їх, бо безтолковий «волонтер»*

розбазарив народні пожертви. ...Або може і гірше: намагався розікрати разом з **єрмачками** (F: 11.11.22). Простежуємо асоціацію із висловом засланий козачок – ‘особа, яка працює в певній організації в інтересах ворожої чи конкуруючої сторони, шпигун, подвійний агент’.

Поширеною в мовленні українців є й лексема *єрмократія* в значенні ‘влада Єрмака’, що презентує типову модель словотворення: **єрмакократія** ← ‘влада Єрмака’, напр.: «**Єрмакократія**», розгром олігархів, «битва з корупцією». Що німцям розказали про нас як країну... (Ю: 11.06.24). Простежуємо й усічений варіант цієї моделі словотворення: **єрмакратія** ← ‘влада Єрмака’, напр.: Деякі ознаки **єрмакратії** все ж таки з’явилися: до США на фотосесію поїхала людина, яка насправді керує країною (F: 15.11.23).

Вище вже демонструвалася модель творення відантропонімних утворень із суфіксами -ів + щин, як-от: **єрмаківщина** ← **Єрмак** у значенні ‘негативне суспільне явище, пов’язане з діяльністю Єрмака’, напр.: Ну, так треба буде з кров’ю ліквідувати <...> **єрмаківщину**... (F: 21.10.23).

Виразно негативною є й складена лексема, у структуру якої, окрім онімної назви прізвища *Єрмак*, ще й слово *гермафродит*. Містка пейоративна семантика мотивована прикладовою конструкцією, порівн: **єрмакофродит** ← [**Єрмак-герма**]фродит, тобто *Єрмак-гермафродит*. Як відомо, *гермофродит* – це ‘людина, яка має ознаки й статеві органи обох статей’. Нагадаймо, що цей термін походить від імені міфічного сина *Гермеса* й *Афродити*, який після злиття з німфою Салмакідою поєднав чоловічу й жіночу статі, тобто став єдиною двостатевою істотою. Однак, зважаючи на те, що *гермофродитизм* поширений серед *безхребетних* (равлики, слимаки, черв’яки), то, очевидно, для моделювання нового значення в розглядуваного відонімного утворення актуалізовано й семи ‘безхребетність’, ‘нікчемність’, ‘аномальність’. Отже, в цьому разі простежуємо актуалізацію міфологічного контексту з його проєкцією на соціальний контекст, тобто виокремлюємо складний механізм моделювання значення з накладанням різних видів прецедентності й актуалізацією асоціативності за подібністю. Напр.: *Вчорашнє*

інтерв'ю Зеленського *Washington Post* напевні розвіяло будь-які спроби брехні <...> його **єрмакофродитів** на тему: нас не попередили про війну належним чином (Цензор.НЕТ: 17.08.22).

За допомогою суфікса із семантикою збірності -ня утворено й негативно маркований іменник збірності **єрмачня** ← **Єрмак** зі значенням 'сукупність осіб, пов'язаних з Єрмаком', напр.: *Нехай єрмачня бачить, що Залужний має всенародну підтримку!* (F: 05.11.23).

Привертає увагу й відонімне утворення, що вказує на 'місце поширеності впливу Єрмака', – **єрмачатник** ← **Єрмак**, напр.: *Відкрию страшну таємницю: ніхто з єрмачатника ваших дописів не читає, клали вони із прибором на ваші «ненавиджу аж трясє». Не бояться вони вас. Боялися. Два роки тому перелякалися. А сьогодні вже впевнилися у тому, що боятися нема чого...* (F: 09.04.24), що нагадує подібні за значення номінації, які вказують на місце перебування тварин, – **курятник** ('приміщення для курей'), що, очевидно, також впливає на негативне сприйняття номінації **єрмачатник**.

Простежуємо один відонімний прикметник **під'єрмачний** ← **під Єрмак(ом)**, що асоціативно нагадує лексему **під'яремний**, яка містить пейоративну оцінку стану, тобто в переносному значенні це 'людина, яка перебуває під ярмом, у підневільному стані, що відзначається тяжбою підневільного життя', тобто в переносному значенні розглядувана лексема містить такі смисли: 'поневолений', 'уярмлений', 'залежний', 'підневільний'. Крім того, простежуємо феномен паронімної атракції: **Єрмак** – **ярмо**. Напр.: *Ви, звісно, чули радісну заяву під'єрмачного Кулеби про скасування для України необхідності отримувати ПДЧ. Хтось навіть серед притомних людей радіти почав...* (F: 14.07.23). Ідеться про асоціативність за подібністю форми.

Оригінальною є тенденція творення загальних назв від двох прізвищевих слів, що пов'язані між собою певною діяльністю: ідеться про *Зеленського* як Президента України і **Єрмака** – як секретаря його офісу. Утворені відантропонімні лексеми вказують на певну спільність між людьми,

які мають ці прізвища. Маємо нові okazіональні власні назви, що переходять у розряд загальних, оскільки презентують значення узагальнення певних ознак, хоча й залишається написання з великої літери. Відбувається моделювання пейоративних смислів, зокрема **Зермак** ← **Зе**лєнськ(ий) + **Є**рмак, напр.: *Чому Зелемойський став Зермаком?* (Ю: 30.09.23). У наведеному контексті маємо ще одну гібридну назву, що омовлює двох персон – *Зеленського й Коломойського*. Водночас від okazіоналізму *Зермак* змодельовано кілька похідних, зокрема це іменники **зермаківєць** ← **Зермак**, напр.: *Зермаківці пробралися до американських ЗМІ...* (F: Н. Щира, 04.12.23) та **зермаківщина** ← **Зермак**, напр.: *Нема слів... твоя зермаківщина робить ВСЕ, щоб доруйнувати...* (F: 20.08.24).

Улітку 2024 року було вбито відомому українську політику, экс-депутата Верховної Ради України, доктора філологічних наук, професора Львівського національного політехнічного університету, послідовного поборника прав українців, палку захисницю правового статусу української мови. У суспільному просторі України цю людину оцінювали неоднозначно. Її діяльність щодо боротьби за впровадження української мови в соціумний український простір була послідовною і безапеляційною, що відповідно омовлювалося, порівн.: **фаріонізація** ← **фаріонізувати** ← **Фаріон**, напр.: *Лагідній українізації кінець. Зробімо максимальний символ з Фаріон. Влада завалила іспит. Попереду жорстка фаріонізація* (Ю: 26.07.24). *Фаріонізація* – ‘активний процес українізації суспільства, що полягає насамперед в абсолютному володінні населення українською мовою та її поширенні у всіх соціальних сферах’. Порівн. також: *Ми маємо фаріонізувати український простір* (Ю: 26.07.24). Змодельовано й значення ‘про тих, хто сприймає погляди І. Фаріон’, напр.: *Не хочеться про се говорити. Але... Наша країна стрімко перетворюється в країну фаріонознавців...* (F: 15.11.23). Також актуалізовано модель творення відапелятивного іменника абстрактної семантики із суфіксом -щин(а) **фаріонщина** ← **Фаріон**. Так омовлено смисл ‘суспільне явище, пов’язане з діяльністю Ірини Фаріон’, напр.: *Фаріон-*

щина – це 100 % українськість. Без домішок лібералізму, космополітизму, рашизму і бидляцтва! (F: 18.05.24). Значення презентує позитивну оцінку, однак це оцінка ідеологічна, тому її аксіологічне значення залежить від поглядів суспільства, що діаметрально різняться: від схвалення діяльності політикині до її засудження. Простежено й ослівлення значення ‘ненависть до Фаріон’ – **фаріонофобія**, напр.: **Фаріонофобія** – це неприйняття образливої для малоросів правди (F:16.11.23). Звичайно, і після смерті І. Фаріон є ті, хто її ненавидить, не сприймає її світогляду, політичної позиції. Логічно виникла лексема **антифаріонівець**, що протиставляється лексемі **фаріонівець** (‘послідовник Фаріон’), напр.: *Суспільство почало поляризуватися. Одні стали **антифаріонівцями**, дошукуючись при цьому плям у біографії пані Ірини і розповідаючи, що вона агент ФСБ. Інші стали її якими прихильниками* (F: 15.11.23). Виник і прикметник, що позначає відповідну ознаку, пов’язану з діяльністю Фаріон, **антифаріонівський** ← **антифаріон-івець**, напр.: *...так звана «незалежна студентська профспілка «Пряма дія», яка, пишуть, активно співпрацювала з російськими рухами, а зараз стала активним організатором **антифаріонівського** мітингу у Львові* (F: 16.11.23).

Отже, як бачимо, в сучасному українському мовному просторі активно функціонують аксіологічно марковані відоміні номінації, що відображають соціумно-національну прецедентність, які творяться за чинними моделями. Проте похідні від онімів презентують прагматику антропоніма чи антропонімів, від якого чи яких походять, накладаючи на це значення низку аксіологічних маркерів, що можуть презентувати й протилежні смисли.

Відантропонімні похідні, мотивовані прецедентними іменами – прізвищами соціумно оцінюваних зарубіжних політиків

Активність у розбудові відантропонімних утворень простежуємо і в проєкції на прізвища останніх президентів США – Джо Байдена й Дональда Трампа. Зрозуміло, що пошире-

ним стало значення ‘прихильник чи послідовник Байдена’, закріплене за утворенням **байденіст** ← **Байден**, напр.: *Портнікови, яковини, фурси, чекалкини та інші пропагандисти-байденісти на соросівських грантах, які навіть жодного слова не сказали про ленд-ліз для України, який Байден підписав півтора року тому, а потім сховав під скатертину!* (F: 16.02.24). У наведеному реченні також презентовано цілу низку номінацій, що ілюструють явище антономазії – переходу лексеми з розряду власної назви в загальну для утворення абстрактної семантики: ‘тип людей, номінований основою, що презентує відомих діячів українського соціуму, однак з актуалізацією негативної прагматики’ (*портнікови, яковини, фурси, чекалкини*).

За продуктивною моделлю утворено й okazaціоналізм *байденіана* в значенні ‘окреслення сукупності дій Дж. Байдена’, напр.: *Чи республіканська трампе́дія просто зміниться на демократичну байдені́ану?* (ДТ, 16.12.2020). Простежуємо омовлення опозиції демократична *байденіана* і республіканська *трампе́дія*. Поширеним є і модель із додаванням суфікса -ізм до прізвища: *байдені́зм*, напр.: *Підводні камені байдені́зму, або До чого готуватися Україні* (112 – “112 Україна”: 17.11.2020); *Байдені́зм* крокуватиме планетою в час пандемії, адже справитися з недугою навряд зможуть республіканці за короткий термін (PI, 12.11.2020); *Тобто «трампі́зм» підштовхнув Європу до змін, те ж саме може зробити і «байдені́зм», але просто «менш різкими методами»* (ДТ, 06.11.2020). Знову омовлено семантико-прагматичну опозицію *байдені́зм* – *трмпі́зм*. Суфікс -ен(я), що слугує для моделювання зневажливої оцінки, указує на недорослість істоти, яку номінує, а тому ця істота не має належного досвіду, мислить недосконало, порівн.: **байденя** ← **Байден**, напр.: – *Як можна боротися з корупцією «агресивно»?* – *Так, як і байденята* (F: 07.10.23). Оскільки дії Байдена критикували, то й змодельовано прикметник, що вказує на несприйняття політики Байдена, порівн.: **антибайденівський** ← **байденівськ(ий)**, префікс анти- має усталене значення ‘проти’, напр.: *Але оскільки зараз повелися на антибайденівську ри-*

торику й ніби адекватні, критично налаштовані люди, напишу й про це пару слів (F:14.06.22).

Прізвище чинного президента США Д. Трамп також породило відомі утворення аксіологічної семантики й прагматики, що проєктується на діяльність Трампа в попередньому терміні: її іронійно порівнюють із пандемією, порівн.: **трамппандемія** ← **пандемія Трамп(а)**, напр.: *Це жахливий сценарій для європейців, які протягом чотирьох років правління колишнього президента США несли на собі весь тягар його антагонізму і сподівання, що більше ніколи не зіткнуться з **трамппандемією*** (Ю: 14.10.23). Лексема **трамппандемія** презентує виразне переносне значення – ‘найвища інтенсивність розвитку політичного процесу, очолюваного Д. Трампом’. Цю політику порівнюють із терапією чи навіть шокотерапією – потужним виявом терапії: **трампотерапія** ← **терапія Трамп(а)** ← [Трамп + шок]отерапія, напр.: ***Трампотерапія! Як шокотерапія. Перші прізвища потенційних призначенців Рудого Донні*** (Ю: 07.11.24). Змодельовано значення – ‘дії Трампа, що є непердбачуваними й можуть викликати шок’.

У масмедіа поширене й похідне від прізвища розглядуваного політика слово **трампоманія**, напр.: ***Трампоманія** набирає нових шалених обертів. Уся ця соціально-політична лихоманка давно вже вийшла далеко за межі тільки США* (ОБ: 27.02.2025); *Передчасна «**трампоманія**», або як УПЦ не обпектись ще раз* (Raskolam.NET: 21.01.2025). Водночас наголосимо, що функціонування цієї лексеми зафіксоване ще в 2016 році: ***Трампоманія в Росії*** (назва сюжету) (Канал 24: ВК, 09.11.16), зокрема й із застосуванням прийому капіталізації: ***ТРАМПоманія і ТРАМПофобія. Перезавантаження не буде*** (Oboz.UA: 24.11.2016). Як відомо, **манія** – це ‘патологічний психічний стан, що характеризується аномально підвищеним або дратівливим настроєм, надмірною енергією, прискореним мисленням й активністю’. Хоч у побутовому повсякденному мовленні це слово використовують у значенні ‘нав’язлива пристрасть до когось або чогось’. Отже, актуалізовано смисл ‘надмірна пристрасть до ідеології, поглядів Трампа’. У наведеному контексті простежуємо

утворення антонімної номінація *ТРАМП*фобія, що також презентує написання з актуалізацією прийому капіталізації. Знову використано термін психології: на цей раз *фобія* в значенні ‘ірраціональний, надмірний і постійний страх перед чимось чи кимось’. Подібні слововживання засвідчують, що Трампом не лише надмірно захоплюються, але його й надмірно бояться. Близьке за значенням до *трампоманія* слово *трампозалежність*, значення якого має іронічний маркер, оскільки дія, ним омовлена, проєктується на самого Трампа, що й створює ефект мовної гри, напр.: *У Трампа завжди була одна залежність – трампозалежність* (F: 27.09.2025).

Функціює і термін *трампіст*, що називає прихильників Трампа, його ідеології, напр.: *І будуть один поперед одного рвати на собі вишиванки, хто був більшим «shy trampist» – сором’язливим, прихованим трампістом* (Zik.ua, 09.11.16). У цьому разі наведено й еквівалентну англomовну номінація – *shy trampist*. Поширено й антонімну лексему *антитрампіст*, напр.: *Камала ГАРРІС обрала ВІЦЕПРЕЗИДЕНТА! Ним став затятий антитрампіст Тім Уолз* (Ю: 11.11.2025). *Антитрампіст* походить від *антитрампізм*, що мотивоване лексемою *трампізм*: *Що може стати небезпечним чинником для України: до чого тут антитрампізм* (Comments.ua: 02.04.2025). Простежуємо низку похідних із семантикою негативу.

Виникли й слова для номінації потужної політики Трампа, що базується на його прагненні керувати оноосібно, порівн.: **монотрампізм** ← **трампізм**, напр.: *Раніше Україна традиційно спиралася на двопартійну підтримку США: президента-республіканця врівноважував демократичний конгрес і навпаки. Зараз такого не буде. Монотрампізм прийшов на певний період часу* (Ю: 09.11.24). Термін *трампізм* сьогодні номінує політичну ідеологію, що пов’язана з діяльністю сорок п’ятого й сорок сьомого Президента США Д. Трампа, напр.: *Месія йде. Чи переживе трампізм Трампа* (НВ: 13.12.2020). У наведеному контексті презентовано мовну гру, що заґрунтована на актуалізованій тавтології: зазначене викликає гумористичний ефект.

Поширене ще одне іронійне утворення від прізвища Трамп – *трампедія* ‘позначення закінчення президентської діяльності Д. Трампа’, напр.: «*Фініта* ля **трампедія**...» (ДТ: 16.12.2020); *Розвести трампедію з результатами Трампу* вдалося, але навряд чи вдасться її кульмінаційно завершити (Г: 29.12.2020). *Трампедія* уподібнено до *комедія*, що традиційно використовується в наведеному вислові (*фініта* ля *комедія*). Зазначене передає подвійну прецедентність й підсилює негативний смисл.

Сьогодні в медіа поширені словосполучення, у складі який прикметник *трампівський*: цей ад’єктив використовують для опису стилю, промов чи дій, характерних для Трампа. Зазначений прикметник стосується трампізму – політичної ідеології Трампа, напр.: *Чому трампівське уявлення про світ конфліктує з українським і чому це важливіше за персоналії* (СП: 27.01.2026); «**Трампівський кошмар**». *Чого бояться у Європі, якщо Гарріс програє* (НУ: 05.11.2024); *Підсумки 2025 і прогнози: чи приймуть українці домовленості про «трампівський мир»* (Ю: 29.12.2025).

Простежуємо й моделювання слів із негативними значенням, що характерні для розмовного мовлення українців, із виразною прецедентністю та моделюванням мовної гри, порівн.: **ТРАМПець** ← [Трамп + кап]ець, тобто згорнуте значення ‘Трамп як капець / кінець’, напр.: **ТРАМПлін** чи **ТРАМПець** – *все попереду* (Ю: 07.11.24). У наведеному вислові зіштовхнуто протилежні значення, оскільки **ТРАМПлін** ← [Трамп + трамп]лін вербалізує смисл ‘Трамп як трамплін’. Змодельовано мовну гру, що базується на протиставленні двох okazіоналізмів, які по-різному утворюють слова з основою ТРАМП, що презентовано з актуалізацією прийому капіталізації (написання всього слова з великих літер), а також за допомогою паронімної атракції – подібності слів *Трамп* і *трамплін*.

Відантропонімні похідні, мотивовані прецедентними іменами – прізвищами політиків-ворогів України

Насамперед звернімо увагу, що в період російсько-української війни й напередодні її, крім сучасних ворогів – російських агресорів, для порівняння з їх діяльністю українці згадують і німецьких фашистів, зокрема це *Адольф Гітлер*, порівн.: *гітлеріти*, тобто ‘набувати ознак Гітлера’, контекст: *Кремль клінічно гітлеріє, будьте напоготові* (КЕ: 27.06.2020). Також є згадка про головного пропагандиста нацистської Німеччини *Йозефа Гебеля*, від прізвища якого змодельована відповідний дієприкметник *огеббельсований* ← “*огеббельсувати*” ← “*геббельсувати*” ← *Геббельс*. Ідеться про дії, подібні до тих, які здійснював названий в основі слова нацист, напр.: *Що ж, глядачі цього каналу просто молодці! Браво! Крок за кроком – і це зрозуміють мільйони огеббельсованих.... Процес розпочався...* (F: 18.11.24). Згадують українці й ідеалізованого радянською владою маршала *Георгія Жукова*, коли розмірковують про методи боротьби рашистів у сучасній російсько-українській війні. Змодельовано дві синонімічні відантропонімні номінації, що називають негативно явище, яке омовлюють наслідки діяльності цього радянського полководця, – *жуковізм* ← *Жуков* і *жуковщина* ← *Жуков*, напр.: *А зараз доступно поясню про небезпеку російських маркерів: пушкінізмів, жуковізмів, ленінізмів etc...* (F: 20.09.22). У контексті простежуємо й низку інших відантропонімних утворень від прізвищ «видатних» росіян – *пушкінізм*, *ленінізм*, що засвідчує продуктивність відантропонімних утворень від російських прізвищ діячів минулого, пропагандистів «русского мира».

Від прізвищ сучасних агресорів – противників України також творяться відантропонімні номінації. Насамперед номінують процес звільнення від впливу Путіна, порівн.: *депутінізувати* ← *путінізува(ти)* ← *Путін* чи *депутанізація* ← *депутанізувати*, напр.: *Настав час депутінізувати Росію та світ. Стратегія депутінізації – це більше зброї для України. Чим більше зброї – тим коротший шлях до миру*

(F, 27.06.22); *Тижневий звіт: ситуація на дипломатичному фронті 03.03.22. «Депутінізація» світу* (F: 03.03.22).

Зафіксовано й омовлення іронійної номінації, що слугує для окреслення сучасної російської економіки, до створення якої спричинився агресор, порівн.: **путіноміка** ← [**Путін + еко**]номіка, контекст: *Коли впаде «путіноміка»? (Ю: 05.04.23).*

Термін *путінозалежність*, як і *путлероманія*, містять указівку на наявність певних відхилень у психічному здоров'ї тих, хто схвалює Путіна, любить його (*путлеролюбці*), підтримує його ідеї, напр.: *Звертаюсь до вас, не любі і не дорогі «путлеролюбці». Вас є чимало, кількох знаю особисто. Знаю вас, але вашого діагнозу – ні, мабуть, «путінозалежність», або «путлероманія», якимось так... (Рецензії. Публіцистика: 01.07.2014); Допомогти Трампу подолати путінозалежність* (F: 27.09.2025); *Та немає у Трампа ніякої «путінозалежності». І ніколи не було. Навіщо розповсюджувати ці кремлівські вигадки?* (F: 27.09.2025).

Прозоре значення містить прикметник **злопутінський**, утворений від словосполучення **зл(о) Путін(а)** з актуалізацією значенням 'ознака, пов'язана зі злом Путіна': *Ми нічого не зробили для того, щоб Крим став українським. Якби було інакше, злопутінська авантюра не мала б на півострові такої масової підтримки... (ЛУ, № 47–48/2020).*

Кілька новотворів слугують для утворення фемінізмів на позначення жінок, які підтримують агресора. Це складні слова, що також містять іронію, глум, насміх, порівн.: **путінолюбителька** ← **любителька Путін(а)**, напр: *У країні, що знаходиться в стані війни, голосування за порожнє шоу інакше як масовою шизофренією не назвати. Пізніше ця путінолюбителька здійснила відповідні дії... (F: 05.05.23), а також путінферштеєнка* ← **'Путін ферштейн'**. Прагматика цієї номінації посилена актуалізацією запозичення з німецької мови, що презентоване кирилицею, – *ферштейн*, порівн.: *За кілька днів цю посадову особу абсолютно випадково під камери й притихлі голоси її ошелешених підлеглих «попалили» на хабарі ледь не в півсотні тисяч гривень. Тепер на її місці працює інша людина, а сама путінферштеєнка й хабарниця*

готується до суду. Не треба намагатися зазирнути в очі сатані й брати хабарі. Це взаємопов'язано (F: 11.09.22). Наведені okazіоналізми спроектовані на називання зрадників, жінок, що підтримують агресора. На жаль, такі факти мають місце, але українці їх викривають. Простежуємо прозору прецедентність: нім. *verstehen* означає 'розуміти' або 'зрозуміло' й інколи вживаються в розмовному мовленні українців для підтвердження того, що щось абсолютно зрозуміло або прийнято, тобто актуалізація цього запозичення – факт повсякденного мовлення. У цьому разі омовлено натяк на зв'язок із фашизмом.

До okazіональних відонімних номінації вналежнюємо й такі, які пов'язані з прізвищем самопроголошеного президента Білорусі *Олександра Лукашенка*. Омовлено факт викрадення українських дітей і перетворення їх на «яничарів», порівн.: *лукашенкоюгенд* ← '*югенд Лукашенк(а)*', напр.: *Лукашенкоюгенд: українських дітей вчать ненавидіти Україну* (Ю: 27.07.23). Компонент *югенд* – це лексема, яка також запозичена з німецької мови й презентована кирилицею, що була поширена в часи дії фашистів й номінувала їхнє молоде покоління. Сьогодні ця назва також розповсюджена й називає молодих представників неофашизму, зокрема указаний термін асоціюється з нацистською організацією «Гітлерюгенд», порівн.: *югенд* (нім. *Jugend* 'молодь').

Розгляньмо й лексему *лукафюрер* ← *фюрер Лук(а)*: *Лукафюрер не приховував, що він відкритий ворог – «Україна ніколи з нами не буде воевати: эта война продлится ну максимум три-четыре дня»* (F: 02.06.22). Зазначена мовна одиниця має узагальнювальне значення 'послідовник агресора'. Слово *фюрер* походить від нім. *Führer* у значенні 'вождь'. Як відомо, це титул, який використовували для позначення верховного лідера нацистської Німеччини Адольфа Гітлера, що об'єднував функції глави держави, верховного головнокомандувача й лідера нацистської партії. Основний принцип діяльності фюрера, її ідеологічна основа – абсолютна покіра, воля фюрера замінювала закони, що сформувало культ особистості. Іронійна номінація базується на прямій аналогії, прецедентності й асоціативності.

Українці сьогодні згадують для аналогії з російськими агресорами й про діяльність *Чингістана* – відомого агресора, який силою підкорив багато народів, засновника Монгольської імперії (бл. 1155–1227 рр.), порівн.: **чингісханити** ← **Чингісхан**. Актуалізовано значення ‘дія, пов’язана із Чингісханом, тобто йдеться про поведження аналогічно до Чингісхан): *Безсмертна смерть на величі своїй схибулась: із «руською весною», з «руським миром» знов клята в світі підло чингісханить* (F: 01.2020). Простежуємо вияв історичної прецедентності.

Висновки. У сучасному повсякденному українському мовленні простежуємо продуктивну тенденцію до творення відантропонімних номінацій, що презентують актуальні суспільно-політичні події, явища, факти, обставини. Природа значення власної назви характеризується виразною прагматикою, що й дає змогу моделювати неологізми й оказіоналізми з великим умістом аксіологічності. Сучасні носії української мови вирізняються високим рівнем лінгвокреативності, що виявляємо й під час моделювання відантропонімних утворень – креатонімів. Зазначене є предметом креативної антропонімії, що сфокусована на розробленні вчення про креативний потенціал відонімних утворень як теорії, що проєктується на вивчення процесу творення відантропонімних назв, які актуалізують систему моделей словотвірної і семантичної деривації, пояснює механізми творення мовної гри з актуалізацією низки прийомів.

Показано, що в основі лінгвокреативності сучасних українських мовців феномен прецедентності як універсального й національного, зокрема й соціокультурного, явища. Доведено, що прецедентність відантропонімних утворень мотивована насамперед прецедентними іменами, до яких вналежнуємо прізвища відомих політиків, державних діячів міжнародного й національного рівня.

Водночас на прагматику прецедентного імені накладається й прецедентна ситуація, подія, що посилює прецедентність, робить її подвійно мотивованою. Прагматично-семантичне навантаження відантропонімних утворень власне й пояснюється такою потужною прецедентністю, що завжди

оцінюється, хоча аксіологічність може бути й амбівалетною, оскільки вона мотивована ідеологією, поглядами, світоглядом тих, хто творить номінації і водночас тих, чиї прізвища мотивують характер аксіологічної прецедентності.

Серед національних прецедентних номінацій передусім виокремлюємо соціумно-прецедентні, що мотивовані (1) одним чи кількома прізвищами провідних українських політиків, а також державних діячів (чинних чи у відставці), хоча можуть актуалізуватися й прізвища відомих у світі персон; (2) прізвищами сучасних зарубіжних політичних лідерів чи державних діячів, (3) прізвищами зарубіжних політичних лідерів чи діячів минулого, для яких характерна відповідно оцінювана (переважно негативно) політична діяльність, (4) прізвищами сучасних агресорів – ворогів України.

Простежуємо продуктивні моделі творення, зокрема для номінації ідеології, презентованої прізвищем носія цієї ідеології, використано низку суфіксів з усталеним значенням: -ізм (*байденізм, жуковізм, путінізм, трампізм*), -щин (*арестовщина, бакановщина, ермаківщина, фаріонщина*), рідше використовують суфікс -ана (*байденіана*), -едія (*трампедія*), для творення значення, що вказує на можливість поширення відповідної ідеології, поглядів, дій використовують суфікс -ізація (*баканізація, ермакізація*). Для значення ‘носій відповідник ознак’ актуалізовано суфікс -ак (*дерьмак*). Негативне значення новотворам надає і суфікс -ок (*єрмачок*), що передає семантику зневаги, нікчемності номінанта, а також суфікса -ен із тим самим значенням негативної змаленості (*байденя*), а також суфікс збірності -н (*єрмачня*). Продуктивними є моделі з актуалізацією суфіксів -іст, -ець, що вказують на особу – прихильника певної ідеології, політики (*трампіст, байденівець, фаріонівець*). Активними є моделі з префіксами анти- і де-, які вказують на протилежність (*антитрампівець, антипутінець*) і нейтралізацію ознаки, що більш характерно для дієслівних номінацій (*деєрмакізувати, депунізувати*).

Поширеними є складні слова, мотивовані кількома основами (*єрмакофродит, путлеролюбєць, трампопандемія*), що, зрозуміло, місткі за значенням. Простежуємо використання

термінів психології (*манія, фобія, терапія*) для творення неологізмів з указівкою на психологічну хворобливість суспільства, осіб, які захоплюються діяльністю агресорів чи некоректною політичною поведінкою лідерів (*путінозалежність, путлероманія, трампотерапія, трампоманія, трампобія*).

Непродуктивними є моделі творення відантропонімних одиниць, що базуються на універсальній прецедентності: рідко простежуємо неологізми, які ґрунтуються на біблійній прецедентності (актуалізовано прецедентні імена чи прецедентні ситуації): їх використання, однак, спричиняє проєкування значень із потужною семантикою і прагматикою (*давидоголіафність, байденоковчег*).

Іншим феноменом, що призводить до моделювання значень віантропонімних одиниць, є асоціативність. На основі актуалізації відповідних асоціацій простежуємо моделювання мовної гри, зокрема це асоціації за подібністю (*Трамп і трамплін; відбутусений і віддубасений /‘побитий’/*), причинно-наслідковими параметрами (*трампець як кінець, кампець*).

Мовна гра базується, зокрема, і на актуалізації слів, що передають російську вимову: це увиразнює негативне значення (*арестовиціна* замість *арестовицина*). Крім того, для творення складних слів використовують німецькомовні запозичення як маркери уподібнення до німецьких фашистів (*лукашенкоюгенд, лукафюрер, путінферштеєнка*), що одночасно мотивує вектор оцінки.

Мовна гра базується на явищах, що мотивовані антономазією, паронімною атракцією, евфемізацією / дисфемізацією, капіталізацією для зіштовхування смислів, коли у структурі слова виокремлено великими літерами інше слово (капіталізація), переосмисленням внутрішньої форми слів, антонімізацією, тавтологійними конструкціями, тобто навмисним моделюванням девіацій, зумисного порушення мовних норм.

Список скорочень і джерел

ВК – Весті Кремля: узагальнена назва для офіційних новин, повідомлень і пропагандистських сюжетів, що транслуються російсь-

кими державними ЗМІ про діяльність президента РФ, уряду й Кремля загалом; інструмент інформаційної політики, спрямований на просування поточної лінії російської влади, висвітлення зустрічей, нарад та рішень у потрібному їм світлі

ВолиньUA: популярне інформаційно-аналітичне інтернет-видання, що спеціалізується на оперативному висвітленні новин Волинської області, Луцька, а також загальноукраїнських і міжнародних подій; це видання входить до топ-інтернет-ЗМІ України й вирізняється оперативним висвітленням ситуації на фронті й коментарями електорату.

ДТ – «Дзеркало тижня»: впливовий український суспільно-політичний тижневик.

КЕ – «Канал Еспreso»: загальноукраїнський інформаційний телеканал і медійна мережа (сайт, соцмережі).

ЛУ – «Літературна Україна»: щотижнева українська літературно-мистецька газета.

НВ (NV): означає український медіахолдинг New Voice, що включає журнал, сайт (nv.ua) й радіо (Radio NV).

ОБ – Останній бастион: український інформаційний портал і медіаресурс, що спеціалізується на новинах політики, економіки, соціального життя, а також висвітлює події на фронті.

Рецензії. Публіцистика: Ганна Козюк: див.: <https://probapera.org/avtor/6/2254/hanna-konazyuk.html> (дата звернення: 31.12.2025).

СП – Світ попереду: аналітичний прогноз-дайджест від журналу The Economist, що виходить щорічно, який висвітлює ключові геополітичні, економічні й технологічні тренди.

Цензор.НЕТ – популярний український суспільно-політичний інтернет-портал, заснований у 2004 р., що спеціалізується на новинах політики, економіки й висвітленні військових подій; це видання входить до топ-інтернет-ЗМІ України.

Ю – ютуб(YouTube)-канал

112 – телеканал «112 Україна»

Comments.ua («Коментарі»): український інформаційно-аналітичний портал, що входить до топ-20 інтернет-ЗМІ України; видання висвітлює суспільно-політичні й економічні теми, орієнтуючись на експертні коментарі й пряму мову.

НУ – News Україна (Українська служба Бі-бі-сі): підрозділ британської медіакорпорації ВВС, що висвітлює політичні, соціальні, економічні й спортивні новини України та світу. Авторитетне дже-

рело, що надає оперативну, об'єктивну й незалежну інформацію на власному сайті та YouTube-канал.

OBOZ.UA: один із найпопулярніших українських мультимедійних новинних ресурсів.

Raskolam.NET (Расколам.нет): інформаційний ресурс, що фокусується на висвітленні тем, пов'язаних із «розколами» в православному середовищі України.

PI – «Ранок з Інтером» («Інтер»):

F – фейсбук

Zik.ua: закритий проросійський пропагандистський інформаційно-просвітній телеканал в Україні.

Література / References

Авраменко В. І., *Лексико-словотвірні інновації в сучасній українській періодиці* [в:] “Вісник науки та освіти”, № 5, 2024, с. 92–102 [Avramenko V. I., *Leksiko-slovotvîrni innovacii v sučasnij ukraïns'kij periodici* [v:] “Visnik nauki ta osviti” [v:] “Visnyk nauky ta osvity”, nr 5, 2024, s. 92–102].

Бузько С. А., *Поповнення словникового складу української мови неологізмами сучасного воєнного періоду* [в:] “Слобожанський вісник. Серія: Філологія”, № 5, 2024, с. 11–15 [Buz'ko S. A., *Popovnennâ slovnikovogo skladu ukraïns'koï movi neologizмами sučasного voënnogo periodu* [v:] “Slobožans'kij vîsник. Seriâ: Filologîâ”, nr 5, 2024, s. 11–15].

Гриценко С., *Мовні інновації російсько-української війни 2022 року* [в:] “Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика”, № 2, 2022, с. 9–13 [Gricenko S., *Movni innovacii rosîjs'ko-ukraïns'koï vijni 2022 roku* [v:] “Visnik Kiïvs'kogo naciônâl'nogo unîversitetu im. T. Ševčënka: Literaturoznawstwo. Mowoznawstwo. Folklorystyka”, nr 2, 2022, s. 9–13].

Демешко І. М., *Лексико-словотвірні інновації в медіадискурсі періоду війни* [в:] “Наукові записки. Серія: Філологічні науки”, № 205, 2023, с. 56–63 [Demeško Ĭ. M., *Leksiko-slovotvîrni innovacii v mediadiskursi periodu vijni* [v:] “Naukovî zapiski. Seriâ: Filologîčni nauki, nr 205, 2023, s. 56–63].

Космеда Т., *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*, Львів 2000 [Kosmeda T., *Aksiologîčni aspekti pragmalîngvistiki: formuvannâ rozvitok kategorîi ocinki*, L'viv 2000].

Космеда Т., *Лінгвокреативна ономастика: медійний образ Володимир Путіна в українському і російському дискурсі* [w:] “Onomastica”, LXVI, 2022, с. 217–229 [Kosmeda T., *Lingvokreatywna onomastyka: medijnyj obraz Volodimira Putina v ukrains'komu irosijs'komu diskursi* [v:] “Onomastica”, LXVI, 2022, s. 217–229].

Космеда Т., Ковтун О., *Модельовання аксіологічно-маркованих значень топонімів та їхніх похідних в українській лінгвокультурі: актуалізація макроекстралінгвального чинника «Війна»* [v:] “Onomastica”, LXVIII, 2024, с. 165–183 [Kosmeda T., Kovtun O., *Modelúvannâ aksiologijno-markovanih značen' toponimiv ta ihnih pohidnihv ukrains'kij lingvokul'turi: aktualizaciâ makroekstralingval'nogo činnika «Vijna»* [v:] “Onomastica”, LXVIII, 2024, s. 165–183].

Космеда Т., Папіш В., *Українська психолінгвістика: історіографія (др. пол. XIX – поч. XXI ст.)*, за наук. ред. Т. Косме-ди. Вінниця 2026 [Kosmeda T., Papiš V., *Ukrains'ka psiholingvistika: istoriografiâ (dr. pol. XIX – poč. XXI st.)*, za nauk. red. T. Kosmedi, Vinnica 2026].

Кухарук Л. В., *Відомісні новотвори як мовне віддзеркалення російсько-української війни* [v:] “Закарпатські філологічні студії”, № 27/2, 2023, с. 42–47 [Kuharuk L. V., *Vidonimni novotvori âk movne viddzermalennâ rosijs'ko-ukrains'koï vijni* [v:] “Zakarpats'ki filologični studii”, nr 27/2, 2023, s. 42–47].

Лукаш Г. П., *Актуальні питання української конотоніміки*, Донецьк 2011 [Lukaš G. P., *Aktual'ni pitannâ ukrains'koï konotonimiki*, Dones'k 2011].

Мацюк Г., *Антронім як одиниця лексики української повсякденності в роки повномасштабної російської війни в Україні* [v:] *Onim w paradygmatach językoznawczych / Onim v movoznavčih paradigmah*, t. I, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce, 2024, s. 15–80. [Macûk G., *Antroponim âk odinicâ leksiki ukrains'koï povsâkdennosti v roki povnomasštabnoï rosijs'koï vijni v Ukraïni* [v:] *Onim w paradygmatach językoznawczych / Onim v movoznavčih paradigmah*, t. I, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce, 2024, s. 15–80.

Лексико-словотвірні інновації. 2022–2024. Словник, укл. А. Нелюба, Харків 2025 [Leksiko-slovotvirni innovacii. 2022–2024. Slovník, ukl. A. Nelûba, Harkiv 2025].

Нелюба А., *Словотвірні інновації в соціальних зрушеннях і коригування дериваційної теорії* [v:] *Вибрані праці*. Харків 2023 [Nelûba A., *Slovotvirni innovacii vsocial'nih zrušennâh i koriguvannâ derivacij-noï teorii* [v:] *Vybrani prací*, Harkiv 2023].

Отін Є. С., *Конотативна ономастична лексика* [в:] “Мовознавство”, № 6, 1978, с. 47–53 [Otin È. S., *Konotativna onomastična leksika* [v:] “Movoznavstvo”, nr 6, 1978, s. 47–53].

Петренко А. С., *Універсальні та національні прецедентні феномени у заголовках українських медійних видань* [в:] “Культура слова” № 90, 2019, с. 165–175 [Petrenko A. S., *Univèrsal'ni ta naciònal'ni precedentni fenomeni u zagolovkah Ukraïns'kih mediïjnih vidan'* [v:] “Kul'tura slova”, nr 90, 2019, s. 165–175].

Шевченко Л. І., Д. Ю. Сизонов, *Нові слова та фразеологізми в українських масмедіа: словник*, Київ 2021, частина 4 [Ševčenko L. Ì., D. Ŭ. Sizonov, *Novi slovata frazeologizmi v Ukraïns'kih masmedia: slovnik*, Kiïv 1, chastyna 4].

Kosmeda T., *Лінгвістика креативу: своєрідність моделювання креалізованих одиниць у сучасному українському дискурсі* [в:] *Przekraczanie granic. Rosyjska, ukraińska i białoruska przestrzeń literacka, kulturowa i językowa z perspektywy XXI wieku*, pod red. M. Kawęckiej, M. Mocarz-Kleindienst i in., Lublin 2020, s. 133–144. [Kosmeda T., *Lingvistika kreativu: svoëridnist' modelûvannâ krealizovanih odinic' u sučasnomu Ukraïns'komu diskursi* [v:] *Przekraczanie granic. Rosyjska, ukraińska i białoruska przestrzeń literacka, kulturowa i językowa z perspektywy XXI wieku*, pod red. M. Kawęckiej, M. Mocarz-Kleindienst i in., Lublin 2020, s. 133–144].

Neologizmy języka ukraińskiego (2020–2024) w świetle koncepcji kreatywnego potencjału formacji odontronomicznych

Streszczenie

Badanie zostało przeprowadzone w ramach pragmalingwistyki, lingwoaksojologii, onomastyki, teorii lingwokreatywności oraz teorii konotonomów, w tym także w ramach neokierunku określanego jako kreatywna antroponimia. Przedstawiono w nim doktrynę potencjału formacji odontomicznych jako teorię projektowaną na badanie swoistego procesu transformacji pragmatyki onimów w ich pochodne – chodzi o obciążenie semantyczno-pragmatyczne, specyfikę modelowania znaczenia oceny. Za materiał badawczy posłużyły próbki codziennego języka Ukraińców z lat 2020–2024, w tym także język z okresu wojny rosyjsko-ukraińskiej, częściowo zarejestrowany w publikacjach leksykograficznych. Katalog autorski liczy około 200 pozycji. Metodologia badania motywowana jest zasadami interpretacji zjawisk precedencji i asocja-

cyjności, co projektuje się na wyjaśnienie mechanizmu tworzenia nominacji odantroponimicznych. Opis zebranego materiału przeprowadzono z wyróżnieniem następujących grup: (1) pochodne odantroponimiczne, motywowane precedensowymi antroponimami biblijnymi lub sytuacjami prezentującymi precedencję uniwersalną. Takich nominacji znaleziono niewiele, jednak prezentują one wysoki poziom kreatywności i odzwierciedlają silne obciążenie semantyczno-pragmatyczne; (2) pochodne odantroponimiczne, motywowane imionami precedensowymi – nazwiskami współczesnych ukraińskich polityków jako przejaw precedensowości społeczno-narodowej. Ta grupa prezentuje najbardziej rozpowszechnioną i zróżnicowaną warstwę neologizmów odantroponimicznych, co świadczy o skłonności Ukraińców do krytycznej oceny działalności swoich polityków czy działaczy państwowych. Większość analizowanych nominacji została oznaczona negatywnie; (3) pochodne odantroponimiczne, motywowane imionami precedensowymi – nazwiskami zagranicznych polityków, których działalność została odpowiednio oceniona przez społeczeństwo ukraińskie; (4) pochodne odantroponimiczne, motywowane imionami precedensowymi – nazwiskami polityków-wrogów Ukrainy, agresorów.

Na podstawie aktualizacji typowych skojarzeń obserwujemy modelowanie gry językowej, w szczególności są to skojarzenia według podobieństwa i parametrów przyczynowo-skutkowych. Gra językowa opiera się na (1) aktualizacji wymowy rosyjskiej, prezentowanej przez ukraińską grafikę, co uwyrażnia wartość negatywną, a także (2) na tworzeniu złożonych słów z wykorzystaniem zapożyczeń z języka niemieckiego jako markerów upodobnienia do działalności niemieckich faszystów, co jednoznacznie motywuje wektor oceny pejoratywnej; (3) aktualizacji antonomazji, (4) atrakcji paronimicznej, (5) eufemizacji / defeminizacji, (6) użyciu kapitalizacji do zderzania znaczeń (w strukturze słowa wyróżniono wielkimi literami inne słowo), (7) antonimizacji, (8) konstrukcjach tautologicznych, czyli celowym modelowaniu dewiacji, naruszeń norm językowych, a także (9) specyficznej łączliwości rozpatrywanych derywatów. Aktualizowany w tej pracy problem wymaga dalszych badań.

Słowa kluczowe: asocjacyjność, neologizmy / okazjonalizmy odantroponimiczne, antroponimia kreatywna, lingwokreatywność, gra językowa, semantyczno-pragmatyczny potencjał znaczenia, łączliwość, precedensowość.

Neologisms of the Ukrainian language (2020–2024) in the Focus of the Study of the Creative Potential of Derivatives from Anthroponymic Lexical Units

Summary

The study is conducted within the frameworks of pragmalinguistics, linguo-axiology, onomastics, the theory of linguo-creativity, and the theory of connotonyms, including the neo-direction referred to as creative anthroponymy. It presents the doctrine of the derivational potential of onyms as a theory designed to investigate a specific process of transforming the pragmatics of onyms into their derivatives, focusing on their semantic-pragmatic load and the specificity of modelling evaluative meaning.

The research material consists of samples of everyday Ukrainian language use from 2020–2024, including language from the period of the Russo-Ukrainian war, partially documented in lexicographic publications. The author's corpus comprises approximately 200 items. The research methodology is motivated by the principles of interpreting the phenomena of precedence and associativity, which are applied to explain the mechanisms underlying the formation of anthroponymic nominations.

The collected material is described with the following groups distinguished: (1) anthroponymic derivatives motivated by precedent biblical anthroponyms or situations representing universal precedence. Such nominations are relatively few, yet they demonstrate a high degree of creativity and reflect a strong semantic-pragmatic load; (2) anthroponymic derivatives motivated by precedent names — surnames of contemporary Ukrainian politicians — as manifestations of socio-national precedence. This group constitutes the most widespread and diverse layer of anthroponymic neologisms, indicating a tendency among Ukrainians to critically evaluate the activities of their politicians and public figures. The majority of the analyzed nominations carry negative marking; (3) anthroponymic derivatives motivated by precedent names — surnames of foreign politicians — whose activities have been evaluated accordingly by Ukrainian society; (4) anthroponymic derivatives motivated by precedent names — surnames of politicians who are enemies of Ukraine, aggressors.

Based on the actualization of typical associations, the modelling of language play is observed, particularly through associations based on similarity and cause–effect relations. Language play is grounded in (1) the actualization of Russian pronunciation represented through Ukraini-

an orthography, which foregrounds negative evaluation, as well as (2) the creation of compound words using German loan elements as markers of assimilation to the activities of German fascists, which clearly motivates the vector of pejorative evaluation; (3) the actualization of antonomasia; (4) paronymic attraction; (5) euphemization / dysphemization; (6) the use of capitalization to contrast meanings (within a word structure, another word is highlighted in capital letters); (7) antonymization; (8) tautological constructions, i.e., the deliberate modelling of deviations and violations of language norms; as well as (9) the specific combinability of the derivatives under consideration.

The problem addressed in this study requires further research.

Keywords: associativity, anthroponymic neologisms (occasionalisms), creative anthroponymy, linguo-creativity, language play, semantic-pragmatic potential, combinability, precedent phenomena.

Космеда Тетяна – доктор філологічних наук, професор кафедри кафедра романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса, tkosmeda@gmail.com.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8912-2888>

Російська війна в Україні: образ тимчасово окупованого міста в щоденних воєнних зверненнях Блаженнішого Святослава (Шевчука)

Вступ

Російську війну в Україні називають гібридною. Військові та невійськові способи ведення гібридного конфлікту застосовують у воєнних цілях, використовують як зброю (Яворська, Їжак 2017: 19). Відомо, війна реалізується як у матеріальному (фізичному), так і в дискурсивному вимірах. І якщо дискурс, пов'язаний із подіями в Україні, набув глобального масштабу, при цьому значно варіюючи на локальному (внутрішньоукраїнському), міждержавному (російсько-українському) і глобальному рівнях, то у військовому (матеріальному) вимірі російсько-український конфлікт є локалізованим (Яворська, Їжак 2017: 43-44). Про це переконує і дискурс щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ, у яких головно щоразу йдеться про події в центральних, східних, південних, північних і західних регіонах України. Проілюструємо це, для прикладу, фрагментами зі звернень: „Цієї ночі російські ракети знову атакували наш український **Київ**. Вкотре палає **Харків**. Палає **Чернігів**. Ворог завдав ударів по донині мирній **Одесі**. Страждає український **Маріуполь**” (16.03.2022); „Цієї ночі здригалася вся Україна. Сьогодні зранку недалеко від нашого Патріаршого собору по **Києву** вдарили російські ракети. Ракетних ударів було завдано по **Львівщині, Дніпропетровщині, Кропивницькому та Полтаві**. Здригалися від вибухів міста й села на Сході та Півдні України. Стоїть місто-мученик **Маріуполь**. Стоїть і бореться поранений **Харків**” (16.04.2022); „Україна стоїть. Україна бореться, хоча платить за свою свободу в тій боротьбі найвищу ціну. Палають наші міста й села. Зокрема, упродовж минулого дня і останньої ночі йдуть тяжкі бої на **Луганищині**. Хоча Росія вже не може вести агресивної війни на всіх фронтах

однаково, але в деяких наших областях ллється кров рікою. Ми сьогодні особливо переживаємо і молимося за луганський **Сєвєродонецьк**, а також за **Слов'янськ** і **Краматорськ** на **Донеччині**, за ту частину України, яка зараз в осерді російської атаки. Ідуть повномасштабні бойові дії на всій лінії фронту. Південь нашої України героїчно тримається, хоча ворог намагається наступати, обстрілює **Дніпропетровщину** та **Запорізьку область**. Ідуть бої на півночі **Херсонської області**. Зазнає обстрілів місто **Миколаїв**” (26.05.2022).

Оксана Забужко зазначає в передмові до праці Блаженнішого Святослава (Шевчука) „Україна стоїть! Україна бореться! Україна молиться!” (Київ, 2024) *Країні потрібні священники*, що є певна логіка композиції звернень. Кожне звернення, стверджує українська письменниця, має тричленну структуру. Насамперед це короткий звіт про перебіг воєнних дій („ексординум”); після того частина, у якій ідеться про події церковного календаря і відповідні їм катехитичні напучування („нарація”); і молитва, яку возносить Глава УГКЦ („конклюдія”) (Забужко 2024: 8-12). Рамковими компонентами звернень є заголовки, вітання, звертання і благословення.

Заголовки поєднують три компоненти (відповідно до змісту звернень): *Обстріли Київщини та Маріуполя – Прощення як секрет перемоги – Молитва про прощення* (06.03.2022), *Оточення міста Марії – Заклик зупинити безумство війни – Молитва про порятунок* (10.03.2022), *Боротьба Маріуполя, Харкова, Чернігова, Миколаєва та окупованого Херсона – Етапи духовної боротьби – Заклик до молитви* (01.04.2022).

Катехитичні настанови можуть стосуватися заповідей, блаженств, діл милосердя тощо. У травні 2022 р. фіксуємо серію заголовків, у яких послідовно розкрито діла милосердя. Підтвердимо міркування прикладами: *Діло милосердя: голодного нагодувати* (07.05.2022), *Діло милосердя: спрагого напоїти* (08.05.2022), *Діло милосердя: нагого зодягнути* (09.05.2022), *Діло милосердя: подорожнього в дім прийняти* (10.05.2022), *Діло милосердя: недужому послужити* (11.05.2022), *Діло милосердя: в'язня відвідати* (12.05.2022), *Діло милосердя: померлого поховати* (13.05.2022), *Діло милосердя: грішника повернути* (14.05.2022), *Діло милосердя:*

невіжу навчити (15.05.2022), *Діло милосердя: у сумніві пора-
дити* (16.05.2022), *Діло милосердя: сумного потішити*
(17.05.2022), *Діло милосердя: кривду терпеливо зносити*
(18.05.2022), *Діло милосердя: образу з серця прощати*
(19.05.2022), *Діло милосердя: за живих і померлих молитися*
(20.05.2022).

Ще один компонент заголовка присвячений молитві. Він містить інформацію як про адресата молитви: *Молитва до Пресвятої Богородиці* (19.03.2022), *Молитва до зраненого Спасителя* (05.04.2022), *Молитва до Бога-Життєдавця* (12.04.2022), так і про її намір (про що і за кого треба мо-
литися): *Молитва про прощення* (06.03.2022), *Молитва про Боже милосердя* (20.03.2022), *Молитва про порятунок Укра-
їни* (22.04.2022), *Молитва за українських жінок* (17.03.2022), *Молитва за жертв Бучі* (08.04.2022), *Молитва за невинно
убієнних* (09.04.2022).

Наша подальша увага буде зосереджена головню на тій ча-
стині звернень, у яких ідеться про перебіг воєнних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що об'єктом зацікавлення мовознавців стали різні жанри релі-
гійного дискурсу. У статті Наталії Одарчук і Наталії Привар-
ської виокремлено структурні компоненти *молитви* як жанру
релігійного дискурсу, подано прагматичний опис *християн-
ської молитви* (Одарчук, Приварська 2008). Марія Смирнова
присвятила дисертацію дослідженню *проповіді* в релігійному
православному дискурсі ХХ ст. у лінгвопрагматичному аспе-
кті, а наукову новизну її дослідження визначає те, що в ньому
уперше розглянуто стратегії і тактики православної проповіді
ХХ ст. на матеріалі близько- і далекоспоріднених мов
(української, російської, англійської та новогрецької) (Смир-
нова 2016). Мета статті Ольги Петришиної – систематизувати
критерії сучасного проповідницького дискурсу (*сучасної ук-
раїнської проповіді*) (Петришина 2019). У статті Тетяни Жили
розкрито мовні засоби вираження оцінки в релігійному меді-
атексті на матеріалі текстів друкованих та електронних
українських християнських релігійних ЗМІ (Жила 2021). До-
слідження Вероніки Городецької присвячене характеристиці
концептосфери *релігійних проповідей* Глави УГКЦ Святосла-

ва Шевчука (Городецька 2022). У розвідках Адріани Чучвари порівняно лексико-семантичні засоби реалізації наративу *російсько-українська війна* на матеріалі *різдвяних і великодніх послань* Блаженнішого Святослава (Шевчука) до і після 2022 р. (Чучвара 2024: 153-169); взаємодію понять *мова – війна* розкрито також на прикладі прецедентних феноменів у дискурсі *30 щоденних воєнних звернень* чинного Глави УГКЦ, оприлюднених у перший місяць російсько-української війни (Чучвара 2024: 73-85 і Чучвара 2024: 65-70).

Сьогодні релігійна комунікація відповідає вимогам часу, реагує та трансформується під впливом нових технічних способів передання інформації. Відбувається швидка зміна не лише способів поширення релігії, а й самої релігійності як такої (Петрушкевич 2018). Конфесійний простір України є надзвичайно багатоманітним (Паращевін 2022). Сьогодні варто уважніше проаналізувати, чому ті чи ті релігійні організації продукують різне уявлення про майбутнє України. Одні декларують державницьку позицію, цілком усвідомлюють свою інституцію вміщеною в „Український світ”, а у своїх вірян плекають відповідальну громадянську позицію. Інші релігійні організації, що цілком легально діють в Україні, іноді формують у своїх прихожан вороже ставлення до України. Тож у функціонуванні деяких церковних інституцій маємо в тому чи тому вияві чинника протидії процесам українського відродження, формування української ідентичності, утвердження буття незалежної і суверенної Української держави (Горкуша, Филипович 2021: 26).

Об'єктом нашого зацікавлення став релігійний дискурс про війну. **Джерельною базою** дослідження слугували щоденні воєнні звернення (від 24 лютого до 3 червня 2022 р.) Блаженнішого Святослава (Шевчука) у перший рік повномасштабної війни РФ проти України, зібрані в праці „Україна стоїть! Україна бореться! Україна молиться!” (Київ, 2024).

Мета роботи – з'ясувати, як топоніми стають засобами формування образів простору війни (‘окупованого міста’) у дискурсі щоденних воєнних звернень провідного речника УГКЦ. Образ міста в роботі трактуємо як сукупність семантичних і дискурсивних характеристик, що актуалізуються

в мовленні / у текстах звернень завдяки назві міста та формують його стійке сприйняття в межах аналізованого дискурсу. **Завдання** (1) виокремити в текстах звернень речення з топонімом *Маріуполь* і його контекстуальними синонімами; (2) описати мовно-виражальні засоби, які розкривають образ тимчасово окупованого міста в дискурсі; (3) простежити, які смисли актуалізує назва міста та її контекстуальні синоніми.

Методи аналізу. Метод суцільної / наскрізної вибірки передбачав виокремлення речень із ключовими словами з текстів звернень. Вибірка всіх лексичних одиниць на позначення окупованого міста: це іменники *Маріуполь* / *місто Марії* / *місто* / *місто Маріуполь* / *місце*, займенник *він* і його відмінкові форми. *Контекстний аналіз* – враховуємо необхідні для розуміння тексту: ситуацію мовлення, контекст історії, умови комунікації, знання про світ адресанта, настанови, мету створення звернень. Узагальнення і систематизацію отриманих даних уможливив *описовий метод*.

Описуючи події російської війни в Україні, автор звернень неодноразово апелює до топонімів, які стосуються, зокрема, і східних регіонів України, – це *Харківщина*, *Донецчина*, *Донбас*, *Луганищина*, називає такі міста, як *Волноваха* (*Донецька обл.*), *Краматорськ* (*Донецька обл.*), *Маріуполь* (*Донецька обл.*), *Попасна* (*Луганська обл.*), *Рубіжне* (*Луганська обл.*), *Северодонецьк* (*Луганська обл.*), *Слов'янськ* (*Донецька обл.*), *Харків*. Проте в пропонованій читачеві розвідці зосередимо увагу на розкритті образу одного з окупованих міст Сходу України – *Маріуполя*. Місто розташоване на півдні Донецької області на березі Азовського моря. На сайті Міністерства внутрішніх справ України дізнаємося, що **битва за Маріуполь почалася відразу після повномасштабного вторгнення РФ в Україну і тривала з 24 лютого до 20 травня 2022 року.**

У роботі ми умовно виокремлюємо два образи міста, актуалізовані в дискурсі звернень, – це „місто як борець” і „місто як жертва”.

Місто Маріуполь як *борець* у релігійному дискурсі про війну

Місто-борець – це образ міста, який актуалізовано за допомогою мовних засобів, що вказують на його активну позицію: протистояння, опір, мужність, незламність. У релігійному дискурсі про війну цей образ підкреслює стійкість громади, її духовну силу, моральну витримку.

Проаналізуємо речення, у яких місто Маріуполь виступає як **суб'єкт дії**, що протистоїть агресору. Топонім *Маріуполь* автор звернень вживає головно метонімічно. У „Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни” (Донецьк, 2012) Анатолія Загнітка зазначено, що *метонімія* – це „троп, поява нового значення внаслідок заміни однієї назви іншою, тобто перенесення назви одного предмета, явища, властивості на інші за ознакою суміжності, асоціації за суміжністю (частина – ціле, виріб – матеріал, з якого він вироблений та ін.). Різновид тропа, близького до метафори, в якому значення слів переноситься на найменування іншого предмета за суміжністю ознак” (Загнітко 2012: 195). Можемо сюди зарахувати і використання назви міста на позначення людей, які там проживають, перебувають. Унаслідок метонімізації *Маріуполь* набуває антропоморфних характеристик. Це підтверджують тексти звернень і насамперед лексико-граматичний клас власне дієслів: *захищатися, стояти, дивувати, показувати (диво на березі Азовського моря), боротися, боронитися, триматися, протистояти (ворогові), взивати (до сумління України і світу), захищати (своїх дітей, жінок, Україну), волати (до світу)*. Зараховуємо сюди і предикативну конструкцію – *бути символом незламності Батьківщини*.

Захищатися (у тексті – *продовжує захищатися*): „На весь світ сьогодні відоме **місто Маріуполь**, яке **продовжує захищатися**, хоч ще не було жодної можливості доставити до нього гуманітарної допомоги” (29.03.2022). Провідний речник УГКЦ у такий спосіб підтримує маріупольців, які безперервно готові „обороняти, охороняти себе від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і т. ін. дій” (СУМ-20

online¹). Психологічні наслідки війни для українців є одними з найбільш глибоких і довготривалих. Водночас, згідно з дослідженням Світлани Вовк і Антона Бадера, війна змінила світогляд багатьох українців, вплинувши на їхні цінності та сприйняття світу. Поряд із негативними психологічними наслідками, можна виділити і певні позитивні зміни. Важливим є формування нової колективної ідентичності, заснованої на почутті національної гордості, патріотизму та єдності перед зовнішньою агресією (Вовк, Бадер 2024: 33).

Стояти, дивувати (силою), показувати (диво на березі Азовського моря): „Наші особливі молитви лунуть до Маріуполя, який героїчно стоїть ось уже більше ніж місяць і дивує своєю силою весь світ. Справді, це місто показує диво на березі Азовського моря” (01.04.2022). Маріуполь *стоїть*, тобто „стійко тримається в бою, не відступає, витримуючи натиск” (СУМ-20 online). Блаженніший Святослав (Шевчук) оцінює таку позицію мешканців міста за допомогою прислівника *героїчно*, див. *героїчний* „багатий на подвиги, вияви героїзму” (СУМ-20 online), маріупольці не відмовляються від своїх намірів (навіть під натиском супротивника) понад місяць – *уже більше ніж місяць*. Про те, що *Маріуполь стоїть* дізнаємося і в зверненнях від 14 квітня, 16 квітня, 25 квітня, 7 травня. Наприклад: „*Ми вболіваємо і молимося за героїчний Маріуполь, який стоїть уже ось третій місяць і є справді містом-мучеником*” (25.04.2022).

Маріуполь *дивує своєю силою весь світ*, дивувати – „викликати подив, здивування в кого-небудь, вражати незвичайністю чогось” (СУМ-20 online). *Показувати (диво на березі Азовського моря)* – „що. Робити щось явним, очевидним; розкривати що-небудь” (СУМ-20 online). У дискурсі щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ ми натрапляємо на прецедентний вислів *Чудо над Віслою*, який актуалізує подію 1920 р. – Варшавську битву, шляхом паралелізму прецедент-

¹ У тексті статті скорочення *СУМ-20 online* вказує на Словник української мови (у 20 т.) в онлайн-версії. Читач може перевірити наведені тлумачення, увівши відповідне слово в пошукове поле словника за адресою: <https://sum20ua.com>

ним став і вислів *Чудо над Дніпром* про Київ, у якому українське військо на початку повномасштабної війни зупинило російську навалу на Європу, не виправдало сподівань російських військ швидко захопити столицю. Детальніше про це див. (Чучвара 2024: 65-70). Висловом *диво на березі Азовського моря* позначено героїчний Маріуполь (пор. *Чудо над Віслою* – *Чудо над Дніпром* – *Диво на березі Азовського моря*).

Боротися: „Вже котрий день **бореться** незламний **Маріуполь**” (03.04.2022). *Боротися* – „за що і без дод. Настійливо змагатися за що-небудь, домагатися чогось” (СУМ-20 online). Неозначений займенник *котрий* і прислівник *вже* з іменником *день* ужито для підкреслення тривалості названого відрізка часу, ідеться, зокрема, про тривалу боротьбу.

Триматися: „Героїчно **тримається** український **Маріуполь**. На жаль, знову не вдалося довести туди гуманітарної допомоги. <...>” (06.04.2022). *Триматися* – „перен. Обороняючись, захищаючись, борючись, не відступати, не здаватися, міцно стояти” (СУМ-20 online), укотре вжито прислівник *героїчно* для підкреслення міри вияву дії. У зверненні від 26 квітня повідомлення повторено: „**Тримається** наш героїчний **Маріуполь**. Справді, його держить якась сила – це дивує людей у різних куточках земної кулі” (26.04.2022).

Захищатися: „Минула доба була часом активних бойових дій в Україні. <...> **Захищається** місто-мученик **Маріуполь**” (10.04.2022). *Захищатися* – „обороняти, охороняти себе від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і т. ін. дій” (СУМ-20 online).

Боронитися, бути символом незламності Батьківщини: „Місто-герой, місто-мученик **Маріуполь** **борониться** і є символом незламності Батьківщини” (12.04.2022). *Боронитися* – „обороняти, захищати себе від кого-, чого-небудь; оборонятися” (СУМ-20 online). Маріуполь символізує непереможність України. *Символ* – це умовне позначення чогось, а *незламність* – абстрактний іменник до *незламний* „у чому і без дод. Якого не можна побороти, скорити, зламати і т. ін.; непереможний. // Який свідчить про чию-небудь непереможність, нескореність. // Який не можна послабити, придушити, зменшити і т. ін.; наполегливий, завзятий” (СУМ-20 online).

Протистояти (ворогові), **взивати** (до сумління України і світу): „Особливо цими днями ми молимося, переживаємо і боремося за наш славний **Маріуполь**, який героїчно **проти-стоїть ворогові та взиває до сумління України і світу** про допомогу, про відкриття необхідних гуманітарних коридорів для порятунку життя людей <...>” (20.04.2022). **Протистояти** – „перен. Опираючись, протидіючи кому-, чому-небудь, не давати йому можливості перемогти, поширитися, мати вплив на когось, щось і т. ін.” (СУМ-20 online). Знову засвідчено прислівник **героїчно** з метою оцінки дії. **Узивати** (взивати) – “4. *неперех., заст.* Просити, молити, благати, звертаючись до кого-, чого-небудь за допомогою, порадою, радістю і т. ін.” (СУМ-20 online), у тексті звернення **взивати до сумління України і світу**, тобто звертатися по допомогу до найсправедливіших і найвідповідальніших представників суспільства.

Захищати (своїх дітей, жінок, Україну): „<...> **Місто Марії, місто-мученик Маріуполь захищає своїх дітей, жінок, – захищає Україну**” (26.04.2022). **Захищати** – „1. кого, що. Обороняти, охороняти кого-, що-небудь від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і т. ін. дій. // Оберігати, загороджувати, укривати кого-, що-небудь від чогось шкідливого, небажаного, небезпечного” (СУМ-20 online).

Поза увагою адресатів не залишилася оцінка перелічених вище дій Маріуполя / маріупольців – **героїчно стоїть, героїчно тримається, героїчно протистойть** (ворогові).

Волати (до світу): „Комбінат «Азовсталь» – цей колишній гігант металургійної промисловості України – перетворився на фортецю. У його підземеллях перебуває величезна кількість людей. Є діти, які протягом місяця не бачили сонця. **Маріуполь волає до світу: «Зупиніть цю війну! Зробіть усе, щоб можна було врятувати життя людей»**” (25.04.2022). **Волати** – „1. Те саме, що кричати; голосно кликати. 2. уроч. Звертатися до кого-, чого-небудь” (СУМ-20 online), до оточення – суспільства, людей. Відомо, окремою героїчною сторінкою стала оборона азовців та інших українських бійців на заводі „Азовсталь”, яка тривала до 20 травня 2022 р.

Виокремлені мовно-виражальні засоби розкривають метонімізований образ міста, що набуває антропоморфних рис і виступає активним учасником подій, символізуючи стійкість і героїзм громади. Аналіз речень, у яких топонім *Маріуполь* виступає як **суб'єкт дії**, засвідчив наявність кількох типів предикатів, що репрезентують місто як активного суб'єкта: (1) дієслова спротиву (*захищатися, боротися, боронитися, протистояти, захищати*), (2) дієслова стійкості (*стояти, триматися*), (3) дієслова апеляції до адресата (або закличні дієслова) (*взивати, волати*), (4) дієслова символічної репрезентації (*дивувати, показувати диво*). Окремо виділяємо предикативну конструкцію *бути символом незламності Батьківщини*, яка переводить місто із площини дії в площину **символу** як вершину образу „місто як борець”.

Місто Маріуполь як жертва в релігійному дискурсі про війну

Такий образ міста актуалізують власне дієслова: *палати, страждати, вимирати, потребувати, потерпати*.

Палати: „*Палає Київ, Харків, Чернігів, Одеса та Маріуполь...*” (із заголовку звернення від 16.03.2022). *Палати* означає „знищуватися в сильному вогні, зазнавати дії такого вогню”(СУМ-20 online). У зверненні йдеться, очевидно, про російські ракети, які атакують мирні українські міста, серед них і Маріуполь.

Страждати: „*Страждає український Маріуполь*” (16.03.2022). *Страждати* – це і „відчувати наслідки чогонебудь (перев. негативного)” (СУМ-20 online), у дискурсі щоденних воєнних звернень йдеться про наслідки, спричинені розпочатою війною.

Вимирати, потребувати: „*Підношу голос від імені цього героїчного міста, яке вмирає: збережімо Маріуполь, захистімо життя! Сьогодні це місто потребує, щоб міжнародна спільнота допомогла пробити оточення і ми могли довести гуманітарні вантажі до тих, хто вмирає з голоду. Ще минулого тижня ці люди виживали завдяки тому, що топили сніг і отримували питну воду. Нині в Маріуполі снігу вже*

немає. <...>” (24.03.2022). *Вмирати* – „зменшуючись чисельно, зникати, гинути (про племена, народності, народи)” (СУМ-20 online), ідеться про маріупольців, які вмирають і з голоду, і від куль загарбника через неможливість пробити оточення, довести гуманітарні вантажі до тих, хто потребує допомоги. Див. ще *потребувати* – „вимагати певних умов для розвитку, виконання, здійснення і т. ін. чого-небудь” (СУМ-20 online), адресант звернення має на увазі необхідні умови, аби врятувати тих, хто перебуває в оточеному місті.

Потерпати: „Цієї ночі Україна знову палає. <...> **Потерпали** від російських бомбардувань Харків, **Маріуполь** та інші міста й села України. По нашій землі продовжує текти людська кров. Однак наш народ єднається в бажанні жити у вільній, незалежній державі. Україна молиться” (26.03.2022). *Потерпати* – „від чого, без чого. Дуже страждати, мучитися (від холоду, голоду, спраги і т. ін.)” (СУМ-20 online), у тексті звернення – від російських атак.

Іменники у складі предикативних конструкцій: *потрапити в оточення / перебувати в оточенні, бути боєм / продовжувати бути боєм, у вогні* (дієслово-зв’язка має нульову форму), *бути містом-мучеником, стати кладовищем*.

Потрапити в оточення / перебувати в оточенні: „Незважаючи на різні зусилля, так і не було створено зелені, або гуманітарні, коридори, щоб можна було врятувати мешканців **Маріуполя** (кількість населення міста становить майже 400 000 осіб), який, фактично, **потрапив у тотальне оточення**” (06.03.2022) і „**Місто Маріуполь** налічує приблизно 400 000 мешканців і вже майже два тижні **перебуває в повному оточенні**. Люди вмирають з голоду й холоду, на їхні голови падають ракети, гради і бомби” (10.03.2022). Зі звернень дізнаємося, що важке становище, яке переживають маріупольці, триває. Блаженніший Святослав (Шевчук) не лише констатує це, а за допомогою прикметників *повний і тотальний* наголошує на мірі вияву дії (про оточення), вказує на згубні наслідки для людей, адресант **оцінює** ситуацію. Схоже повідомлення є у зверненні від 15 травня 2022 р., а це означає, що місто залишалося в оточенні і надалі: „Згідно із вчорашніми повідомленнями, **потерпає від голоду більше ніж**

170 000 мирних жителів у **Маріуполі**. Наші захисники вже котрий день його героїчно обороняють. **Місто перебуває в повному оточенні** <...>” (15.05.2022).

Бути боєм / продовжувати бути боєм: „Цими днями ми бачили великі злочини окупанта в Україні, і протягом кількох останніх годин це зло продовжує нищити нашу землю. <...> Проте найбільшим нашим боєм є місто **Маріуполь**” (12.04.2022). Біль – це „відчуття прикрасі, образи, смутку” (СУМ-20 online). У зверненні від 1 травня є повідомлення про те, що воєнну дійсність адресант і надалі сприймає з почуттям гіркоти: „Особливим **боєм продовжує бути наш Маріуполь**, з якого рятують людей різними шляхами, різними дорогами...” (01.05.2022). Використання займенника **наш** щодо топоніма **Маріуполь** виконує функцію дискурсивного маркера спільності. У висловах **наш біль** і **наш Маріуполь** місто стає символом колективного страждання, підсилює емоційний зв’язок між адресантом і аудиторією.

У вогні: „Харків, **Маріуполь** і Миколаїв у вогні <...>” (із заголовку звернення від 15.04.2022). Вогонь як “тільки одн. Стрільба з гвинтівок, гармат і т. ін.” (СУМ-20 online). Висловлення у вогні виконує тут функцію складеного іменного присудка, вираженого іменником у формі М. в. Дієслово-зв’язка **бути** в теперішньому часі здебільшого має нульову форму.

Бути містом-мучеником: „Ми вболіваємо і молимося за героїчний **Маріуполь**, який стоїть уже ось третій місяць і є справді містом-мучеником. Бачимо, що в місті окупант починає рити нові могили на тисячі людей, яких скидає до тих братських поховань” (25.04.2022). Мученик „1. Той, хто переносить або переніс муки, випробування і т. ін. 2. Канонізований церквою святий, що зазнав мук за віру” (СУМ online); мученики – у катол. і правосл. – особи, що зазнали жорстоких мук, загинули від рук гонителів християнства, але не зреклися своєї віри (Шевченко 2004: 239).

Стати кладовищем: „<...> Проте ворог намагається зробити все, щоб місто стало великим кладовищем. Ріє нові братські могили, знущаючись із місцевого населення” (01.05.2022). Кладовище – „місце для поховання померлих;

цвинтар” (СУМ online). Уже 5 травня зафіксовано повідомлення про те, що місто перетворено на кладовище: „<...> *І справді, усе світове співтовариство намагається врятувати людське життя в тому місці, яке ворог перетворив на велике кладовище*” (05.05.2022).

Зафіксовано також дієприкметник у складі предикативної конструкції *вкритий тілами тисяч людей*: „*Звертаюся до України і світу, до всіх державних мужів, до очільників релігійних спільнот, Церков, конфесій: зверніть увагу на найбільший біль України – місто Маріуполь. Кілька тижнів тому я говорив про масові поховання в цьому місті мирних жителів, які ми побачили вперше після Другої світової війни і сталінських репресій. А сьогодні хочу вам сказати, що Маріуполь вкритий бездиханними тілами тисяч людей, яких уже немає кому поховати*” (24.03.2022).

Отож, і тут маємо кілька типів предикатів: (1) дієслова фізичного страждання (*палати, страждати, вимирати, потербувати, потерпати*), (2) локативні та обставинні предикативні конструкції (*потрапити в оточення, перебувати в оточенні, у вогні*), (3) символічно-оцінні предикативні конструкції (*бути болем, бути містом-мучеником, стати кладовищем*), (4) дієприкметникова предикативна конструкція (*вкритий тілами тисяч людей*).

Образи міста можна детальніше охарактеризувати, якщо враховувати **об’єктні та локативні семантико-синтаксичні відношення**, а також **атрибутивне оточення топоніма**.

Висновки. У релігійному дискурсі про війну обидва образи міста функціонують комплементарно: *місто-борець* актуалізує суб’єктний вимір опору, тоді як *місто-жертва* – об’єктивований вимір страждання і втрат. Таке поєднання зумовлює комплексну інтерпретацію міста як живого організму, що чинить спротив і водночас зазнає руйнування.

Адресант звернень не лише інформує про стан міста, а й оцінює його дії, підкреслює **стійкість і героїзм громади**. У зверненнях Блаженнішого Святослава (Шевчука) це підтверджують такі мовно-виражальні засоби: дії міста-борця оцінено як героїчні (*героїчно стоїть, героїчно тримається, героїчно протистойть ворогові*), а образ міста-жертви підси-

лено за допомогою прикметників **повний, тотальний (про оточення міста)**; займенник **наш**, номінації *наш біль, наш Маріуполь* створюють ефект спільності, колективного співпереживання; на позначення Маріуполя неодноразово використано відтопонімний прикметник *український*; вжито форми наказового способу дієслова І ос. мн. як заклик до спільної дії – *захистімо життя, збережімо Маріуполь*.

Так, у текстах щоденних воєнних звернень автор інформує адресатів про суспільно-політичні події в житті країни, оцінює їх з позицій християнського світогляду, формує ціннісні орієнтації адресатів. У контексті дезінформації щодо російської війни в Україні звернення Глави УГКЦ є важливими не лише з погляду правдивого висвітлення подій, а й з позиції християнського підходу до осмислення війни.

Опірність намаганням підкорити народ чи завоювати територію, бачення майбутнього в контексті формування української ідентичності – це елементи українського історичного наративу.

Джерела / Sources

Загнітко А., *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*, Донецьк 2012. [Zagnitko A., *Slovník současné lingvistiky: ponátá i termíni*, Donec'k 2012.]

СУМ-20 online – *Словник української мови online: у 20 т., т. 1-15 (А- П'ЯТЬ)*, Укр. мовно-інформац. фонд НАН України, 2015-2024, <https://sum20ua.com>, [27.01.2026] [*Slovník ukráíns'koí movi online: u 20 t., t. 1-15 (А- Р'АТ')*, Ukr. movno-informac. fond NAN Ukraíni, 2015-2024, <https://sum20ua.com>, [27.01.2026]]

Україна стоїть! Україна бореться! Україна молиться!, Блаженніший Святослав Шевчук, Київ 2024. [*Ukráína stoít'! Ukraína boreť'sâ! Ukraína molit'sâ!*, Blažennišij Svátoslav Ševčuk, Kíiv 2024.]

Шевченко В. М., *Словник-довідник з релігієзнавства*, Київ 2004. [Ševčenko V. M., *Slovník-dovidnik z religiéznavstva*, Kíiv 2004.]

Література / References

Вовк С., Бадер А., *Багатофакторний вплив війни на українське суспільство та громадян України: системний аналіз політичних, соціальних, психологічних і економічних складових* [в:] Науковий

журнал „Політикус”, вип. 4, 2024, с. 30-37. [Vovk S., Bader A., *Bagatofaktornii vpliv viini na ukraïns'ke suspil'stvo ta gromadân Ukraïni: sistemniï analiz političnih, social'nih, psihologičnih i ekonomičnih skladovih* [v:] Naukovij žurnal „Politikus”, vip. 4, 2024, s. 30-37.]

Городецька В. А., *Концептосфера релігійного дискурсу (на матеріалі проповідей Глави УГКЦ С. Шевчука)* [в:] „Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського”. Серія „Філологія. Журналістика”, т. 33 (72), № 1, ч. 1, 2022, с. 7-11. [Gorodec'ka V. A., *Konceptosfera religijnogo diskursu (na materiali propovidej Glavi UGKC S. Ševčuka)* [v:] „Včeni zapiski TNU imeni V. I. Vernads'kogo”. Seriâ „Filologîâ. Žurnalistika”, t. 33 (72), № 1, č. 1, 2022, s. 7-11.]

Горкуша О., Филипович Л., *Концепт „Український світ” як когнітивний ідентифікатор життєвого простору сучасних українців (філософсько-релігієзнавчий аналіз)* [в:] „Українське релігієзнавство”, № 93, 2021, с. 13-31. [Gorkuša O., Filipovič L., *Koncept „Ukraińskij svit” âk kognitivnij identifikator žittěvogo prostoru sučasnih ukraińciv (filosofs'ko-religiěznavčij analiz)* [v:] „Ukraińs'ke religiěznavstvo”, № 93, 2021, s. 13-31.]

Жила Т. *Мовні засоби вираження оцінки в релігійному медіатексті* [в:] „Лінгвістика”, № 1 (43), 2021, с. 67-76. [Žila T. *Movni zasobi viradžennâ ocinki v religijnomu mediateksti* [v:] „Lingvistika”, № 1 (43), 2021, s. 67-76.]

Забужко О., *Країні потрібні священники. Передмова* [в:] *Україна стоїть! Україна бореться! Україна молиться!*, Блаженніший Святослав Шевчук, Київ 2024, с. 8-12. [Zabužko O., *Kraińi potrebni svâšenniki. Peredmovâ* [v:] *Ukraïna stoiť! Ukraïna boreťsâ! Ukraïna molit'sâ!*, Blažennišij Svâtoslav Ševčuk, Kiïv 2024, s. 8-12.]

Одарчук Н. А., Приварська Н. П., *Структурно-функціональні особливості релігійного дискурсу* [в:] „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки”, № 5, 2008, с. 44-48. [Odarčuk N. A., Privars'ka N. P., *Strukturno-funkcional'ni osoblivosti religijnogo diskursu* [v:] „Naukoviï visnik Volins'kogo naciônaln'ogo univërsitetu imeni Lesi Ukraïnki”, № 5, 2008, s. 44-48.]

Паращевін М., *Трансформація конфесійного простору України* [в:] *Українське суспільство в умовах війни 2022*, С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва, Київ 2022, с. 120-130. [Paraševîn M., *Transformaciâ konfesijnogo prostoru Ukraïn* [v:] *Ukraińs'ke suspil'stvo v umovah viini 2022*, S. Dembič'kiï, O. Zlobina,

N. Kostenko ta in.; za red. člen.-kor. NAN Ukraïni, d. filos. n. Ê. Golovahi, d. soc. n. S. Makeêva, Kiïv 2022, s. 120-130.]

Петришина О., *Дискурсні параметри сучасної української проповіді* [в:] „Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка”. Серія „Філологічні науки”, № 175, 2019, с. 337-342. [Petrišina O., *Diskursni parametri sučasnoï Ukraïns'koï propovidï* [v:] „Naukovî zapiski Central'noukraïns'kogo deržavnogo pedagogičnogo unïversitetu imeni Volodimira Vinničenka”. Seriâ „Filologični nauki”, № 175, 2019, s. 337-342.]

Петрушкевич М. С., *Конструювання релігійного дискурсу за допомогою мас-медіа* [в:] „Вісник Черкаського університету”. Серія „Філософія”, № 2, 2018, с. 53-59. [Petruškevič M. S., *Konstruiuvannâ religijnogo diskursu za dopomogoï mas-media* [v:] „Visnik Čerkas'kogo unïversitetu”. Seriâ „Filosofiâ”, № 2, 2018, s. 53-59.]

Смирнова М. С., *Проповідь у релігійному православному дискурсі ХХ століття: лінгвопрагматичний аспект*: дис. ... канд. філол. наук, Маріупол, 2016. [Smirnova M. S., *Propovid' u religijnomu pravoslavnomu diskursi XX stolittâ: lingvopragmatičnij aspekt*: dis. ... kand. filol. nauk, Mariupol' 2016.]

Чучвара А., *Російсько-українська війна: структура, лексико-семантичні засоби реалізації стратегічного наративу в посланнях глави УГКЦ Блаженнішого Святослава (Шевчука)* [в:] *Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України*, за ред. С. Романюк, Варшава 2024, с. 153-169. [Čučvara A., *Rosîjs'ko-ukraïns'ka viïna: struktura, leksiko-semantični zasobi realizacij strategičnogo narativu v poslannâh glavi UGKC Blažennišogo Svâtoslava (Ševčuka)* [v:] *Dosvid vijni. Medijno-diskursivnij prostir sučasnoï Ukraïni*, za red. S. Romanûk, Varšava 2024, s. 153-169.]

Чучвара А., *Щоденні воєнні звернення Глави УГКЦ: „Релігія”^[1] як сфера-джерело походження прецедентних феноменів* [в:] *Onim w paradygmatach językoznawczych / Onim u movoznavčih paradigmah*, t. I, pod redakcją I. Mytnik, Warszawa-Siedlce 2024, с. 73-85. [Čučvara A., *Šodenni voënni zvernennâ Glavi UGKC: „Religiâ”^[1] âk sfera-džerelo pohodžennâ precedentnih fenomeniv* [v:] *Onim w paradygmatach językoznawczych / Onim u movoznavčih paradigmah*, t. I, pod redakcją I. Mytnik, Warszawa-Siedlce 2024, s. 73-85.]

Чучвара А. П., *Комунікація священник – суспільство: прецедентні феномени в дискурсі щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ* [в:] „Закарпатські філологічні студії”, вип. 35, 2024, с. 65-70. [Čučvara A. P., *Komunikaciâ svâšennik – suspil'stvo: precedentni*

fenomeni v diskursi šodennih voënnih zvernien' Glavi UGKC [v:] „Zakarpats'ki filologični studii”, vip. 35, 2024, s. 65-70.]

Яворська Г. М., Іжак О. І., *Феномен гібридної війни [в:] Світова гібридна війна: український фронт*, за заг. ред. В. П. Горбуліна, Київ 2017, с. 15-54. [Åvors'ka G. M., Ižak O. I., *Fenomen gibridnoi vijnii [v:] Svitova gibridna vijnia: ukraïns'kij front*, za zag. red. V. P. Gorbulina, Kiïv 2017, s. 15-54.]

Rosyjska wojna w Ukrainie: obraz tymczasowo okupowanego miasta w codziennych przemówieniach wojennych Jego Świątobliwości Światosława (Szewczuka)

Streszczenie

W rozdziale przedstawiony został obraz tymczasowo okupowanego miasta w codziennych przemówieniach wojennych Jego Świątobliwości Światosława (Szewczuka). Za źródło danych posłużyło 100 przemówień (od 24 lutego do 3 czerwca 2022 roku) zebranych w pracy „Ukraina stoi! Ukraina walczy! Ukraina modli się!” (Kijów, 2024). Celem badania jest ustalenie, w jaki sposób toponimy stają się środkiem kształtowania obrazów przestrzeni wojny.

Przedmiotem analizy są konstrukcje składniowe zawierające toponim *Mariupol* i jego synonimy kontekstowe. Przebadano zdania, w których toponim występuje jako podmiot działania.

Zaproponowana analiza wykazała obecność kilku typów predykatów, które przedstawiają miasto jako aktywny podmiot (obraz – miasto jako „bojownik”): (1) czasowniki oporu (*bronić się, walczyć, bronić, przeciwstawiać się, chronić*), (2) czasowniki wytrwałości (*stać, trzymać się*), (3) czasowniki odwołujące się do adresata (*wolać, krzyczeć*), (4) czasowniki symbolicznej reprezentacji (*zadziwiać, pokazywać cud (nad brzegiem Morza Azowskiego)*). Odnotowano również konstrukcję predykatywną *być symbolem niezłomności Ojczyzny*.

Analiza zdań przedstawiających miasto jako „ofiara” (inny obraz miasta) wykazała obecność: (1) czasowników cierpienia fizycznego (*płonąć, cierpieć, wymierać, potrzebować, znosić*), (2) lokatywnych i okolicznościowych konstrukcji predykatywnych (*trafić do otoczenia, znajdować się w otoczeniu, w ogniu*), (3) symboliczno-ocennych konstrukcji predykatywnych (*być bólem, być miastem-męczennikiem, stać się cmentarzem*), (4) konstrukcji predykatywnych z imiesłowem *pokryty ciałami tysięcy ludzi*.

W przemówieniach Jego Świątobliwości Światosława (Szewczuka) działania miasta-wojownika są oceniane jako *bohaterskie* (*bohatersko stoi, bohatersko się trzyma, bohatersko przeciwstawia się wrogowi*), zaś obraz miasta-ofiary jest wzmocniony za pomocą przymiotników *pełny, całkowity* (o otoczeniu miasta); użycie zaimka *nasz*, nominacje *nasz ból, nasz Mariupol* tworzą efekt zbiorowego współczucia; do oznaczenia Mariupola konsekwentnie używano przymiotnika pochodzącego od toponimu *ukraiński*; użyto form trybu rozkazującego czasownika 1 os. l. mn. jako wezwania do wspólnego działania – *ochrońmy życie, zachowajmy Mariupol*.

W swoich przemówieniach Jego Świątobliwość Światosław (Szewczuk) informuje odbiorców o wydarzeniach społeczno-politycznych w życiu kraju, oceniając je z pozycji światopoglądu chrześcijańskiego, kształtując tym samym orientację wartościowe odbiorców.

Słowa kluczowe: rosyjska wojna w Ukrainie, Jego Świątobliwość Światosław (Szewczuk), toponim, codzienne przemówienie wojenne.

Russia's War in Ukraine: The Image of the Temporarily Occupied City in the Daily Wartime Addresses of His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk)

Summary

The study presents the image of a temporarily occupied city in the everyday wartime addresses of His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk). The data source consists of 100 addresses (from 24 February to 3 June 2022) collected in the volume *“Ukraine Stands! Ukraine Fights! Ukraine Prays!”* (Kyiv, 2024). The aim of this paper is to determine how toponyms function as a means of constructing images of wartime space.

The object of analysis comprises syntactic constructions containing the toponym *Mariupol* and its contextual synonyms. Sentences in which the toponym occurs as the subject of action were examined. The analysis reveals several types of predicates that present the city as an active subject (image: the city as a “fighter”): (1) verbs of resistance (*boronytysia, borytysia, boronyty, protystoiaty, okhroniaty*), (2) verbs of endurance (*stoiaty, trymatysia*), (3) verbs addressing an addressee (*klykaly, krychaty*), and (4) verbs of symbolic representation (*zadyvliaty, pokazuvaty chudo* (*nad berehom Azovskoho moria*)). A predicative construction *buty symvolom nezlomnosti Batkivshchyny* was also recorded.

The analysis of sentences presenting the city as a “victim” (another image of the city) shows the presence of: (1) verbs of physical suffering

(*palaty, sterpity, vymyraty, potrebuvaty, znosyty*), (2) locative and circumstantial predicative constructions (*potrapyty v otochennia, znakhodytysia v otochenni, v ohni*), (3) symbolic-evaluative predicative constructions (*buty boliem, buty mistom-muchenykem, staty tsvyntarem*), and (4) predicative constructions with the participle *pokrytyi tilamy tysiach liudei*.

In the addresses of His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk), the actions of the “city-as-fighter” are evaluated as heroic (*heroichno stoiyt, heroichno trymaietsia, heroichno protystoit vorohovi*), whereas the image of the “city-as-victim” is reinforced by means of adjectives such as *povnyi* and *tsilkovytyi* (with reference to the encirclement of the city). The use of the pronoun *nash* and the nominations *nash bil, nash Mariupol* creates an effect of collective empathy. The adjective derived from the toponym *ukrainskyi* is used consistently to designate Mariupol. Imperative forms of the first person plural are employed as calls for collective action (*okhoronimo zhyttia, zberezhimo Mariupol*).

In his addresses, His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk) informs the audience about socio-political events in the life of the country, evaluating them from the standpoint of a Christian worldview and thereby shaping the value orientations of the audience.

Keywords: Russian war in Ukraine, His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk), toponym, everyday wartime address.

Чучвара Адріана – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка,
adriana.chuchvara@gmail.com

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-4636-9968>

Онімний простір інтернет-видання «Українська правда» в 2022 році: корпуснобазований вимір

Вступ.

«Цифровий поворот» у сучасній лінгвістиці, підсилений технологіями автоматизованого опрацювання природної мови (NLP)¹, уможливує об'єктивну верифікацію мовних явищ на матеріалі корпусів текстів як великих масивів даних. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретико-методологічного розвитку нового міждисциплінарного напрямку в українському мовознавстві – корпусної ономастики, що синтезує ономастичні студії з можливостями корпусної лінгвістики і дозволяє змістити дослідницький фокус з дискретного опису одиничних онімів на кількісно обґрунтований аналіз цілісних ономастичних систем шляхом автоматизованої екстракції, багаторівневого анотування та статистичної обробки масивів природних текстів.

Теоретичною базою для дослідження корпуснобазованого виміру онімного простору новинних текстів в інтернет-виданні «Українська правда» (УП) слугують напрацювання у сфері корпусної ономастики, представлені у фундаментальних працях Г. Мотшенбахера (Motschenbacher 2020), Ф. Бозкурта & М. К. Мохаммаді (Bozkurt F., Mohammadi M. 2023), польських лінгвістів У. Біяк, П. Свободи, Ю. Валков'як (Bijak U., Swoboda P., Walkowiak Ju. 2023), а також М. Сфейра (Sfeir 2024), С. Лі, Ч. Кайт, Лі Ченг (Li S., Kit Ch., Cheng Le 2024) та Г. Фразер-МакКі (Frazer-McKee G. 2020). В українському мовознавстві витoki корпусних студій ономастикону представлені у працях В. Неклесової (Неклесова 2015) та К. Білик (Білик К. М. 2023). Значним технологічним стимулом для розвитку галузі стала поява в 2024 році корпусу

¹ Перелік усіх скорочень після тексту дослідження.

з розміткою іменованих сутностей «NER-UK 2.0» (Chaplynskyi 2024), що уможливив автоматичне розпізнавання 13 класів онімів. Однак, попри цей технологічний прогрес, корпусна ономастика все ще перебуває на етапі становлення, а цільові дослідження власних назв на матеріалі вебкорпусів залишаються фрагментарними і фокусуються лише на окремих аспектах функціонування онімів у мілітарному наративі, як-от: пропагандистський фреймінг (Pomerantsev 2023) чи риторичне картографування (Savchuk 2024).

Емпіричну базу аналізу відображає створений автором дослідження корпус текстів «Propria_UkrPravda2022», укладений на основі 14230 новинних повідомлень за період перших 100 днів повномасштабної війни РФ проти України (24.02.2022 – 03.06.2022). Він охоплює масив даних загальним обсягом 3939449 токенів, 3268837 слововживань, 161550 словоформ, 92058 лем.

Методологію ідентифікації та верифікації власних назв у корпусі «Propria_UkrPravda2022» ґрунтуємо на комплексному поєднанні кількісних корпусних процедур та якісної лінгвістичної інтерпретації. Зокрема, алгоритм опрацювання даних включав: вебскрейпінг (Web scraping) для екстракції контенту, токенізацію, лематизацію та морфологічну розмітку (POS-тегування); автоматичне розпізнавання іменованих сутностей (NER (Named Entity Recognition)) із використанням формату тегування IOB2 та конструювання складних пошукових запитів мовою CQL (Corpus Query Language); застосування лінгвостатистичних методів (частотний і дис-трибутивний аналіз), виявлення стійких зв'язків (колокаційний аналіз), а також моделювання онімного простору (для відтворення його структурно-семантичної архітектури).

Синтез застосованих методів і прийомів аналізу дозволив авторові обґрунтувати концептуальні засади корпусу «Propria_UkrPravda2022» та забезпечити високий рівень об'єктивності в експлікації його онімної структури.

Концептуальні засади та етапи формування спеціалізованого корпусу медійних текстів «Propria_Ukr Pravda2022»

Корпус «Propria_Ukr Pravda2022» створено з урахуванням фундаментальних принципів класичної корпусної лінгвістики (Biber 2015; Sinclair 1991). Вони потребували переосмислення відповідно до специфіки досліджуваного періоду (перші місяці війни), жанрової природи матеріалу (новинний потік), масштабу досліджуваного масиву веб-публікацій (понад 14000 текстів новин), їх високої динамічності тощо.

Принцип репрезентативності та повноти даних передбачає відповідність корпусу тим мовним практикам, що реально функціонують у досліджуваному дискурсі. Традиційно репрезентативність корпусу досягається шляхом збалансованого представлення різних жанрів та авторів (Демська-Кульчицька 2005). Однак у межах спеціалізованого корпусу одного медіаресурсу конкретного жанру поняття репрезентативності трансформується у вимогу хронологічної та подієвої повноти, а також географічного охоплення (матеріали висвітлюють події з усієї території України). Воєнний медійний дискурс характеризується різкою фазовістю, що проявляється у зміні тематичних домінант, інтенсивності повідомлень та ономастичного наповнення текстів залежно від етапів війни. Для уникнення викривлення статистичних даних, випадковості або тематичної фрагментарності матеріалу було застосовано метод суцільної хронологічної вибірки. До корпусу включено всі новинні повідомлення, опубліковані в рубриці «Новини» проєкту «УП» в період з 24.02.2022 по 3.06.2022, без винятків і без ручної фільтрації за тематикою.

Принцип автентичності (McEnery & Hardie 2012: 5-7). Корпус формувався виключно з медійних текстів (без коментарів користувачів), опублікованих у відкритому доступі без редагування чи мовної нормалізації. Усі тексти зберігаються в тому вигляді, в якому вони були представлені на момент публікації, включно з орфографічними особливостями, варіантністю написання власних назв та пунктуаційними особливостями. Дотримання принципу автентичності є важ-

ливим для дослідження ономастичного матеріалу, оскільки навіть незначні графічні варіації можуть відображати стадії стабілізації онімів у медійному просторі та специфіку редакційних практик воєнного часу (наприклад, написання «путін», «росія» з малої літери, яке стало маркером пейоративності у воєнному дискурсі). Збереження таких графічних особливостей дозволяє досліджувати прагматику тексту і становлення нової норми воєнного часу («правопис війни»).

Принцип структурованості та технічної придатності корпусу (Дарчук 2015: 42-43). Для того, щоб корпус «Propria_UkrPravda2022» став не лише архівом текстів, а й повноцінною дослідницькою платформою, придатною для інтерактивної роботи з мовними даними, процедура його укладання передбачала реалізацію чіткого чотириетапного алгоритму.

1. Автоматизований збір текстів здійснювався методом вебскрейпінгу із застосуванням спеціалізованих інструментів для парсингу HTML-структури сайту. Було розроблено скрипт (мовою програмування Python з використанням бібліотек BeautifulSoup та Scrapy), який автоматизував екстракцію текстового контенту з відкритого архіву «УП», виокремлюючи заголовок, тіло новини, дату публікації, URL-адресу. Ця технологія дозволила зібрати 14230 публікацій за визначений період.

2. Очищення та нормалізація (Кульчицький 2020). Зібрані тексти пройшли процедуру очищення (data cleaning), під час якої за допомогою спеціалізованих скриптів (на базі бібліотек Python) було вилучено нетекстові елементи: HTML-теги, навігаційні елементи сайту, гіперпосилання, рекламні вставки та банери, дисклеймери (стандартні підписи на кшталт «Шановні читачі, просимо дотримуватись Правил коментування», футери про збір коштів), підписи до фото, що не є частиною авторського тексту новини тощо. Цей «технічний шум» може бути помилково розпізнаний як токени або спотворити статистику аналізу. Окремо проведено уніфікацію кодування (UTF-8 – для коректного відображення специфічних українських графем (і, є, г, апостроф)), нормалізацію пробільних символів та пунктуації (усунення нерозривних

пробілів, уніфікацію різних типів тире та лапок), що є критичним для коректної роботи токенізаторів. Цей технічний етап обробки текстів не можна ігнорувати, адже він забезпечує чистоту лінгвістичного матеріалу, а, отже, і якість самого корпусу.

3. Паспортизація та метарозмітка – передбачали додавання до кожного тексту структурованого паспорту метаданих, що уможливило диференційований аналіз корпусу за різними параметрами: `date`= дата публікації (ключовий критерій для виявлення лексики повсякденності); `title`= заголовок новини (часто містить «сильні» позиції онімів; дозволяє відстежити тематику дискурсу в діяхронії); `url`= посилання на першоджерело (верифікація); `id`= унікальний ідентифікатор новини. Саме якість метаданих виступає запорукою успішної реалізації діяхронічних розвідок, забезпечуючи точність пошуку та гнучкість фільтрації матеріалу.

4. Багаторівневе лінгвістичне анотування. «Сирий» текст перетворюється на корпус лише після процедури анотування. Застосовано: токенізацію, лематизацію, морфологічну розмітку, а також елементи семантичної інтерпретації, зокрема ідентифікацію іменованих сутностей. Ключовою відмінністю методології є відмова від стандартних вбудованих інструментів корпусних менеджерів на користь кастомізованого NLP-конвеєра, реалізованого на Python перед завантаженням у систему. Використано гібридну архітектуру обробки природної мови: 1) морфо-синтаксичний аналіз (здійснено за допомогою бібліотеки Stanza, що забезпечило токенізацію, лематизацію та POS-тегування (визначення частин мови) відповідно до стандарту Universal Dependencies. Це гарантує високу точність визначення граматичних категорій для флективної української мови); 2) гібридний NER (для розпізнавання власних назв застосовано комбінований підхід – в якості основного інструменту використано нейромережеву трансформерну модель SpaCy (`uk_core_news_trf`, архітектура RoBERTa), а також інструментарій «NER-UK 2.0» (Chaplynskyi & Romanyshyn 2024), що забезпечило анотування сутностей за розширеною схемою тегів (`PERS` (особа), `ORG` (ор-

ганізація), LOC (локація, топонім), ART (артефакт), DOC (документ), JOB (посада), DATE (дата), TIME (час), PERIOD (період), MON (грошове значення), PCT (відсотки), QUANT (кількість), MISC (інші сутності)). Застосування нейромережових моделей, натренованих на великих масивах українських текстів, дозволяє вирішити ключову проблему класичних алгоритмів – контекстуальну омонімію власних назв. Модель здатна розрізняти, наприклад, лексему *Дніпро* як топонім (ойконім, гідронім) чи ергонім, спираючись на дистрибутивний аналіз оточення; 3) механізм морфологічної підстраховки (для мінімізації пропусків сутностей розроблено алгоритм доповнення результатів нейромережі даними морфологічного словника (використання ознаки `NameType` зі *Stanza*), що дозволило коректно анотувати прізвища та топоніми, які могли бути пропущені трансформерною моделлю через складний синтаксис). Результат обробки конвертовано у формат *Vertical Text (VERT/XML)*, що є галузевим стандартом для корпусних систем і забезпечила повну сумісність із системою *Sketch Engine*, а також дозволило використовувати складні запити мовою *CQL*.

Саме така багаторівнева автоматична розмітка перетворила корпус на динамічну модель мовної реальності війни з потужним багатофункціональним гнучким дослідницьким інструментарієм, що забезпечує можливість аналізу ономастикону не лише як статичного переліку власних назв, а як динамічної системи з властивими їй колокаційними зв'язками, граматичними трансформаціями та дискурсивними функціями.

Принцип динамічності (McEnergy, Hardie 2011). Корпус «*Propria_UkrPravda2022*» не є статичним: передбачено його регулярне поповнення новими даними без порушення цілісності вже створеної структури та метаданих. Завдяки спеціально створеним алгоритмам автоматичного збору контенту (*web scraping*) корпус може регулярно поповнюватися новими публікаціями, що дає змогу продовжити часовий горизонт дослідження на різних етапах війни. Такий підхід узгоджується з концепцією *living corpus* (O'Keeffe & McCarthy

2022), тобто корпусу, який живе у синхронному ритмі з мовною реальністю.

Динамічність важлива в ході аналізу онімів воєнного медійного дискурсу для відстеження її змін у номінативних практиках, частотності та функціонально-семантичному навантаженні в умовах війни, коли інформаційна картина змінюється з калейдоскопічною швидкістю. Зокрема, дотримання принципу динамічності дозволяє реалізувати концепцію «моніторингового корпусу» (Sinclair 1991), який дає змогу проводити як синхронний аналіз окремих періодів, так і діахронічне дослідження трансформацій мовленнєвих практик:

- реконструювати «життєвий цикл» власної назви (точно датувати момент появи оніма в інфопросторі, його швидку медіалізацію, подальшу стабілізацію або, навпаки, маргіналізацію в новинному потоці). Така траєкторія є індикатором віднесеності онімів до «лексики щоденного вжитку» (Мацюк 2024: 71). При цьому що тривалішим є цей статус, то міцніше вони закріплюються у колективній мовній пам'яті;

- верифікувати гіпотезу про те, що ономастичний простір медійного дискурсу є прямим, хоч і інтерпретованим, відображенням реальності – завдяки кореляції лінгвального та екстралінгвального чинників (динаміка корпусу дозволяє накладати графіки частотності вживання певних антропонімів чи військових термінів на хронологію реальних подій, зокрема боїв, дипломатичних зустрічей, трагедій). Це є надзвичайно цінним для соціолінгвістичного моделювання, оскільки дає емпіричний матеріал для аналізу впливу інформаційних подій на мовні процеси;

- зіставляти різні часові зрізи корпусу з метою виявлення тенденцій у зміні домінантних тематичних полів, трансформації ономастичних акцентів та переосмислення ролі окремих власних назв у колективній «картині війни». Очікувано, що ті оніми, які становили основу новинного лексикону в березні 2022 р. (наприклад, топоніми *Буча*, *Ірпінь* чи антропонім *Арестович*), з часом могли поступитися місцем новим домінантам;

– фіксувати семантичні зсуви (простежити, як нейтральні назви населених пунктів (наприклад, *Чорнобаївка*, *Маріуполь*) під впливом подій набувають нових конотативних значень, перетворюючись на інтертекстуальні імена);

– аналізувати швидкість адаптації запозичень (відстежувати динаміку входження в мову назв іноземного озброєння (*Байрактар*) та процес їхньої граматичної й словотвірної інтеграції («станцію "Дружби народів" пропонували перейменувати в "Байрактарську"» (УП, 2.05.2022)).

Отже, динамічність є не просто технічною характеристикою корпусу, а забезпечує його гнучкість і життєздатність, робить його придатним для адекватної діагностики як стану мовної системи в конкретний історичний період, так і для відображення динаміки мовної реальності воєнного часу в цілому. Він утверджує нову парадигму цифрової ономастики, у якій власна назва розглядається як живий індикатор суспільних змін.

Етичний і правовий аспект. Під час формування корпусу дотримано принципів академічної доброчесності та вимог авторського права. Усі тексти використано з відкритого архіву інтернет-видання «УП», із збереженням посилання на джерело, яке зафіксовано в метаданих. Це гарантує прозорість цитування. Відповідно до політики «fair use», корпус призначений виключно для науково-дослідницьких цілей.

Структура україномовного ономастичного простору в «Propria_UkrPravda2022»

Вихідним етапом аналізу стало автоматизоване вилучення всіх власних назв із подальшою лематизацією і ручною нормалізацією графічних варіантів власних назв (повні й скорочені назви, альтернативні написання, варіанти з/без родового компонента, аббревіатури), що дозволило об'єднати в межах однієї лем, наприклад, такі варіанти, як *ЄС* / *Євросоюз* / *Європейський Союз*, *Уряд* / *Кабмін* / *Кабінет міністрів* та ін. й уникнути штучного розпорошення частотних показників. У результаті зафіксовано понад 2 800 унікальних онімів різних класів із загальною кількістю вживань понад 400 000

(токенів), що свідчить про достатньо високу ономастичну щільність досліджуваних текстів. Відповідно, власні назви складають приблизно 11% від загальної кількості токенів корпусу. Така висока концентрація онімів у новинному воєнному дискурсі зумовлена його фактографічним характером, де кожна подія прив'язана до конкретних географічних локацій, персоналій та організацій. Таким чином, власні назви відіграють роль опорних точок інформаційного потоку, формуючи смисловий каркас новинних повідомлень.

Багаторівнева розмітка корпусу уможливило системний опис ономастикону не як статичного переліку номінацій, а як динамічної, ієрархічно структурованої системи, в якій різні класи онімів, взаємодіючи між собою, формують цілісну концептуальну архітектуру воєнного медіадискурсу, маркують його ключових суб'єктів (персоналії, інституції, держави) та геопросторову локалізацію подій.

Загальна структура ономастикону досліджуваного корпусу характеризується неоднорідністю та чіткою домінантністю окремих ономастичних класів, що релевантно відображає пріоритети суспільної уваги та комунікативні стратегії медіа в перші сто днів повномасштабного вторгнення. Аналіз засвідчив домінування трьох базових розрядів онімів (топонімів, антропонімів, ергонімів), які сумарно охоплюють 87% пропріальної лексики. Кількісний розподіл та співвідношення класів власних назв наведено у Табл. 1.

Таблиця 1. Співвідношення класів онімів у корпусі «Propria UkrPravda2022»

Клас онімів	Тег (NER)	Леми		Абсолютна частотність (токени)	
		к-сть	%	к-сть	%
Топоніми	LOC	946	33,67	158164	38,49
Антропоніми	PERS	736	26,19	106962	26,03
Ергоніми	ORG	873	31,06	91510	22,27
Хремадоніми	ART	172	6,12	29521	7,10
	DOC				
	MISC				

Хрононіми	DATE	36	1,28	9738	2,37
	TIME				
	PERIOD				
	MISC				
Етноніми	MISC	6	0,21	5958	1,45
Інші	MISC	41	1,46	11596	2,49
ВСЬОГО		2810	100	410899	100

Статистичній обробці підлягали оніми з частотністю ≥ 10 ; лінгвістичну інтерпретацію здійснено на матеріалі онімів, зафіксованих понад 300 разів.

Для систематизації результатів автоматичного розпізнавання в дослідженні розроблено матрицю відповідності, що співвідносить теги моделі NER-UK 2.0 з категоріями ономастичної таксономії. Зокрема, іменовані сутності з тегом LOC кваліфіковано як топоніми, PERS – як антропоніми, ORG – як ергоніми, ART та DOC – як хремотоніми. Клас хрононімів сформовано на основі темпоральних тегів (DATE, TIME, PERIOD) шляхом ручної селекції, під час якої відібрано виключно номінації історичних епох, подій та свят. Масив категорії MISC підлягав ручній верифікації для виокремлення хремотонімів, етнонімів та хрононімів, що забезпечило точність аналізу ономастичного ландшафту. Теги JOB, QUANT, PCT та MON не включено до матриці відповідності, оскільки вони маркують апелювативну лексику або кількісні параметри і не належать до пропріального простору.

Окремим методологічним викликом стала ідентифікація багатокомпонентних власних назв (наприклад, *Кривий Ріг*, *Збройні сили України*, *Північноатлантичний альянс*), що стало можливим завдяки впровадженню алгоритму автоматичного групування токенів за стандартом IOB2. Такий підхід мінімізував ризик виникнення «статистичного шуму» (подвійного врахування компонентів як окремих назв) та гарантував релевантність кількісних показників досліджуваного ономастикону.

Таблиця 2. Абсолютна частотність топ-10 лем базових класів онімів у корпусі «Propria UkrPravda2022»

№	Топоніми	к-сть	Антропоніми	к-сть	Ергоніми	к-сть
1.	<i>Україна</i>	33552	<i>В. Путін</i>	5922	ЄС / Євросоюз	5485
2.	<i>Росія</i>	32792	<i>В. Зеленський</i>	4475	<i>ЗСУ</i>	4859
3.	<i>Київ</i>	6099	<i>Дж. Байден</i>	1113	<i>НАТО</i>	2878
4.	<i>США</i>	5117	<i>Д. Кулеба</i>	787	<i>Кабмін</i> / <i>Уряд</i>	2273
5.	<i>Маріуполь</i>	4646	<i>С. Гайдай</i>	688	<i>Telegram</i>	2273
6.	<i>Білорусь</i>	2409	<i>В. Медведчук</i>	640	<i>Міноборони</i>	1439
7.	<i>Харків</i>	2206	<i>М. Подоляк</i>	550	<i>Тероборона</i> / <i>ТрО</i>	1307
8.	<i>Москва</i>	1473	<i>Е. Макрон</i>	518	<i>Twitter</i>	1268
9.	<i>Херсон</i>	896	<i>С. Лавров</i>	506	<i>ООН</i>	1258
10.	<i>Одеса</i>	782	<i>О. Лукашенко</i>	488	<i>СБУ</i>	1226

Топоніми становлять найчисельнішу та найбільш значущу групу онімів у досліджуваному корпусі, що є закономірним для новинного жанру в період бойових дій. Війна – це боротьба за територію, тому частотність топонімів прямо корелює з географією бойових дій, гуманітарних операцій, міжнародної логістики чи дипломатичних процесів. З огляду на це, у медійному дискурсі простежується поляризація топонімічного простору:

1. Топоніми-маркери державної ідентичності, що символізують суб'єктність та центри прийняття рішень: *Україна*, *Київ*. Прикметно, що функціонування топоніма *Київ* у досліджуваній період не є статичним і характеризується виразною динамікою, що відображає зміну оперативної ситуації на фронті. У перший період протистояння (кін. лютого – березень 2022) *Київ* актуалізується в медійному дискурсі як епіцентр опору та головна стратегічна ціль ворога. Переважають атрибутивні та процесуальні колокації з семантикою оборони, загрози та стійкості: «*До Києва увійшли диверсійні групи*» (УП, 2022-02-25), «*росіяни мають на меті захопити й підкорити Київ*» (УП, 2022-02-24), «*Російські війська, які наступають на Київ*» (УП, 2022-02-25), «*Росія почала атакувати Київ*» (УП, 2022-02-25), «*Ми розуміємо, що битва за*

Київ це ключова битва наступних днів» (УП, 2022-03-06), *«Оборона Києва – наше стратегічне завдання»* (УП, 2022-03-16) і т. д. Особливого прагматичного навантаження набувають конструкції типу *«Київ хоче, щоб ЄС відкрив свою систему екстреної допомоги»* (УП, 2022-02-24), *«Росія говорити не збиралася, змушувала Київ до прямих переговорів зі своїми маріонетками»* (УП, 2022-02-24), *«на переговорах Києва з окремими з цих країн»* (УП, 2022-03-25), де топонім метонімічно позначає не лише населений пункт, а й усю державу, що чинить опір, підкреслюючи державницький статус міста. У період деокупації та символічного тріумфу (березень – травень 2022) конотативне забарвлення топоніма зазнає трансформації. У новинах фіксується зростання конструкцій із значенням доконаності дії: *«Київ вистояв»* (УП, 2022-03-03), *«Під Києвом знищений опорний пункт росіян»* (УП, 2022-03-25), *«звільнення Київщини»* (УП, 2022-04-02).

2. Топоніми агресії та загрози: *Росія / РФ, Білорусь / РБ, Москва.*

3. Топоніми «гарячих точок»: *Маріуполь, Харків, Херсон / Херсонщина, Донбас / Донецьк, Луганськ / Луганщина, Чернігів, Сумщина, Крим, Миколаїв, Запоріжжя.*

4. Топоніми-символи воєнних злочинів і героїзму: *Буча, Ірпінь, Гостомель.* Їхня поява в корпусі наприкінці березня – на початку квітня 2022 року знаменує зміну риторики від суто мілітарної до екзистенційно-ціннісної (фіксація геноциду).

5. Топоніми-символи тилу, гуманітарних хабів, волонтерської допомоги: *Львів, Дніпро, Одеса.*

6. Геополітичний контекст – переважно, макротопоніми, що окреслюють контур міжнародної підтримки: *США, Європа (хоронім), Велика Британія, Польща, Німеччина, Франція, Гаага.*

Окрему підгрупу формують гідроніми, що набувають стратегічного та символічного значення в контексті воєнних дій. Найчастотніші – *Чорне море* (понад 700 токенів), *Дніпро* (понад 300 токенів).

Макротопоніми *Україна, Європа, США, Росія* у воєнному медіадискурсі формують геополітичний контекст «свій» – «чужий».

Переважання топонімів підтверджує фактографічну природу новинного жанру, де кожне повідомлення прив'язане до конкретної географічної точки. Висока частотність українських мікротопонімів на позначення міст і регіонів, що стали ареною бойових дій, формує в корпусі своєрідну географічну карту війни («мовний ландшафт війни»), на якій інтенсивність використання топоніма корелює з інтенсивністю бойових дій чи гуманітарною ситуацією в регіоні.

Важливим сегментом ономастикону медійного дискурсу війни є **антропоніми**, які, поступаючись топонімам за кількісними показниками, водночас характеризуються високою дискурсивною щільністю та концентрацією. Комплексний аналіз усього верифікованого у корпусі масиву власних назв дав змогу виокремити чотири базові тематичні кластери, що відображають поляризацію медійного дискурсу з чіткою аксіологічною дихотомією «свої» – «чужі».

1. Кластер «Консолідатори національного спротиву» (військово-політичне керівництво України): *Зеленський (Володимир), Залужний (Валерій), Кулеба (Дмитро), Арестович (Олексій), Шмигаль (Денис), Резніков (Олексій), Єрмак (Андрій), Подоляк (Михайло), Федоров (Михайло), Ляшко (Віктор), Данілов (Олексій), Маляр (Ганна), Венедіктова (Ірина)*. Функціонування цих антропонімів у дискурсі характеризується високою частотністю в «сильних» позиціях тексту (заголовках, лідах) та використанням у конструкціях прямої мови, що підкреслює їхню суб'єктність. Наприклад: «*Зеленський закликав світових лідерів сформувати "антипутінську коаліцію"*» (УП, 2022-02-24), «*Кулеба: членство України в ЄС може стати визначальною перемогою для Європи*» (УП, 2022-03-09), «*На Харківщині ЗСУ звільнили вже 24 населені пункти – Залужний*» (УП, 2022-05-23).

Внутрішня структура кластера відображає розподіл зон відповідальності: дипломатичний фронт (*Д. Кулеба* як транслятор зовнішньополітичної позиції), військовий вимір (згадки про головнокомандувача *В. Залужного*, прикметно, що на

відміну від політичних фігур, контексти із *В. Залужним* вирізняються лаконічністю, фактографічністю та стриманою тональністю, асоціюючись із конкретними успіхами на полі бою), інформаційно-комунікативний вимір (*О. Арестович*, *М. Подоляк*, *Г. Маляр* як радники і медійні комунікатори), адміністративно-управлінський вимір (репрезентований антропонімами прем'єр-міністра (*Д. Шмигаль*), керівника Офісу Президента (*А. Єрмак*), міністрів (*М. Федоров*, *О. Ляшко*)). Усі антропоніми цього кластера функціонують у позитивно маркованих або нейтрально-інформативних контекстах та виконують роль легітимізаторів інформації: ім'я в тексті сигналізує про офіційність та достовірність повідомлення.

2. Кластер «Персоніфікація агресора» (представники ворожої сторони та колаборанти). Група включає антропоніми-антагоністи, що в умовах війни є об'єктами різкого суспільного осуду (Navalna 2024): *Путін (Володимир)*, *Лукашенко (Олександр)*, *Лавров (Сергій)*, *Песков (Дмитро)*, *Медведчук (Віктор)*, *Кадиров (Рамзан)*, *Медведев (Дмитро)*, *Янукович (Віктор)*, *Захарова (Марія)*. Ці власні назви функціонують у контекстах із негативною аксіологічною модальністю, часто вступаючи в колокації з лексикою на позначення дезінформації, загрози чи злочину («пропаганда *Пєскова*», «погрози *Лаврова*», «найманці *Кадирова*»). Наприклад: «*Лавров залякує Захід через поставки Україні зброї*» (УП, 2022-05-26), «*Пєсков спробував виправдатися за війну*» (УП, 2022-03-05), «*тролить тіктокерів Кадирова за постанову "бою" у Маріуполі*» (УП, 2022-03-29).

Важливим маркером мовної деколонізації та ментального спротиву, зафіксованим у корпусі, є тенденція до графічної пейоративізації власних назв ворожих лідерів. Написання *путін*, *лукашенко*, *лавров*, *пєсков* з малої літери переходить із розряду орфографічної помилки у статус свідомого стилістичного прийому зневаги. Ця практика набуває прагматичного значення і є специфічним інструментом воєнного дискурсу, що не мала аналогів у мирний період. Наприклад: «*досі не назвав путіна злочинцем*» (УП, 2022-03-31).

3. Кластер «Суб'єкти міжнародної підтримки» (геополітичні партнери): *Байден (Джо), Джонсон (Борис), Макрон (Еммануель), Шольц (Олаф), Дуда (Анджеї), фон дер Ляєн (Урсула), Столтенберг (Єнс), Блінкен (Ентоні), Остін (Ллойд), Трюдо (Джастін)*. Частотність їх вживання демонструє пряму кореляцію з інтенсивністю дипломатичних контактів, обсягами військової та гуманітарної допомоги Україні. Аналіз контекстуального оточення дозволяє ранжувати західних лідерів за шкалою «рішучість – обережність» у рецепції українських медіа, де імена *Б. Джонсона* чи *А. Дуди* частіше пов'язані з лексемами дії, а *Е. Макрона* чи *О. Шольца* – з лексемами процесу: «*Борис Джонсон прибув до Києва*» (УП, 2022-04-09), «*Президент Анджей Дуда підписав зміни до закону про допомогу громадянам України*» (УП, 2022-04-15), «*Макрон зателефонував Путіну*» (УП, 2022-02-24), «*Канцлер Олаф Шольц також публічно закликав до стриманості щодо санкцій*» (УП, 2022-03-09).

4. Кластер «Регіональні лідери та агенти громадянського суспільства». Група демонструє децентралізацію героїки війни, включаючи голів ОВА та мерів (*Кличко (Віталій), Кім (Віталій), Садовий (Андрій), Колихаєв (Ігор), Терехов (Ігор)*), а також не численні згадки про волонтерів, публічних осіб та глобальних інфлюенсерів (*Притула (Сергій), Усик (Олександр), Маск (Ілон), Абрамович (Роман)*). Особливу функцію виконує антропонім *В. Кім*, який у досліджуваній період трансформувався з регіонального чиновника у загальнонаціональний символ оптимізму та стійкості; його комунікативна формула «*Добрий вечір, ми з України*» (УП, 2022-03-29) швидко вийшла за межі конкретної новини і почала функціонувати як інтертекстуальна рамка для окремих новинних повідомлень, а також набула статусу мемного елемента воєнного дискурсу: «*Добрий вечір. Ми з України. І з Росії*» (УП, 2022-05-19).

Окрему, хоч і рідковживану підгрупу становлять антропоніми-меморіативи (жертви війни, серед яких цивільні особи, чиї імена з'являються у контекстах трагічних подій, та позивні військових, наприклад, «*Привид Києва*», «*Редіс*», «*Калина*», «*Волина*», «*Да Вінчі*»), що набувають у дискурсі

сакрального значення та виконують функції збереження колективної пам'яті про події війни та гуманізації статистики жертв. На думку Г. Мацюк, саме військові псевдоніми (позивні) разом із антропонімами таких тематичних груп, як «Прізвища, імена та по батькові військовослужбовців», «Прізвища та імена представників виконавчої української влади», «Прізвища та імена представників законодавчої української влади», «Прізвища та імена представників влади зарубіжних країн», в час повномасштабної війни формують лексику щоденного вжитку (Мацюк 2024: 79).

Як виявив аналіз національної приналежності референтів антропонімів, співвідношення українських і неукраїнських власних назв у корпусі становить 59% до 41%, що вказує на те, що медійний дискурс війни, залишаючись національно орієнтованим, водночас глибоко інтегрований у глобальний контекст.

Помітне місце в корпусі займають **ергоніми**. Висока питома вага цього розряду онімів підкреслює системний характер протистояння, де суб'єктами історичного процесу виступають не лише окремі індивіди, а й складні інституційні організми та геополітичні блоки. Специфікою функціонування ергонімів у новинному наративі воєнного часу є їхня активна семантична персоніфікація. В умовах необхідності швидкої передачі інформації назви установ набувають рис узагальненого колективного суб'єкта дії. Відбувається регулярний метонімічний перенос за моделлю «Інституція → Діяч», що фіксується у дієслівних колокаціях: «ЗСУ знищили колону ворожих танків» (УП, 2022-04-10), «Генасамблея ООН засудила вторгнення Росії і закликала негайно вивести війська з України» (УП, 2022-03-02), «санкцій, які ЄС ухвалив проти Росії та Білорусі» (УП, 2022-03-24).

За результатами аналізу корпусу «Propria_UkrPravda2022» виокремлено п'ять базових кластерів ергонімів, що формують інституційний каркас війни.

1. Мілітарний кластер (суб'єкти національної безпеки) – ЗСУ / Збройні Сили, МВС, СБУ, ДСНС, Міноборони, Тероборона (ТрО). Ергоніми маркують суб'єктів національної безпеки та оборони, формуючи ядро інституційного простору

війни. Ця група формує силове ядро опору. Домінантна позиція та висока частотність лексем є прямим відображенням мілітаризації суспільної свідомості. Найвищу частоту вживання демонструє ергонім *ЗСУ / Збройні Сили* (понад 6000 токенів), який у досліджуваний період трансформувався з офіційної назви інституції на символ захисту української державності завдяки метонімічному позначенню всієї оборонної системи держави: «*ЗСУ відбили намагання ворога пройти в місто*» (УП, 2022-03-16). Контекстуальне оточення цього ергоніма марковане виключно позитивною конотацією, часто межуючи з глорифікацією: «*Віримо в Бога і в Збройні Сили України!*» (УП, 2022-03-17), «*ЗСУ працюють*» (УП, 2022-02-25).

2. Державно-управлінський кластер (центри прийняття рішень) – *Кабмін (Уряд), Офіс Президента (ОП), Верховна Рада, МЗС, РНБО, МОЗ, Мінцифри*. Функціонування цих назв маркує збереження керованості державою та безперервність роботи політичних інститутів в умовах екзистенційної загрози. Відносна висока частотність ергонімів *Кабмін / Уряд, Офіс Президента / ОП* у перші місяці війни свідчить про концентрацію медійної уваги на виконавчій вертикалі влади як головному джерелі офіційної інформації.

3. Геополітичний кластер – *НАТО, ООН, ЄС, Червоний Хрест, МВФ, Світовий банк*. Ці одиниці номінують зовнішніх суб'єктів впливу та гуманітарної підтримки. Аналіз контекстів виявляє амбівалентність оцінних суджень: якщо аббревіатура *ЄС* переважно корелює з лексемами підтримки (*санкції, кандидатство, допомога*), то функціонування ергонімів *НАТО, ООН та Червоний Хрест* часто супроводжується лексикою розчарування або критикою бюрократичної інертності (*стурбованість, бездіяльність, закликали*).

4. Інформаційно-комунікаційний кластер – *Telegram, Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Apple, Google*. Вхідження назв технологічних платформ до активної зони частотного словника є унікальною рисою сучасного військового дискурсу. Ергонім *Telegram* набув статусу домінанти, фактично перетворившись на головний оперативний хаб поширення новин, сигналів тривоги та верифікації подій. Висока

частотність цих назв свідчить про зміну парадигми споживання інформації та роль соцмереж як інструменту мобілізації громадськості й ведення інформаційної війни («кібервійська»).

5. Інфраструктурно-волонтерський кластер – *Укрзалізниця, Нафтогаз, Енергоатом, Укрпошта, «Повернись живим», Приватбанк*. Ергоніми маркують функціонування критичної інфраструктури та економіки в умовах війни, засвідчуючи координацію зусиль різних інституцій. Лема *Укрзалізниця* у перші 100 днів війни набула нового символічного значення, асоціюючись із порядком (евакуаційні потяги) та суб'єктністю держави на міжнародній арені («залізна дипломатія»). Частотність назв благодійних фондів (зокрема *«Повернись живим»*) відображає феномен масової волонтерської мобілізації та громадянської солідарності.

Очевидно, що ергоніми у воєнному медіадискурсі виконують подвійну функцію: з одного боку, вони слугують маркерами інституційної легітимації повідомлень, прив'язуючи інформацію до офіційних джерел, а з іншого – конструюють образ війни як системного протистояння, де нарівні з людьми діють організації, платформи та держави.

Окремий, структурно менший, проте функціонально значущий сегмент ономастикону воєнного часу становлять **хремотоніми** – власні назви унікальних предметів, видів зброї, документів, цифрових продуктів та економічних систем. Незважаючи на відносно низьку питому вагу в загальній кількісній структурі корпусу (порівняно з топонімами чи антропонімами), актуалізація цього розряду онімів у новинному жанрі 2022 року набула несподіваної популярності. Їхня присутність маркує технократичний вимір війни, коли хід історії визначається не лише рішеннями політиків, а й наявністю конкретних матеріальних ресурсів та технологій.

Прикметно, що навіть у цій не менш динамічній групі онімів спостерігається чітка поляризація за аксіологічним критерієм «свій» – «чужий» разом з активними процесами міфологізації та семантичної деривації.

Назви озброєння іноземного виробництва (*Джавелін / Javelin, Стінгер / Stinger, Байрактар / Bayraktar, Хаймарс /*

HIMARS) на початковому етапі війни функціонують як символи міжнародної солідарності та технологічної переваги. Їхня частотність у корпусі корелює з екстралінгвальними подіями (надання пакетів допомоги, успішні атаки). Унікальним лінгвістичним феноменом стала антропоморфізація та наділення неживих об'єктів семантичною категорією агентивності. У новинних заголовках ці хрематоніми виступають у ролі активних суб'єктів дії: *«Байрактар знову знищує»* (УП, 2022-02-28), *«працювали "Джавеліни"»* (УП, 2022-02-25). Така персоніфікація сприяє швидкій апелятизації та входженню цих назв у масову культуру (фольклор, меми, назви тварин і т. д.): *«Що Байрактар животворящий робить!»* (УП, 2022-02-27), *«У Києві створюють мурал "Свята Джавеліна"»* (УП, 2022-05-21), *«кицька, яка нещодавно народила трьох кошенят. Їх назвали Джавелін, NLAW та Байрактар»* (УП, 2022-03-11), *«лемур, якого назвали Байрактаром»* (УП, 2022-03-04), *«"єБайрактар" – це онлайн-гра»* (УП, 2022-03-21). Крім того, зафіксовано словотвірну активність цих лексем, що адаптуються до граматичної системи української мови: *«станція метро "Байрактарська"»* (УП, 2022-05-02).

Російські мілітарні хрематоніми (*ГРАД, Калібр, Іскандер, Кинджал, Бук, Су-25*) функціонують у контекстах із різко негативною тональністю. Вони асоціюються з семантичними полями *РУЙНУВАННЯ, СМЕРТЬ, ЗЛОЧИН*. Синтаксично ці назви частіше вживаються у формі орудного відмінка як інструмент злочину (*«обстрілюють ГРАДАми»* (УП, 2022-02-24), *«б'ють "Іскандерами"»* (УП, 2022-03-06)) або як об'єкт нейтралізації (*«українські пілоти збили російський винищувач Су-25»* (УП, 2022-02-25)), що позбавляє їх тієї героїчної суб'єктності, яка властива зброї ЗСУ.

Особливе місце в корпусі посідає аеронім *«Мрія»* (літак Ан-225). Після фізичного знищення літака в Гостомелі відбулася миттєва трансформація денотата: з назви конкретного технічного засобу лексема перетворилося на абстрактний символ національної стійкості. Контексти на кшталт *«Побудувати "Мрію" заради пам'яті про наших героїв – я думаю, що це правильна державницька позиція і правильна мрія»*

(УП, 2022-05-19) демонструють гру значень, де хремотонім стає метафорою національних амбіцій та відродження.

Юридичні та інституційні хремотоніми відображають правовий та економічний каркас війни. До їхнього складу входять документоніми, а також назви цифрових і фінансових інструментів.

Згадки про документоніми *Мінські угоди*, *Будапештський меморандум* в корпусі мають переважно ретроспективний характер із конотацією розчарування та неефективності міжнародного права. Натомість хремотонім *Конституція України* актуалізується як маркер суверенітету: «*Це прямо забороняє чинна Конституція*» (УП, 2022-02-27), «*Моя Конституція каже одне, і я не можу говорити проти Конституції*» (УП, 2022-03-10).

Цифрові та фінансові хремотоніми – *Дія*, *єПідтримка*, *SWIFT*. Їх актуалізація підкреслює гібридний характер сучасної війни. *SWIFT* у цьому контексті стає своєрідною «економічною зброєю», а *Дія* – інструментом державної стійкості та соціального захисту, див.: «*потрібно відключити всі російські банки від міжнародної платіжної системи SWIFT*» (УП, 2022-03-25), «*У Дії розповіли, де отримати допомогу*» (УП, 2022-03-14).

Отже, хремотоніми у досліджуваному корпусі виходять за межі простої технічної номенклатури і як вузькоспеціалізована військова термінологія проникають у повсякденну мову. Вони зазнають процесу семантичної конденсації, акумулюючи в собі ціннісні смисли епохи. Функціонування цих назв демонструє, як технологічні об'єкти в умовах війни стають культурними знаками, перетворюючись із засобів ведення бойових дій на символи.

Концептуально важливими, проте обмежено представленими є **етноніми** (*українці, росіяни, європейці, білоруси, чеченці / кадірівці*), що функціонують як ключові маркери базової ідеологічної дихотомії «свій» – «чужий». Аналіз дистрибуції та колокаційних моделей у парі *українці – росіяни* демонструє очікувану виразну оцінну асиметрію, що відображає процес формування національної ідентичності через радикальне відмежування від агресора. Етнонім *українці* су-

проводжується предикатами з високою позитивною аксіологічною модальністю («Українці ніколи й нікому не віддадуть свою свободу й незалежність» (УП, 2022-02-24), «Українці консолидувалися!» (УП, 2022-02-24), тоді як *росіяни* – негативними («*росіяни грабують місцевих*» (УП, 2022-03-02), «*росіяни вбивають наших дітей*» (УП, 2022-03-03) тощо). Важливим лінгвістичним феноменом, зафіксованим у досліджуваному дискурсі, є номінативна експансія та пошук альтернативних номінацій для позначення ворога, що є проявом мовної деколонізації. Етнонім *росіяни* часто заміщується вторинними номінаціями з високим ступенем пейоративності: *рашисти* – ідеологічна контамінація (*росіяни* + *фашисти*), що маркує ворога як носія неототалітарної ідеології; *орки* – запозичення з фентезійного дискурсу, що забезпечує метафоричну дегуманізацію агресора, підкреслюючи ірраціональну жорстокість та низький культурно-цивілізаційний рівень загарбників: «будемо зубами гризти цю орду, цих рашистів-фашистів» (УП, 2022-03-01), «Рашистські недоумки підірвали частину боєприпасів» (УП, 2022-03-14), «Орки знищують цілі житлові квартали» (УП, 2022-03-16), «російські орки вдираються до людських домівок, виганяють людей на вулиці та забирають їжу» (УП, 2022-03-17).

Подібні процеси графічної та лексичної пейоративізації (включно з ініційованою в медіа практикою написання назви країни-агресора з малої літери) свідчать про перетворення мови на засіб ментального спротиву та інструмент конструювання колективної ідентичності через аксіологічну віддаленість.

Хрононіми виходять за межі номінації часових відрізків. Аналіз контекстів засвідчує, що вони виконують функцію історичної рамки, забезпечують інтертекстуальну когерентність медіатекстів. Зокрема, хрононім *2014 рік* в досліджуваному корпусі деконструє ефект раптовості, утворюючи наратив про тяглість протистояння та каузальний зв'язок між подіями: «З перших хвилин російсько-української війни у 2014 році» (УП, 2022-02-26), «Це помста за Луганськ 2014. Смерть ворогам!» (УП, 2022-02-26), «Зараз, як у 2014 році, пересидіти не вдасться» (УП, 2022-02-28).

Хрононім *Друга світова війна* виступає абсолютним компаративним еталоном для характеристики ступеня руйнувань та екзистенційної загрози. Апеляція до цього історичного періоду актуалізує архетипи боротьби з нацизмом, що мобілізує колективну пам'ять для консолідації суспільства: «Такого масштабу світ не бачив із часів Другої світової війни» (УП, 2022-03-13), «Війна спричинила одне з найшвидших масових переміщень дітей з часів Другої світової війни» (УП, 2022-03-24).

До ономастичного простору корпусу «Propria_UkrPravda 2022» входять також **інші класи онімів**, наприклад, теоніми. Попри переважно світський характер новинного дискурсу видання «УП», корпусний аналіз зафіксував вживання поодинокого теоніма *Бог*, що засвідчує тенденцію до спонтанної сакралізації досвіду війни. Найбільша щільність цього теоніма спостерігається в емотивно маркованих контекстах, де він функціонує переважно у складі імперативних конструкцій: «*Боже, зупини ворога*» (УП, 2022-03-05), «*І дай Боже, щоб це сказане відбулося якомога скоріше*» (УП, 2022-03-02). Формули емоційної оцінки (фатичні) маркують позитивну тональність повідомлення: «*Все буде слава Богу, і все буде Україна!*» (УП, 2022-03-26), «*Дякувати Богу, постраждалих немає*» (УП, 2022-04-26). Характерною рисою воєнного дискурсу 2022 року є стійкі колокації, у яких теонім поєднується з назвою військової інституції: «*Віримо в Бога і в Збройні Сили України*» (УП, 2022-03-17). Таким чином, присутність теоніма у медіа є інструментом духовної мобілізації та психологічної адаптації до травматичної реальності війни.

Висновки. Сформований спеціалізований корпус медійних текстів воєнного часу «Propria_UkrPravda2022», що на момент завершення цього етапу дослідження охоплює майже 4 млн токенів та базується на понад 14000 текстів новин, опублікованих в інтернет-виданні «УП» з 24 лютого по 3 червня 2022 року (перші 100 днів повномасштабної війни), виступає не лише як верифікована емпірична база, але і як динамічна дослідницька модель, здатна фіксувати онтологію війни через призму мовних змін. Суцільний хронологічний

принцип добору матеріалу, відмова від тематичної селекції та багаторівнева автоматична лінгвістична розмітка дозволили уникнути вибіркості й суб'єктивізму. Масштаб корпусу забезпечує достатню статистичну потужність для кількісного аналізу, водночас зберігаючи керованість і цільову спрямованість, властиву спеціалізованим корпусам. Відкрита архітектура корпусу та сумісність із платформою Sketch Engine забезпечують його технічну стабільність, масштабованість дослідження та інтеграцію українського наукового контенту у світовий цифровий простір. Отже, за своїми параметрами «Propria_UkrPravda2022» є репрезентативним, автентичним, структурованим і динамічним моніторинговим спеціалізованим корпусом, здатним адекватно відображати як синхронні зрізи мовної реальності українського медійного дискурсу воєнного часу, так і діахронні.

Дослідження репрезентує імплементацію технологій NLP у сферу ономастичних розвідок. Поєднання технологій вебскрейпінгу, нейромережевого розпізнавання іменованих сутностей на базі архітектури RoBERTa та лінгвостатистичного аналізу дозволило перейти до моделювання цілісних систем на великих масивах даних. Корпусний підхід уможливив відстеження динаміки суспільних настроїв, що відображаються у частотності та контекстуальному оточенні власних назв. Саме поєднання кількісних та інтерпретаційних методів дало змогу об'єктивувати динамічний онімний простір українського медійного дискурсу: верифікувати неоднорідність та ієрархічність його структури, високу ономастичну щільність новинних повідомлень, ресемантизацію пропріальної лексики, поляризацію та глобалізацію медійного дискурсу на початку повномасштабної російсько-української війни.

Отримані результати засвідчують про структурно-ієрархічну організацію онімного простору інтернет-видання «УП». Зафіксована в корпусі «Propria_UkrPravda2022» структурна домінантна тріада онімних класів **топоніми – антропоніми – ергоніми** (87% від усіх токенів) відтворює сутність сучасного воєнного протистояння: це війна за територію (топоніми), у ній задіяні інституційні системи (ергоніми) та кон-

кретні лідери (антропоніми). Виокремлення змістових кластерів, зокрема «консолідаторів спротиву», «персоніфікації агресора» та «суб'єктів міжнародної підтримки», засвідчує процес ідеологічного та прагматичного маркування медіапростору. Структура онімного простору, аналіз дистрибуції та колокацій онімів у корпусі чітко відображає глибинні аксіологічні стратегії конструювання національної ідентичності. Постає засаднича для воєнного дискурсу дихотомія «свій» – «чужий», що реалізується на всіх рівнях ономастики: через процеси графічної та лексичної пейоративізації ворога, глорифікацію і сакралізацію українських символів. Виявлено унікальний для воєнного часу феномен персоніфікації хремотонімів. Водночас топонімикон перетворився на «риторичну карту» війни, де назви населених пунктів еволюціонували від географічних вказівників до символів-концептів (героїзму, трагедії, опору), фіксуючи зміну історичної пам'яті в режимі реального часу.

Отже, онімний простір інтернет-видання «УП» постає як складна, самоорганізована система, що не просто віддзеркалює реальність, а бере активну участь у конструюванні національної ідентичності та фіксації історичного досвіду нації в момент найбільшого випробування – початку повномасштабної війни.

Сформований ресурс «Propria_UkrPravda2022» та відпрацьована методологія закладають підґрунтя для подальших наукових розвідок, спрямованих на компаративний аналіз онімних систем у діахронному та міждискурсивному вимірах. Реалізація цього завдання потребує масштабування емпіричних даних через розширення наявного та створення нових корпусів, що сприятиме остаточному утвердженню корпусної ономастики та розвитку її теоретико-методологічного апарату.

Список скорочень

ART – артефакт; CQL (Corpus Query Language) – мова корпусних запитів; DATE – дата; DOC – документ; JOB – посада; IOB2 (Inside-Outside-Beginning (version 2)) – схема розмітки іменованих

сутностей; LOC – локація, топонім; MISC – інші сутності; MON – грошове значення; NER (Named Entity Recognition) – розпізнавання іменованих сутностей; NLP – опрацювання природної мови; ORG – організація; PCT – відсотки; PERIOD – період; PERS – особа; POS-тегування (Part-of-Speech tagging) – автоматична морфологічна розмітка (ідентифікація частин мови); TIME – час; QUANT – кількість.

Джерела / Sources

УП – *Українська правда* : інтернет-видання. Архів новин за період з 24 лютого по 3 червня 2022 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/archives/calendar/> [26.01.2026]

Sketch Engine – *Sketch Engine* : corpus manager and text analysis software / Lexical Computing CZ s.r.o. URL: <https://www.sketchengine.eu/> [26.01.2026]

NER-UK 2.0 – Chaplinskyi D., Romanyshyn M. *NER-UK 2.0* : dataset for named entity recognition in Ukrainian. URL: <https://github.com/lang-uk/ner-uk> [26.01.2026]

Література / References

Білик К. М. *Аналіз лінгвальних характеристик корпусу медіатекстів тематики “Війна в Україні”* [в:] *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, № 1 (99), 2023, с. 54-74. [Bilik K. M. Analiz lingval'nih harakteristik korpusu mediatekstiv tematiki “Vijna v Ukraïni” [v:] Visnik Žitomir's'kogo deržavnogo universitetu imeni İvana Franka. Filologični nauki, № 1 (99), 2023, s. 54-74.]

Дарчук Н. П. *Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту)* : підручник, Київ 2008. [Darčuk N. P. Komp' ŭterna lingvistik (avtomatične opracŭvannâ tekstu) : pïdručnik. Kïiv 2008.]

Демська-Кульчицька О., *Репрезентативність як ознака текстового корпусу* [в:] *Українська мова*, 2005, № 3, с. 100-107. [Dems'ka-Kul'čic'ka O., Reprezentativnist' âkoznaka tekstovogo korpusu [v:] Ukraïns'ka mova, 2005, № 3, s. 100-107.]

Кульчицький І. М., *Унормовування тексту при докорпусному опрацюванні: досвід застосування* [в:] *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Інформаційні системи та мережі*. Львів 2020, вип. 7, с. 51-58. [Kul'čic'kij İ. M.,

Unormovuvannâ tekstu pri dokorpusnomu opracûvannî: dosvid zastosuvannâ [v:] Visnik Nacional'nogo universitetu "L'vivs'ka politehnika". Informacijni sistemi ta merežî. L'viv 2020, vip. 7, s. 51-58.]

Мацюк Г., *Антропонім як одиниця лексики української повсякденності в роки повномасштабної російської війни в Україні* [в:] *Onim w paradygmatach językoznawczych. Onim u movoznavčich paradigmat, t. I*, pod red. I. Mytnik, Warszawa – Siedlce 2024, s. 15-80. [Macûk G., *Antroponim âk odinicâ leksiki ukraîns'koïpovsâkdennosti v roki povnomasštabnoï rosijs'koï vîjni v Ukraîni* [v:] *Onim w paradygmatach językoznawczych. Onim u movoznavčih paradigmah, t. I*, pod red. I. Mytnik, Warszawa – Siedlce 2024, s. 15-80.]

Неклесова В. Ю., *Формування українського ономастичного корпусу* [в:] *Записки з ономастики. Збірник наукових праць*, Одеса 2015, вип. 18, с. 541-547. [Neklesova V. Ū., *Formuvannâ ukraîns'kogo onomastičnogo korpusu* [v:] *Zapiski z onomastiki. Zbirnik naukovih prac'*, Odessa 2015, vip. 18, s. 541-547.]

Biber D., Reppen R., *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics*, Cambridge 2015.

Bijak U., Swoboda P., Walkowiak Ju., *Onomastics in Interaction With Other Branches of Science. Volume 3. General and Applied Onomastics. Literary Onomastics. Chrematonomastics. Reports: Proceedings of the 27th International Congress of Onomastic Sciences*. Kraków 2023.

Bozkurt F., Mohammadi M., *A Corpus-Based Socio-Onomastic Analysis on Turkish and American Horror Film Naming* [w:] *CINEJ Cinema Journal* (2023), 11(2), p. 418-445.

Chaplynskyi D., Romanyshyn M., *Introducing NER-UK 2.0: A Rich Corpus of Named Entities for Ukrainian* [w:] *Proceedings of the 3rd Workshop on NLP for Ukrainian (UNLP 2024)*, 2024, p. 23-29.

Frazer-McKee G., *The semantics and pragmatics of proper names in adverbial degree constructions in English: A corpus-driven contribution* : PhD Thesis / Université Laval, 2020, <https://corpus.ulaval.ca/server/api/core/bitstreams/be6b7744-fd98-4586-b345-8a8d0c419322/content> [26.01.2026]

Li S., Kit Ch., Cheng Le, *Unveiling the Landscape of Onomastics from 1972 to 2022: A Bibliometric Analysis* [w:] *Names: A Journal of Onomastics*, 2024, vol. 72, iss. 3, p. 40-64.

McEnery T., Hardie A., *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge : Cambridge University Press 2012.

Motschenbacher H., *Corpus Linguistic Onomastics: A Plea for a Corpus-Based Investigation of Names* [w:] *Names: A Journal of Onomastics* 2020, vol. 68, iss. 2, p. 88-103.

Navalna M., Kostusiak N., Sazonova Y., Prosianyk O., Skliarenko O., Chernobrov Y., Ovsiienko A., Prymachok O., Shynkar T. *Invective Vocabulary in The Language of the Ukrainian Mass Media During the Russia-Ukraine War: Stylistic Layers and Pragmatics of Meaning* [w:] *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2024, vol. 14, issue 1, spec. issue XL, p. 47-53.

O'Keeffe A., McCarthy M., *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. 2nd ed. London; New York 2022.

Pomerantsev S. V. *How to Get Away with War: a corpus-driven study on Russian news media and the war in Ukraine in 2022* : Pro gradu thesis (Master's thesis) / University of Eastern Finland. 2023, <https://erepo.uef.fi/bitstreams/7d0f816b-0aa5-4e21-be0c-2d21bdbfb420/download> [26.01.2026].

Savchuk M. *Framing the War: A Corpus-Based Analysis of Political Speeches on the Russian-Ukrainian War* : Master's thesis / Università degli Studi di Padova. Padova, 2025, <https://thesis.unipd.it/retrieve/9c121954-2a31-47b8-8201-9a91dcaebbf5/Savchuk%20Maryna.pdf> [26.01.2026].

Sfeir M., *A Corpus Linguistic Approach for Onomastics in Drama: Proper Names and Naming in Edward Childs Carpenter's The Cinderella-Man* [w:] *Names: A Journal of Onomastics*, 2024, vol. 72, iss. 3, p. 14-27.

Sinclair J., *Corpus, concordance, collocation*. Oxford 1991.

Przestrzeń onimiczna serwisu internetowego „Ukraińska Prawda” w 2022 roku: ujęcie korpusowe

Streszczenie

Niniejsze badanie poświęcone jest analizie organizacji strukturalno-semantycznej, hierarchii oraz dynamiki funkcjonowania nazw własnych w wojennym dyskursie medialnym. Podstawę materiałową stanowi utworzony przez autora specjalistyczny korpus „Propria_UkrPravda2022” (o łącznej objętości prawie 4 mln tokenów, obejmujący 14 230 tekstów wiadomości internetowego wydania „Ukraińska Prawda” z okresu pierwszych 100 dni pełnoskalowej wojny Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie).

Metodologia badania opiera się na syntezie instrumentarium językoznawstwa korpusowego, statystycznych metod analizy danych oraz jakościowej interpretacji lingwistycznej. Procedura tworzenia korpusu obejmowała zautomatyzowany web scraping, tokenizację, lematyzację,

anotację morfologiczną (narzędzie Stanza), neuronowe rozpoznawanie jednostek nazewniczych (NER-UK 2.0 oparte na architekturze RoBERTa) z późniejszą weryfikacją ręczną oraz przetwarzaniem w środowisku Sketch Engine, z wykorzystaniem złożonych zapytań w języku CQL. Analizę przeprowadzono przy użyciu metod lingwostatystycznych (analiza frekwencyjna, dystrybucyjna), analizy kolokacji oraz modelowania przestrzeni onimicznej.

Specjalistyczny korpus „Propria_UkrPravda2022”, stworzony z zachowaniem fundamentalnych zasad lingwistyki korpusowej (reprezentatywności, kompletności danych, autentyczności, przydatności technicznej i dynamiczności), służy jako zweryfikowana baza odzwierciedlająca synchroniczne i diachroniczne przekroje rzeczywistości językowej ukraińskiej przestrzeni medialnej czasu wojny.

Wyniki analizy potwierdzają wysoką gęstość onimiczną wojennego dyskursu informacyjnego (11% ogólnej liczby tokenów), co dowodzi roli onimów jako punktów oparcia szkieletu informacyjnego. Ustalono, że jądro onomastykonu tworzy trwała triada klas onimicznych: toponimy (38,5%) – antroponimy (26%) – ergonimy (22,3%). Odnotowano wyraźną polaryzację aksjologiczną przestrzeni onimicznej zgodnie z dychotomią „swój – obcy”, a także procesy resemantyzacji, graficznej pejoratywizacji, sakralizacji i metonimizacji nazw własnych oraz ich korelację z ekstralingwistyczną dynamiką wydarzeń wojennych.

Badanie uzasadnia potencjał heurystyczny onomastyki korpusowej jako kierunku interdyscyplinarnego i wykazuje, że technologie cyfrowe umożliwiają obiektywne modelowanie onomastykonu dyskursu medialnego nie jako rejestru statycznego, lecz jako dynamicznego, hierarchicznie zorganizowanego systemu, pełniącego funkcję narzędzia konstruowania tożsamości narodowej, mentalnego oporu i utrwalania pamięci historycznej.

Słowa kluczowe: onomastyka korpusowa, nazwy własne (onimy), dyskurs medialny, korpus „Propria_UkrPravda2022”, wydanie internetowe „Ukrajńska Prawda”, pełnoskalowa wojna FR przeciwko Ukrainie.

The Onymic Space of Ukrainian Media Outlet «Ukrainska Pravda» in 2022: a Corpus-Based Analysis

Summary

The study is dedicated to revealing the structural-semantic organization, hierarchy, and functional dynamics of proper names within war-time media discourse based on the author-compiled specialized corpus "Propria_UkrPravda2022" (total volume of nearly 4 million tokens,

covering 14,230 news texts from the "Ukrainska Pravda" online edition during the first 100 days of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine).

The research methodology relies on a synthesis of corpus linguistics tools, statistical data analysis methods, and qualitative linguistic interpretation. The corpus compilation procedure included automated web scraping, tokenization, lemmatization, morphological tagging (Stanza), and neural network-based named entity recognition (NER-UK 2.0 based on RoBERTa architecture), followed by manual verification and processing in the Sketch Engine environment, using complex queries in Corpus Query Language (CQL). The analysis was conducted employing linguo-statistical methods (frequency and distributional analysis), collocation analysis, and onymic space modeling.

Compiled in adherence to the fundamental principles of corpus linguistics (representativeness, data completeness, authenticity, technical usability, and dynamism), the specialized corpus "Propria_UkrPravda2022" serves as a verified database reflecting both synchronous and diachronic cross-sections of the linguistic reality of the Ukrainian wartime media space.

The analysis results attest to a high onymic density in the wartime news discourse (11% of the total token count), confirming the role of onyms as anchor points of the information framework. It has been established that the core of the onomasticon is formed by a stable triad of onymic classes: toponyms (38.5%) – anthroponyms (26%) – ergonyms (22.3%). The study recorded a distinct axiological polarization of the onymic space according to the "friend – foe" dichotomy, as well as processes of resemanticization, graphic pejoration, sacralization, and metonymization of proper names, alongside their correlation with the extralinguistic dynamics of war events.

The research substantiates the heuristic potential of corpus onomastics as an interdisciplinary field and demonstrates that digital technologies enable the objective modeling of media discourse onomasticon not as a static registry, but as a dynamic, hierarchically organized system acting as an instrument for constructing national identity, mental resistance, and fixing historical memory.

Keywords: corpus onomastics, proper names (onyms), media discourse, "Propria_UkrPravda2022" corpus, "Ukrainska Pravda" online edition, full-scale war of the RF against Ukraine.

Щупаківська Оксана – старший викладач кафедри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича Львівського національного університету імені Івана Франка,
oksana.shchupakivska@lnu.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-3607-9932>

Rozdział II

Współczesna problematyka antroponimiczna

Християнські імена в основах прізвищ Рівненщини

Лексичною основою більшості відіменних прізвищ Рівненщини є християнські імена. Під християнськими іменами маються на увазі канонізовані церквою давньогрецькі, давньоримські, давньоєврейські та ін. імена християнського календаря, які зафіксовані у спеціальних книгах (святцях) і даються людині під час хрещення (ВІЛ: 7). В українській антропоніміці термін „християнські імена” набуває усталеного характеру (поряд із термінами „календарні імена”, „канонічні імена”, „церковні імена” тощо) й активно використовується дослідниками регіональних прізвищевих систем, зокрема, у працях Н. Булави (Булава 2007), Л. Кравченко 2014: 76-81), Ю. Фернос (Фернос 2016: 235), П. Чучки (Чучка 2008: 398), Л. Яшук (Яшук 2024: 155) та ін.

Історично християнські імена поширилися на давньоруську територію із введенням християнства у X ст. Спочатку, на думку П. Чучки, це поширення носило формальний характер – „особі під час обряду хрещення надавали християнське ім'я, але в сім'ї і в ширшому колективі її продовжували називати світським іменем”, що вказувало на існування русько-візантійського іменного дуалізму (Чучка 1983: 597). Літописні джерела фіксують, зокрема, що князь острозький і дубенський *Святополк Ізяславич* мав християнське ім'я *Михайл*: „благовѣрныи князь Михайль зовемыи Сѣополкъ” (ПСРЛ: 191), а в Острозькій Біблії зазначається, що князь *Василь-Костянтин Острозький* (1526–1608) поряд із княжим іменем (на честь батька) *Костянтин* носив дане при хрещенні ім'я *Василій*: „Азь Конѣстантинъ, нареченыи въ сѣомъ крѣщеніи Василіе...” (ОБ: 6). Протягом XI–XIV ст. християнські імена набули масового використання, охопили всі верстви суспільства і поступово витісними слов'янські назви. У подальшому вони, підпорядковуючись новій мовній ситуації, зазнавали

відповідної фонетико-морфологічної адаптації, змінювали звучання, напр. д.-євр. *Yōhānān* < ц.-слов. *Иоанъ, Иоаннъ* < д.-рус. *Иоаннъ, Иванъ* < укр. *Іван*.

Зростання чисельності населення і потреба в розрізненні людей з однаковими іменами спричинили появу додаткових до особового імені відіменних компонентів (мотивованих переважно іменами близьких родичів – батька, матері, діда тощо), зокрема, імен по батькові, індивідуальних прізвищ, які згодом могли набути родових та спадкових ознак і формалізуватися до розряду прізвищевих назв (за І. Митнік, прізвищеві назви – назви, „що виконували функцію історичних прізвищ” (І. Митнік 2024: 188) і прізвищ. Для розуміння генетичних витоків і процесу лінгвістичного оформлення історичних і сучасних офіційних асемантичних прізвищ важливо, на нашу думку, здійснити зворотній процес – розпізнати та реконструювати з їхніх основ християнські імена у різних варіантах, проаналізувати частотність їх використання в основах прізвищ, класифікувати прізвища у символічні відіменні гнізда за офіційною формою імені. Актуальна наукова розвідка присвячена дослідженню прізвищ Рівненщини (Рівненської області України – давнього слов’янського краю), похідних від християнських імен із зазначених позицій. Джерельною базою для лінгвістичного аналізу послужили антропоніми, вилучені з літописних та архівних джерел, наукових та науково-популярних праць, зокрема місцевого краєзнавця Я. Пури (КНН; СПР), відомостей інтернет-мережі, зібрані методом анкетування. Загалом дослідна вибірка налічує понад 37,5 тис. історичних і сучасних прізвищ (за часовими зрізами: XIV–XVII ст. – 1586 антропонімних одиниць, XVIII – початку XX ст. – 2199 антропонімних одиниць, XX – на початку XXI ст. – 21575 антропонімних одиниць, 2026 р (ТДР) – 12203 антропонімні одиниці).

Частотність використання християнських імен в основах прізвищ Рівненщини

Згідно з результатами соціологічних опитувань переважна більшість населення Рівненської області (91%) належать до

православного віросповідання (Поліщук). З огляду на це для визначення кількісного складу християнських імен, відображених в основах аналізованих прізвищ та подальшої їх лексико-семантичної систематизації скористаємося списком імен, найбільш поширених серед православних християн, що налічує 1148 антропонімних одиниць, з яких 872 чоловічих і 276 жіночих імен (ПУЖІ; ПУЧІ), доповнимо його відмінними найменнями католицького іменослова (ПКІ), узгодивши з офіційними формами імен, вживаними в Україні та їх варіантами (ВІЛ).

Процес встановлення генетичних витоків засвідчених історичних і сучасних прізвищ, дослідження практики їх подальшого використання та напрацювання певних узагальнень і тенденцій пов'язаний із врахуванням низки умовностей і складностей. Насамперед слід пересвідчитись, що іменування першоносія походить від конкретного власного імені чи його варіанта і не допускається факт іншої мотивації. Важливо враховувати позалінгвальні фактори, зокрема графіку запису антропоніма в інформаційному джерелі. Варто мати на увазі, що оптимальність встановлення кількісних і якісних результатів залежить від обсягу дослідного матеріалу, фактичного стану дотичних наукових ономастичних узагальнень та рівня їх опанування.

Кількісні показники динаміки використання чоловічих і жіночих християнських імен в основах прізвищ Рівненщини протягом діяхронічного розвитку подано у таблицях 1 і 2 (Наведені дані не є повністю репрезентативними, а лише характеризують тенденції використання християнських імен у прізвищетворенні). За їх статистичним аналізом можна констатувати, що для утворення прізвищ дослідної вибірки використано 244 чоловічих імен (у XIV–XVII ст. – 86 для утворення 232 прізвищевих назв (15,63% від загальної кількості антропонімних одиниць часового зрізу), у XVIII – початку XX ст. відповідно 118 імен для творення 311 прізвищевих назв і прізвищ (14,14%), у XX – на початку XXI ст. – 232 імені для творення 3904 прізвищ (18,10%).

Таблиця 1

**Християнські чоловічі імена в основах прізвищ
Рівненщини**

(К – кількість антропонімних одиниць / В – відсоток у часовому зрізі)

Часові зрізи Імена	XIV – XVII ст. (1586 а. о.) (I)		XVIII – поч. XX ст. (2199 а. о.) (II)		XX – поч. XXI ст. (21575 а. о.) (III)		Разом (I), (II), (III) (25360 а. о.)		2026 р. (ТДР) (12203 а. о.)	
	К	В	К	В	К	В	К	В	К	В
Православні імена										
Августин	-	-	1	0,05	9	0,04	10	0,040	1	0,008
Авдій (Овдій)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	11	0,090
Аверкій (Оверкій)	-	-	1	0,05	15	0,07	16	0,063	4	0,033
Авксентій (Оксентій)	-	-	1	0,05	7	0,03	8	0,032	7	0,057
Авраам (Абрам)	2	0,12	3	0,14	20	0,09	25	0,099	10	0,082
Автоном	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	-	-
Агапій	-	-	-	-	9	0,04	9	0,035	5	0,041
Агафон (Гапон)	2	0,12	1	0,05	10	0,05	13	0,051	4	0,033
Аггей (Огей, Огій)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	5	0,041
Адам	-	-	1	0,05	17	0,08	18	0,071	9	0,074
Адріан (Андріан)	-	-	-	-	1	0,00 5	1	0,004	1	0,008
Азарія (Азар)	-	-	-	-	4	0,01 9	4	0,016	1	0,008
Амвросій (Амбросій)	1	0,06	1	0,05	7	0,03	9	0,035	4	0,033
Амос	-	-	1	0,05	-	-	1	0,004	-	-
Ананій	-	-	-	-	1	0,00 5	1	0,004	-	-
Анастасій (Настас)	-	-	-	-	15	0,07	15	0,060	4	0,033
Анатолій	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	4	0,033

Андрій	5	0,32	3	0,14	43	0,20	51	0,201	35	0,287
Андроник (Андрон)	-	-	2	0,09	13	0,06	15	0,060	6	0,049
Антипа (Антип)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	5	0,041
Антоній (Антон)	2	0,12	2	0,09	30	0,14	34	0,134	14	0,115
Антонін	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Аполлон	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Арефа (Орефа)	-	-	1	0,05	6	0,03	7	0,028	4	0,033
Аркадій	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Арсеній (Арсен)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	12	0,098
Артемії (Артем)	-	-	1	0,05	26	0,12	27	0,106	14	0,115
Артемон	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	-	-
Архип	-	-	1	0,05	6	0,03	7	0,028	5	0,041
Афанасій (Панас)	1	0,06	-	-	28	0,13	29	0,114	16	0,131
Афіноген	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Афоній	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	1	0,008
Богдан	6	0,38	2	0,09	19	0,088	27	0,106	11	0,090
Борис	1	0,06	1	0,05	17	0,08	19	0,075	21	0,172
Вавила (Вавило)	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	6	0,049
Валентин	-	-	-	-	30	0,14	30	0,118	15	0,123
Валерій	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Василій (Василь)	7	0,44	3	0,14	122	0,57	13 2	0,521	56	0,459
Віктор	-	-	2	0,09	3	0,014	5	0,020	2	0,016
Віт	-	-	3	0,14	4	0,019	7	0,028	1	0,008
Віталій	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	6	0,049
Владислав	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	2	0,016
Власій	-	-	5	0,23	13	0,06	18	0,071	7	0,057
Володимир	-	-	3	0,14	9	0,04	12	0,047	8	0,066
Воніфатій (Боні- фат)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	2	0,016
Вукол (Вакула)	1	0,06	1	0,05	24	0,11	26	0,103	14	0,115
Гавриїл (Гаврило)	3	0,19	2	0,09	26	0,12	31	0,122	24	0,197
Гаїв (Гай)	-	-	2	0,09	8	0,037	10	0,040	6	0,049
Геннадій	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	4	0,033
Георгій (Юрій)	1	0,06	5	0,23	44	0,204	50	0,197	19	0,156
Герасим	1	0,06	2	0,09	18	0,08	21	0,083	17	0,139
Герман	-	-	1	0,05	5	0,02	6	0,024	3	0,024
Гліб	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Гордій	-	-	2	0,09	13	0,06	15	0,060	11	0,090
Григорій	7	0,38	13	0,59	107	0,50	12 7	0,501	64	0,524

Давид	1	0,06	2	0,09	13	0,06	16	0,063	9	0,074
Даміан (Дем'ян)	-	-	1	0,05	13	0,06	14	0,055	2	0,016
Даниїл (Данило)	-	-	2	0,09	65	0,30	67	0,264	27	0,221
Дарій	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,016
Дасій	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	1	0,008
Димитрій (Дмитро)	1	0,06	3	0,14	24	0,11	28	0,110	21	0,172
Диомид (Демид)	1	0,06	-	-	15	0,07	16	0,063	7	0,057
Дионісій (Денис)	5	0,32	2	0,09	23	0,106	30	0,118	9	0,074
Дометіан (Дементій)	5	0,32	3	0,14	24	0,11	32	0,126	8	0,066
Дорофій (Дорош)	-	-	-	-	23	0,106	23	0,091	8	0,066
Еміліан (Омелян)	6	0,38	1	0,05	34	0,16	41	0,162	16	0,131
Євгеній (Євген)	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	3	0,024
Євграф	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	-	-
Євдоким	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	-	-
Євсевій (Овсій)	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	4	0,033
Євстафій (Остап)	2	0,12	2	0,09	23	0,13	27	0,106	18	0,148
Євстратій (Євстрат)	-	-	-	-	3	0,01	3	0,012	7	0,057
Євтихій	1	0,06	-	-	13	0,06	14	0,055	1	0,008
Євфимій (Юхим)	4	0,25	2	0,09	35	0,162	41	0,162	14	0,115
Єлазар (Єлизар)	3	0,19	1	0,05	-	-	4	0,016	-	-
Єлевферій (Олефір)	1	0,06	1	0,05	8	0,037	10	0,040	10	0,082
Єлисей	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	1	0,008
Єпіфаній (Єпіфан)	1	0,06	1	0,05	1	0,005	3	0,012	-	-
Єремій (Ярема)	-	-	-	-	24	0,11	24	0,095	12	0,098
Єремил (Єрмил)	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	-	-
Єрмолай (Ярмолай)	2	0,12	3	0,14	32	0,19	37	0,146	13	0,107
Єфрем (Охрім)	2	0,12	1	0,05	20	0,09	23	0,091	7	0,057
Захарій (Захар)	1	0,06	1	0,05	17	0,08	19	0,075	9	0,074
Зенон	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	2	0,016
Зіновій	1	0,06	2	0,09	25	0,115	28	0,110	8	0,066
Зосима (Зосим)	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	5	0,041
Зотик	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	4	0,033
Йосип	-	-	2	0,09	37	0,17	39	0,154	10	0,082
Іоан (Іван, Ян)	16	1,01	16	0,73	150	0,70	182	0,718	60	0,492

Ігнатій (Ігнат, Гнат)	1	0,06	1	0,05	20	0,09	22	0,088	7	0,057
Ілля	3	0,19	6	0,27	38	0,176	47	0,185	6	0,049
Іоаким (Яким)	-	-	2	0,09	19	0,088	21	0,083	12	0,098
Іов	-	-	1	0,05	7	0,03	8	0,032	-	-
Іона (Іон)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	-	-
Ісайя (Ісай)	2	0,12	3	0,14	15	0,07	20	0,079	5	0,041
Ісаїй (Ісак)	2	0,12	2	0,09	12	0,056	16	0,063	8	0,066
Ісидор (Сидір)	-	-	-	-	20	0,09	20	0,079	10	0,082
Калиник (Каленік)	2	0,12	2	0,09	30	0,14	34	0,134	28	0,229
Карп (Карпо)	1	0,06	3	0,14	37	0,17	41	0,162	20	0,164
Касіан (Касян)	-	-	-	-	11	0,05	11	0,043	7	0,057
Кипріан (Купріянін)	3	0,19	-	-	11	0,05	14	0,055	6	0,049
Кир (Кир'ян)	1	0,06	1	0,05	7	0,03	9	0,035	1	0,008
Кирик	-	-	-	-	29	0,134	29	0,114	18	0,148
Кирил (Кирило)	-	-	2	0,09	16	0,074	18	0,071	12	0,098
Кирін	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Климент (Клим)	2	0,12	5	0,23	39	0,18	46	0,181	18	0,148
Кондрат (Кіндрат)	1	0,06	3	0,14	19	0,088	23	0,091	14	0,115
Конон	-	-	-	-	23	0,106	23	0,091	6	0,049
Корнілій (Корній)	-	-	-	-	25	0,115	25	0,099	17	0,139
Косма (Кузьма)	-	-	-	-	30	0,14	30	0,118	18	0,148
Костянтин	-	-	5	0,23	29	0,134	34	0,134	28	0,229
Лавр	-	-	-	-	7	0,03	7	0,028	7	0,057
Лаврентій	-	-	-	-	20	0,09	20	0,079	4	0,033
Лазар	-	-	-	-	22	0,102	22	0,088	14	0,115
Лев (Левко)	5	0,32	12	0,55	26	0,12	43	0,170	25	0,205
Леон	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	8	0,066
Леонід	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	-	-
Леонтій	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	1	0,008
Лин (Лін)	1	0,06	1	0,05	6	0,03	8	0,032	6	0,049
Логгин (Логвин)	1	0,06	2	0,09	18	0,083	21	0,083	15	0,123
Лот	-	-	1	0,05	3	0,014	4	0,016	3	0,024
Лука (Лукаш)	8	0,50	7	0,32	62	0,287	77	0,304	27	0,221
Лукиліан (Луқан)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Лукій	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Лук'ян	1	0,06	-	-	12	0,056	13	0,051	1	0,008
Луп	-	-	-	-	6	0,03	6	0,024	3	0,024
Макарій (Макар)	1	0,06	1	0,05	20	0,09	22	0,088	10	0,082

Максим	1	0,06	1	0,05	19	0,088	21	0,083	9	0,074
Мануїл	-	-	2	0,09	7	0,03	9	0,035	4	0,033
Марин	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	9	0,074
Марк (Марко)	-	-	6	0,27	22	0,102	28	0,110	19	0,156
Мартин	2	0,12	7	0,32	18	0,083	27	0,106	12	0,098
Маріан (Мар'ян)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	9	0,074
Матфей (Матвій)	12	0,76	6	0,27	18	0,083	36	0,142	16	0,131
Микита	1	0,06	1	0,05	23	0,106	25	0,099	9	0,074
Микола	2	0,12	6	0,27	77	0,35	85	0,335	13	0,107
Мина	-	-	-	-	23	0,106	23	0,091	5	0,041
Мирон	1	0,06	3	0,14	17	0,08	21	0,083	10	0,082
Митрофан	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Михайл (Михайло)	9	0,57	9	0,41	100	0,46	118	0,465	65	0,533
Михей	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	2	0,016
Мойсей (Мусій)	-	-	-	-	16	0,074	16	0,063	14	0,115
Назарій (Назар)	-	-	-	-	18	0,083	18	0,071	9	0,074
Наум	-	-	-	-	14	0,065	14	0,055	9	0,074
Нестор	-	-	-	-	14	0,065	14	0,055	7	0,057
Никифор (Ничипір)	-	-	-	-	26	0,12	26	0,103	13	0,107
Никодим	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	-	-
Никон	1	0,06	1	-	11	0,05	13	0,051	11	0,090
Олег	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	6	0,049
Олександр (Олесь)	-	-	1	0,05	37	0,17	38	0,150	17	0,139
Олексій	5	0,32	1	0,05	43	0,20	49	0,193	36	0,295
Онісім	4	0,25	-	-	25	0,115	29	0,114	11	0,090
Онуфрій	-	-	-	-	7	0,03	7	0,028	9	0,074
Орест	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	6	0,049
Павло	8	0,50	10	0,45	63	0,29	81	0,319	38	0,311
Палладій	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,016
Панкратій	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	1	0,008
Памфіл (Панфіл)	-	-	1	0,05	1	0,005	2	0,008	-	-
Пантелеймон	2	0,12	1	0,05	11	0,05	14	0,055	10	0,082
Парамон	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,024
Парфеній (Парфем)	-	-	1	0,05	7	0,03	8	0,032	7	0,057
Пархомій (Пархом)	-	-	1	0,05	10	0,046	11	0,043	7	0,057
Патрікій (Патрик)	-	-	-	-	7	0,03	7	0,028	5	0,041
Пахомій (Пахом)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Петро	5	0,32	6	0,27	74	0,34	85	0,335	45	0,369

Папаїй (Потап)	2	0,12	2	0,09	10	0,046	14	0,055	4	0,033
Прокопій (Прокіп)	-	-	3	0,14	26	0,12	29	0,114	17	0,139
Протасій (Протас)	-	-	-	-	11	0,05	11	0,043	5	0,041
Прохор	-	-	-	-	17	0,08	17	0,067	7	0,057
Родион (Родіон)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	12	0,098
Роман	1	0,06	1	0,05	44	0,204	46	0,181	27	0,221
Сава	5	0,32	2	0,09	75	0,35	82	0,323	40	0,328
Савин	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	2	0,016
Силуан (Саливон)	1	0,06	1	0,05	14	0,065	16	0,063	11	0,090
Самуїл (Самійло)	1	0,06	1	0,05	22	0,102	24	0,094	8	0,066
Сампсон (Самсон)	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	4	0,033
Спиридон (Свирид)	-	-	1	0,05	13	0,06	14	0,055	7	0,057
Севастіан (Севастян)	-	-	-	-	4	0,019	5	0,020	1	0,008
Северин	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	4	0,033
Симеон (Семен)	5	0,32	2	0,09	92	0,43	99	0,390	30	0,246
Серафим	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Сергій	1	0,06	1	0,05	8	0,037	10	0,040	8	0,066
Сила	-	-	2	0,09	10	0,046	12	0,047	7	0,057
Сильван (Сільван)	1	0,06	-	-	5	0,02	6	0,024	4	0,033
Сильвєстр	-	-	1	0,05	1	0,005	2	0,008	-	-
Симон	-	-	1	0,05	4	0,019	5	0,020	7	0,057
Созонт (Созон)	1	0,06	-	-	7	0,03	8	0,032	3	0,024
Софонія (Софон)	-	-	1	0,05	5	0,02	6	0,024	3	0,024
Софроній (Сопрон)	-	-	-	-	10	0,046	10	0,040	11	0,090
Стахій (Стах)	1	0,06	1	0,05	29	0,134	31	0,122	9	0,074
Стефан (Степан)	3	0,19	7	0,32	56	0,26	66	0,260	29	0,238
Стратон	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	6	0,049
Тарасій (Тарас)	1	0,06	-	-	16	0,074	17	0,067	10	0,082
Тимон	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Тимофій	2	0,12	3	0,14	20	0,09	25	0,099	17	0,139
Тит	-	-	2	0,09	14	0,065	16	0,063	11	0,090
Тихон	5	0,32	3	0,14	9	0,04	17	0,067	17	0,139
Трифон	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	1	0,008
Трофим (Трохим)	5	0,32	5	0,23	26	0,12	36	0,142	17	0,139

Фелікс	-	-	-	-	3	0,01 4	3	0,012	3	0,024
Феодор (Федір)	5	0,32	5	0,23	95	0,44	10 5	0,414	39	0,320
Феодосій	-	-	1	0,05	12	0,056	13	0,051	16	0,131
Филимон	1	0,06	-	-	18	0,083	19	0,075	14	0,115
Филип (Пилип)	-	-	-	-	27	0,125	27	0,106	15	0,123
Флор	-	-	1	0,05	4	0,019	5	0,020	1	0,008
Фока	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Харитон	-	-	1	0,05	12	0,056	13	0,051	10	0,082
Хома (Тома, Фома)	1	0,06	2	0,09	59	0,27	62	0,244	20	0,164
Христофор	-	-	-	-	7	0,03	7	0,028	1	0,008
Юда	-	-	1	0,05	5	0,02	6	0,024	3	0,024
Юліан (Улян)	-	-	1	0,05	8	0,037	9	0,035	6	0,049
Юстин (Устим)	1	0,06	-	-	31	0,143	32	0,126	14	0,115
Яків	1	0,06	7	0,32	18	0,083	26	0,103	32	0,2620
Ярослав	-	-	5	0,23	33	0,15	38	0,150	13	0,107
Інші католицькі імена										
Адольф	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	2	0,016
Амадей	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	-	-
Альберт	-	-	-	-	5	0,02	5	0,020	2	0,016
Арнольд	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	-	-
Артур	2	0,12	2	0,09	11	0,05	15	0,059	8	0,066
Беда	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	1	0,008
Бенедикт	-	-	-	-	14	0,065	14	0,055	4	0,033
Бруно	-	-	1	0,05	3	0,014	4	0,016	1	0,008
Вацлав	1	0,06	1	0,05	3	0,014	5	0,020	2	0,016
Войцех (Войтех)	1	0,06	1	0,05	30	0,14	32	0,126	14	0,115
Галл (Гавел)	-	-	-	-	6	0,03	6	0,024	5	0,041
Генріх	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Гераклій (Ге- ракл)	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Густав	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Дамас (Дамасій)	-	-	1	0,05	-	-	1	0,004	-	-
Едмунд	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Казимир	-	-	-	-	12	0,056	12	0,047	7	0,057
Кай	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	2	0,016
Карл	1	0,06	1	0,05	2	0,01	4	0,016	3	0,024
Каспар	-	-	1	0,05	18	0,083	19	0,075	5	0,041
Крістіан (Хрис- тиан)	-	-	-	-	6	0,03	6	0,024	6	0,049
Луцій (Люцій)	1	0,06	-	-	8	0,037	9	0,035	4	0,033

Людвик	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	-	-
Магнус	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,024
Томас	1		2		5	0,02	8	0,032	6	0,049
Троян	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	2	0,016
Франциск (Ференц)	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	5	0,041
Фрідріх	-	-	-	-	2	0,01	2	0,008	1	0,008
Цезарій (Цезар)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Чеслав	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Разом:	232	15,63	311	14,14	3904	18,10	444 7	17,54	221 8	18,18
Всього імен – 244	86		118		232				226	

Таблиця 2

Християнські жіночі імена в основах прізвищ

Рівненщини

(К – кількість антропонімних одиниць / В – відсоток у часовому зрізі)

Часові зрізи	XIV – XVII ст. (1586 а. о.) (I)		XVIII – поч. XX ст. (2199 а. о.) (II)		XX – поч. XXI ст. (21575 а. о.) (III)		Разом (I), (II), (III) (25360 а. о.)		2026 р. (ТДР) (12203 а. о.)	
	К	В	К	В	К	В	К	В	К	В
Православні імена										
А́гнія	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	1	0,008
Ага́пія (Ага́фія)	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	3	0,025
Агри́пина (Горпи́на)	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	4	0,033
Анаста́сія (На́стя)	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	1	0,008

Анна (Ганна)	3	0,20	5	0,23	22	0,102	30	0,118	18	0,148
Антоніна	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	3	0,025
Анфіса	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	2	0,016
Аполлінарія (Поліна)	-	-	-	-	9	0,042	9	0,035	3	0,025
Афанасія	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,025
Богдана (Дана)	1	0,06	-		5	0,023	6	0,024	3	0,025
Валентина	-	-	1	0,05	2	0,009	3	0,012	2	0,016
Варвара	-	-	-	-	5	0,023	5	0,020	1	0,008
Василиса (Василина)	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	2	0,016
Віра	-	-	-	-	5	0,023	5	0,020	3	0,025
Гаїанія (Гаїна)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Галина (Галія)	-	-	-	-	17	0,079	17	0,067	9	0,074
Гелена	-	-	1	0,05	4	0,019	5	0,020	2	0,016
Дарина (Дарія)	-	-	2	0,09	8	0,037	10	0,039	7	0,057
Доротея (Дора)	-	-	1	0,05	1	0,005	2	0,008	1	0,008
Емілія (Омеія)	-	-	1	0,05	7	0,032	8	0,032	7	0,057
Євдокія (Явдоха)	-	-	-	-	6	0,028	6	0,024	6	0,049
Євфимія (Юхимія)	-	-	1	0,05	6	0,028	7	0,028	6	0,049
Єпистимія (Пистина)	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	1	0,008
Єфросинія (Фрося)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Жанна	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Зінаїда (Зіна)	-	-	1	0,05	6	0,028	7	0,028	3	0,025
Іларія (Лара)	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	6	0,049
Ірина (Орина, Оріся)	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	2	0,016
Катерина	-	-	-	-	20	0,093	20	0,079	12	0,098
Калина	-	-	1	0,05	7	0,032	8	0,032	8	0,066
Кира (Кіра)	-	-	-	-	5	0,023	5	0,020	5	0,041
Лукина	1	0,06	1	0,05	1	0,005	3	0,012	-	-
Любов (Люба)	3	0,20	3	0,14	6	0,028	12	0,047	5	0,041

Магдалина (Магда)	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Маргарита	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	3	0,025
Марина	-	-	-	-	9	0,042	9	0,035	9	0,074
Марія	2	0,13	3	0,14	19	0,088	24	0,095	18	0,148
Марфа (Марта)	-	-	-	-	7	0,032	7	0,028	5	0,041
Меланія	-	-	-	-	7	0,032	7	0,028	5	0,041
Матрона (Мотрона)	-	-	-	-	6	0,028	6	0,024	4	0,033
Надія	-	-	-	-	7	0,032	7	0,028	7	0,057
Наталія	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	-	-
Ніна	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	2	0,016
Оксана (Ксенія)	-	-	1	0,05	3	0,014	4	0,016	4	0,033
Олена	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	4	0,033
Ольга	1	0,06	-	-	4	0,019	5	0,020	4	0,033
Параскева (Параска)	1	0,06	1	0,05	13	0,060	15	0,059	12	0,098
Пелагія	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Пилипія	1	0,06	-	-	2	0,009	3	0,012	2	0,016
Раїса	-	-	1	0,05	2	0,009	3	0,012	2	0,016
Саломія (Соломія)	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	3	0,025
Серафима	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	1	0,008
Софія	1	0,06	-	-	1	0,005	2	0,008	6	0,049
Стефанида	2	0,13	2	0,09	7	0,032	11	0,043	9	0,074
Текля (Векла, Фекла)	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	1	0,008
Тетяна	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	3	0,025
Фаїна	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	-	-
Феодора (Федора)	1	0,06	2	0,09	8	0,037	11	0,043	4	0,033
Феодосія	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	2	0,016
Фотинія (Фотина)	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	4	0,033
Христіна (Христя)	-	-	-	-	4	0,019	4	0,016	4	0,033
Цецилія	-	-	1	0,05	4	0,019	5	0,020	4	0,033
Юліанія (Уляна)	1	0,06	2	0,09	9	0,042	12	0,047	5	0,041
Юстіна (Устіна)	-	-	-	-	8	0,037	8	0,032	4	0,033

Яна	1	0,06	1	0,05	3	0,014	5	0,020	2	0,016
Ярина	-	-	-	-	5	0,023	5	0,020	3	0,025
Інші католицькі імена										
Берта	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	2	0,016
Броніслава	1	0,06	1	0,05	4	0,019	6	0,024	3	0,025
Єва	-	-	1	0,05	8	0,037	9	0,035	-	-
Мальвіна (Мальва)	1	0,06	1	0,05	6	0,028	8	0,032	3	0,025
Ода	-	-	1	0,05	6	0,028	7	0,028	4	0,033
Паула	-	-	-	-	1	0,005	1	0,004	-	-
Регіна	-	-	1	0,05	1	0,005	2	0,008	1	0,008
Рената	-	-	-	-	2	0,009	2	0,008	2	0,016
Роза	-	-	1	0,05	4	0,019	5	0,020	2	0,016
Терезія (Тереза)	-	-	-	-	3	0,014	3	0,012	2	0,016
Сильвія (Сільвія)	-	-	1	0,05	3	0,014	4	0,016	3	0,025
Урсула	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,008
Юзефа	-	-	-	-	5	0,023	5	0,020	2	0,016
Разом:	21	1,32	39	1,73	379	1,76	439	1,73	293	2,40
Всього імен – 79	15		25		75		75		74	

у 2026 р. – 226 імен для творення 2218 прізвищ (18,18%) та 79 жіночих імен (у XIV–XVII ст. – 15 для утворення 21 прізвищевої назви (1,32% від загальної кількості антропонімних одиниць часового зрізу), у XVIII – початку XX ст. відповідно 25 імен для творення 39 прізвищевих назв і прізвищ (1,73%), у XX – на початку XXI ст. – 75 імен для творення 379 прізвищ (1,76%), у 2026 р. – 74 імені для творення 293 прізвищ (2,40%). Відсоток відіменних регіональних прізвищ, похідних від християнських імен на перших двох часових зрізах балансує на рівні 16–17%, в подальшому має тенденцію до зростання. Серед сучасних прізвищ таких назв близько 20%.

Наведені показники гармонують з результатами досліджень антропоніміконів інших територій України. Так, зокрема, для творення відіменних прізвищ Закарпаття використано 270 чоловічих і 80 жіночих імен (Чучка 2008: 397), Уманщини, відповідно – 182 і 72 імені (Фернос 2016: 235, 238), північної Тернопільщини – 163 і 75 (Шеремета 2002: 8-9).

Відсоток таких назв у прізвищевій системі центральної Хмельниччини становить 24% (Ющишина 2019: 117), Уманщини – 21,7% (Фернос 2016: 235, 238), Опілля – близько 23% (Панчук 1999: 10).

Звичайно, не всі християнські імена в однаковій мірі представлені в регіональних прізвищах. Рівень їх продуктивності залежить від популярності того чи іншого власного імені в час іменування першоносія. Популярність імен С. Пахомова порівнює з антропонімічною модою, вираженням якої є „орієнтація суспільства на стандарти іменування соціальної еліти” (Пахомова 2012: 64). Із часом, зазначає науковиця, елітарні особові імена й антропонімні формули розширювали сферу свого використання і ставали модними, престижними в нижчих соціальних колах (Пахомова 2012: 66). Наслідком антропонімічної моди є посилення тенденції до використання обмеженого списку імен у прізвищеворенні, концентрації іменного репертуару і, відповідно, збіднення його. Наприклад, популярне в усі часи християнське ім'я *Іоан* (*Іван*, *Ян*) спричинилося до утворення близько двох сотень, а ім'я *Василій* (*Василь*) до півтори сотні прізвищ. З іншого боку, як зазначає П. Чучка, відповідно до „закона відносної негативності” прізвищами ставали не завжди найпопулярніші імена, а навпаки, рідкісні, специфічні та їх варіанти зі специфічними квалітативними суфіксами, що були виявом високого ступеня індивідуалізації (Чучка 2005: XXI), пор. сучасні прізвища *Остап*, *Остапик*, *Остапуля*; *Сава*, *Савайко*, *Сависько* (ТДР).

На продуктивність імен у прізвищеворенні, як стверджує Ю. Редько, істотно впливає кількість наявних у розмовній мові варіантів певного імені, кожен з яких може стати основою для утворення прізвища за допомогою різних словотворчих засобів (Редько 1966: 10). На Рівненщині, наприклад, від імені *Микола* утворено прізвища *Миколіок* (СПР IV: 77), *Микольчук* (СПР V: 105), від діалектних варіантів *Никола* – *Николин*, *Николов*, *Николюк* (ТДР), від *Коля* – *Колюк* (РІ 5: 338), *Колюшик* (СПР I: 41).

Частотність використання християнських імен у творенні прізвищ проаналізовано в дослідженнях Н. Булави (Булава 2007), Ю. Редька (Редько 1966: 9-11), Ю. Фернос (Фернос

2016) та ін. За ступенем активності у творенні прізвищ Н. Булава, зокрема, виокремлює імена з високим (понад 20 прізвищ), середнім (20 і менше прізвищ) та низьким (1–2 прізвища) ступенем (Булава 2007: 49). Звичайно, такий поділ є умовним. За даними першої, наведеної вище, таблиці класифікуємо твірні основи відіменних регіональних прізвищ за трьома позиціями: імена високого ступеня продуктивності (від них утворено понад 50 прізвищ), імена середнього ступеня продуктивності (від 10 до 50 прізвищ), імена низького ступеня продуктивності (до 10 прізвищ).

До високого ступеня продуктивності (графа „Разом» таблиці) відносяться 15 християнських імен: *Андрій, Василій, Георгій, Григорій, Даниїл, Іоан, Лука, Михайл, Павло, Петро, Сава, Симеон, Стефан, Феодор, Хома* та / або їх адаптовані варіанти. Імен середнього ступеня продуктивності – 110: *Августин, Аверкій, Авраам, Агафон, Адам, Анастасій, Андроник, Антоній, Артемій, Артур, Афанасій, Бенедикт, Богдан, Борис, Валентин, Власій, Войцех, Володимир, Вукол, Гавриїл, Гаїв, Герасим, Гордій, Давид, Даміан, Димитрій, Диомід, Дионісій, Дометіан, Дорофій, Еміліан, Євстафій, Євтіхій, Євфимій, Єлевферій, Єремій, Єрмолай, Єфрем, Захарій, Зіновій, Йосип, Ігнатій, Ілля, Іоакім, Ісая, Ісакій, Ісидор, Казимір, Каліник, Карп, Касіан, Каспар, Кипріан, Кірик, Кирил, Климент, Кондрат, Конон, Корнілій, Косма, Костянтин, Лаврентій, Лазар, Лев, Логгин, Лук'ян, Макарій, Максим, Марк, Мартин, Матфей, Микита, Міна, Мирон, Мойсей, Назарій, Наум, Нестор, Никифор, Никон, Олександр, Олексій, Онисим, Пантелеймон, Пархомій, Потамій, Проконій, Протасій, Прохор, Роман, Самуїл, Сергій, Сіла, Силуан, Спиридон, Софроній, Стахій, Тарасій, Тимофій, Тит, Тихон, Трофим, Феодосій, Филімон, Филип, Харитон, Юліан, Юстин, Яків, Ярослав* та / або їх адаптовані варіанти. Решта 119 – імена низького ступеня продуктивності, серед яких такі назви від яких утворено по одному прізвищу: *Амос, Ананій, Аполлон, Арнольд, Валерій, Густав, Євграф, Леонід, Лукій, Никодім, Чеслав*.

Кількість прізвищ досліджуваної території, похідних від чоловічих християнських імен у десять разів більша за кіль-

кість відповідних назв від жіночих імен. Та й число використаних для їх творення чоловічих імен переважає число жіночих більш як у три рази. Така невідповідність окрім Рівненщини характерна для інших українських (Булава 2007: 52; Фернос 2016: 238; Ющишина 2019: 116-117; Яшук 2024: 167-168) і слов'янських (Чучка 2008: 406) земель. Пояснюється вона, по-перше, чисельною перевагою чоловічих імен над жіночими у християнських іменословах на момент становлення відповідних прізвищ (серед найбільш поширених сучасних православних імен чоловічих назв у 3,2 рази більше ніж жіночих (ПУЖІ; ПУЧІ) і, відповідно, більшими потенційними можливостями для формування прізвищ (згодом прізвищ), по-друге, традицією іменування осіб назвами по батьківській і чоловічій лінії. Іменування особи за матір'ю пояснюється соціальними та індивідуальними факторами: відсутністю батька, перевагою жінки над чоловіком за рівнем багатства, знатністю роду, особистими якостями тощо (див з цього приводу пояснення Ю. Редька (Редько 1966: 11). Найбільше за кількістю регіональних прізвищ утворено від таких жіночих християнських імен як: *Анна, Галина, Дарина, Катеріна, Марія, Параскєва, Степанида, Феодора, Юліанія* та / або їх адаптованих уснорозмовних варіантів.

Серед прізвищ Рівненщини побутують назви з подвійною чи спірною етимологією. Їх можна виводити як від чоловічих, так і від жіночих імен. Джерелом для утворення таких прізвищ виступають чоловічі християнські імена, напр. *Агапій, Антонін, Афанасій, Богдан, Валентин* та ін. або їх жіночі відповідники: *Агапія, Антоніна, Афанасія, Богдана, Валентина*. Так, прізвище *Богданюк* (СПР IV: 13) могло утворитися від чоловічого імені *Богдан* або від жіночого відповідника *Богдана*, прізвище *Фесенко* (СПР IV: 129) від усічених варіантів, чоловічого *Фесь* < *Феодосій* або жіночого *Фєся* < *Феодосія*. Твірну основу деяких прізвищ визначити важче. Так, зокрема, сучасне прізвище *Кащук* (ТДР) могло постати як від жіночого імені *Катерина*, так і від чоловічого *Касян*, прізвище *Хімич* (СПР IV: 132) – від чоловічого і жіночого *Хіма* < чол. *Юхім* і жін. *Юхіма* (Яшук 2024: 167-168).

Антропонімні гнізда відіменних прізвищ

Оцінюючи роль різних імен у процесі прізвищетворення П. Чучка зазначає, що „найбільше прізвищ дає те ім'я, яке в народі має найбільшу кількість словотворчих і фонетичних варіантів” (Чучка 2008: 399). В українській антропоніміці напрацьована методика об'єднання відіменних прізвищ в умовні антропонімні гнізда. Л. Кравченко репрезентує антропонімні гнізда імен *Григорій*, *Василь* та *Іван* у формі логіко-послідовних схем (Кравченко 2014: 78-79). Наслідуючи інших дослідників, зокрема Ю. Редька (Редько 1966: 10-11), П. Чучку (Чучка 2008: 400-408), О. Ющишину (Ющишина 2019: 111-114, 117), Л. Ящук (Ящук 2024: 168-170), наведемо приклади найбагатших антропонімних гнізд, сформованих від об'єднання регіональних прізвищ, утворених від популярних (високого ступеня продуктивності) імен.

Найбільше регіональних прізвищ утворено від християнського імені *Іван*. Це ім'я, як зазначав Г. Півторак, є одним з найпопулярніших серед народів Європи (пор. напр.: рос., болг. *Иван*, блр. *Іван*, *Янка*, *Ясь*, пол. *Jan (Iwan)*, ч., слв. *Jan*, *Ivan*; в англійців і американців *Іван* – це *Джон*, у французів – *Жан*, у німців – *Йоганн*, у румун і молдаван – *Йон* і т. ін.), а у трансформованих варіантах воно відоме і на інших континентах. Генетично д.-свр. *Ḫōhānān* проникло в Стародавню Грецію набувши вигляду *Joannis*, а звідти через церковнослов'янську мову (*Иоанъ*, *Иоаннъ*) разом з християнством поширилося на Русь у формах *Иоаннъ* та *Иванъ* (Півторак 1986: 50). Адаптувавшись в українській офіційній мовній традиції як *Іван* воно реалізується також через чималу кількість розмовно-побутових (усічених та здрібно-пестливих) варіантів обмеженого вжитку (див. (ВІЛ: 20, 61). Протягом суспільної еволюції основне і похідні власні імена утворювали наймення по батькові, прізвиська, в т. ч. і спадкові, прізвища. Переліки останніх знаходимо у публікаціях українських вчених Г. Аркушина (Аркушин 2015: 26-27), Г. Півторака (Півторак 1986), Ю. Редька (Редько 1968: 35), П. Чучки (Чучка 2008: 405-406), О. Ющишиної (Ющишина 2019: 112), Л. Ящук (Ящук 2024: 168) та ін.

Лексико-семантичний аналіз прізвищ історичної і сучасної Рівненщини дозволяє виокремити такі широко вживані варіанти власного імені, які слугують продуктивними твірними основами для творення значної частини онімів. Серед них, зокрема: *Ван-я, Іван (Іван-ко), Ів-ко, Івас-ь, Івах, Іваш-ко, Ісь-ко, Ян (Ян-ко), Яс-ь*. За допомогою різних словотворчих засобів від цих основ виникла низка антропонімних лексем, які можна об'єднати в умовне відіменне гніздо. Зокрема, від антропооснови *Ван-я* могли утворитися прізвища: *Ванак* (Колекція), *Ванат, Ванек, Ваняк* (РІ 3: 431), *Ване, Ваник, Ваннік, Вансович* (ТДР), *Ванейчик* (СПР І: 32) / *Ванейчик* (СПР V: 21), *Ванжа, Вановичин, Ванулко, Ванулов, Ваньковець* (СПР V: 21), *Ванчик, Ванькович, Ваньчик* (КНН 3: 159), від *Єн / Єн-ко* (= *Ян / Ян-ко*) (Ірклієвський 1987: 273): *Єнич / Єніч* (КНН 3: 184), *Єнін* (СПР IV: 40), (1545) кн. Василя *Єнковича* (Цинкал.: 105), *Єнчик* (РІ 4: 426), від *Іван (Іван-ко)*: *Іва* (СПР V: 69), (1891) Євгеній Іванович *Івайченко* (Адрес: 129), *Іванденко, Іванович, Іванцов, Іванченко, Іванчук, Іванюк* (СПР V: 59), *Іванинюк* (МО), *Івандюк* (КНН 3: 189) / *Івандюк* (СПР І: 39), *Іваненко* (КНН 3: 189) / *Іваненко* (СПР IV: 46), *Іванець* (КНН 3: 189) / *Іванець* (СПР IV: 46), *Іваницький / Іваніцький* (КНН 3: 189) / *Іваницький* (СПР IV: 46) і (1545) городня Гаврила *Іваницькаго* (ПВК 2: 15), (1719) свящ. Доримедонта *Іваницькаго* (ИСО: 894), (1846) Антоній *Іваницькій* (ИСО: 964), *Іванін, Іванішин, Іванцов, Іванов* (КНН 3: 189), *Іванейчик, Івановський* (СПР І: 39), *Іванік, Іваніота, Іванко, Іванов, Іванусь, Іванців, Іванюта* (СПР IV: 46), *Іваниця* (РІ 4: 522), *Іванишин* (РІ 4: 523) / *Іванішин* (СПР IV: 46), (1913) *Іванова* Екат. Влдм. (ВЮЗК: 747), (1483) Пута́та *Іванович* (AS: 82), (1800) Алексѣй Нерода *Івановъ* (ИСО: 485), *Івановський, Іванський, Іванченко, Іванчук* (РІ 4: 526), (1576) Васко *Іва(н)туховичъ* (ОО: 56), *Іванущик* (МО), *Іванюк* (КНН 3: 190), від *Ів-ко*: (1891) Владиміръ Помпеевичъ *Івковъ* (Адрес: 137), *Івниченко* (СПР V: 60), від *Івась: Івасенко* (КНН 3: 190), *Івасюк* (КНН 3: 190) / *Івасюк* (СПР V: 59), *Івасюта* (СПР IV: 46), від *Івах: Іва́х* (СПР V: 59), від *Іваш-ко: Івашин* (РІ 4: 532) / *Іва́шин* (СПР V: 59), *Івашкевич* (СПР V: 59) і (1913) *Івашкевичъ* Цезарій Іос. (ВЮЗК: 746), *Іва́шків* (СПР V: 59),

Івашинюта (РІ 4: 533), *Івашко* (РІ 4: 533) / *Іва́шко* (СПР V: 60), (1486) Андрушко *Івашкович* (АС: 84), *Івашо́в* (СПР V: 60), *Іващенко* (КНН 3: 190) / *Іващенко* (СПР V: 60), *Іващук* (КНН 3: 190) / *Іващук* (СПР IV: 46), (1488) Гриб *Івешенович* (АС:88), від *Ісь-ко*: *Ісько́* (СПР IV: 47), *Іськов* (КНН 3: 191), *Іськович* (РІ 4: 547), від *Ян* (*Ян-ко*): *Ян*, *Янківіч* (Колекція), (1847) Іванъ Андр. *Яневичъ* (ІСО: 533), *Яндюк*, *Яницький*, *Янкевич*, *Янківський*, *Янковий*, *Янковський*, *Яновський* (КНН 4: 275), *Янец* / *Яне́ць* (СПР IV: 153), *Яниховський* (РІ 9: 503), *Яницький* (СПР IV: 153) і (1790) Василій Івановичъ *Яни́цкій* (ІСО: 1113) та (1649) Я. *Яницький* (ІМС: 344), (1603) Ю(р)ко *Яни(ч)ши(н)* (ОО: 96), *Янишевський* (РІ 9: 504) / *Яниші́вський* (СПР IV: 153) і (1891) Павель Григорьевичъ *Янишевскій* (Адрес: 126), *Янишен* (МО), *Янищук*, *Янів*, *Янка* (РІ 9: 505), *Яніцький*, *Яночко*, *Янчак*, *Янчевський*, *Янчишин*, *Янчук* (КНН 3: 280), *Яніш*, *Яніше́вський*, *Янко́в*, *Янко́вський*, *Яно́к*, *Яну́хло*, *Януш*, *Яни́ук*, *Янчик*, *Янчу́р* (СПР V: 188), *Янко* (КНН 3: 280) / *Янко́* (СПР V: 188), *Янчук* (КНН 3: 280) / *Янчу́к* (СПР V: 188), (1818) Іоанна Григорика *Янкевича* (МКПЦ: 169), *Янківський*, *Януше́вич* (СПР I: 64), (1603) Ме(н)де(л) *Яновець* (ОО: 97), (1576) Карпъ *Я(н)кови(ч)* (ОО: 56), (1913) *Янковская* Оекла Іос. (ВЮЗК: 747), (1793) Александромъ *Янковскимъ* (ІСО: 546), (1889) Владѣлецъ села *Яновскій* (ІСО: 1108), *Янкун* (РІ 9: 508), *Янове́ць* (СПР IV: 153) і (1818) Іоаннь *Яновець* (МКПЦ:190), *Яно́вський*, *Яноші*, *Яну́шко*, *Янці́евич* (СПР IV: 153), *Янович* (РІ 9: 509) / *Яно́вич* (СПР IV: 153) і (1490) Петра *Яновича* (ІСО: 525), (1913) *Яновская* Мар. (ВЮЗК: 848), (1860) Захарія *Яновскій* (МК: 116), *Янушевський*, *Янченко* (КНН 4: 276), (1891) Ипполить *Янушевичъ* (Адрес: 127), *Янцевич* (РІ 9: 510) і (1603) Іванъ *Янцевичъ* (ОО: 97), *Янченко*, *Янчик* (РІ 9: 511), (1470) Иван *Янчинский* (АС: 65), (1818) Стефана Маркова *Янчука* (МКПЦ: 208), (1576) Тома(ш)ко *Яньчєня* (ОО: 56), *Янюк* (РІ 9: 509), від *Яс-ь*: *Ясько* (ТДР) / *Ясько́* (СПР V: 189), *Яськов* (РІ 9: 535) / *Ясько́в* (СПР V: 189), *Ясюк*, *Яськевич* (ТДР). З певною долею ймовірності можна припустити, що морфологічна частинка -ван- (*ян-*) причетна до утворення складних назв *Вангабер* (РІ 3: 431), *Ванзуряк* (ДТ: 51), *Ваньгабер* (КНН 3: 159), *Вангабер*, *Ваньгаубер* (РІ 3:

431), *Радван* (РІ 8: 95), (1913) *Яниславскій* Влдсл. (ВЮЗК: 747), семантика яких не завжди прозора.

Другим за кількістю засвідчених лексичних одиниць є антропонімне гніздо прізвищ, які утворені від християнського імені **Василій** (укр. *Василь*) та його різновидностей: *Базиль*, *Василько*, *Вася*, *Васько*, *Васюта*, *Вашио*, *Вашко* (пор. інші переліки прізвищ (Кравченко 2014: 79; Чучка 2008: 403; Ящук 2024: 169). Від старої народної форми *Базиль* (від грец. *basileus* ‘цар’ (ВІЛ: 45; пор. ст. нар. *Базило* = *Василь* (Ірклієвський 1987: 61) утворені прізвища: *Базе́вич* (СПР І: 30) і (1576) Се(н)ко *Базеви(ч)* (ОО: 48), *Базелик* (ТДР) / *Базелік* (РІ 3: 176), *Базелишин* (КНН 4: 159), *Базельчук* (РІ 3: 177) / *Базильчук* (ТДР), *Базелюк* (РІ 3: 176), *Базилевич* (КНН 3: 146) / *Базиле́вич* (СПР І: 30), *Базилевський* (РІ 3: 177) / *Базилі́вський* (СПР IV: 9) і (1867) Ілія *Базилевскій* (ИСО: 484), *Базі́лев* (СПР V: 6), *Базі́лик* (СПР V: 6), *Базилі́нський* (СПР V: 6), *Базильок* (КНН 4: 159), *Базильчук* (РІ 3: 178) / *Базильчу́к* (СПР І: 30), *Базилюк* (РІ 3: 178) / *Базильо́к* (СПР V: 6), *Базь* (РІ 3: 179), *Базюк* (КНН 3: 146) / *Базьо́к* (СПР IV: 9), *Базюков* (ТДР), (1576) Ωпана(с) *Базюковичъ* (ОО: 64). Повне офіційне ім'я *Василь* відбите у прізвищах: *Василевич* (КНН 3: 160) / *Василе́вич* (СПР І: 32) і (1576) Левонъ *Василеви(ч)* (ОО: 58) / (1576) Демъянець *Василевичъ* (ОО: 62), *Василевський* (РІ 3: 437) / *Василе́вський* (СПР І: 32), *Василейко* (РІ 3: 438), *Василенко* (КНН 3: 160) / *Василе́нко* (СПР І: 32), *Василеха* (РІ 3: 438), *Василець* (КНН 3: 160) / *Василе́ць* (СПР IV: 18), *Василечко* (СПР IV: 18), *Василик* (ТДР), *Василина* (КНН 3: 160) / *Василина* (СПР V: 22), *Василинчук* (ТДР), *Василинюк* (КНН 3: 160), *Васелишин* (СПР V: 21) / *Василишин* (КНН 3: 160) / *Василишин* (СПР IV: 18), *Василів* (РІ 3: 441), *Василівець* (ТДР), *Васілін* (СПР V: 22), *Василюк* (КНН 3: 160) / *Васильо́к* (СПР І: 32), *Василюта* (ДТ: 51) / *Василью́та* (СПР IV: 18), *Васильєв* (КНН 3: 160) / *Василье́в* (СПР І: 32) і (1913) *Васильевъ* Ив. Тих. (ВЮЗК: 842), *Васильоха* (РІ 3: 445), *Васильчиишин* (ИМС: 365) / *Васильчійшин* (СПР IV: 19), а також його варіанти *Василько*: *Василькевич* (ТДР), *Васильків* (КНН 4: 170), *Васильков* (КНН 3: 160) / *Василько́в* (СПР V: 22), *Васильченко* (КНН 3: 160) / *Васильче́нко* (СПР V: 22), *Васильчик* (РІ 3: 445) / *Ва-*

сі́льчик (СПР I: 32), *Васильчук* (КНН 3: 160) / *Васильчу́к* (СПР IV: 19), *Васі́льківський* (СПР V: 22); *Вася*, *Васько*, *Васюта*: *Васевич* (КНН 3: 160), *Васейко* (РІ 3: 435), *Васейчук* (КНН 3: 160), *Васенко* (КНН 3: 160), *Васенчук* (ТДР) / *Васинчук* / *Васінчук* (КНН 3: 160), *Васенюк* (РІ 3: 436), *Васерук* (РІ 3: 436), *Васечко* (ТДР), *Васик* (КНН 3: 160), *Васин* (СПР V: 22), *Васині́ць* (СПР V: 22), *Васи́нський* (СПР I: 32), *Васинчук* (ТДР), *Васинюк* (РІ 3: 449) / *Васиню́к* (СПР V: 22), *Васиру́к* (СПР IV: 19), *Васичу́к* (СПР V: 22), *Васів* (КНН 3: 160), *Васій* (ТДР), *Васійчук* (КНН 3: 160), *Васін* (РІ 10: 129) / *Васін* (СПР I: 32), *Васкевич* (РІ 3: 449), *Васковець* (ТДР), (1576) *Хома Васковичь* (ОО: 57), *Васховський* (РІ 3: 449), *Васькевич* (КНН 3: 160) / *Ваське́вич* (СПР I: 32) і (1846) *Лавре́нтій Васи́льевичъ Васькевичъ* (ИСО: 1115), *Васьків* (ТДР) / *Васьков* (КНН 3: 160) / *Васьков* (СПР IV: 19), *Васькін* (ТДР), *Васько* (СПР V: 22), *Васьковець* (КНН 4: 171) / *Васьковець* (СПР I: 33), *Васьковський* (КНН 3: 160) / *Васько́вський* (СПР I: 33), *Васьон* (КНН 3: 161), *Васьянин* (КНН 3: 160), (1570) *Мо(р)да(х) Васюкови(ч)* (ОО: 40), *Васюк* (РІ 3: 449) / *Васю́к* (СПР IV: 19), *Васюков* (КНН 3: 160), *Васюра* (ТДР), *Васюрчик* (КНН 4: 171), *Васюта* (КНН 4: 171), *Васютин* (РІ 3: 450) / *Васю́тин* (КНН 4: 171), (1576) *Ничипо(р) Васюти(ч)* (ОО: 56), *Васюх* (РІ 3: 451), *Васюха* (ДТ: 51) / *Васю́ха* (СПР V: 22), *Васянін* (КНН 3: 160); *Вашио*, *Вашико* (пор. болг. імена *Вашико*, *Вашио* < *Васо* – скорочене від *Васил* (Илчев 1969: 103-104): *Вашай* (РІ 3: 453), *Вашенюк* (РІ 3: 453) / *Вашеню́к* (СПР V: 22), *Вашичу́к* (СПР I: 33), *Вашкевич* (КНН 3: 161), *Вашкін* (СПР V: 22), *Вашко́* (СПР I: 33), *Вашко́в* (СПР V: 21), *Ващенко* (КНН 3: 161), *Ващеня* (РІ 3: 454), *Ващик* (РІ 3: 454) / *Ва́щик* (СПР IV: 19), *Ва́щин* (СПР IV: 19), *Ващии́н* (ІМС: 283) / *Ващии́шин* (СПР I: 33), *Ващук* (КНН 3: 161) / *Ващу́к* (СПР IV: 19).

До трійки найчисельніших гнізд відіменних прізвищ належить сукупність власних назв мотивованих християнським іменем **Григорій** та його розмовними варіантами *Гринь*, *Григор*, *Грись*, *Гриць*, *Гриша* (пор. (Кравченко 2014: 78; Чучка 2008: 405; Ющишина 2019: 111; Ящук 2024: 169) Так, від *Григорій*, *Григор* походять прізвища: *Григор* (ТДР) / *Гри́гор* (СПР V: 38), *Григоренко* (КНН 3: 173) / *Григоренко́* (СПР IV:

29), *Григор'єв* (КНН 4: 180) / *Григор'єв* (СПР IV: 29) і (1889) Павелъ Григор. *Григорьевъ* (ИСО: 728), *Григор'евич* (КНН 4: 180), *Григорійчук* (ТДР), *Григорович* (КНН 3: 173), *Григору*к (КНН 3: 173) / *Григору́к* (СПР IV: 29), *Григорчев* (СПР IV: 29), *Григорчук* (КНН 3: 173) / *Григорчук* (СПР I: 35), *Григорян* (ТДР), *Григор'ян* (СПР V: 38); від *Гринь*: *Грин* (КНН 3: 173), *Гринах* (ТДР), *Грине*вич (РІ 4: 203) / *Гриневич* (СПР I: 35) і (1778) Лаврентій *Грине*вичъ (ИСО: 752), *Грине*вка (МО), *Грине*вчу́к (СПР V: 38), (1913) *Гринен*ко Георг. (ВЮЗК: 740), *Гринер* (РІ 4: 203) і (1913) *Гринеръ* Сем. Ант. (ВЮЗК: 732), *Гринець* (КНН 3: 173), *Гринецький* (РІ 4: 203), *Грини*к (СПР V: 38), *Грини*ч (КНН 3: 173), *Грини*чук (КНН 4: 181), *Грини́шин* (СПР IV: 29), *Гринні*к (СПР V: 38), *Гриновецький* (КНН 3: 173), *Грин*чак (КНН 3: 173), (1570) Ива(н) *Гри(н)чи(ч)* (ОО: 40), *Гринчи*шин (ТДР), *Гринчу*к (КНН 3: 173) / *Гринчу́к* (СПР IV: 29) і (1913) *Гринчу*къ Вѣра Пет. (ВЮЗК: 852), *Грин*цевич (ТДР), *Гринь* (КНН 3: 173), *Гринькі*в (СПР IV: 29), *Гринь*ко (ТДР) / *Гринько́* (СПР IV: 29), *Гринь*ков (КНН 4: 181), *Гриню*к (КНН 3: 173) / *Гриню́к* (СПР IV: 29) і (1868) Ива́нь *Гриню*къ (ИСО: 1002), *Гринен*ко (ТДР), *Гринчу*к (КНН 3: 174), *Гринь* (КНН 3: 174); від *Грись*: (1878) Апполинарій Ивaнов. *Грисе*вичъ (ИСО: 929), *Грись*ков (КНН 3: 173), *Грисю*к (КНН 3: 173) / *Грисю́к* (СПР IV: 29); від *Гриць*: *Грица*єнко (ТДР) і (1913) *Грица*єнко Алдръ Ѳеофан. (ВЮЗК: 842), (1576) Малы(ш) *Грица(и)кови(ч)* (ОО: 56), *Грицай* (КНН 3: 173) / *Грица́й* (СПР I: 36), *Грицайчу*к (ДТ: 52), *Грица*к (РІ 4: 207) / *Грица*к (СПР I: 36), *Грица*н (КНН 3: 174), *Грица*ненко (ТДР), (1913) *Грица*нь Мих. Григ. (ВЮЗК: 746), *Грица*нюк (ТДР), *Грица*ченко (КНН 3: 174), *Грицаю*к (РІ 4: 210) / *Грицаю́к* (СПР IV: 29) / *Грицаю*к (ТДР), *Гри*цевич (РІ 4: 210) / *Грицевич* (СПР I: 36), *Гри*ценко (РІ 4: 211) / *Гриценко́* (СПР IV: 29), *Гриценю*к (РІ 4: 211) / *Гриценю́к* (СПР IV: 29), *Гри́ци*к (СПР IV: 29), *Грици*на (КНН 3: 174), *Грици*хин (ТДР), *Грици*хін (РІ 4: 212) / *Грици*хін (СПР I: 36), *Грици*шин (КНН 3: 174), *Гриці*в (ТДР), *Гри*цкевич (КНН 3: 174) / *Грицкевич* (СПР V: 38), (1576) Ива(н) *Гри(ц)ковичъ* (ОО: 54), *Гри*цове́ць (СПР I: 36), *Гри*цовський (СПР I: 36), *Гри*цу́к (РІ 4: 213) / *Грицу́к* (СПР I: 36), *Гри*цу́н (КНН 3: 174) / *Гри*цу́н (СПР I: 36), *Гри*-

цунь (КНН 4: 181), *Грицуняк* (ТДР), *Грицута* (СПР V: 38), *Гриць* (СПР V: 38), *Грицьких* (РІ 4: 213), *Грицьків* (КНН 3: 174), *Грицько* (КНН 3: 174) / *Гріцко* (ТДР), *Грицюк* (КНН 3: 174) / *Грицюк* (СПР I: 36), *Грицюта* (КНН 3: 174) / *Грицюта* (СПР IV: 29), (1736) *Василій Гриचितьчъ* (ИСО: 477), *Гріцкевич* (ТДР); від *Гриша*: *Гриша* (КНН 3: 174), *Гришаєв* (КНН 3: 174), *Гришай* (КНН 3: 174), *Гришан* (РІ 4: 223), *Гришанін* (СПР IV: 30), *Гришин* (КНН 3: 174) / *Грішин* (СПР IV: 30), *Гришкевич* (КНН 4: 181) / *Гришкевич* (СПР I: 36), *Гришкеєв* (КНН 3: 174), *Гришко* (ІМС: 154), *Гришков* (КНН 4: 181) / *Гришков* (СПР V: 38), *Гришун* (ТДР), *Гришковець* (РІ 4: 223) / *Гришковець* (СПР V: 38), *Гришкун* (СПР IV: 30), *Грищак* (КНН 3: 174), *Грищак* (КНН 3: 174), *Грищенко* (КНН 3: 174) / *Гріщенко* (СПР IV: 30) / *Гріщенко* (СПР V: 38), *Грищук* (КНН 3: 174) / *Грищук* (СПР IV: 30), *Гришун* (КНН 3: 174), *Гришунь* (КНН 4: 181), *Грищук* (ТДР), *Гріша* (РІ 4: 227), *Грішин* (РІ 4: 227), *Грішненко* (РІ 4: 227), *Грішуненков* (ТДР), *Грішутін* (КНН 3: 174).

До чисельних відноситься також умовне гніздо відіменних прізвищ, похідних від власного імені **Михайл** (укр. *Михайло*) та його варіантів. Офійна його форма відбита у прізвищах: *Михайлевич* (ТДР) / *Михайлович* (СПР V: 106), *Михайленко* (ТДР) / *Михайленко* (СПР IV: 77), *Михайлець*, *Михайлик* (ТДР), *Михайлішин* (СПР I: 47), *Михайлів* (РІ 6: 435), *Михайліков* (СПР V: 106), *Михайлов* (КНН 3: 218) / *Михайлов* (СПР IV: 77), (1576) *Анѣдре(и)ко Миха(и)лови(ч)* (ОО: 62), *Михайловський* (КНН 3: 218), *Михайлушко* (РІ 6: 435), *Михайлюк* (РІ 6: 435) / *Михайлюк* (СПР IV: 77), *Михайляк* (СПР IV: 77), *Михайчук* (СПР V: 106). Багато прізвищ мотивовані розмовними різновидностями імені, зокрема, *Михаль*, *Михалко*: *Михал* (РІ 6: 435), *Михалевич* (РІ 6: 435) / *Михалевич* (СПР IV: 77) і (1847) *Стахій Михалевичъ* (ИСО: 967), *Михалець* (СПР V: 106), *Михалинчик* (РІ 6: 436), *Михалін*, *Михалінчик* (ТДР), *Михалко* (КНН 3: 218), (1576) *Анѣто(н) Миха(л)ковичъ* (ОО: 64), *Михалов* (СПР V: 106), (1763) *Яковъ Михаловкій* (ИСО: 701), *Михалочка* (ТДР), *Михалочко* (ІМС: 185), *Михальов* (РІ 10: 271), *Михальський* (РІ 6: 436) / *Михальський* (СПР IV: 77), *Михальченко* (ТДР), *Михальчик* (РІ 6: 437) / *Михальчик* (СПР

V: 106), *Михальчишин* (ТДР), *Михальчук* (КНН 3: 218) / *Михальчук* (СПР I: 47) і (1860) Тарасій Никитовъ *Михальчукъ* (МК: 133), *Михалюк* (КНН 3: 218) і (1913) *Михалюкъ* Як. Вас. (ВЮЗК: 854), *Михалюта*, *Михаляк* (РІ 6: 444); *Мись*, *Михась*, *Мисько*: *Мись* (ДТ: 56), *Миськевич* (ТДР), *Миськів*, *Миськов* (ТДР) / *Миськов* (СПР V: 106), *Мисько* (КНН 3: 217) / *Місько* (СПР I: 47) / *Мисько́* (СПР IV: 77), *Мисюк* (ТДР), *Мисюкевич* (РІ 6: 434) / *Мисюке́вич* (СПР V: 106), *Мисюра* (ІМС: 292) / *Мисю́ра* (СПР I: 47), *Мисюхе́вич* (СПР V: 106), *Михасик* (РІ 6: 445) / *Миха́сик* (СПР IV: 77) і (1913) *Михасикъ* А. (ВЮЗК: 875), *Михасюк* (КНН 3: 218) / *Михасюк* (СПР V: 107), *Михащук* (ІМС: 427) / *Михащук* (СПР IV: 77), *Міськевич* (РІ 6: 456) / *Міське́вич* (СПР IV: 78), *Міськів* (СПР IV: 78), *Місько* (КНН 3: 218) / *Місько́* (СПР I: 47), *Міськов* (КНН 3: 218) / *Міськов* (СПР V: 108), *Місюк* (РІ 6: 461) / *Місюк* (СПР IV: 78), *Місюке́вич* (СПР V: 108), *Місюра* (КНН 3: 218) / *Місю́ра* (СПР I: 47), *Місйло* (МО); *Мих*, *Михань*, *Михно*: *Мих* (ТДР) і (1576) Супру(н) *Ми(х)* (ОО: 49), *Миха* (СПР V: 107), *Миханчук* (КНН 3: 218), *Миханюк* (ТДР), *Михеев* (РІ 6: 446), *Михієв* (СПР I: 47), *Михневич* (ІМС: 377), *Михне́нко* (СПР I: 47), *Міхнич* (СПР IV: 77), *Михно́* (СПР V: 107), *Михно́в* (СПР V: 107), (1570) Я(ц)ко *Ми(х)нови(ч)* (ОО: 40), *Михнюк* (РІ 6: 448), *Михончук* (СПР IV: 78), *Міхеев* (СПР I: 48), *Міхневич* (РІ 6: 462), *Міхно* (ТДР), *Міхнов* (РІ 6: 462), *Міхнове́ць* (СПР V: 108), *Міхновський* (РІ 6: 463); *Миць*, *Мицик*, *Мицько*: *Мицай* (МО), *Мица́к* (СПР V: 107), *Миць*, *Мицюк* (ТДР); *Миша*, *Мишко*: *Мешало* (РІ 6: 416), *Мешеня* (СПР V: 104), *Мещак* (РІ 6: 416), *Мишаве́ць* (СПР V: 107), *Мишаков* (ТДР), *Мищенко* (КНН 3: 218), *Мишеня* (СПР V: 107), *Мішин* (СПР IV: 78), *Мишкевич* (РІ 6: 451) / *Мишке́вич* (СПР V: 107), *Мишков* (РІ 6: 451) / *Мишков* (СПР V: 107), *Мишкове́ць* (СПР I: 47), *Мишковський* (РІ 6: 451), *Мищу́к* (СПР I: 47), *Мищуков* (ТДР), *Мищук* (КНН 3: 218) / *Мищу́к* (СПР V: 107), *Мішків* (КНН 3: 219), *Мішкове́ць* (РІ 6: 463), *Міщу́та* (СПР V: 108), *Міщенко* (РІ 6: 464) / *Міщенко* (СПР V: 108), *Міщеня* (ІМС: 174), *Міщук* (КНН 3: 219) / *Міщу́к* (СПР I: 48).

Від імені **Феодор** (укр. *Федір*) та його різновидностей *Федь*, *Федько*, засвідчено більше сотні прізвищ (пор. (Редько

1966: 10-11, Чучка 2008: 406; Ющишина 2019: 111-112, Ящук 2024: 169). Зокрема, від повного імені *Федір* утворено особові назви: *Феді́рко* (ТДР) / *Феді́рко* (СПР IV: 128), *Федора* (СПР IV: 128), *Федорась* (ТДР), *Федорак* (КНН 3: 263), *Федора́нич* (СПР IV: 128), *Федорась* (РІ 9: 196), *Федоренко* (КНН 3: 263) / *Федоре́нко* (СПР I: 59), *Федорець* (ІМС: 101) / *Федоре́ць* (СПР IV: 128), *Федоринін* (КНН 3: 263), *Федоринчик* (СПР V: 164), *Федоришин* (РІ 9: 196) / *Федорі́шин* (СПР IV: 128), *Федорищенко* / *Федорі́щенко* (ТДР), *Федорів* (КНН 4: 255) / *Федорі́в* (СПР I: 59), *Федорків* (ТДР) / *Федорків* (СПР V: 164), *Федоркович* (КНН 3: 263), (1860) Стефанъ Іаковлевъ *Федорнякъ* (МК: 128), *Федоров* (КНН 3: 263) / *Федоро́в* (СПР I: 59), *Федорович* (КНН 4: 255) / *Федоро́вич* (СПР I: 59) і (1798) Григорій *Феодоровичъ* (ІСО: 566), *Федорук* (КНН 3: 263) / *Федору́к* (СПР IV: 128), *Федорцев* (КНН 3: 263), *Федорченко* (СПР IV: 128), *Федорчинко* (ТДР), *Федорчук* (КНН 3: 263) / *Федорчу́к* (СПР I: 59), *Федурко* (ТДР), *Федюр* (КНН 3: 263), *Федюра* (КНН 3: 263) / *Федюра* (СПР IV: 128); від *Федь*, *Федько*: *Федак* (КНН 3: 262) / *Феда́к* (СПР V: 164), *Федаp* (СПР IV: 127), *Федас* (ІМС: 140) / *Фе́дас* (СПР IV: 127) / *Феда́с* (СПР V: 164), *Федаш* (СПР IV: 127), *Федевич* (КНН 3: 262), *Феденюк* (КНН 4: 255), *Фе́дєв* (СПР IV: 127), *Федзін* (КНН 3: 262), *Федійчик* (СПР V: 164), *Федик* (КНН 4: 255) / *Фе́дик* (СПР IV: 128), *Федина* (РІ 9: 194) / *Феді́на* (РІ 9: 195), *Фединчик* (РІ 9: 194), *Фединчук*, *Федиско* (ТДР), *Федишин* (РІ 9: 195), *Федів* (КНН 3: 262), *Федік* (ТДР), *Федін* (РІ 9: 195) / *Феді́н* (СПР IV: 128), *Федінчик* [36] / *Феді́нчик* (СПР V: 164), *Феднюке́вич* (СПР IV: 128), *Федов* (КНН 3: 263), *Федонюк* (ТДР) / *Федоні́юк* (СПР IV: 128), *Феду́к* (СПР V: 164), *Феду́лов* (СПР V: 164), *Федун* (КНН 4: 256), *Федунь* (СПР I: 60), *Федуняк* (СПР I: 59), *Федуш* (КНН 3: 263), *Федча́к* (СПР V: 164), *Федченко* (РІ 9: 207) / *Фе́дченко* (СПР IV: 128), *Федчик* (РІ 9: 207) / *Федчи́к* (СПР IV: 128), *Федчишин* (РІ 9: 208) / *Федчі́шин* (СПР V: 164), *Федчук* (КНН 3: 263) / *Федчу́к* (СПР V: 164) / *Хведчук* (КНН 4: 258) і (1913) *Хведьчукъ* Ігн. Вас. (ВЮЗК: 746), *Федь* (ТДР), *Федькевич* (РІ 9: 209) / *Федьке́вич* (СПР IV: 128), *Федьківський* (СПР IV: 128), *Федько́* (СПР I: 60), *Федькін* (ТДР),

Федько́в (СПР IV: 128), *Федько́вич* (СПР IV: 128) і (1576) Ива(ш)ко *Фе(д)кови(ч)* (ОО: 53); *Федюк* (КНН 3: 263) / *Федю́к* (СПР I: 60), *Федюкевич* (РІ 9: 210) / *Федю́кевич* (СПР I: 60), (1913) *Федюнинъ* Серг. Пет. (ВЮЗК: 854), (1576) Васко *Федюти(ч)* (ОО: 60), *Федюше́нков* (СПР V: 164), *Федюшин* (ТДР) і (1913) *Федюшинъ* Алдръ Степ. (ВЮЗК: 733), *Федюшко* (РІ 9: 210) / *Федю́шко* (СПР V: 165), *Федяшев* (ТДР), від *Педь*, *Педько*: *Педенко* (КНН 3: 230), *Педченко* (КНН 3: 230), *Педь* (СПР V: 124); від *Теодор*: *Теодорович* (РІ 9: 85) / *Теодоро́вич* (СПР IV: 121); від *Тодор*: *Тодоренко* (ТДР), *Тодоров* (КНН 3: 259) / *Тодо́ров* (СПР V: 159), *Тодорович* (СПР V: 159), *Тодорчук* (ТДР).

Від жіночих християнських імен утворено значно менше прізвищ, ніж від чоловічих, тому антропонімні гнізда популярних імен менш чисельні. Наведемо приклади лексико-семантичних об'єднань від імен *А́нна*, *Параске́ва*, *Дари́на*, *Гали́на*, *Марі́я* та їх варіантів. Зокрема, від імені *А́нна* походять прізвища: *Аникушин*, *Анін* (ТДР), (1755) Корнилій *Анишкевичъ* (ИСО: 573), (1891) Петро́в Петровичъ *Анновскій* (Адрес: 126), *Ану́лін* (СПР V: 4), (1891) Иванъ Христофоровичъ *Анучинъ* (Адрес: 166), *Анушкевич* (РІ 3: 152), *Анчук* (РІ 3: 152) / *Анчу́к* (СПР V: 4), *Аню́тин* (КНН 4: 157); від варіанта *Га́нна*: *Ганич* (РІ 4: 90), *Ганієв* (РІ 4: 90), *Га́нін* (СПР V: 30), (1913) *Ганкевичъ* Влдсл. Юс. (ВЮЗК: 733), (1891) Анна Владиміровна *Ганкъ* (Адрес: 167), *Ганношин* (СПР IV: 24), *Ганов* (ДТ: 52), *Гановський* (КНН 4: 175), *Ганський* (РІ 4: 90), *Ганусевич* (Колекція: 6), *Ганушевич* (РІ 4: 90), *Ганцев*, *Ганченко*, *Ганюшин*, *Ганькович*, *Ганиченко*, *Ганіченко*, *Ганноченко*, *Ганношин*, *Ганський*, *Ганусенко*, *Гануш*, *Ганушевич*, *Ганущак* (ТДР), *Ганчур* (СПР V: 30), *Ганько* (ТДР) / *Ганько́* (СПР I: 34), *Ганю́к* (СПР V: 30); від *Га́ндзя*, *Га́нця*: *Гандзілевський* (КНН 3: 167), *Гандзілевський* (КНН 4: 175), *Гандзюк* (КНН 3: 167) / *Гандзю́к* (СПР V: 30) і (1860) Иванъ Ивановъ *Гандзюкъ* (МК: 262), *Ганзюк*, *Ганзя* (ТДР), *Ганцу́к* (СПР V: 30) та ін.

Від імені християнського імені *Марі́я* та його різновидностей, зокрема *Мару́ся*, утворено прізвища: *Марич* (МО), *Маричин* (СПР V: 101), *Марі́шко* (СПР V: 101), *Марі́йко* (СПР

І: 46), *Марійчин* (КНН 3: 215), *Маруняк*, *Марунько*, *Марусевич*, *Марусик*, *Марусяк*, *Маруха*, *Марухненко*, *Марушкевич*, *Марущак* (ТДР); від розмовного варіанта *Маня*: *Манич* (СПР IV: 73), (1603) *Сидоровъ Манкеви(ч)* (ОО: 96), (1913) *Манкевичъ* Ан. Ксеноф. (ВЮЗК: 844), *Манчак* [23, с. 533), *Манчук* (РІ 6: 295), *Манькевич* (РІ 6: 295), *Маньківський* (СПР IV: 73), *Манько* (РІ 6: 296), *Маньков* (СПР I: 46), *Маньковський* (РІ 6: 296) / *Маньковський* (СПР I: 46) і (1864) *Григорій Петров. Маньковській* (ИСО: 1119), *Маньчийшин* (СПР V: 101), *Маняк* (РІ 6: 297); від пестливих *Ма́ся*, *Му́ся*: *Масюк* (РІ 6: 338), *Мушенко*, *Мушин*, *Мушка* (ТДР); від розмовного *Ма́ша*: *Машин*, *Машкун* (РІ 6: 359), (1570) *Сидо(р) Ма(ш)кович* (ОО: 40).

Від імені ***Катерина*** походять прізвища: *Катарнюк* (СПР V: 65), *Катерина* (МО), *Катеринич* (РІ 5: 172) / *Катеринич* (СПР I: 40), *Катеринчик* (КНН 3: 193), *Катеринчук* (РІ 5: 173) / *Катеринчук* (СПР IV: 50), *Катеринюк* (СПР V: 65); від варіанта *Ка́ся*: *Касенюк* (КНН 3: 193), *Ка́сич* (СПР I: 40), *Касіч* (КНН 3: 193), *Каске́вич* (СПР IV: 49), *Каськів* (СПР I: 40), *Касько́* (СПР V: 65); від *Ка́тря*: *Катран*, *Катренко*, *Катруха* (ТДР), *Катрук* (РІ 5: 174) / *Катрук* (СПР I: 40), *Катрун* (СПР I: 40), *Катрушин* (РІ 5: 174) / *Катрушин* (СПР I: 40), *Кітріш* (ТДР); від *Катя*: *Катішкін* (ТДР), *Катюха* (ТДР) / *Катю́ха* (СПР I: 40), *Катюшець*, *Катюшко*, *Кетько* (ТДР).

До антропонімного гнізда імені ***Гали́на*** (*Га́ля*) відносяться прізвища: *Галенко* (КНН 4: 175), *Галенчик* (СПР V: 29), *Галик* (КНН 3: 166), *Галиновець* (СПР V: 29), *Галинчук* (СПР V: 29), *Га́лиш* (СПР IV: 23), *Галій* (РІ 4: 84) / *Галій* (СПР V: 29), *Галка* (РІ 4: 85) / *Га́лка* (СПР IV: 24), *Га́лкін* (СПР IV: 24), *Галу́ха* (КНН 3: 167) / *Галу́ха* (СПР V: 30), *Галькевич*, *Гальцов*, *Гальченко* (ТДР), *Гальчик* (ІМС: 168), *Гальчин* (КНН 3: 167), *Гальчук* (РІ 4: 87) / *Гальчук* (СПР IV: 24), *Галюк*, *Галюнюк* (КНН 4: 175).

Від імені ***Параске́ва*** (*Пара́ска*, *Пара́ня*) утворено прізвища: *Параніч*, *Паранюк*, *Парасин*, *Параскевич*, *Парасюн* (ТДР), *Парасій* (КНН 3: 229), *Парасотченко* (КНН 3: 229), *Парасюк* (РІ 7: 437) / *Парасюк* (СПР V: 123), *Паращук* (КНН

4: 231) / *Паращук* (СПР V: 123); від розмовного варіанта *Па́ша*: *Паша*, *Пашетов* (ТДР), *Пашин* (КНН 3: 230), *Пашинський* (КНН 3: 230) / *Пашинський* (СПР IV: 91) і (1887) Іоаннъ Александр. *Пашинскій* (ИСО: 694), (1570) Феде(ц) *Пашичи(ч)* (ОО: 41), *Пашкевич* (РІ 7: 466) / *Пашке́вич* (СПР I: 51), *Пашкин* (КНН 3: 230), *Пашуля* (РІ 7: 470).

Висновки

За результатами дослідження встановлено наступне.

1. Християнські імена є важливим джерелом формування прізвищевої системи Рівненщини. Мотиваційними основами історичних і сучасних регіональних прізвищ виступають 244 чоловічих і 79 жіночих імен.

2. Відсоток відіменних прізвищ, похідних від християнських імен періоду середньовіччя і до початку ХХ ст. балансує на рівні 16–17%, в подальшому має тенденцію до зростання. Серед сучасних прізвищ таких назв п'ята частина, близько 20%. Зазначені показники гармонують з результатами досліджень антропонімів інших територій України.

3. Кількість використаних чоловічих імен для творення прізвищ у 3,2 рази більше ніж жіночих, що пояснюється традицією українського іменування і соціальними факторами. За частотністю використання імен у творенні прізвищ особові назви класифіковані у три групи: високого, середнього і низького ступеня продуктивності.

4. Прізвища, утворені від християнських імен об'єднані в антропонімні гнізда за твірною основою. З огляду на значний обсяг аналізованого матеріалу в дослідженні наведено найбагатші антропонімні гнізда від чоловічих імен *Васи́лій*, *Григо́рій*, *Іва́н*, *Михаї́л*, *Феодо́р* та жіночих *А́нна*, *Га́ліна*, *Кате́рина*, *Ма́рія*, *Пара́ске́ва*.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з розглядом способів творення регіональних прізвищ, похідних від християнських імен.

Джерела / Sources

Адрес – *Адрес-календарь Волынской губернии на 1892 год*, под ред. И. Ф. Мацкевича, Житомир 1891. [*Adres-kalendar' Volynskoj gubernii na 1892 god*, pod red. I. F. Mackeviča, Žitomir 1891.]

AS – *Archiwum ksiąg z Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*, wyd. pod kier. Z. L. Radziwińskiego, t. I: 1366–1506, Lwów 1887.

БІЛ – Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П., *Власні імена людей: словник-довідник*, Київ 2005. [Skrupnik L. G., Dzâtків's'ka N. P., *Vlasni imena lûdej: slovnik-dovidnik*, Kiïv 2005.]

БЮЗК – Довнар-Запольский М. В., *Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Подольской и Волынской губерниях*, Киев 1913. [Dovnar-Zapol'skij M. V., *Ves' Ŭgo-Zapadnyj kraj: spravočnaâ i adresnaâ knîga po Kievskoj, Podol'skoj i Volynskoj guberniâh*, Kiev 1913.]

ДТ – *Довідник телефонів. Рівненська обласна державна адміністрація*, Рівне 2008. [*Dovidnik telefoniv. Rivnens'ka oblasna deržavna administraciâ*, Rivne 2008.]

ИСО – *Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии*, т. II: Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский, составил Н. И. Теодорович, Почаев 1889, с. 435-1120. [*Istoriko-statističeskoe opisanie cerkvej i prihodov Volynskoj eparhii*, t. II: Uezdy Rovenskij, Ostrožskij i Dubenskij, sostavil N. I. Teodorovič, Počaev 1889, s. 435-1120.]

ІМС – *Історія міст і сіл Української РСР*, в 26 т. *Ровенська область*, редкол. тому, Мяловицький А. В. (голова редкол.), Київ, 1973. [*Istoriâ mist i sil Ukraïns'koï RSR*, v 26 t. Rovens'ka oblast', redkol. tomu, Mâlovic'kij A. V. (golova redkol.), Kiïv, 1973.]

КНН – Пура Я. О., *Край наш у назвах*, т. 3-4, Рівне 1997-2002. [Pura Â. O., *Kraj naš u nazvah*, t. 3-4, Rivne 1997-2002.]

Колекція – *Колекція листів радянських громадян–жителів Рівненської області, які були примусово вивезені на роботи до Німеччини*, зберіг. у ДАРО: ф. Р-24, Оп. 2. 23 арк. [*Kolekciâ listiv radâns'kih gromadân-žiteliv Rivnens'koï oblasti, âkî buli primusovo vivezenî na roboti do Nîmeččini*, zberig. u DARO: f. R-24, Op. 2. 23 ark.]

МКПЦ – *Метричні книги православних церков Ровенського повіту* (1818), зберіг. у ДАЖО: ф. 1, оп. 78, од. зб. 1101. 729 арк. [*Metrični knigi pravoslavnih cerkov Rovens'kogo povitu* (1818), zberig. u DAŽO: f. 1, op. 78, od. zb. 1101. 729 ark.]

МК – *Метричні книги православних церков Ровенського повіту* (1860), (1818), зберіг. у ДАЖО: ф. 1, оп. 78, од. зб. 1148. 407 арк.

[*Metrični knigi pravoslavnih cerkov Rovens'kogo povitu* (1860), (1818), zberig. u DAŽO: f. 1, op. 78, od. zb. 1148. 407 ark.]

МО – *Матеріали ономастичного опитування жителів області, проведеного автором у 2025 році. [Materiali onomastičnogo opituvannâ žiteliv oblasti, provedenogo avtorom u 2025 roci.]*

ОБ – *Острозька Біблія*, опрац. та пригот. до друку др. Рафаїл (Роман Торконяк) за виданням Біблії (1581 р.), Львів 2006. [*Ostroz'ka Bibliâ*, oprac. ta prigot. do druku dr. Rafaïl (Roman Torkonâk) za vidannâm Bibliï (1581 r.), L'viv 2006.]

ОО – *Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.*, упоряд. В. Атаманенко, ред. Л. Винар, Острог 2004. [*Opisi Ostrožčini drugoi polovini XVI – peršoi polovini XVII st.*, uporâd. V. Atamanenko, red. L. Vinar, Ostrog 2004.]

ПВК – *Памятники, изданные Временною Комиссиею для разбора древних актов, Высочайше учрежденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе*, т. 4, отд. 1, 2, Киев 1859. [*Pamâtniki, izdannye Vremennoû Komissieiû dlâ razbora drevnih aktov, Vysočajše učreždennoû pri Kievskom voennom, Podol'skom i Volynskom general-gubernatore*, t. 4, otd. 1, 2, Kiev 1859.]

ПКІ – *Польський католицький іменослов*. [в:] *Рідні: генеалогічне товариство*. https://ridni.org/archive/uk/content/18-polish_catholic_names, [10.01.2026]. [*Pol's'kij katolic'kij imenoslov*. [v:] *Ridnî: genealogične tovaristvo*. https://ridni.org/archive/uk/content/18-polish_catholic_names, [10.01.2026].

ПСРЛ – *Полное собрание русских летописей*, т. 2: Ипатьевская летопись, издание второе, С.-Петербург 1908. [*Polnoe sobranie russkih letopisej*, t. 2: Ipat'evskaâ letopis', izdanie vtoroe, S.-Peterburg 1908.]

ПУЖІ – *Православні українські чоловічі імена. Андріївська церква*, м. Київ, <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/cholovichi-imena/>, [10.01.2026]. [*Pravoslavni ukraïns'ki čoloviči imena. Andriïvs'ka cerkva, m. Kiïv*, <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/cholovichi-imena/>, [10.01.2026].]

ПУЧІ – *Православні українські жіночі імена. Андріївська церква*, м. Київ, <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/pravoslavni-zhinochi-imena/>, [10.01.2026].

РІ – *Реабілітовані історією, Рівненська область*, в 10-ти т., т. 3-10, редкол., відп. секр. А. А. Жив'юк, Рівне 2013-2021. [*Pravoslavni ukraïns'ki žinoči imena. Andriïvs'ka cerkva, m. Kiïv*, <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/pravoslavni-zhinochi-imena/>, [10.01.2026].]

СПР – Пура Я. О., *Сучасні прізвища Рівненщини*, в 5 т., Рівне 1984-1990. [Pura Â. O., *Sučasnì prizviša Rìvnenšini*, v 5 t., Rìvne 1984-1990.]

ТДР – Телефонний довідник України. За алфавітом. Рівне. (2026), [в:] *Проект SPRAVKA109.NET* © 2026, <https://spravka109.net/ua/ukraine/rovno>, [10.01.2026]. [*Telefonnij dovidnik Ukraïni. Za alfavitom. Rìvne*. (2026), [v:] *Proêkt SPRAVKA109.NET* © 2026, <https://spravka109.net/ua/ukraine/rovno>, [10.01.2026].]

Цинкал. – Цинкаловський О., *Стара Волинь і Волинське Полісся*, т. 1, Вінніпег 1984. [Cinkalovs'kij O., *Stara Volin' i Volins'ke Polissâ*, t. 1, Vinnipeg 1984.]

Література / References

Аркушин Г. *Деривати з твірною основою Іван у західнополіській антропонімії* [в:] „Типологія та функції мовних одиниць”: наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця, редкол., Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін. Луцьк 2015, № 2 (4), с. 24-31. [Arkušin G. *Derivati z tvirnoû osnovou Īvan u zahìdnopolis'kij antroponimii* [v:] „Tipologîa ta funkcii movnih odinic”: nauk. žurn. na pošanu člen-korespondenta NAN Ukraïni Īvana Romanoviča Vihovancâ, redkol., N. M. Kostusâk (gol. red.) ta in. Luc'k 2015, № 2 (4), s. 24-31.]

Булава Н. Ю., *Специфіка відіменних прізвищ північної Донецчини* [в:] „Записки з ономастики”, вип. 10, 2007, с. 41-54. [Bulava N. Ŭ., *Specifika vidimennih prizviš pìvničnoï Doneččini* [v:] „Zapiski z opomastiki”, vip. 10, 2007, s. 41-54.]

Илчев С., *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София 1969. [Ilchev S., *Rechnik na lichnite i familni imena u balgarite*, Sofia 1969.]

Ірклієвський В., *Етимологічний словник українських прізвищ*, Мюнхен 1987. [Īrklîêvs'kij V., *Etimologîčnij slovnik ukraïns'kih prizviš*, Mûnhen 1987.]

Кравченко Л. О., *Українська ономастика: антропоніміка*, Київ 2014. [Kravčenko L. O., *Ukraïns'ka onomastika: antroponimika*, Kiïv 2014.]

Митнік І., *Ідентифікація української шляхти в джерелах XVI ст.* [в:] *Onim w paradygmatach językoznawczych*, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce 2024, с. 187-197. [Mitnik Ī., *Īdentifikaciâ ukraïns'koï ślâhti v dżerelah XVI st.* [v:] *Onim w paradygmatach językoznawczych*, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce 2024, s. 187-197.]

Панчук Г. Д., *Антропонімія Опілля*. Автореферат, Тернопіль 1999. [Pančuk G. D., *Antroponimîâ Opillâ*. Autoreferat, Ternopil' 1999.]

Пахомова С. М., *Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах*, Ужгород 2012. [Pahomova S. M., *Evolúciâ antroponimnih formul u slov'âns'kih movah*, Užgorod 2012.]

Півторак Г. П., *З історії власних імен: Іван* [в:] „Українська мова і література в школі”, № 5, 1986, с. 50-51. [Pivtorak G. P., *Z istorii vlasnih imen: Ivan* [v:] „Ukraïns'ka mova i literatura v školi”, № 5, 1986, s. 50-51.]

Поліщук Н. *Релігійні вподобання населення України* [в:] *Infolight*. <https://infolight.org.ua/content/religiyni-vpodobannya-naseleennya-ukrayiny>, [10.01.2026]. [Polišuk N. *Religijni vpodobannâ naseleennâ Ukraïni* [v:] *Infolight*. <https://infolight.org.ua/content/religiyni-vpodobannya-naseleennya-ukrayiny>, [10.01.2026].]

Редько Ю. К., *Сучасні українські прізвища*, Київ 1966. [Red'ko Ů. K., *Sučasni ukraïns'ki prîzviša*, Kiïv 1966.]

Редько Ю. К., *Довідник українських прізвищ*, Київ 1968. [Red'ko Ů. K., *Dovidnik ukraïns'kih prîzviš*, Kiïv 1968.]

Фернос Ю. І., *Основи прізвищ Уманичини як джерело вивчення власних імен досліджуваної території* [в:] „Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля”. Серія „Філологічні науки”, № 1(11), 2016, с. 235-240. [Fernos Ů. Ī., *Osnovi prîzviš Umanšini âk dzerelo vivčennâ vlasnih imen doslidžuvanoi teritorii* [v:] „Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu imeni Al'freda Nobelâ”. Serîâ „Filologični nauki”, № 1(11), 2016, s. 235-240.]

Чучка П. П., *Розвиток імен і прізвищ* [в:] *Історія української мови: лексика і фразеологія: монографія*, ред. кол., В. М. Русанівський (відп. ред.), Київ 1983, с. 592-620. [Čučka P. P., *Rozvitok imen i prîzviš* [v:] *Īstoriâ ukraïns'koï movi: leksika i frazeologiâ: monografiâ*, red. kol., V. M. Rusanivs'kij (vidp. red.), Kiïv 1983, s. 592-620.]

Чучка П., *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*, Львів 2005. [Čučka P., *Prîzviša zakarpats'kih ukraïnciv: istoriko-etimologičnij slovník*, L'viv 2005.]

Чучка П. П., *Антропонімія Закарпаття*, Ужгород 2008. [Čučka P. P., *Antroponimîâ Zakarpattâ*, Užgorod 2008.]

Шеремета С. В., *Антропонімія північної Тернопільщини*. Автореферат, Івано-Франківськ 2002. [Šeremeta S. V., *Antroponimîâ pîvničnoï Ternopil'sini*. Autoreferat, Īvano-Frankivs'k 2002.]

Ющишина О. М., *Прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII–XXI ст.* Дисертація, Вінниця 2019. [Ůšišina O.

М., *Prizviševì nazvi ì prizviša Central'noi Hmel'niččini XVII–XXI st.* Disertaciâ, Vinnicâ 2019.]

Яшук Л., *Прізвища Житомира, похідні від імен (на матеріалі „Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні” [в:] Onim w paradygmatach językoznawczych, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce 2024, c. 153–173. [Âşuk L., Prizviša Žitomira, pohidni від імен (на матеріалі „Nacional'noi knigi pam'ati žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraïni” [v:] Onim w paradygmatach językoznawczych, pod red. I. Mytnik, Warszawa–Siedlce 2024, s. 153–173.]*

Imiona chrześcijańskie w podstawach nazwisk obwodu rówieńskiego

Streszczenie

W rozdziale przeanalizowano imiona chrześcijańskie w bazach nazwisk regionu rówieńskiego (Obwód rówieński na Ukrainie – starożytna kraina słowiańska). Celem badania jest rozpoznanie i rekonstrukcja imion chrześcijańskich w różnych wersjach z historycznych i współczesnych nazwisk regionu, analiza częstości ich użycia w bazach nazwisk, klasyfikacja nazwisk do symbolicznych gniazd nominalnych zgodnie z oficjalną formą nazwiska. Bazę źródłową stanowi ponad 37,5 tys. historycznych i współczesnych antroponimów, które zostały wydodrębnione ze źródeł kronikarskich i archiwalnych, prac naukowych i popularnonaukowych, informacji z Internetu oraz zebrane za pomocą ankiet.

Na podstawie wyników badania ustalono, że imiona chrześcijańskie stanowią ważne źródło kształtowania się systemu nazwisk regionu rówieńskiego. Bazy motywacyjne historycznych i współczesnych nazwisk regionalnych to 244 imiona męskie i 79 imion żeńskich. Odsetek nazw własnych wywodzących się z imion chrześcijańskich ze średniowiecza i początku XX wieku utrzymuje się na poziomie 16–17% i ma tendencję wzrostową. Wśród współczesnych nazwisk onimy tego typu stanowią jedną piątą, około 20%. Wskaźniki te są zgodne z wynikami badań antroponimii innych terytoriów Ukrainy.

Udowodniono, że liczba imion męskich używanych do tworzenia nazwisk jest 3,2 razy większa niż imion żeńskich, co można tłumaczyć tradycją nazewnictwa ukraińskiego i czynnikami społecznymi. Biorąc pod uwagę częstotliwość używania imion przy tworzeniu nazwisk, badane imiona podzielono na trzy grupy: imiona o wysokiej

produktywności (utworzono z nich ponad 50 nazwisk), imiona o średniej produktywności (utworzono z nich od 10 do 50 nazwisk) i imiona o niskiej produktywności (utworzono z nich do 10 nazwisk). Nazwiska pochodzące od imion chrześcijańskich są łączone w gniazda antroponimiczne zgodnie z podstawą formacyjną. Biorąc pod uwagę znaczną objętość analizowanego materiału, najbogatsze gniazda antroponimiczne od imion męskich *Wasilij, Grigorij, Iwan, Michail, Teodor* oraz imion żeńskich *Anna, Galina, Kateryna, Maria, Paraskewa* zostały przedstawione w części monograficznej.

Perspektywy dalszych badań wiążą się z rozważeniem metod tworzenia nazwisk regionalnych pochodzących od imion chrześcijańskich.

Słowa kluczowe: antroponim, gniazdo antroponimiczne, imię, nazwisko, imię chrześcijańskie.

Christian Names in the Bases of Surnames of the Rivne region

Summary

The section analyzes Christian names in the bases of surnames of the Rivne region (Rivne region of Ukraine—an ancient Slavic land). The purpose of the study is to identify and reconstruct Christian names in their various forms on the basis of historical and modern surnames of the region, to analyze the frequency of their occurrence in surname bases, and to classify surnames into symbolic anthroponymic nests according to the official form of the name. The source base for the linguistic analysis comprises more than 37.5 thousand historical and modern personal proper names extracted from chronicle and archival sources, scholarly and popular-science publications, Internet resources, and questionnaire-based data collection.

The results of the study demonstrate that Christian names constitute an important source for the formation of the surname system of the Rivne region. The motivational bases of historical and modern regional surnames include 244 male and 79 female names. The proportion of proper names derived from Christian names in the Middle Ages and at the beginning of the 20th century remains at the level of 16–17% and shows a tendency to increase over time. Among modern surnames, such names account for approximately one fifth (about 20%). These figures are consistent with the results of studies of anthroponymicons of other regions of Ukraine.

It is established that the number of male names used in the formation of surnames is 3.2 times higher than that of female names, which can be explained by the traditions of Ukrainian naming and by social factors. According to the frequency of use in surname formation, the personal names analyzed in the study are classified into three groups: names of high productivity (more than 50 surnames derived from them), names of medium productivity (from 10 to 50 surnames), and names of low productivity (up to 10 surnames). Surnames formed from Christian names are grouped into anthroponymic nests according to their derivational base. Given the considerable volume of the analyzed material, this section of the monograph presents the most extensive anthroponymic nests formed from the male names *Vasily, Grigoriy, Ivan, Mikhail, Theodore*, and the female names *Anna, Galina, Kateryna, Maria, Paraskeva*.

Prospects for further research are associated with the analysis of the methods of formation of regional surnames derived from Christian names.

Keywords: anthroponym, anthroponymic nest, name, surname, Christian name.

Шийка Світлана – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування,
svitlanashyyka@ukr.net
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-8138-7205>

Прізвища з поліфункційними формантами в сучасному антропоніміконі Волинської області

Постановка наукової проблеми та її значення. Прізвища морфологічного способу творення первісно називали особу за іменем батька чи матері, рідше – діда чи баби і в такий спосіб ідентифікували денотат у суспільстві. Натомість прізвища, утворені лексико-семантичним способом, функціонували в ролі додаткових особових імен або прізвиськ. Формальний показник розрізнення прізвищ морфологічного способу творення – це специфічні суфікси. Прізвища морфологічного способу творення традиційно поділяють на: 1) прізвища з патронімними формантами (*-енк(о), -ич, -ович (-евич)*); 2) прізвища з посесивними формантами (*-ов (-ев), -ів, -ин*); 3) прізвища з поліфункційними формантами (*-ук (-'ук, -чук), -ак, -ик, -к(о)* та ін.).

Аналіз досліджень. Вагоме досягнення сучасної антропоніміки – наявність багатьох досліджень, присвячених регіональному вивченню прізвищ. Цілісно опрацьовано антропонімію Закарпаття (П. П. Чучка), проаналізовано прізвища Бойківщини (Г. Є. Бучко), Західного Поділля (Н. І. Рульова), Східної України (В. Д. Познанська), Лубенщини (Л. О. Кравченко) та ін. Питання словотвору прізвищ розглянуто в більшості регіональних досліджень української антропонімії. Ця проблема стала об'єктом наукових інтересів Л. Л. Гумецької, С. Є. Панцьо, Ю. К. Редька, І. Д. Фаріон, П. П. Чучки, Л. В. Ящук (Ящук 2024). Північ Волинської області становить окрему частину історико-етнографічної області власне Волині, виявляючи свої специфічні ознаки на історичному, побутовому, мовному рівнях. Антропонімна система півночі Волинської області під впливом кожного із

цих факторів набула специфічних рис, які вирізняють її серед інших антропонімосистем.

Мета дослідження – комплексний аналіз словотвірних особливостей прізвищ із поліфункційними суфіксами в антропоніміці півночі Волинської області. Мета роботи передбачає виконання таких завдань: проаналізувати дериваційні ознаки антропонімів, встановити продуктивність прізвищевих суфіксів, схарактеризувати словотвірні типи прізвищ.

Об'єкт дослідження – сучасні прізвища жителів населених пунктів Камінь-Каширського, Ківерцівського, Ковельського, Любешівського, Любомльського, Маневицького, Ратнівського, Рожищенського, Старовижівського, Турійського, Шацького районів Волинської області. **Матеріалом для дослідження** слугували прізвища жителів досліджуваних районів Волинської області, засвідчені в «Книгах пам'яті» (КП 1; КП 2; КП 3). У статті представлено аналіз найпродуктивніших моделей прізвищ із поліфункційними суфіксами.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Модель із суфіксом -ук (-'ук, -чук). Серед прізвищ півдня Волинської області, проаналізованих нами раніше, прізвища із цим суфіксом нараховують 3716 антропонімів, що становить 13,74 %, серед прізвищ півночі Волинської області засвідчено 1079 прізвищ, що становить 27,07 %. Деривати на **-ук (-'ук, -чук)**, похідні від назв професій, могли вказувати на сина особи, а також на його підмайстра, учня, помічника. Частина антропонімів на **-ук (-'ук, -чук)** могла виникнути і від співвідносних апелятивів (пор. *Маслюк, Селюк*).

Апелятиви, утворені за допомогою суфікса **-ук (-'ук, -чук)**, що означають молодих, недорослих істот, характерні для української мови, часто трапляються в білоруській, у невеликій кількості в російських і польських говірках, зменшено-пестливі форми іменників із суфіксами **-uk-as, -iuk-as** відомі литовським говорам. Як зазначає В. В. Німчук, суфікс **-ук (-'ук, -чук)** існував у праслов'янській мові і вживався для

творення демінутивних форм і, можливо, форм зі значенням суб'єктивної оцінки загалом (Німчук 1964: 197). П. П. Чучка припускає, що сучасна українська словотвірна модель на **-ук** (**-'ук**, **-чук**) могла виникнути під впливом відповідних тюркських утворень (Чучка 1963: 70–71).

На Західному Поліссі лексеми на **-ук** (**-'ук**, **-чук**) становлять продуктивний тип найменувань дітей (із відтінком зменшеності та пестливості) (*дитюк*), нейтральних назв дорослих (*багнюк*), назв осіб із відтінком зневажливості (*манюк*), а також назв молодих тварин (*гусюк*, *поросюк*) (Аркушин 2004: 209). Не тільки патронічним, а й демінутивним суфікс **-ук** (**-'ук**, **-чук**) вважають Р. Й. Керста (Керста 1984: 82), Л. О. Кравченко (Кравченко 2004: 92), В. В. Німчук (Німчук 1964: 208), П. П. Чучка (Чучка 2008: 301). Як зазначала Р. Й. Керста, зменшено-пестливі форми імен на **-ук** (**-'ук**, **-чук**) зафіксовані в пам'ятках української мови XVI–XVII ст. (Керста 1984: 82).

Перші українські писемні фіксації особових назв із суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**) сягають XIII ст. і походять із Закарпаття (Чучка 2008: 37). Найдавніші записи слов'янських антропонімів із суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**) засвідчують карпатські латиномовні пам'ятки XIII та XIV ст. Більшість таких лексем виражали, очевидно, здрібнілість або пестливість. У XV ст. утворення з суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**), крім Закарпаття, відомі на Буковині, над Сяном, а також на Волині, частина з них уже, напевно, виконувала патронічну функцію (Чучка 1983: 605). Як зазначає І. В. Єфименко, антропонімів із суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**) у пам'ятках XVI ст. зафіксовано дуже мало, їхня питома вага серед розглянутих авторкою прізвищевих назв становить лише 0,9 % (Єфименко 2003: 23).

У давній антропонімії Волині патроніми з цим суфіксом були вживані в міщан та селян і протягом XVI–XVIII ст. мали фіксації в писемних джерелах: найменше в XVI ст. – охоплюють 0,2 % міщан та 1 % селян (найдавніші записи належать до 50-х років) та XVII ст. – відповідно 2,9 % та 2,8 %. Лише у XVIII ст. відбувся значний зріст їхньої популярності, особливо серед селян (17 % усіх номінацій міщан та 32,4 % селян) (Мутник 2010: 231). Дослідники давньої антро-

понімії Західної Волині XVI ст. А. М. Матвієнко та А. І. Білорус не відзначають не тільки популярності цих формантів, а навіть не наголошують на їхній наявності в антропонімії, з чого можна зробити висновок про їхню низьку продуктивність, існування в поодиноких утвореннях (Білорус 1970). В. В. Німчук зауважує, що на Волині і Західному Поліссі, де тепер прізвищ із суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**) найбільше, у пам'ятках XV – XVI ст. таких антропонімів майже нема (Німчук 1964: 208). Цілісний аналіз антропонімії давньої Волині, здійснений І. Митнік, спростовує гіпотезу щодо продуктивності суфікса **-ук** на Волині в XV – XVI ст., а отже, і про поширення цього форманта з Волині в інші регіони України через міграційний рух (Кравченко 2004: 92). Суфікс **-ук** (**-'ук**, **-чук**) виступав словотворчим формантом у номінаціях міщан та селян, однак відсутній у прізвищевих назвах шляхти XVI – XVIII ст. Очевидно, саме через непродуктивність його в прізвищевих назвах привілейованих верств населення антропоніми цього типу відсутні в проаналізованому Е. Рудольф-Жолковською «Альбомі студентів Академії Замойської» (*«Album studentów Akademii Zamojskiej»*, 1595–1781) (Rudolf-Ziółkowska 2000).

За матеріалами Ю. К. Редька, прізвища з суфіксом **-ук** (**-'ук**, **-чук**) у Волинській області переважають, охоплюючи 33,6 % прізвищ (Редько 1966: 196). Г. Л. Аркушин у західно-поліському діалекті виділяє любешівсько-зарічненсько-іванівський ареал (говірки Любешівського району Волинської області, Зарічненського Рівненської та Іванівського Брестської області Республіки Білорусь), де продуктивність суфікса **-ук** (**-'ук**, **-чук**) в апелятивах особливо висока (Аркушин 2004: 208).

Деривати на **-ук** (**-'ук**, **-чук**), похідні від назв професій, могли вказувати на сина особи, а також на його підмайстра, учня, помічника. Частина антропонімів на **-ук** могла виникнути і від співвідносних апелятивів (пор. *Маслюк*, *Селюк*). На Західному Поліссі лексеми на **-ук** становлять продуктивний тип найменувань дітей (із відтінком зменшеності та пестливості) (*дитюк*), нейтральних назв дорослих (*багнюк*), назв осіб із відтінком зневажливості (*манюк*), а також назв моло-

дих тварин (*гусюк, поросюк*) (Аркушин 2004: 209). Не тільки патронічним, а й демінутивним суфікс **-ук** (**-'ук, -чук**) вважають Р. Й. Керста (Керста 1984: 82), Л. О. Кравченко (Кравченко 2004: 92), В. В. Німчук (Німчук 1964: 208)], П. П. Чучка (Чучка 2008: 301). Як зазначає Р. Й. Керста, зменшено-пестливі форми імен на **-ук** (**-'ук, -чук**) зафіксовані в пам'ятках української мови XVI – XVII ст. (Керста 1984: 82). Формант **-ук** (**-'ук, -чук**) зараховуємо до поліфункційних, оскільки розрізнення мотивів таких іменувань у кожному конкретному антропонімі неможливе.

Від календарних імен виникли прізвища, які похідні від християнських імен різної структури: повних: *Антонюк, Василюк, Карпук, Климук, Мартинюк*; усічених варіантів: *Гасюк, Генюк, Герук, Косюк, Кратюк, Сачук, Тилиймонюк*; усічено-суфіксальних варіантів: *Вакульчук, Парфесюк, Юрченко*. Ряд прізвищ утворені від жіночих календарних імен: *Галійчук, Галюк, Гандзюк, Ганчук, Дарчук, Катеринюк*. Серед відапелятивних прізвищ переважають антропоніми, мотивовані назвами професій, занять: *Богомазюк, Бондарук, Відьмук, Гончарук, Горицарук, Паламарук*; особливостей зовнішності: *Безносюк, Головатюк, Лобанюк, Товстанюк*; тварин (140): *Бугайчук, Ведмедюк, Журавлюк, Зайчук, Карасюк, Кобильчук*; рослин: *Березюк, Берестюк*.

Модель із суфіксом -ськ-ий (-цьк-ий, -зьк-ий). Серед прізвищ півдня Волинської області антропоніми цієї моделі охоплюють 3264 антрополексеми, 12,07 %. Серед засвідчених прізвищ півночі Волинської області виявлено 380 прізвищ цієї моделі (9,53 %). Основи прізвищ на **-ськ-ий** (**-цьк-ий, -зьк-ий**) містили вказівку на місцевість, переважно населений пункт, із якого походила або яким володіла особа. Одним із визначальних чинників виникнення прізвищ на українському ґрунті була феодално-власницька тенденція виявляти у прізвищі належність до свого роду. Такі прізвища вказували на маєток чи місцевість, що була у володінні феодала. Утворені від назв місцевостей, вони могли виражати який-небудь стосунок особи до певного місця (Білоус 1970: 37). У тих випадках, коли особа походила з іншої

місцевості, її називали за місцем походження. Таке означення відрізняло пришельця від аборигенів (Керста 1984: 34).

Як зазначає Л. О. Кравченко, багато дослідників схиляються до думки, що виникнення в Україні прізвищ на **-ськ-ий** – наслідок польського впливу, бо імена, детерміновані прикметниками з суфіксом **-ськ-ий**, не набули в російській антропонімії такого поширення, як в українській або білоруській (Кравченко 2004: 61). На нашу думку, активність форманта **-ськ-ий** зумовлена загальнослов'янською тенденцією творення таких прізвищевих назв (найбільш поширені вони в польській та македонській мовах). Антропоніми на **-ськ-ий** належать до поширеного типу особових назв уже в XIV – XV ст., який не був тоді тільки шляхетським (Керста 1984: 25). Наведені факти підтверджують давність існування в українській антропонімії іменувань із суфіксом **-ськ-ий**, продуктивність його варіювалася залежно від історичних умов (у Польській державі під впливом престижності цих іменувань виникали «штучні» прізвищеві назви на **-ськ-ий**, на Лівобережній Україні, за відсутності додаткових факторів для зростання його продуктивності, таких утворень менше).

Прізвища із суфіксом **-ськ-ий** (**-цьк-ий**, **-зьк-ий**) дослідники кваліфікують по-різному: то як лексико-семантичні утворення (Кравченко 2004), то як антропоніми, що виникли морфологічним способом (Єфименко 2003), або як прізвища з поліфункційними формантами. П. П. Чучка розглядає прізвища на **-ськ-ий** в межах морфологічного способу творення, зазначаючи, що частина з них «постали завдяки семантичному способу словотвору» (Чучка 2008: 373). Таке трактування ролі суфікса **-ськ-ий** у творенні прізвищ – аргументоване підтвердження поліфункційності цього форманта. Відтопонімні прикметники на **-ськ-ий** і відтопонімні прізвищеві назви на **-ськ-ий** з'являлися не одночасно, але від спільних основ і за допомогою спільних суфіксів.

У давній антропонімії Волині суфікс **-ськ-ий** виступав домінуючим засобом творення прізвищевих назв шляхти. Протягом XVI – XVIII ст. продуктивність цього форманта постійно сягала понад 66 % (зокрема 67,6 %; 69,1 %; 66,1 % відповідно до кожного століття) (Mytnik 2010: 294). За спо-

стереженням І. Митнік, у документі 1569 року серед засвідчених прізвищевих назв луцької та володимирської панівної верхівки антропоніми на **-ськ-ий** становлять 83 % прізвищевих назв. Значно менша активність цього суфікса в номінаціях міщан та селян (3,2 і 1,1 % у XVI ст., у XVII ст. зросла до 7,3 та 2 %, у XVIII ст. прізвищеві назви на **-ськ-ий** охоплювали 5,9 % номінацій міщан та 5,2 % усіх назв селян) (Mytnik 2010: 302). Низька продуктивність таких іменувань в середнього та низького прошарків населення підтверджує «закріпленість» антропонімів на **-ськ-ий** за багатою соціальною верхівкою, передусім за шляхтою. На домінування іменувань із формантом **-ськ-ий** в антропонімії Західної Волині XVI ст. вказують А. І. Білорус (Білорус 1970). За свідченням Е. Рудольф-Жолковської, антропоніми на **-ськ-ий**, що на той час виступали основною моделлю іменування шляхти, – це домінувальний тип прізвищевих назв луцьких студентів XVII – XVIII ст. (Rudolf-Ziółkowska 2000: 116).

Вважаємо, що антропоніми на **-ськ-ий** могли виникати безпосередньо від назви населеного пункту чи іншого топоніма за моделлю творення відтопонімних прикметників-апелятивів, які функціонували в мові задовго до появи відповідних антропонімів. Можливим було формування таких прізвищ і від співвідносних із ними ад'єктонімів, особливо коли відтопонімний прикметник мотивований назвою географічного об'єкта, прилеглого або розташованого на близькій відстані від місця виникнення прізвищевої назви. Практично всі прізвищеві назви на **-ськ-ий** первісно вказували на походження першоносія, на що неодноразово звертали увагу дослідники давньої антропонімії (Білорус 1970; Гумецька 1958; Чучка 2008). Як зазначає Л. Л. Гумецька, суфікс **-ськ-ий** творить прикметники від іменників – місцевих назв, вказуючи на зв'язок місцевості з особою, яка або проживає в тій місцевості, або володіє там землею (Гумецька 1958: 24).

Більшість прізвищ цієї групи виникли від назв населених пунктів: *Боголюбський* (с. Боголюби Волинської обл.), *Будзинський* (с. Будзин Івано-Франківської обл.), *Витковський* (с. Витків Рівненської обл.), *Гвоздецький* (с. Гвоздець Львівської обл.), *Клебанський* (с. Клебань Вінницької обл.).

Припускаємо, що в деяких випадках прізвища на **-ськ-ий** виникали безпосередньо від календарних імен або апелятивів (це, передусім, прізвищеві назви, що виникли як данина моді на прізвища з цим формантом, адже частими були випадки «ушляхетнення» родової назви, хоч можливі й інші причини появи прізвищ на **-ськ-ий** від імен). Тому прізвища, в основах яких засвідчені імена (*Адамовський, Григорівський, Іванський* та інші), можна вважати такими, які постали від імен. Водночас варто зауважити, що такі утворення не були характерними для давньої української антропонімії, тому більш вірогідна думка про походження цих прізвищ від ойконімів.

Модель із суфіксом -ик (-ік, -чик). Серед прізвищ півдня Волинської області засвідчено 1142 антропоніми цієї моделі (4,22 %). Серед прізвищ півночі Волинської області виявлено 366 прізвищ цієї моделі (9,18 %). Прізвища на **-ик** в українському антропоніміконі – власні назви, словотвірна структура яких часто не має однозначного трактування через полісемантичність самого суфікса **-ик**, що призвело до його функційної невизначеності в час становлення прізвищ. Суфікс **-ик (-ік, -чик)** в українській апелятивній лексиці розглядали як словотворчий (зокрема, субстантивний) та демінутивний формант, а в антропонімії – як демінутивний або патронімний (Бучко 2005: 44). У пам'ятках української мови XIV–XVIII ст. суфікс **-ик** виявлено в структурі і патронімів, і демінутивів (Худаш 1977: 124).

На Західному Поліссі утворення на **-ик (-ік, -чик)** становлять продуктивний тип назв осіб (варіанти імен, а також назви синів від прізвиськ їхніх батьків: *Бубник* (син *Бубна*), *Буцик* (син *Буца*)) (Аркушин 2004: 99). На вираженні цим формантом патронімності наголошують Я.-С. Бистронь, П. П. Чучка. Відіменні прізвища не можна з категоричністю зарахувати ні до семантичних (демінутивних) утворень, ні до морфологічних (патронімних) (Чучка 2008: 316).

Наявність у багатьох прізвищах цієї групи подвійної мотивації зумовлює кваліфікацію прізвищ на **-ик** до антропонімів із поліфункційними формантами. Значна частина прізвищ мотивована демінутивами, утвореними від апелятивів із різним значенням, хоч можливе і їхнє патронімне

походження: *Господарик, Ксьондзик, Тхорик*. Менша активність цього форманта у творенні варіантів календарних та дохристиянських імен. Такі антропоніми похідні від усічених імен: *Гричик, Дацик, Іщик*; рідше – від повних імен: *Вакулик, Герасимик, Зіновик*; суфіксальних варіантів імен: *Веремейчик, Купріяничик, Лукашик, Якубчик*; усічено-суфіксальних варіантів імен: *Євтушик, Івануцик, Іляшик, Корніяшик, Костючик*.

Модель із суфіксом -к(о). В антропоніміконі півдня Волинської області засвідчено 1376 прізвищ цієї моделі (5,08 %). В антропоніміконі півночі Волинської області виявлено 217 прізвищ із суфіксом **-к(о)** (5,44 %). На думку багатьох дослідників, суфікс **-к(о)** належить до формантів, що розвинулися на українському ґрунті. І. Митнік зауважує, що польські антропоніми на **-к(о)** виникли під впливом українського антропонімного матеріалу, у якому цей суфікс належить до продуктивних антропонімних формантів (Мутнік 2010: 195).

Деривати із суфіксом **-к(о)** виражають зменшено-пестливе і пестливе значення. Дуже продуктивний у творенні особових назв суфікс **-к(о)** уже в староруську добу втратив своє первинне демінутивне, а також похідне експресивне значення і перетворився на нейтральний структурний формант особових назв (Гумецька 1958: 13). Р. І. Осташ зазначає, що «в сучасному діалектному розмовному мовленні суфікс **-к(о)**, приєднаний до усічених імен, тяжіє до нейтральності, а приєднаний до повних – до емоційного відтінку» (Осташ 2003: 87). У західнополіських говірках лексеми на **-к(о)** належать до продуктивного типу назв осіб чоловічого роду зі значенням пестливості (Аркушин 2004: 160).

Прізвища із суфіксом **-к(о)** дуже неоднорідні. Як зазначає В. І. Сімович, до утворень із цим суфіксом примкнули імена хресні, а за ними аналогічно й інші ймення – загальні або назви місцевостей (Сімович 1929: 23). Суфікс **-к(о)** виявився універсальним формантом, здатним приєднуватися практично до будь-яких основ, за винятком тих, що закінчуються сполученням двох приголосних (Осташ 2003: 90). Прізвища з суфіксом **-к(о)** виникали морфологічним та лексико-семантичним способом. До морфологічних утворень дослідники зараховують

прізвища, у яких формант **-к(о)** виник на місці первісного **-к(а)** з метою розрізнення апелятивної та онімної лексем; на місці первісного **-ок**; а також антропонімолексими, похідні від агентивних та атрибутивних основ. Відіменні антропоніми кваліфікують як прізвища лексико-семантичного способу творення (Кравченко 2004) або як антропоніми подвійної словотвірної мотивації (Новикова 2008).

Серед волинських прізвищ на **-к(о)** переважають відапелятивні антропоніми, похідні переважно від іменникових основ із первісним кінцевим **-к(а)**: *Солонинко, Шишко*; рідше від іменникових основ із первісним кінцевим **-ок**: *Кожушко, Горошко, Пирожко*. Значна продуктивність характерна для дієслівних основ: *Здробилко, Клекочко, Наливайко, Переходько, Повторейко, Роздобудько*. 397 прізвищ похідні від календарних імен різної структури: усічених: *Васько, Витько, Водько, Ісько, Самко*; повних: *Андрійко, Юрко, Янко*; суфіксальних: *Іванашко, Ільчиско, Курисько, Матюшко*.

Модель із суфіксом -ець. Серед прізвищ півдня Волинської області виявлено 658 прізвищ із суфіксом **-ець** (2,43 %). Серед прізвищ півночі Волинської області засвідчено 134 прізвища цієї моделі (3,36 %). Формант **-ець** уже в праслов'янській мові зрідка поєднувався з основами іменників, однією з його функцій було творення демінутивів та гіпокористик (Ślawski I: 100). Суфікс **-ець** з часом втрачає своє демінутивно-гіпокористичне значення, стає патронімним формантом (Керста 1984: 80). На Західному Поліссі лексеми з формантом **-ець** належать до непродуктивного типу назв осіб із відтінками зменшеності та пестливості, який функціонує й у варіантах власних імен (пор. *Максимець, Йосипець*, прізвисько *Бугасць* від родинного прізвиська *Бугаї*) (Аркушин 2004: 92).

Як зазначає П. П. Чучка, група прізвищ із суфіксом **-ець** у словотвірному плані дуже різноманітна, переважно це колишні демінутивні апелятиви та особові імена з суфіксом **-ець**, зокрема апелятиви з особовим значенням, етнічними і катойконіми, агентивнопрофесійні назви, гіпокористичні варіанти імен, апелятиви з неособовим значенням. Проте серед них є й такі, що утворені морфологічним способом

(патронімні назви) (Худаш 1977: 318). Переважають відапелятивні антропоніми, серед яких домінують відіменникові утворення, що вказували на особливості зовнішності та характеру людини: *Довгунець, Каплунець, Розумець*; відприкметникових утворень із таким значенням менше: *Грубець, Малець, Сірець*; засвідчено прізвища, похідні від дієслівних основ: *Приведенець, Покотилець*. Наші матеріали відображають активне поєднання цього форманта з відіменниковими основами – назвами професій: *Ковалець, Кухарець, Соколець*; місця проживання особи: *Кутинець, Піддубенець, Подолець*. Серед прізвищ із формантом *-ець*, похідних від календарних імен, переважають утворення від повних імен: *Карпець, Климець, Леонець, Лук'янець, Мартинець, Миронець*.

Модель із суфіксом -ак (-'ак, -чак). Серед прізвищ півдня Волинської області засвідчено 670 прізвищ цієї моделі (2,48 %). Серед прізвищ півночі Волинської області виявлено 61 прізвище цієї моделі, що становить 1,53 %. Суфікс *-ак* (*-'ак, -чак*) зі значенням особи дослідники кваліфікують як праслов'янський. У праслов'янській мові він уживався в трьох функціях: субстантивував прикметники, займенники та числівники; виступав у відіменникових формах, утворюючи назви осіб за дією від назв предметів; утворював віддієслівні іменники (Sławski I: 89–90). Р. Й. Керста зазначає, що прізвищеві назви на *-ак* в антропонімії XVI ст. належать до патронімних (рідше матронімних) утворень (Керста 1984: 21). Ю. К. Редько вважав, що «суфікс *-ак* в основному патро- або матронімний» (Редько 1966: 107). На патронімності форманта *-ак* наголошують М. Л. Худаш (Худаш 1977: 124), П. П. Чучка (Чучка 2008), до патронімних цей суфікс зараховують І. Митнік (Mytnik 2010: 244), І. Д. Фаріон (Фаріон 2001: 50). Із огляду на поліфункційність та полісемантичність суфікса *-ак* подекуди виникає проблема розмежування патронімного значення від спектра інших значень: катойконімного, атрибутивного, агентивного (Фаріон 2001: 50). Через неоднозначність походження більшості антропонімів на *-ак* (пор. *Босак < Босий* або *Босак < босак*) такі прізвища зараховують до прізвищ із поліфункційними формантами.

Серед антропонімів, похідних від апелятивних основ, переважають відіменникові утворення, мотивовані назвами предметів побуту: *Дротяк, Корсак*; тварин: *Кицяк, Кобиляк, Курчак, Мольчак*; рослин: *Грабчак, Дубчак*; осіб за родинними стосунками: *Баб'як, Вдов'як*. Прізвища, похідні від прикметникових основ, представлені меншою різноманітністю. Це лексеми, що характеризували особу за зовнішністю або психологічними особливостями: *Глушак, Кисляк, Лисак, Черняк, Щербак*. На характерну дію особи вказували антропоніми із формантом **-ак**, похідні від дієслівних основ: *Сидяк, Ступак*. Прізвища, мотивовані календарними іменами, представлені незначною кількістю утворень та переважно утворені від усічених варіантів імен: *Грицак, Євпак, Устяк*.

Модель із суфіксом -ан. Суфікс **-ан** здавна добре відомий усім слов'янським мовам як формант, що творив експресивні *nomina attributiva*, у пам'ятках засвідчені гіпокористичні особові назви з цим суфіксом (Sławski I: 130). В українській антропонімії XIV – XV ст. в районі Східних Карпат, по сусідству з молдавським мовним масивом, формується патронімна модель із суфіксом **-ан** (Чучка 1983: 606). Суфікс **-ан** полісемантичний: від прикметників він утворює згрубілі атрибутиви, від топонімів – катойконіми. Більшість прізвищ із цим формантом виникло семантичним способом, зважаючи на патронімну функцію суфікса **-ан** можна припустити, що деякі антропоніми були вторинними, тобто виконували роль патронімів, а отже, утворені морфологічним способом (Кравченко 2004: 68). На думку П. П. Чучки, писемні пам'ятки східнокарпатського регіону в XV – XVII ст. фіксують прізвищеві назви з суфіксом **-ан**, які можна інтерпретувати як патроніми (Чучка 2008: 30). Як зазначає І. Д. Фаріон, суфікс **-ан** міг виражати як квалітаивну ознаку, так і патронімну, що підтверджує апелятивний матеріал (праслов. *братан* 'син брата' (Sławski I: 130)). За даними І. Митнік, прізвищеві назви з цим формантом ідентифікували на Волині міщан та селян у XVIII ст., але не засвідчені в документах XVI та XVII ст. (Mytnik 2010: 264).

Продуктивність форманта **-ан** у сучасних прізвищах незначна (206 прізвищ (0,76 %) в антропонімії півдня Волинсь-

кої області та 33 прізвища (0, 83 %) в антропонімії півночі Волинської області. Переважають відапелятивні утворення, серед яких домінують прикметникові основи, що вказували на зовнішність та характер особи: *Білан, Голян, Кислян, Кошман*; іменникові основи-назви: 1) рослин: *Березан, Капустян*; 2) предметів побуту: *Сохан, Ціпан*; 3) тварин, частин їх тіла: *Дзьобан, Зміян, Кобилан*; 4) страв: *Коржан*. Дієслівні основи, які характеризували особу за поведінкою, представлені поодинокими прикладами: *Мовчан, Смеян, Стукан, Чухан*; трапляються антропоніми, співвідносні з дієприкметниками: *Грабован, Згоран, Зламан, Опікан, Плекан, Посікан, Хован*. Засвідчено прізвища із суфіксом **-ан**, похідні від календарних імен (усі прізвища містять в основах усічені та усічено-суфіксальні варіанти імен): *Грицан, Грищан, Климан, Стецан, Трушан, Федан*.

Модель із суфіксом -к(а). Серед прізвищ півдня Волинської області засвідчено 183 антропоніми цієї моделі, що становить 0,68 %, серед прізвищ півночі Волинської області виявлено 6 прізвищ цієї моделі (0,15 %). Суфікс **-к(а)** – поліфункційний формант, який ще в допрізвищевий період в одних іменників виражав демінутивність, предметність, продукт діяльності. На основі демінутивної функції з XIV ст. у прізвищевих назвах розвинулася патронімна функція (Чучка 2008: 35). На думку П. П. Чучки, патронімну функцію підтверджують сучасні живомовні прізвиська, а на давнішому – історичні дані (Чучка 2008: 310). Р. Й. Керста та Ю. К. Редько вважають, що цьому форманту властива демінутивна функція (Керста 1984: 84; Редько 1966: 140). До патронімних формант **-к(а)** зараховують П. П. Чучка (Чучка 2008: 310), І. Митнік (Mytnik 2010: 244), І. Д. Фаріон (Фаріон 2001: 61). Приєднуючись до іменникових основ, суфікс **-к(а)** міг виконувати демінутивну, а також патронімну функцію (Фаріон 2001: 82), що зумовлює його кваліфікацію як поліфункційного форманта.

Серед прізвищ із суфіксом **-к(а)** домінують антропоніми, похідні від апелятивних основ, що вказували на предмети побуту: *Дудка, Калитка, Коробка, Метілка, Лялюшка*; страви: *Кашка, Крупка, Паляничка, Хамулка*; рослин: *Грушка*,

Динька, Липка, Сливка; тварин: *Мурашка, Мушка, Рибка*; особливості зовнішності: *Гнідка, Головка, Тригубка, Цюпка*. Відіменні прізвища із суфіксом **-к(а)** виникали переважно від усічених (*Будимка, Грика, Леська*) та усічено-суфіксальних варіантів імен (*Матулка, Місюрка, Павуська*).

Модель із суфіксом -ій. До малопродуктивного словотвірного типу на **-ій** належать назви осіб за родом діяльності (*палій, терebій*) і за типовою рисою характеру, поведінки (*вередій, плаксій*). Підґрунтям для виникнення цієї групи прізвищ послужили апелятиви з особовим значенням (nomina agentis і nomina attributiva), що сформувалися за допомогою суфікса **-ій** від дієслівних та іменних основ. Однак ця група антропонімів не обмежується лексемами з первісним агентивним чи атрибутивним значенням, в антропонімній лексиці формант **-ій** набув ширшого вживання, він почав утворювати антропоніми від чоловічих та жіночих імен (Масенко 1976: 74). Функціонує цей формант і в патронімному значенні, на патронімності суфікса **-ій** наголошують Г. Є. Бучко, Л. О. Кравченко, Ю. К. Редько, І. Д. Фаріон, П. П. Чучка. Різноманіття значень, притаманних цьому суфіксу, можливість виникнення антропонімів із демінутивною (Редько 1966: 137) або іронічно-зневажливою чи демінутивною (Фаріон 2001: 69), а також патронімною семантикою дозволяє говорити про поліфункційність цього форманта.

У наших матеріалах наявні 159 прізвищ із суфіксом **-ій** (0,59 %) на території півдня Волинської області та 20 прізвищ цієї моделі на території півночі Волинської області (0,5 %). Апелятивами мотивовано антропоніми, які переважно похідні від назв: 1) особливостей зовнішності: *Бородій, Головій, Здоровій, Круглій, Рябчий, Черній*; 2) звичок особи, її поведінки: *Крутий, Наглий, Плаксій, Топчий*; 3) рослин: *Березій, Дубій, Стеблій*; 4) професій: *Смолій, Шаблій*. Ряд прізвищ похідні від чоловічих календарних імен: *Кирий, Павловій, Тимчий, Яремій, Яцій*; 16 антропонімів мотивовані жіночими іменами: *Ганзій, Гапій, Маланій, Мандзій, Мотрій, Секлій, Тацій, Хемій*.

Модель із суфіксом -ок. В антропоніміконі півдня Волинської області засвідчено 119 прізвищ цієї моделі (0,44 %),

в антропоніміконі півносі Волинської області зафіксовано 23 прізвища цієї моделі (0,575 %). У західнополіському говорі суфікс **-ок** утворює продуктивний тип назв осіб зі значенням зменшеності, часто з відтінком пестливості, а також прізвиська синів від батькового прізвиська (*Маслючок* від *Маслюк*) (Аркушин 2004: 191), що може бути доказом обмеженого функціонування цього форманта як патронімного. На думку Ю. К. Редька, прізвища з **-ок** виникли переважно лексико-семантичним способом з імен та загальних назв (Редько 1966: 146). М. Л. Худаш зазначає, що демінутивні суфікси **-ик**, **-к(о)**, **-ець**, **-ок** могли виступати в прізвищевих назвах (Худаш 1977: 124). Серед прізвищ на **-ок** є семантичні утворення, демінутивні апелятиви та гіпокористичні імена, є й спірні щодо способу творення. Проте більшість таких прізвищ – патронімні (Чучка 2008: 318). Можливість виникнення антропонімів на **-ок** лексико-семантичним, а також морфологічним способом дозволяє кваліфікувати їх як прізвища з поліфункційними формантами.

Серед прізвищ із суфіксом **-ок** домінують відапелятивні утворення, похідні від назв рослин: *Бурячок, Горошок, Колосок, Остючок*; тварин: *Бичок, Вовчок, Жучок, Качурок, Цапчик, Щурок*; особливостей зовнішності: *Лобанок, Чубок*; професій: *Пастушок, Рибачок, Різничок*; посуду: *Кілішок*; частин тіла: *Кулачок*. Відіменні прізвища мотивовані переважно повними іменами (*Денисок, Климок, Остапок, Пилипок*) або їхніми усічено-суфіксальними варіантами (*Євтушок, Киричок, Костючок, Павлючок, Савенок, Якушок*).

Модель із суфіксом -ай (115; 0,43 %; 30; 0,75 %). Формант **-ай** субстантивує дієслівну ознаку процесуальності (Фаріон 2001: 88). В українському **-ай** добре «засвідчене» значення для творення аугментативів (Sławski I: 88). На Західному Поліссі лексеми з цим формантом становлять продуктивний тип нейтральних назв осіб за професією (*горщай*), назв осіб зі значенням ‘носій негативної ознаки, наділений чимось понад міру’ (*губай, бородай*) (Аркушин 2004: 42). Формант **-ай** – багатозначний, однією з його функцій була патронімна (Фаріон 2001: 69; Чучка 2008: 330).

Серед прізвищ цієї моделі переважають відапелятивні антропоніми, похідні від дієслівних основ, що вказували на поведінку особи: *Волочай, Гуляй, Кидай, Закликай, Патрай, Полежай, Приходай, Розкладай, Собирай, Топчай, Шентай, Шмагай*; похідні від іменникових основ зі значенням ‘фізичні вади людини’: *Горбай*; ‘риси обличчя’: *Бородай, Кудлай, Лобай, Патлай, Чубай*; прикметникові основи менш численні, вони засвідчували особливості зовнішності особи: *Довгай, Кошлай, Куцай*. Відіменні прізвища похідні від усічених та усічено-суфіксальних імен: *Грицай, Кубай, Луцай, Максай, Пацай, Радай, Стицай, Фисай*.

Модель із суфіксом -ей (98; 0,36 %; 26; 0,65 %). Семантику суфікса **-ей** дослідники кваліфікують по-різному. Г. Л. Аркушин зазначає, що цей формант творить непродуктивний тип зневажливих назв осіб (він також засвідчений у варіанті імені *Володей*) (Аркушин 2004: 77), на думку Ю. К. Редька, доданий до власного імені, цей суфікс надає йому зменшеного і шанобливого відтінку (Редько 1966: 119). Як вважає І. Д. Фаріон, характер твірної основи, а також наявні діалектні апелятиви з іронічним забарвленням дають змогу визначити функцію форманта **-ей** як атрибутивну, агентивну та патронімну (Фаріон 2001: 87). П. П. Чучка наводить вагомі аргументи щодо патронімності цього форманта (Чучка 1997: 64). Можливість виникнення квалікативних та патронімних назв із цим суфіксом зумовлює йому кваліфікацію полісемантичного форманта.

Серед прізвищ із цим формантом переважають відапелятивні антропоніми, похідні від назв: 1) рис характеру, поведінки: *Вертей, Завидей, Задерей*; 2) особливостей зовнішності людини: *Бородей, Головей, Здоровей, Круглей, Рабей*; 3) страв: *Крупей, Маслей, Салей*; 4) назв тварин: *Курей, Мишей*; 5) професій: *Кухтей*. Відіменні прізвища мотивовані здебільшого календарними іменами, рідше – дохристиянськими. Такі прізвища похідні від усічених та усічено-суфіксальних імен: *Мацей, Острей, Фурсей*, повних імен: *Гаврилей, Павловей, Пархомей, Тимошей*.

Модель із суфіксом -ач (91; 0,34 %; 19; 0,48 %). Більшість прізвищ на **-ач** – це колишні атрибутивні апелятиви, що ма-

ють співвідносні прикметники з суфіксом **-атий**, трапляються серед них віддієслівні апелятиви з особовим значенням, імена з суфіксом **-ач**, колишні апелятиви з неособовим значенням. Прізвища з іменниковими твірними основами також могли постати як патроніми (Чучка 2008: 300). Волинські прізвища на **-ач** похідні здебільшого від антропонімів апелятивного походження, серед яких домінують дієслівні основи, що вказували на поведінку першонасія: *Бовтач, Горлач, Дремач, Ламач*; його заняття: *Клепач, Копач, Постригач, Сурмач, Тлумач*. Відіменникові основи характеризували особу за зовнішністю: *Головач, Зубач, Носач, Усач, Чубач*. Від календарних імен утворено 11 прізвищ, від дохристиянських – 5. Усі антропоніми мотивовані усіченими або усічено-суфіксальними іменами: *Лукач, Марач* (пор. імена *Марко, Мар'ян*), *Миращ* (*Мирослав, Миролюб, Володимир*), *Ольвач* (пор. *Ольвіан*), *Светач, Хімач*.

Модель із суфіксом -ин(а) (70; 0,26 %; 13; 0,325 %). Формант **-ин(а)** – характерна риса українського антропонімного словотвору (Керста 1984: 83). У XVI ст. імена на **-ин(а)** засвідчені в основному пам'ятками з території Волині, рідше – Галичини. Уже з XVI ст. особові назви на **-ин(а)** відомі в ролі другого після власного імені ідентифікуючого компонента двочленних іменувань, можна припустити, що в цьому випадку особові назви на **-ин(а)** – це патроніми (Керста 1984: 83). На думку П. П. Чучки, первісна функція форманта **-ин(а)**, передусім у відіменних прізвищ, здрібніло-зневажлива, однак у багатьох із них цей суфікс уже давно виражає патронімність (Чучка 2008: 32). Оскільки цей суфікс додається і до прізвиськ, то він у цих антропонімах міг виражати не тільки демінутивність, а й патронімність (Чучка 2008: 329). На патронімності цього типу іменувань наголошує І. Я. Франко (Франко 1982), Б. Ліндерт (Lindert 1966: 329), П. П. Чучка (Чучка 2008, 329), Е. Вольнич-Павловська (Wolnicz-Pawłowska 1978: 49).

Деякі антропоніми на **-ин(а)** могли виникнути як варіанти імен із демінутивним (Фаріон 2001), демінутивним або аугментативним значенням (Керста 1984: 83), відтінком зневажливості або співчутливості (Редько 1966: 32). На Західно-

му Поліссі лексеми на **-ин(а)** становлять тип назв осіб зі значенням прихильності і співчуття (Аркушин 2004: 106). Можливість існування подвійної мотивації цих прізвиськ зумовлює віднесення їх до утворень із поліфункційними формантами.

Серед прізвиськ, мотивованих апелятивами, переважають основи-назви особливостей зовнішності: *Головина, Худина, Щербина*; рослин: *Гречина, Дубина*; предметів побуту: *Тростина*. Від календарних імен (переважно від усічених або усічено-суфіксальних варіантів) із цим формантом утворено 33 прізвиська: *Гричина, Демчина, Кондрашина, Місюрина, Федина, Фесина, Яцина*; рідше – від повних імен: *Гнатина, Іванина, Остапина, Яковина*.

Модель із суфіксом -ен(я) (20; 0,07 %; 6; 0,15 %). Деривати з суфіксом **-ен(я)** характерні тільки для української та білоруської мов (Аркушин 2004: 82). Дослідники кваліфікують цей формант переважно як патронімний (Керста 1984; Худаш 1977; Чучка 1983). У XVI ст. особові назви з патронімним суфіксом **-ен(я)** були поширені на території Західного Поділля, Галичини та Волині (Керста 1984: 22). На думку М. Л. Худаша, іменування з суфіксом **-ен(я)** виступають паралельно з **-енк(о)**, **-енок**, **-онок**. У XVII ст. вони ще іноді трапляються, але в наступному столітті належать уже до раритетів (Худаш 1977: 122). У західнополіському говорі цей формант утворює високопродуктивний тип назв малят тварин, продуктивний тип назв конкретних предметів зі зменшено-пестливим відтінком, малопродуктивний тип назв дітей за національністю, соціальним станом батьків або їхнім фахом (Аркушин 2004: 82), тобто можна простежити функціонування цього суфікса у демінутивах та патронімах.

Дослідниця давньої антропонімії Волині І. Митнік розглядає антропоніми на **-ен(я)** в межах суфіксальних варіантів імен (вони продуктивні лише в XVII ст.), а також патронімів, поширених передусім у номінаціях міщан та селян. За спостереженням І. Митнік, патроніми на **-ен(я)** виникали здебільшого від хресних імен (Mytnik 2010: 239). У XVI ст. вони охоплювали 0,6 % назв міщан та 1,1 % іменувань селян, у XVII ст. кількість таких іменувань значно зросла і сягнула відповідно 7,7 % та 20,2 %, натомість у XVIII ст. – це всього

два іменування селян (Mytnik 2010: 302). Аналіз давньої антропонімії Волині в її розвитку засвідчує функціонування цього форманта у творенні демінутивних варіантів імен, а також патронімів. Отже, відіменні прізвища на **-ен(я)** – це антропоніми подвійної мотивації, що могли виникнути із пестливих варіантів імені або спадкових назв особи.

Серед волинських прізвищ на **-ен(я)** переважають відапелятивні антропоніми, похідні від назв особливостей зовнішності, анатомічних понять: *Губеня, Зубеня*; професій: *Кравченя*; осіб за родинними стосунками: *Братченя*; апелятивів з неособовим значенням: *Жученя, Крупеня*. Від календарних імен із цим формантом виникло 7 прізвищ, від дохристиянських – одне: *Гриценя, Змитрученя, Кальченя, Кольченя, Косменя, Луценя, Махвесня, Хведченя, Яценя*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, прізвища з поліфункційними формантами посідають значне місце в антропоніміконі півдня Волинської області, охоплюючи 44,13 % прізвищового матеріалу півдня Волинської області, а також 60,62 % прізвищового матеріалу півночі Волинської області. Антропоніми цієї групи могли виникати як демінутивні варіанти імен, назви особи за походженням тощо, але частина таких лексем номінували особу за батьком або матір'ю (пор. *Босак* < *Босий* або *Босак* < *босак*). Найпродуктивніші поліфункційні форманти в антропоніміконі півдня Волинської області – суфікси **-ук** (**-'ук, -чук**), **-ськ-ий** (**-цьк-ий, -зьк-ий**), **-к(о), -ик** (**-ік, -чик**), **-ак** (**-'ак, -чак**), **-ець**.

Дослідження поліфункційних прізвищ Волинської області дає змогу зіставити словотвірні особливості прізвищевих назв цієї території зі специфікою функціонування формантів в інших регіонах, створює передумови для цілісного аналізу всієї антропонімії регіону та подальшого вивчення її в діяхронії.

Література / References

Аркушин Г. Л., Іменний словотвір західнополіського говору, Луцьк 2004. [Arkušin G. L., Ĭmennij slovotvir zahidnopolis'kogo govoru, Luc'k 2004.]

Білорус А., *Про особові назви Західної Волині XVI ст.* [в:] «Архів України», nr 3, 1970, с. 36-42. [Bilorus A., Pro osobovî nazvî Zahîdnoî Volinî XVI st. [v:] «Arhîvî Ukraîni», nr 3, 1970, s. 36-42.]

Бучко Г. Є., *Українські прізвища на -ик.* [в:] *Актуальні питання антропоніміки : зб. матер. наук. читань пам'яті Ю. К. Редька*, відп. ред. І. В. Єфименко, Київ 2005, с. 44-52. [Bučko G. Ê., Ukraîns'kî prizviša na -ik. [v:] Aktual'nî pitannâ antroponimiki : zb. mater. nauk. čitan' pam'âti Ŭ. K. Red'ka, відп. ред. І. В. Ёфименко, Київ 2005, s. 44-52.]

Гумецька Л. Л., *Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XVI ст.*, Київ 1958. [Gumec'ka L. L., Naris slovotvorčoi sistemî ukraîns'koî aktovoî movi XIV–XVI st. Kiïv 1958.]

Єфименко І. В., *Українські прізвищеві назви XVI ст.*, Київ 2003. [Êfimenko Î. V., Ukraîns'kî prizviševî nazvi XVI st., Kiïv 2003.]

Керста Р. Й., *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ 1984. [Kersta R. J., Ukraîns'ka antroponimiâ XVI st. Čoloviči imenuvannâ, Kiïv 1984.]

Кравченко Л. О., *Прізвища Лубеничини*, Київ 2004. [Kravčenko L. O., Prizviša Lubenšini, Kiïv 2004.]

Лісова Л. О., *Антропонімія півдня Волинської області: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01*, Луцьк 2014, [Lisova L. O., Antroponimiâ pîvdnâ Volins'koî oblastî: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.01, Luc'k 2014]

Лісова Л. О., *З історії вивчення антропонімії півдня Волинської області.* [в:] «Волинь філологічна : текст і контекст. Актуальні проблеми сучасного мовознавства», nr 14, 2012, с. 111-120. [Lisova L. O., Z istorii vyvchennia antroponimii pîvdnia Volynskoi oblasti [v:] Volyn filolohichna: tekst i kontekst. Aktualni problemy suchasnoho movoznavstva, nr 14, 2012, s. 111-120.]

Лісова Л. О., *Історія вивчення та перспективи дослідження українських прізвищ.* [в:] «Українська мова» nr 2 (58), 2016, с. 136-144. [Lisova L. O., Istorii vyvchennia ta perspektyvy doslidzhennia ukrainskykh prizvishch, [w:] *Ukrainska mova*, nr 2 (58), 2016, s. 136-144.]

Лісова Л. О., *Прізвища з поліфункційними формантами в антропоніміці півдня Волинської області* [в:] «Лінгвостилістичні студії», nr 3, 2015, с. 87-94. [Lisova L. O., Prizvishcha z polifunktsiynymy formantamy v antroponimikoni pîvdnia Volynskoi oblasti, [w:] *Linhvostylistychni studii*, nr 3, 2015, s. 87-94.]

Лісова Л. О., *Теоретичні засади антропоніміки як галузі мовознавства* [в:] *Науковий вісник Східноєвропейського національного*

університету імені Лесі Українки. Серія : Філол. науки. Мовознавство, nr 22, 2013, с. 74-80. [Lisova L. O., Teoretichni zasady antroponimiky yak haluzi movoznavstva [v:] *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Filol. nauky. Movoznavstvo*, nr 22, 2013, s. 74-80.]

Манакіна Н. М., *Словотвірна будова антропонімів на -ськ-ий в українській мові XVII ст.* [в:] *Питання історичної ономастики України*. Київ 1994. с. 225-232. [Manakina N. M., *Slovotvirna budova antroponimiv na -sk-yi v ukrainskii movi XVII st.* [v:] *Pytannia istorichnoi onomastyky Ukrainy*, Kyiv 1994, s. 225-232.]

Масенко Л. Т., Українські прізвища з суфіксом **-ій**. [в:] «*Мовознавство*», nr 5, 1976, с. 73-78. [Masenko L. T., *Ukrainski prizrvischa z sufiksom -iy* [v:] *Movoznavstvo*, nr 5, 1976, s. 73-78.]

Німчук В. В., *Українські прізвища з суфіксами -ук, -(')ук, -чук та етимологічно споріднені утворення.* [в:] *Українська діалектологія і ономастика* Київ 1964, с. 194-210. [Nimčuk V. V., *Ukrains'ki prizrviša z sufiksami -uk, -(')uk, -čuk ta etimologično sporidneni utvorennâ. Ukraïns'ka dialektologîâ i onomastika.*, Kiïv 1964, s.194-210.]

Новикова Ю. М., *Семантико-словотвірна структура прізвищ Центральної і Східної Донецчини* : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01, Одеса 2008 [Novikova Ů. M., *Semantiko-slovotvirna struktura prizrviš Central'noï i Shidnoï Doneččini* : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Odesa 2008]

Осташ Р. І. *Суфікс -к-о в українській антропонимії першої половини XVII ст. : лінгвогеографічний погляд* [в:] *Мова в часі і просторі. Діалектологічні студії. I.* Львів 2003. с. 84-110. [Ostaš R. Ĭ., *Sufiks -k-o v ukrains'kij antroponimii peršoï polovini XVII st. : lingvogeografičnij poglâd* [v:] *Mova v časî i prostori. Dialektologični studii. I.* L'viv 2003. s. 84-110.]

Редько Ю. К., *Сучасні українські прізвища.* Київ 1966. [Red'ko Ů. K., *Sučasni ukrains'ki prizrviša.* Kiïv 1966.]

Сімович В. І., *Українські йменники чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні*, Прага 1929. [Simovič V. Ĭ., *Ukraïns'ki jmenniki čolovičogo rodu na o v istoričnomu rozvitku j osviltennî*, Praga 1929.]

Фаріон І. Д., *Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником)*, Львів 2001. [Farion Ĭ. D., *Ukraïns'ki prizrviševi nazvi Prikarpats'koï L'vivšini naprikinci XVIII – počatku XIX stolittâ (z etimologičnim slovnikom)*, L'viv 2001.]

Франко І. Я., *Причинки до української ономастики* [в:] *Франко І. Я. Зібрання творів* : у 50 т., Київ 1982, т. 36. Літературно-критичні праці, с. 391-424. [Franko Ī. Â., Pričinki do ukraïns'koï onomastiki [w:] Franko Ī. Â. Zibrannâ tvoriv : u 50 t., Kiïv 1982, t. 36. Literaturno-kritični pracì. s. 391-424.]

Худаш М. Л., *З історії української антропонімії* / відп. ред. Д. Г. Гринчишин, Київ 1977. [Hudaš M. L., Z istoriï ukraïns'koï antroponimii / відп. red. D. G. Grinčišin, Kiïv 1977.]

Чучка П. П., *Антропонімія Закарпаття, Ужгород 2008.* [Čučka P. P., Antroponimiâ Zakarpattâ, Užgorod 2008.]

Чучка П. П., *До походження і значення українських іменникових утворень із суфіксами -ук, -чук* [в:] *Тези доповідей та повідомлень XVII наук. конференції УжДУ (квітень 1963 р.)*. Серія філологічна, Ужгород 1963, с. 70-71. [Čučka P. P., Do pohodžennâ i značennâ ukraïns'kih ìmennikovih utvoren' iz sufiksami 'uk, čuk [v:] Tezi dopovidej ta povidomlen' XVII nauk. konferenciï UŽDU (kviten' 1963 r.). Seriâ filologična, Užgorod 1963. s. 70-71.]

Чучка П. П., *Історія власних назв* [в:] *Історія української мови. Лексика і фразеологія*. Київ 1983, с. 592-620. [Čučka P. P., Īstoriâ vlasnih nazv [v:] Īstoriâ ukraïns'koï movi. Leksika i frazeologîâ, Kiïv 1983, s. 592-620.]

Чучка П. П., *Українські прізвища з патронічним суфіксом -ей* [в:] *Проблеми ономастичного словотвору : тези доп. наук. Семінару*, Київ 1997, с. 63-65. [Čučka P. P., Ukraïns'ki prizviša z patronimnim sufiksom -ej [v:] Problemi onomastičnogo slovotvoru : tezi dop. nauk. Semînaru, Kiïv 1997, s. 63-65.]

Ячук Л. В., *Прізвища Житомира, похідні від імен (на матеріалі «Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні»)* [в:] *Onim w paradygmatach językoznawczych* / pod red. I. Mytnik. Warszawa – Siedlce 2024, s. 153-174. [Âšuk L. V., Prizviša Žitomira, pohidni vid imen (na materiali «Nacional'noi knigi pam'âti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraïni». [v:] Onim w paradygmatach językoznawczych / pod red. I. Mytnik. Warszawa – Siedlce 2024. s. 153-174.]

Bystron J. S., *Nazwiska polskie*, Lwów-Warszawa 1936.

Lindert B., *Przyrostki używane w funkcji patronimicznej na terenie woj. lubelskiego* [w:] *Język polski*, Kraków 1966, s. 284-292.

Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010.

Rudolf-Ziółkowska E., *Uwagi o antroponimii ziemi łuckiej w XVII – XVIII wieku (na podstawie Albumu studentów Akademii Zamojskiej*

z lat 1595–1781) [w:] *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 2000, t. 36, s. 109–119.

Sławski F., *Zarys słowotworstwa prasłowiańskiego* [w:] *Słownik prasłowiański*, pod red. F. Sławskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, t. 1–2.

Wolnicz-Pawłowska E., *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław 1978.

Джерела / Sources

КП 1 – Книга Пам'яті України. Волинська область, ред. І. О. Герасимов, Львів 1995, т. 1 : Луцьк, Володимир-Волинський район, Горохівський район, Іваничівський район, Камінь-Каширський район, Ківерцівський район, 1995 [КП 1 – Книга Пам'яті України. Volins'ka oblast', red. I. O. Gerasimov, L'viv 1995, t. 1 : Luc'k, Volodimir-Volins'kij rajon, Gorohivs'kij rajon, İvaničivs'kij rajon, Kamin'-Kaširs'kij rajon, Kivercivs'kij rajon 1995.]

КП 2 – Книга Пам'яті України. Волинська область, ред. І. О. Герасимов, Львів 1995, т. 2 : Ковельський район, Локачинський район, Луцький район, Любешівський район, Любомльський район, Маневіцький район, 1995. [КП 2 – Книга Пам'яті України. Volins'ka oblast' red. I. O. Gerasimov, L'viv 1995, t. 2 : Kovel's'kij rajon, Lokačins'kij rajon, Luc'kij rajon, Lûbešivs'kij rajon, Lûboml's'kij rajon, Manevic'kij rajon, 1995]

КП 3 – Книга Пам'яті України. Волинська область, ред. І. О. Герасимов. Львів 1995, т. 3 : Ратнівський район, Рожищенський район, Старовижівський район, Турійський район, Шацький район, 1995. [КП 3 – Книга Пам'яті України. Volins'ka oblast' , red. I. O. Gerasimov, L'viv 1995, t. 3 : Ratnivs'kij rajon, Rožišens'kij rajon, Staroviživs'kij rajon, Turijs'kij rajon, Šac'kij rajon, 1995]

Nazwiska z formantami polifunkcyjnymi we współczesnym antyponimikonie obwodu wołyńskiego

Streszczenie

W rozdziale zbadano struktury słowotwórcze nazwisk z formantami polifunkcyjnymi we współczesnym antyponimikonie obwodu wołyńskiego. Szczególną uwagę poświęcono formantom produktywnym, stanowiącym podstawowe elementy morfologiczne procesu tworzenia nazwisk. Na podstawie obszernego korpusu nazwisk lokalnych przeana-

lizowano typy sufiksów, ich częstotliwość, produktywność oraz udział w tworzeniu form pochodnych. Stwierdzono, że najczęściej występującymi formantami polifunkcyjnymi są *-uk*, *-'uk*, *-czuk*, *-šk-ij*, *-k(o)*, *-ik*, co umożliwia tworzenie nazwisk pochodnych od imion, zawodów i nazw miejscowych. Omówiono także powiązania formantów polifunkcyjnych z sufiksami patronimicznymi i posesywnymi, co pozwala określić systemową organizację słowotwórstwa w antroponimikonie regionalnym. Analiza wykazała, że sufiksy pełnią stałą funkcję produktywną, sprzyjają zmienności i adaptacyjności nazwisk oraz pozwalają wyróżnić typowe modele słowotwórcze. Badanie uwzględnia aspekt historyczny i porównanie współczesnych tendencji tworzenia nazwisk z minionymi, co umożliwia określenie prawidłowości i transformacji formantów w rozwoju ukraińskiej antroponimiki. Otrzymane wyniki ujawniły znaczenie szczegółowej analizy afiksальной dla zrozumienia struktury morfologicznej, typologii i produktywności nazwisk oraz ich roli w zachowaniu dziedzictwa kulturowego i językowego Wołynia. Pozwoliły również na określenie miejsca nazwisk z formantami polifunkcyjnymi w ogólnej strukturze współczesnego systemu antroponimicznego regionu. Analiza materiału wykazała, że omawiane formanty charakteryzują się znaczną stabilnością funkcjonowania oraz szerokim zakresem użycia w różnych typach formacji nazwiskowych. Jednocześnie ich produktywność sprzyja powstawaniu nowych wariantów nazwisk oraz utrwalaniu się określonych modeli słowotwórczych w praktyce językowej społeczności lokalnej.

Zwrócono również uwagę na fakt, że nazwiska z formantami polifunkcyjnymi odzwierciedlają specyfikę historyczno-kulturową Wołynia jako regionu pogranicznego. Ich struktura słowotwórcza świadczy o wielowiekowych procesach językowych oraz o wpływie różnych tradycji onomastycznych, które kształtowały system antroponimiczny tego obszaru. Analizowane nazwiska stanowią cenne źródło informacji o rozwoju języka, przemianach społecznych oraz o mechanizmach utrwalania się nazw osobowych w świadomości zbiorowej.

Słowa kluczowe: słowotwórstwo, nazwiska, formanty polifunkcyjne, sufiksy, nazwiska pochodne, produktywność, obwód wołyński

Surnames with Polyfunctional Morphemes in the Contemporary Anthroponymic System of the Volyn Region

Summary

The article investigates the word-formation structure of surnames with polyfunctional morphemes in the contemporary anthroponymic system of the Volyn region. Special attention is paid to suffixes as pro-

ductive morphemes, which serve as the main morphological elements in surname formation. Based on a large corpus of local surnames, the study analyzes types of suffixes, their frequency, productivity, and role in forming derivative surnames. The most common polyfunctional morphemes are *-uk*, *-'uk*, *-chuk*, *-sk-yi*, *-k(o)*, *-ik*, enabling the formation of derivatives from personal names, occupations, and place names. The relationships of polyfunctional morphemes with patronymic and possessive suffixes are also examined, outlining the systemic organization of word-formation in the regional anthroponymic system. The analysis shows that suffixes perform a stable productive function, supporting variability and adaptability in surnames and highlighting typical word-formation models. The study considers the historical aspect by comparing contemporary trends with surname formation in past centuries, revealing patterns and transformations of morphemes in the development of Ukrainian anthroponymy. Results emphasize the importance of detailed affixal analysis for understanding the morphological structure, typology, and productivity of surnames, as well as their role in preserving the linguistic and cultural heritage of Volyn.

The outcomes of the study also make it possible to determine the place of surnames with polyfunctional morphemes in the overall structure of the contemporary regional anthroponymic system. The analysis of the collected material shows that these morphemes demonstrate considerable stability in their functioning and a wide range of usage in different types of surname formations. At the same time, their productivity contributes to the emergence of new surname variants and to the consolidation of specific word-formation models in the linguistic practice of the local community.

The study also demonstrates that surnames containing polyfunctional morphemes reflect the historical and cultural specificity of Volyn as a borderland region. Their word-formation structure indicates long-term linguistic processes as well as the influence of various onomastic traditions that have shaped the regional surname system. Consequently, the analysed surnames constitute a valuable source of information about language development, social transformations, and the mechanisms through which personal names become established in collective linguistic consciousness.

Keywords: word formation, surnames, polyfunctional morphemes, suffixes, derivative surnames, productivity, Volyn region

Садова Лариса Олександрівна – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, sadova.edu@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-1202-5411>

Польські впливи на творення прізвиськ українських футболістів із команд Галичини

Якщо «великоукраїнська» орієнтація мовців Західної України була більш теоретична, ніж практична, то впливи польської мови виявилися таки дійсними. ...Міська мова рясніла кальками з польської... Коли при Академічній гімназії у Львові організувалася футбольна команда, її названо кружок гри ніжної пилки. Колишній гімназист пам'ятає, що учні називали її футбольний клуб (Події стосуються ще до 1908 року). Обидві назви мали польський взірєць: piłka nożna, klub futbolowy. Звісно запроваджено субституції, але польський наголос часто зберігається. Юрій Шевельов, «Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900–1941): стан і статус»

Український футбольний ономастикон має у своєму складі особну групу, що охоплює неофіційні антропоніми, – прізвиська гравців і тренерів футбольних команд. Це неофіційні найменування, які футболісти та їхні наставники отримали або від своїх одноклубників чи суперників, або від уболівальників. Як вважає українська мовознавиця Оксана Данилевська, «Прізвиська завжди є продуктом міжособистісних стосунків» (Данилевська 2019: 292).

Специфікою прізвиськ як різновиду антропонімів є те, що вони доповнюють основне ім'я та прізвище людини. За визначенням дослідника українського сучасного й історичного ономастикону Павла Чучки, «Прізвисько (вуличне прізвище, кличка) – вид антропоніма, додаткове неофіційне особове іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу» (Чучка 2000: 494). Автори «Словника української ономастичної термінології» Дмитро Бучко та Наталія Ткачова запропонували таку дефініцію цього терміна: «Прізвисько – вид антропоніма, додаткова, неофіційна назва, дана людині оточенням за визначальними рисами її характеру,

фізичними ознаками, звичками, походженням і под.» (Бучко, Ткачова 2912: 154). Український ономаст, автор фундаментального «Словника сучасних українських прізвиськ» Юліан Редько вважав, що прізвиська з-поміж українських антропонімів становлять великий інтерес, бо «це назви, утворені самим народом за законами національного словотворення, а їх твірними основами є національна апелативна лексика та власні назви інших класів» (Редько 2007: VII). На думку ономаста Павла Чучки, «з ономасіологічного боку найбільший розряд становлять прізвиська, що характеризують людину за її особистими зовнішніми чи внутрішніми рисами» (Чучка 2000: 494). У цій статті зосереджено увагу на впливові польської мови на творення прізвиськах українських футболістів, які грали переважно в клубах Заходу України у XX – на початку XXI ст., на мотивованості цих неофіційних назв, способах їх творення, а також з'ясовано інтенсивність польських впливів на формування неофіційних антропонімів футболістів у різні періоди історії розвитку копаного м'яча в Україні.

У доробку української мовознавчої науки є чимало праць про українські прізвиська, в яких аналіз здійснено передовсім на діалектному матеріалі та репрезентовано неофіційний антропонімікон із різних регіонів України: Це дослідження Олени Антонюк (Антонюк 2011), Григорія Аркушина (Аркушин 2009; 2021), Богдани Близнюк і Марії Будз (Близнюк, Будз 2001), Ганни та Дмитра Бучків (Бучко, Бучко 2002), Святослава Вербича (Вербич 2005), Оксани Вербоверхівської (Вербоверхівська 2016), Людмили Кравченко (Кравченко 2009), Миколи Лесюка (Лесюк 1998), Галини Ліщинської (Ліщинська 2010), Марії Микитин-Дружинець (Микитин-Дружинець 2010), Оксани Михальчук (Михальчук 2007; 2009), Марії Наливайко (Наливайко 2011), Надії Остап (Остап 2009), Романа Остапа (Остап 2006), Віти Павлюк (Павлюк 2016), Юрія Прадіда (Прадід 2021), Любомира Сегіна (Сегін 2024), Ганни Сенік (Сенік 2005; 2009), Наталії Федотової (Федотова 2008), Михайла Худаша (Худаш 1977), Віктора Чабаненка (Чабаненко 2005), Павла Чучки (Чучка 1969; 2008), Віктора Шульгача (Шульгач 2006), Наталії Шульської (Шульська 2008; 2011)).

Із найновіших досліджень – статті Григорія Аркушина (Аркушин 1999) і Наталії Колесник (Колесник 2019) про сучасні прізвиська вчителів, студії Андріани Чучвари про прізвиська школярів Львівщини (Чучвара 2013), розвідка Анатолія Нелюби про прізвиська однокласників із дитячого будинку (Нелюба 2015), стаття Романа Міняйла про вплив рибальської лексики на формування прізвиськ (Міняйло 2021). Неофіційні антропоніми українських спортсменів, і, зокрема, футболістів, ще не були об'єктом ґрунтовного аналізу (за винятком кількох розвідок авторки статті (Процик 2020, 2022).

Неофіційні найменування людей були предметом розгляду численних славістичних досліджень, з-поміж яких є й кілька статей про прізвиська спортсменів. Це передовсім розвідки Пржемысла Гаусера про чеські прізвиська як складники сленгу (Hauser 1987), Кристини Длугош про «європейські» прізвиська молоді (Długosz 1997) і про чужомовні елементи в польських прізвиськах (Długosz 1998), Романи Лободзінської про опрацювання словника польських прізвиськ (Łobodzińska 1982), Романи Лободзінської і Луцини Томчак про сучасні польські прізвиська (Łobodzińska, Tomczak 1988), Сватоплюка Пастыржіка про сучасні чеські прізвиська (Pastyřík 2005), Александри Цєслікової про місце прізвиськ в системі антропонімів (Cieślikowa 1998) і про польські прізвиська та клички (Cieślikowa 1998; 2002), Тамари Астахової (Астахова 2012) та Дмитрія Фатєєва (Фатєєв 2015) про прізвиська московських футболістів і тренерів.

Аналіз й опис українських неофіційних особових імен футбольної сфери та вплив на їх формування чужих мов уважаю за актуальний, оскільки розгляд цього малодослідженого пласту українського антропонімікону вможливить виявлення тенденції в неофіційному назовництві й дасть підстави зробити соціолінгвістичні висновки про використання антропонімів в українському спорті та міру чужомовної ролі у творенні прізвиськ (у цій статті зосереджено увагу на польських впливах), а також буде цікавим для широкого загалу українців, передовсім футбольних уболівальників, адже мар-

кування гравців прізвиськами є специфікою футбольного дискурсу в цілому світі.

Розпочинаючи розмову про польські впливи на творення прізвиськ футболістів із команд Галичини, варто виокремити періоди в розвитку українського футбольного дискурсу, який має вже понад столітню історію. За критерії періодизування взято політичні, суспільні, соціокультурні та соціолінгвістичні обставини, в яких перебували мовці, зважаючи на належність українських земель Галичини у XX ст. до складу різних держав і відновлення української незалежності 1991 р. Зваживши на ці чинники, виокремлено три періоди: 1) міжвоєнний (між двома світовими війнами, 20–30-ті рр.), 2) советський (після 1944 р., оскільки перша советська окупація Заходу України в 1939–1941 рр. на мову відчутно не вплинула) і 3) період незалежності (після 1991 р.). У різні періоди польські впливи на усно-розмовну мову в Галичині й на творення такого специфічного пласту розмовного мовлення, як прізвиська, були відмінними: від значних у 20–30-ті рр. – до практично невідчутних на зламі XX–XXI ст.

У розвідці використано описово-аналітичний метод дослідження згромадженого фактичного матеріалу. Додатково залучено метод кількісних підрахунків для визначення продуктивності тих чи тих способів творення прізвиськ.

Інформацію про прізвиська футболістів українських команд у 20–30-ті роки XX ст. почерпнуто з друкованих джерел, передовсім із тогочасної української спортивної преси (часописів «Спорт» (Львів (1925–1926)), «Готові» (Львів (1934–1935)), «Спорт» (Львів, 1936–1937), «Спортові вісти» (Львів (1931, 1933)), спортивної газети «Змаг» (Перемишль (1937), Львів (1937–1939)), спортивних сторінок у часописі «Новий час» і щоденній газеті «Діло»), а також із архівних матеріалів Львова (фонди Державного архіву Львівської області й Центрального державного історичного архіву у Львові) та Перемишля (Державний архів у Перемишлі). Джерелом інформації про прізвиська футболістів із українських команд Галичини в 40–80-ті роки XX століття стала тогочасна українська спортивна періодика, насамперед газета «Радянський спорт» (1934–1965), перейменована згодом на

«Спортивну газету» (1965–2008), і журналу «Фізкультура і спорт» (1957–1965), який зі середини 60-х рр. мав назву «Старт» (1965–1990), праці істориків українського спорту, довідково-інформаційні видання, присвячені футболі, а також інтерв'ю з тогочасними футбольними уболівальниками. Прізвиська футболістів, які грали в українських клубах після відновлення української незалежності, окрім періодики (спортивних газет «Український футбол» (з 1991), «Спортивка» (з 2004), «Карпати» (з 1990), «Гол» (Тернопіль, 1994–1996), журналів «Динамо Київ» (упродовж 2001–2008 друкований російською мовою, у 2009–2020 рр. – українською) та російськомовних футбольних видань, що виходили друком в Україні: газет «Команда» (1995–2016), «Гол» (Харків, 2004–2021), журналів «Футбол» (1996–2022, з 2022 став українськомовним), «Металлист» (2006–2012), «Шахтер» (2006–2015)), взято також із публікацій істориків футболу (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019; Кулеба 2004; Яремко 2012), довідкових видань, інтернет-джерел і з інтерв'ю із людьми, дотичними до футбольної сфери – з футболістами, тренерами, фахівцями і футбольними фанатами.

Прізвиська футболістів з українських команд міжвоєнного періоду

У міжвоєнній Галичині футбольні команди, як і спортивні товариства і клуби загалом, сформовано за національним принципом: були клуби українські (У.К.С. – український спортовий клуб чи У.С.Т. – українське спортове товариство), польські (Р.К.С. – польський клуб спортовий), жидівські (Ж.К.С. – жидівський клуб спортовий) і німецькі. Траплялися поодинокі випадки, коли українські футболісти грали за клуби інших націй, що мало негативне сприйняття серед громадськості. Таких гравців-зрадників українці називали «шпаками», увиразнивши в цьому прізвиськові-апелятиві сему «перелітний птах». Що ж до індивідуальних неофіційних антропонімів українських футболістів міжвоєнного періоду в підпольській Галичині, то кількісно найбільшу групу охоплювали прізвиська, які були польськими демінутив-

ними формами імен українців. Статус таких прізвиськ загалом неоднозначний – чи вважати демінутивні форми імен прізвиськами – над цим ще треба міркувати, адже мовознавці неоднозгідні в оцінках, однак такі оніми демонструють одну прикметну тенденцію – здрібніло-пестливі форми імен є прикладами впливів чужих мов на їхнє творення: коли мова панівної нації насаджує свої зразки творення демінутивів (у міжвоєнний період в Галичині це були впливи польської мови, а в советський і постсоветський періоди – російської; подібну тенденцію можна простежити й дотепер – сучасні здрібніло-пестливі форми імен українських футболістів і тренерів (недавніх гравців) демонструють наслідки колоніального впливу російської мови на українську).

За польським зразком постало чимало прізвиськ українських футболістів із клубів Галичини, що їх **утворено від демінутивних форм імен**, наприклад:

від імені **Іван** утворено здрібнілу форму **Ясьо** (демінутив від польського імені *Ян* (*Jan*) – *Jasio*), це прізвисько мали футболісти багатьох команд, інколи навіть в одній команді було кілька гравців з однаковим прізвиськом через велику популярність і поширеність імені Іван в українському іменнику, зокрема: заложник (сучасний відповідник цього амплуа футболіста – захисник) *Іван Мікльош* із С.Т. «Україна», заложник (захисник) У.С.К. «Сян» Перемишль *Іван Медвіть*¹, лівий злучник (лівий півсередній нападник, інсайд) У.С.К. «Сян» Перемишль *Іван Партика* (Змаг 21.02.1937: с. 6–7), правий заложник (правий захисник) У.С.Т. «Скала» Мостиська *Іван Максимович* (Змаг 22.03.1937: с. 6);

від імені **Йосип** і його варіантної форми **Осип** вживано двох форм здрібніло-пестливої назви: 1) **Юзьо** (демінутив від

¹ Тут варто прокоментувати соціолінгвістичне спостереження про тяглість традицій побутування цього прізвища в українців із Надсяння (замість узвичаєної форми *Медвідь*, адже українське прізвище мотивоване загальною назвою *медвідь*, вживаною в південно-західному наріччі, зафіксовано форми не з дзвінким кінцевим приголосним звуком [д], а з глухим м'яким [т'] – *Медвіть* і глухим твердим [т] – *Медвіт* (наприклад, прізвище єпископа Української греко-католицької церкви Василя Медвіта, який був родом із Перемишля)).

польського імені *Юзеф (Józef)* – *Józio*); такі неофіційні антропоніми мали: чільник (центральный нападник) С.Т.«Україна» *Осип Петрів* (мав ще прізвисько **Золотий Юзьо**, бо здобував дуже багато голів, був найліпшим бомбардиром команди – звідси окреслення *золотий*, себто ‘на вагу золота, надзвичайно цінний’), лівий крайник (нападник на лівому крилі (фланзі), сучасний термін – лівий аутсайд) С.Т. «Пролом» Станиславів *Осип Якібчук* (Змаг 1.03.1937: с. 6–7), лівий помічник (лівий півзахисник) У.С.Т. «Бескид» Надвірна *Осип Кравчук* (Змаг 15.03.1937: с. 6–7) та 2) **Юньо** – *Осип Скоцень* помічник (півзахисник) С.Т. «Україна»;

від імені **Василь** вживаною була демінутивна форма **Базьо** (*Bazio* – від польського імені *Bazyli*); таке прізвисько мав воротар У.С.Т. «Скала» Мостиська *Василь Шевчик* (Змаг 22.03.1937: с. 6);

від імені **Ізидор** (і його варіантних форм **Ісидор**, **Сидір**) вживано кілька варіантних форм здрібніло-пестливої назви: 1) **Дозьо** або **Дози** (*Dozio* – від польського імені *Teodozjusz, Teodozu*); так називали правого злучника (правого півсереднього нападника, інсайда) С.Т. «Пролом» Станиславів *Ізидора Даніва* (мав ще друге прізвисько – **Мадяр**, бо грав в Ужгороді в той час, коли його анексувала Угорщина) (Змаг 1.03.1937: с. 6–7), 2) **Доцьо** і **Доцько**; таке прізвисько мав помічник (півзахисник) У.С.Т. «Бескид» Надвірна *Ізидор Полатайко* (Змаг 15.03.1937: с. 6–7) і 3) **Дольо**; так звали гравця У.С.Т. «Поділля» Тернопіль *Ізидора Кордубу* (Змаг 8.03.1937: с. 6–7) (у звітах про матчі футболіст виступає тільки під цим псевдо, що вказує на те, що він на час виступів був ще гімназистом, бо повного імені й прізвища гравця не подано (у II Речі Посполитій діяла заборона участі у футбольних іграх на офіційному рівні для неповнолітніх, що ними переважно були учні гімназій, які активно долучалися і до спортивного життя загалом, і найчастіше грали саме у футбол);

від імені **Омелян** утворено демінутивну форму **Мілько** (*Milko* – від польського імені *Emilian*); таке прізвисько мав середущий напад (центральный нападник) У.С.К. «Сян» Перемишль *Омелян Федорович* (Змаг 21.02.1937: с. 6–7);

від імені **Станіслав** вживано зменшено-пестливуої форми **Стасьо** (*Stasio* – від польського імені *Stanisław*); так називали правого помічника (правого півзахисника) У.С.К. «Сян» Перемишль *Станислава Ходаня* (Змаг 21.02.1937: с. 6–7).

Здрібнілі форми за польським зразком утворено також і від німецького імені **Франц** (*Franz*) чи польського його відповідника **Францішек** (*Franciszek*) – **Франьо** (*Franio*) – прізвисько лівого крайника (нападника на лівому крилі (фланзі)) У.С.К. «Сян» Перемишль *Франца / Францішека Гібалевича* (Змаг 21.02.1937: с. 6–7).

Від угорського імені **Карл / Карло** (*Karl / Karlo*) утворено прізвисько чільника нападу (центрального нападника) С.Т. «Україна» *Карла Мікльоша* (мав угорське походження) – **Льольо** (проте можна припустити, що **Льольо** – це комбінація повторюваних в імені та прізвищі футболіста звукосполучень (за тогочасною вимовою в цьому імені приголосний [л'] був м'яким – *Карльо*); цей гравець мав ще прізвисько **Кльош**, яке також, очевидно, постало за звуковою аналогією до антропоніма чи утворене контамінацією імені та прізвища (*К(арло)+(Мі)кльош*), у польській мові *klosz* – ‘плафон, абажур для лампи’; в усіх офіційних звітах про футбольні матчі в спортивній пресі вживано прізвисько Мікльоша – *Кльош* допоки гравець не досяг повноліття).

Як видно зі запропонованих прикладів польські впливи на творення прізвиськ українських футболістів були чималими, як і загалом на українську мову в тогочасному суспільстві, де демінутивні форми імен утворено за чужим зразком (як наслідок впливу мови тієї держави, під пануванням якої опинились землі Заходу України в міжвоєнний період), що дало підстави авторові посібника «Культурна поведінка» Іванові Верб'яному скрушно зауважувати: «100-відсоткові українці кличуть себе різними Яськами, Янками, Влодзями й іншими Зоськами...» (Вербяний 1941: с. 17).

Прізвиська утворювано й унаслідок **трансформації прізвищ**, найчастіше шляхом **різноманітних утинків**, наприклад: **Богатий** – у прізвиську усічено першу частину прізвища правого крайника (нападника на правому крилі) У.С.К. «Скала» Стрий *Романа Скоробогатого*, форма прик-

метника *богатий* замість *багатий* свідчить або про діалектні впливи, або про вплив польської мови (польською *bogaty*).

У ролі прізвиськ використовувано й **здрібнілі форми прізвищ** або **назви функційних обов'язків гравців у футболному матчі**, наприклад:

Воробчик, Дзвир (*воробчик* – демінутив від діалектного слова з південно-західного наріччя *воробець* – ‘горобець’ (польською *wróbel*), *дзвир* – назва горобця у львівському жаргонному мовленні міжвоєнного часу). Так називали лівого заложника (лівого захисника) і капітана С.Т. «Україна» *Володимира Воробця*;

Биньо – неофіційний антропонім правого заложника (правого захисника) У.С.Т. «Дністер» Самбір *Романа Лепчицького* (Змаг 30.03.1937: с. 6). Прізвисько походить від здрібніло-пестливої форми назви функції гравця на полі – *бек*, *бик* (у цій запозиченій з англійської мови лексемі часто навіперемін вживали голосні *е* та *и*, що, в другому випадку, спричиняло омонімію, яка надавала комічності висловлюванням із цим запозиченим словом (*грати на бик*у), тому, логічно, що в протистоянні національних термінів із чужомовною спеціальною назвою перевагу мали лексеми *заложник*, *оборонець*, *позадній*, а позику *бек* (*бик*) витіснено на маргінес ужитку).

Внутрішні риси, особливості характеру та вдачі футболістів стали поштовхом для творення таких метафоричних прізвиськ, як наприклад:

Леньо, Ленек (від польського слова *lenio* – ‘лінюх’); це прізвисько мав лівий злучник (лівий півсередній нападник, інсайд) С.Т. «Україна» *Олександр Скоцень*; удома Скоценя називали «*комплетна лінь*» – ‘цілковита лінь’², а в команді йому дали ще й прізвисько **Шпінак** (від польського *szpinak* – ‘шпинат’, для створення неофіційного антропоніма, очевид-

² Олександр Скоцень, попри лівиство, був найуспішнішим українським футболістом міжвоєнного часу, зробив згодом феноменальну спортивну кар’єру, граючи в командах Словаччини, Австрії, Німеччини, Бельгії, Франції й Канади (зацікавлених відсилаю до книги мемуарів Олександра Скоценя. *З футболом у світ. Український Пеле, Або батяр Леньо з Левандівки*. Київ: Ярославів Вал, 2012. 504 с.).

но, використано асоціацію зі шпинатом, який під час готування (варення чи смаження) набуває вигляду розлізлої маси, а в південно-західному наріччі часто вживаним синонімом до слова *лінивий* є лексема *розлізлий*), проте, як згадував сам футболіст, це прізвисько не прижилося;

Зяйко, Зяко – від усіченої форми польської загальної назви *zajaczek*, до якої додано український суфікс здрібнілості –к(о) – прізвисько воротаря С.Т. «Пролом» Станиславів *Осипа Андрійшина*, який був «нервовий, сторожкий і полохливий, як заєць» (Змаг 1.03.1937: с. 6–7);

Бальтазар – від запозиченого з іспанської мови імені Бальтазар, Валтасар – 1) ‘цар Давнього Вавилону, один із трьох царів і мудреців (Гаспар (Каспер), Мельхіор і Бальтазар) Давнього Сходу, які прийшли поклонитися новонародженому Ісусові та принесли йому дари’; 2) ‘ангел-ренегат, небезпечний і підступний демон, який є невразливим)’; від імені, яке потрапило в українську мову за польським посередництвом, походить неофіційний антропонім другого воротаря С.Т. «Україна» *Романа Гуцула*; стосовно мотивованості цього прізвиська можна припустити три версії: 1) воротар отримав таке друге ім’я через те, що був чорнявим і мав східні риси вроди; 2) був невразливим, надійним гравцем у воротях, або 3) перейшовши згодом до польського клубу «Погонь», став, як тоді казали, «*шпаком*», тобто зрадником, ренегатом, відступником³.

Для появи низки прізвиськ до уваги взято **поєднання зовнішніх і внутрішніх характеристик футболістів**. Такі неофіційні антропоніми утворено на основі метафори:

³ Згодом про польський вплив на творення прізвиська **Бальтазар** ґрунтується на тому, що серед християн-католиків східного обряду мало хто може пригадати імена трьох царів зі Сходу, які першими привітали новонародженого Ісуса. Священники, які відвідують парафії після Богоявлення, окроплюють домівки своїх вірних Йорданською водою, але звичаю писати на дверях домів літери K(C)+M+B, що є, за однією з версій, першими буквами імен царів Каспера, Мельхіора і Бальтазара, у східній традиції немає. Тому можна припустити вплив традицій християн західного обряду, передовсім поляків, бо йдеться про появу прізвиська в міжвоєнний період у мультикультурній Галичині, де контакти між представниками української й польської нації були щоденною буденною практикою..

Ціпа, Ціпка – від лексем із дитячого мовлення *ciąpa, ciąпка*, якими називають ‘маленьке курятко, курчаточко’ (польською *сіра, сірка* – ‘молода курка’); таке прізвисько отримав молодший із братів Магоцьких – *Володимир Магоцький* (чи, як у тодішній пресі прийнято було вказувати прізвиська футболістів з однієї родини, використовуючи римські цифри, *Магоцький II*) – гравець У.С.Т. «Дністер» Самбір (Змаг 30.03.1937: с. 6); як ілюстрацію до вживання прізвиська цього гравця часопис «Спортові вісти» на одній зі своїх шпальт зачитував дебютну поезію «Наш Дністер» одинадцятирічного самбірського вболівальника-школяра: „*Вмить веселий оклик впав: Ах наш «Ціпка» «толя дав»*” (Спортові вісти 2.10.1933: с. 7);

Дзік – від польської форми назви тварини *дик* – *dzik* – ‘дикий кабан, вепр, дика свиня’; цей неофіційний антропонім мав лівий заложник (лівий захисник) У.С.Т. «Дністер» Самбір *Евген Марчук*, який отримав своє прізвисько за те, що, цитуючи часопис «Змаг», «*мусить остро на мяча ходити*» (Змаг 30.03.1937: с. 6).

Ще кілька прізвиськ футболістів постали на основі **синекдох**, зокрема, неофіційний антропонім заложника (захисника) С.Т. «Україна» *Осипа Скоценка* – **Мачуга** (*мачуга* (від польського *maczuga* – «кий із товстим кінцем, зброя первісних людей»⁴ (ISJP 2004: с. 411), ‘дрючок, булава, здоровий, грубий бук-ломака’ – один із найдавніших різновидів зброї), бо футболіст мав сильний удар правою ногою, яку вболівальники асоціювали з мачугою, давши гравцеві таке прізвисько;

Смігло – (від польського *śmigło* – «механізм, що складається з двох чи кількох лопаток, уміщених на валі мотора літака» (ISJP 2004: с. 910); це прізвисько отримав *Семен Мудрак* – футболіст У.С.Т. «Дністер» Самбір (Змаг 30.03.1937: с. 6), бо його запрошували грати до віленського (вільнюського) клубу під назвою «Смігло»; в основі синекдох, на основі якої постав неофіційний антропонім, сема – ‘належність до футбольної команди’).

⁴ Переклад визначень, наведених в «Ілюстрованому словнику польської мови» (*Ilustrowany słownik języka polskiego*, pod red. E. Sobol, Warszawa 2004), авторки статті.

Як видно із наведених прикладів, у міжвоєнний період вплив польської мови на виникання прізвиськ українських футболістів був чималий. Неофіційні антропоніми утворювано за різними моделями: від демінутивних форм імен футболістів, від трансформованих унаслідок утинків прізвищ гравців, від здрібніло-пестливих форм прізвищ футболістів або назв їхніх ігрових амплуа, на основі метафори, що ґрунтувалася чи то на врахуванні внутрішніх рис, особливостей характеру та вдачі гравців, чи то на поєднанні зовнішніх і внутрішніх рис футболістів, а також на основі синекдохи.

Прізвиська футболістів з українських команд совєтського періоду

У підсовєтський період розвитку футболу в Україні зафіксовано низку прізвиськ українських футболістів або гравців інших національностей, які виступали за українські команди, на творення яких відчутний вплив мала польська мова, проте кількість таких неофіційних антропонімів була помітно меншою, аніж у період між двома світовими війнами.

З-поміж найпродуктивніших шляхів творення прізвиськ у цей час були різноманітні трансформації прізвищ футболістів і використання демінутивних форм імен, утворених за польським зразком.

У групі неофіційних антропонімів, утворених унаслідок **трансформації прізвищ гравців**, зафіксовано здебільшого прізвиська, що постали в результаті **утинків** прізвищевих назв, наприклад:

Базиль / Базіль – від усіченої форми прізвища правого крайнього нападника київського «Динамо» *Олега Базилевича* (Кулеба 2004: с. 29–30); прізвисько співзвучне з польським іменем *Bazył*, що є відповідником українського *Василь*;

Зося – від усіченої форми прізвища центрального захисника львівського СКА (Спортивного клубу армії) *Олександра Зосімова* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 154–155); неофіційний антропонім співзвучний із демінутивною формою *Zosia* від польського жіночого імені *Zofia* (*Софія*); цей приклад дає підстави виснувати, що своє прізвисько фут-

боліст, який був етнічним росіянином, отримав, граючи у Львові (львівський СКА був спортивним клубом військового підпорядкування, тому в ньому зазвичай виступали молоді гравці з різних куточків країни, відбуваючи загальнообов'язкову для советських юнаків 18–20-ти років військову службу);

Казік – від зредукованої форми прізвища лівого нападника львівських СКА та «Карпат», донецького «Шахтаря», згодом тренера філадельфійського «Тризуба» у США *Едварда Козинкевича* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 187–188); неофіційний антропонім, який зазнав ще й фонетичних трансформацій (о → а, и → і, нк → к), є польською здрібнілою формою *Kazik* від імені *Kazimierz* (*Казимир*), а футболіст отримав таке прізвисько за співзвучність його прізвища з цим польським демінутивом; (прикметно, що в советський період ім'я футболіста записували на російський манер – *Едуард* (у російському іменнику, який насаджувано на всьому советському просторі в другій половині ХХ ст., імені *Едвард* нема), що засвідчує соціолінгвістичні практики в советську епоху, головною настановою яких була уніфікація всього, що виходило поза встановлені владою межі, навіть у такій цілком нейтральній сфері, як антропонімія);

Юзек – від усіченої форми прізвища центрального захисника й півзахисника миколаївського «Суднобудівника» та львівських «Карпат» *Юрія Юзефовича* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 411); прізвисько футболіста, утворене від зредукованої й фонетично трансформованої форми його прізвища (ф → к), асоціюється з демінутивною формою *Józek* (*Юзек*) від польського імені *Józef*; цей неофіційний антропонім гравець, родом із Січеславщини (походив із міста Дніпро), очевидно, отримав під час виступів у Львові.

Оригінально утворено неофіційний антропонім футболіста: **Пан Зайонц** – прізвисько центрального нападника львівського ОБО (військова команда Обласного будинку офіцерів), івано-франківського «Спартака» *Ігоря Зайцева* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 150). Прізвисько *Зайонц* постало чи то внаслідок перекладу польською мовою російської лексеми *засц*, від якої походить прізвище гравця,

який був етнічним росіянином, чи то було результатом пошуку польського відповідника до антропоніма футболіста, і з додаванням пошанної форми – *пан*, що зумовлено своєрідною спробою адаптації московського гравця, який виступав у клубах Заходу України, до місцевих реалій, де польські елементи в розмовному мовленні українців були звичним явищем і надавали йому галицького колориту.

Як і в міжвоєнний період, чимало прізвиськ футболістів із команд Галичини утворено **від демінутивних форм польських імен або від демінутивів українських імен, що поставили за аналогією до польських моделей творення здрібнених форм:**

Владек – від імені **Володимир** – прізвисько нападника дрогобицького «Нафтовика», львівських «Карпат», а згодом тренера і викладача футбольної школи «Карпат» *Володимира Данилюка*; польським аналогом імені *Володимир* є антропонім *Włodzimierz*, від якого утворено демінутив *Wladek*; автори довідкового видання «Львівський футбол», згадуючи, що Володимир Данилюк⁵ любив використовувати у мовленні польські слова, написали про нього так: «Ніколи не розлучався зі спортивною сумкою, в якій завжди було щось ... файне» (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 118);

Еді – від імені **Едвард** – прізвисько правого крайнього півзахисника львівських команд «Динамо» та «Спартак» *Едварда Давідовіча* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 116), який мав польське походження (*Edi* – демінутив від польського імені *Edward*);

Сяху – від імені **Станіслав** – прізвисько воротаря львівського «Спартак» *Станіслава Карп'яка* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 172); неофіційний антропонім походить від однієї з багатьох здрібніло-пестливих форм польського імені *Stanisław* – *Staś, Stasio, Stasiu, Stach, Stacho, Stachu, Siachu*;

⁵ Володимир Данилюк (1947–2024) мало не загинув у липні 2023 р. під час російської атаки на Львів, коли ракета знесла верхні поверхи будинку на вулиці Стрийській, в якому він мешкав, зруйнувавши квартиру колишнього футболіста і тренера.

Ясьо – від імені **Іван** – прізвисько воротаря львівських команд ОБО (футбольний клуб Обласного будинку офіцерів), «Динамо» і «Спартак», згодом футбольного судді *Івана Зуба* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 155); неофіційний антропонім походить від демінутива *Jasio*, утвореного від польського імені *Jan*;

Яцек – від імені **Ярема** – прізвисько крайнього нападника луцької «Волині», львівського «Сільмашу», червоноградського «Шахтаря» *Яреми Калиновича* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 165–166); неофіційний антропонім походить від польського імені *Jacek*.

Загалом, у советський період впливи польської мови на творення прізвиськ українських футболістів, які грали в командах Заходу України, ще відчутні, але кількість моделей творення неофіційних антропонімів помітно змаліла: це різноманітні трансформації прізвищ футболістів, передовсім утинки прізвищевих назв, які нерідко супроводжувано фонетичними змінами, і демінутивні форми українських імен, утворені за польським зразком, або від польських імен. Єдиним оригінальним прізвиськом є зафіксований неофіційний антропонім *Пан Зайонц*, утворений поєднанням пошанної форми та перекладеної польською мовою лексеми, від якої походить прізвища футболіста.

Прізвиська футболістів із команд періоду української незалежності

Невелику групу неофіційних антропонімів футболістів становлять прізвиська з відчутними польськими впливами в період після відновлення української незалежності, що цілком логічно, зважаючи на зміну суспільно-політичних обставин – утвердження України як самостійної держави, що мало наслідком лише спорадичне використання польських слів і висловлювань в усно-розмовну мовленні українців.

Серед поодиноких прізвиськ українських футболістів, у яких можна зауважити вплив польської мови, зокрема, неофіційний антропонім нападника київських команд «Динамо» й ЦСКА (Центральний спортивний клуб армії), ужго-

родського «Закарпаття» Віктора Леоненка (Кулеба 2004: с. 171–173), утворений **шляхом утинку** прізвища гравця – **Леон**; прізвисько перегукується з польським іменем *Leon* (українські аналоги – *Лев*, *Левко*).

Унаслідок **утиноків прізвищ футболістів** й одночасної **трансформації утворених назв** постали неофіційні антропоніми:

Марек – прізвисько півзахисника винниківського «Харчовика», тренера львівських «Карпат», харківського «Металіста», дніпровського «Дніпра» та збірної України *Мирона Маркевича* (Каспаревич, Паук, Пуньків 2019: с. 241–242), неофіційний антропонім співзвучний із польським іменем *Marek* (український відповідник – *Марко*);

Карло – прізвисько півзахисника київських команд ЦСКА й «Арсенала», донецьких «Металурга» й «Шахтаря», полтавської «Ворскли» *Сергія Закарлюки*; неофіційний антропонім футболіста співзвучний з українізованою формою *Карло* від чоловічого імені скандинавського (північногерманського) походження *Карл* або польського його аналога *Karol*.

Отже, в період після відновлення української незалежності впливи польської мови на творення прізвиस्क вітчизняних футболістів були спорадичними.

Висновки. Проаналізований фактичний матеріал, що охоплює прізвиська українських футболістів, які грали в клубах Заходу України впродовж XX – початку XXI ст., показав, що найбільш відчутними були польські впливи на творення неофіційних антропонімів у міжвоєнний період, меншими – у советський час (тут варто говорити про інерційний характер таких утворень, коли прізвиська гравців поставали за інерцією до тих тенденцій, які були домінантними у творенні неофіційної антропонімії в попередній період), а останніми десятиліттями, після відновлення української незалежності, ці впливи мало відчутні (такі прізвиська футболістів є поодинокими). Суттєво зменшилася з плином часу й частка неофіційних найменувань, утворених на основі метафори та синекдохи, що вимагало від творців таких прізвиस्क спостережливості та винахідливості, натомість домінантним останнім часом став спосіб творення прізвиस्क у результаті трансформацій прізвищ,

передовсім їх утинків. Такі неофіційні антропоніми не вирізняються особливою оригінальністю.

Джерела / Sources

Гегемони Мостиськ [в:] „Змаг”, ч. 8, 22 березня, 1937, с. 6. [*Gegemoni Mostis'k* [v:] „Zmag”, č. 8, 22 bereznâ, 1937, s. 6].

Каспаревич В., Паук О., Пуньків Т., *Львівський футбол: люди, факти. 1939–1991*, Львів 2019. [Kasparevič V., Pauk O., Pun'kiv T., *L'vivs'kij futbol: lûdi, fakti. 1939–1991*, L'viv 2019].

Кулеба В., *60 новел київського футболу*, Київ 2004. [Kuleba V., *60 novel kiïvs'kogo futbolu*, Kiïv 2004].

Наш «Дністер»... [в:] „Спортові вісти”, ч. 16, 2 жовтня, 1933, с. 7. [*Naš «Dnister»...* [v:] „Sportovi visti”, č. 16, 2 žovtnâ, 1933, s. 7].

Проломівські маски 1936 [в:] „Змаг”, ч. 5, 1 березня, 1937, с. 6–7. [*Prolomivs'ki maski 1936* [v:] „Zmag”, č. 5, 1 bereznâ, 1937, s. 6–7].

Самбірські «Дністровики» [в:] „Змаг”, ч. 9, 30 березня, 1937, с. 6. [*Sambirs'ki «Dnistroviki»* [v:] „Zmag”, č. 9, 30 bereznâ, 1937, s. 6].

Тернопільські репрезентанти [в:] „Змаг”, ч. 6, 8 березня, 1937, с. 6–7. [*Ternopil's'ki reprezentanti* [v:] „Zmag”, č. 6, 8 bereznâ, 1937, s. 6–7].

Ті, що прославили Надвірну [в:] „Змаг”, ч. 7, 15 березня, 1937, с. 6–7. [*Ti, šo proslavili Nadvirnu* [v:] „Zmag”, č. 7, 15 bereznâ, 1937, s. 6–7].

Хлопці з західної твердині [в:] „Змаг”, ч. 4, 21 лютого, 1937, с. 6–7. [*Hlorci z zahidnoï tverdini* [v:] „Zmag”, č. 4, 21 lûtogo, 1937, s. 6–7].

Яремко І., *100 футболістів Львова (персона львівського футболу)*, Львів 2012. [Äremko I., *100 futbolistiv L'vova (personi l'vivs'kogo futbolu)*, L'viv 2012].

Література / References

Аркушин Г., *Прізвиська вчителів: мотивація, словотвір, виховний аспект* [в:] „Урок української”, № 2/3, 1999, с. 28–33. [Arkušin G., *Prizvis'ka včiteliv: motivaciâ, slovotvir, vihovnij aspekt* [v:] „Urok ukraińs'koï”, № 2/3, 1999, s. 28–33].

Астахова Т. С., *Прозвище как неотъемлемая часть системы именованій лиц (на примере сборной РФ по футболу)* [в:] *Гуманитарные исследования. Журнал фундаментальных и прикладных исследований*, № 1 (41), 2012, с. 17–25. [Astahova T. S., *Prozviše kak neot'emlemaâ čast' sistemy imenovanij lic (na primere sbornoj RF po futbolu)* [v:] *Gumanitarnye issledovaniâ. Žurnal fundamental'nyh i prikladnyh issledovanij*, № 1 (41), 2012, s. 17–25].

Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. (уклад.), *Словник української ономастичної термінології*, Харків 2012. [Bučko D. G., Tkačova N. V. (uklad.), *Slovník ukraíns'koj onomastičnoj terminologii*, Harkiv 2012].

Верб'яний І., *Культурна поведінка*, Рогатин – Київ 1941. [Verbânij I., *Kul'turna povedinka*, Rogatin – Kiïv 1941].

Данилевська О., *Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси*, Київ 2019. [Danilevs'ka O., *Ukraińs'ka mova v ukraińs'kij školi na počatku XXI stolittâ: sociolingvistični narisi*, Kiïv 2019].

Колесник Н., *Особливості мотиваційної бази прізвиськ учителів* [в:] „Записки з українського мовознавства”, № 26, т. 1, 2019, с. 142–152. [Kolesnik N., *Osoblivosti motivacijnoï bazi prizvis'k učiteliv* [v:] „Zapiski z ukraińs'kogo movoznavstva”, № 26, t. 1, 2019, s. 142–152].

Мін'яйло Р., *Рибальська лексика у формулюванні гідронімів, прізвиськ і прізвищ в українській мові* [в:] „Acta Onomastica”, t. 62, č. 2, 2021, s. 323–334. [Minâjlo R., *Ribal'ska leksika u formuluvanni gidronimiv, prizvis' i prizvis' v ukraińs'kij movi* [v:] „Acta Onomastica”, t. 62, č. 2, 2021, s. 323–334].

Нелюба А., *Прізвиська моїх однокласників*, Харків 2015. [Nelûba A., *Prizvis'ka moiĥ odnokašnikiv*, Harkiv 2015].

Процик І., *«А ці зросли богатирі на київському полі: “Канева”, Сабо і “Базіль”, “Лобан”, Турянський, “Срібло”». Прізвиська українських футболістів радянського періоду* [в:] „Лінгвостилістичні студії”, вип. 12, 2020, с. 169–182. [Procik I., *«A ci zrosli bogatiri na kiïvs'komu poli: “Kaneva”, Sabo i “Bazil’”, “Loban”, Turâns'kij, “Sriblo”». Prizvis'ka ukraińs'kih futbolistiv sovets'kogo periodu* [v:] „Lingvostilistični studii”, vip. 12, 2020, s. 169–182].

Процик І., *«Вмить веселий оклик вправ: ах наш Ціпка «толя дав»: прізвиська українських футболістів, які грали в національних командах Західної України у першій половині ХХ століття»* [в:] *Берасцейскі мір у кантэксьце гісторы і культуры Ўсходняй Еўропы*, рэд.-уклад. В. Місіюк, Мінск 2020, с. 90–97. [Procik I., *«Vmit' veselij oklik vprav: ah naš Cipka «tolâ dav»: prizvis'ka ukraińs'kih futbolistiv, âki grali v nacional'nih komandah Zahidnoï Ukraïni u peršij polovini XX stolittâ»* [v:] *Berascejski mir u kantëksce gistory i kul'tury Ўšhodnâj Eŭropy*, ред.-уклад. В. Мисиук, Минск 2020, s. 90–97].

Процик І., *«Льольо грає сольо»: прізвиська гравців українських футбольних команд міжвоєнного періоду (20–30-ті роки ХХ століття)* [в:] „Лінгвостилістичні студії”, вип. 13, 2020, с. 140–153. [Procik I., *«L'ol'o grae sol'o»: prizvis'ka graviciv ukraińs'kih*

futbol'nih komand mižvoennogo periodu (20–30-ti roki XX stolittâ) [v:] „Lingvostilistični studii”, vip. 13, 2020, s. 140–153].

Процик І., *Мій сусід Газ та інші львівці, або Прізвиська футболістів львівських «Карпат»* [в:] *Мова: класичне – модерне – постмодерне*, вип. 8, 2022, с. 22–36. [Procik I., *Mij susid Gaz ta inši l'vivci, abo Prizvis'ka futbolistiv l'vivs'kih «Karpat»* [v:] *Mova: klasične – moderne – postmoderne*, vip. 8, 2022, s. 22–36].

Процик І., *«Грав я тоді з “Леньом” Скоценом і “Льольом” Мікльошем в нападі»*. Прізвиська українських футболістів у першій половині ХХ ст. [в:] *Ucrainica X, Současná Ukrajínistika. Problémy jazyka, literatury a kultury: Sborník vědeckých článků z mezinárodní konference “X Olomoucké sympozium ukrajinistů střední a východní Evropy”*, Olomouc 2020, с. 102–108. [Procik I., *«Grav â todî z “Len’om” Skocenem i “L’ol’om” Mikl’ošem v napadî»*. Prizvis'ka ukraïns'kih futbolistiv u peršij polovini XX st. [v:] *Ucrainica X, Současná Ukrajínistika. Problémy jazyka, literatury a kultury: Sborník vědeckých článků z mezinárodní konference “X Olomoucké sympozium ukrajinistů střední a východní Evropy”*, Olomouc 2020, s. 102–108].

Процик І., *Прізвиська як спосіб маркування футболістів* [в:] *Таврійські філологічні наукові читання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, ч. І, Київ 2020, с. 38–43. [Procik I., *Prizvis'ka âk sposib markuvannâ futbolistiv* [v:] *Tavrijs'ki filologični naukovi čitannâ: materialy mižnarodnoï naukovo-praktičnoï konferencii*, č. I, Kiïv 2020, s. 38–43].

Процик І., *«Як кожен футболіст, мав своє прізвисько»*. Прізвиська українських гравців, які виступали в українських футбольних чемпіонатах після відновлення незалежності України [в:] „Лінгвістичні дослідження”, № 53, 2020, с. 41–54. [Procik I., *«Âk kožen futbolist, mav svoje prizvis'ko»*. Prizvis'ka ukraïns'kih gravciv, âki vistupali v ukraïns'kih futbol'nih čempionatah pislâ vidnovlennâ nezaležnosti Ukraïni [v:] „Lingvistični doslidžennâ”, № 53, 2020, s. 41–54].

Редько Ю., *Словник сучасних українських прізвищ*, т. 1–2, Львів 2007. [Red'ko Ŭ., *Slovník sučasniĥ ukraïns'kih prizviš'*, t. 1–2, L'viv 2007].

Словник української мови, за ред. І. Білодіда, т. 1–11, Київ 1970–1980. [Slovník ukraïns'koï movi, za red. I. Bilodida, t. 1–11, Kiïv 1970–1980].

Фатеев Д. Н., *Номинации футболистов и тренеров в средствах массовой информации и фанатской среде* [в:] *Известия ВГПУ. Филологические науки*, Москва 2015, с. 112–119. [Fateev D. N., *Nominacii futbolistov i trenerov v sredstvakh massovoj informacii i fanatskoj srede* [v:] *Izvestiâ VGPU. Filologičeskie nauki*, Moskva 2015, s. 112–119].

Чучвара А., *Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області): автореф. дис. ... канд. філол. наук, Львів 2013.* [Čučvara A., *Sociokognitivní činniki formuvannâ prizvis'ka školâra (na materiali neoficijnogo imennikâ učniv L'vivs'koï oblasti): avtoref. dis. ... kand. filol. nauk, L'viv 2013*].

Чучка П., *Інші види особових назв [в:] Słowiańska onomastyka: Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej, przy współudziale J. Dumy, t. I, Warszawa; Kraków 2002. [Čučka P., *Inši vidi osobovih nazv [v:] Słowiańska onomastyka: Encyklopedia*, rod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej, przy współudziale J. Dumy, t. I, Warszawa; Kraków 2002].

Чучка П. П., *Прізвисько [в:] Українська мова. Енциклопедія*, за ред. В. М. Русанівського, О. О. Тараненка, Зяблюка М. П., Київ 2000, с. 494. [Čučka P. P., *Prizvis'ko [v:] Ukraïns'ka mova. Enciklopediâ*, za red. V. M. Rusanivs'kogo, O. O. Taranenka, M. P. Zâblûka, Kiïv 2000, s. 494].

Cieślukowa A., *Miejsce przezwiska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność) [w:] Przewiska i przydomki w językach słowiańskich, cz. I. Rozprawy Sławistyczne*, 14, Lublin 1998, s. 71–80.

Cieślukowa A., *Przewiska zbiorowe i przydomki [w:] Polskie nazwy własne: Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej, przy współudziale J. Dumy, Warszawa; Kraków 1998, s. 177–180.

Cieślukowa A., *Przewiska, przydomki [w:] Słowiańska onomastyka: Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej, przy współudziale J. Dumy, t. I, Warszawa; Kraków 2002. s. 476–478.

Długosz K., *«Europejskie» przewiska młodzieży [w:] Europa-Regionum*, t. II, 1997, s. 35–46.

Długosz K., *Elementy obce w strukturze współczesnego przezwiska polskiego [w:] Przewiska i przydomki w językach słowiańskich, cz. I. Rozprawy Sławistyczne*, 14, Lublin 1998, s. 103–119.

Ilustrowany słownik języka polskiego, pod red. E. Sobol, Warszawa 2004.

Hauser P., *Předdivky jako součást slangu [v:] Sborník přednášek z III konference o slangu a argotu*, Plzeň 1987, s. 77–84.

Łobodzińska R., *Stan prac nad słownikiem przezwisk polskich (Próba systematyki materiału) [w:] Rozprawy Komisji językowej*, T. XIII, Wrocław 1982, s. 233–242.

Łobodzińska R., Tomczak L., *Współczesne przezwiska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*, Wrocław 1988.

Pastyřík S., *K současným předdivkám a jejich třídění [w:] Sborník přednášek z VII konference o slangu a argotu*, Plzeň 2005. s. 123–126.

Wpływy polskie na kształtowanie się przezwisk ukraińskich piłkarzy z drużyn galicyjskich

Streszczenie

Rozdział dotyczy wpływu języka polskiego na powstawanie przezwisk piłkarzy ukraińskich, którzy grali w drużynach w Ukrainie Zachodniej, na motywacjach powstawania tych nieoficjalnych nazw, sposobach ich tworzenia, wyjaśnia intensywność wpływów polskich na kształtowanie się nieoficjalnej antroponimii społeczności piłkarskiej w różnych okresach historii rozwoju piłki nożnej w Ukrainie.

Przezviska piłkarzy ukraińskich nie były dotychczas przedmiotem dogłębnej analizy, dlatego ich opis, uwzględniający wpływ języków obcych na kształtowanie formacji nieoficjalnych uważam za istotny. Informacje na temat przezwisk piłkarzy zostały zebrane z ukraińskiej prasy sportowej, prac historyków sportu, źródeł internetowych, a także wywiadów z osobami związanymi ze środowiskiem piłkarskim.

Analiza wykazała, że w okresie międzywojennym wpływ języka polskiego na powstawanie przezwisk ukraińskich piłkarzy był znaczny. Antroponimy nieoficjalne tworzone według różnych wzorców: ze zdrobnień imion piłkarzy, z nazwisk piłkarzy przekształconych w wyniku skrócenia, ze zdrobnień nazwisk piłkarzy i nazw ich ról sportowych, a także na podstawie metafory i synekdochy. W okresie sowieckim wpływ języka polskiego na powstawanie przezwisk piłkarzy ukraińskich był nadal zauważalny, jednak liczba modeli tworzenia antroponimów nieoficjalnych znacznie zmalała: były to transformacje nazwisk piłkarzy, przede wszystkim redukcja nazwisk oraz tworzenie przezwisk z polskich zdrobnień imion. W okresie po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości wpływ języka polskiego na powstawanie przezwisk piłkarskich był sporadyczny. Tak więc najbardziej zauważalne wpływy polskie na powstawanie nieoficjalnych antroponimów miały miejsce w okresie międzywojennym, w mniejszym stopniu w czasach sowieckich, a po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości wpływy te są prawie niezauważalne.

Słowa kluczowe: przezvisko, antroponim nieoficjalny, język ukraiński, język polski, przezviska ukraińskich piłkarzy, sposoby tworzenia antroponimów, motywacja tworzenia przezwisk.

Polish Influences on the Formation of Nicknames of Ukrainian Football Players from Galician Teams

Summary

The article examines the influence of the Polish language on the formation of nicknames among Ukrainian football players who played for teams in Western Ukraine. It analyzes the motivations underlying these unofficial names, the methods of their formation, and the degree of Polish influence on the development of unofficial anthroponymy in the football domain across different historical periods of football in Ukraine.

Nicknames of Ukrainian football players have not yet been the subject of thorough analysis; therefore, the study of Ukrainian unofficial personal names of football players and the influence of foreign languages on their formation is considered relevant. The material on football players' nicknames was collected from the Ukrainian sports press, works of sports historians, Internet sources, as well as interviews with individuals involved in the football sphere.

The analysis shows that in the interwar period the influence of the Polish language on the emergence of nicknames among Ukrainian football players was considerable. Unofficial anthroponyms were formed according to various models: from diminutive forms of players' given names; from surnames modified through truncation; from diminutive forms of surnames; from the names of playing positions; and on the basis of metaphor and synecdoche. In the Soviet period, Polish influence remained noticeable, although the range of models for the formation of unofficial anthroponyms was significantly reduced. These included transformations of surnames, primarily their reduction, and the formation of nicknames from Polish diminutive forms of given names. In the period following the restoration of Ukrainian independence, the influence of the Polish language on the emergence of nicknames among domestic football players is sporadic. Overall, Polish influence was most pronounced in the interwar period, less so in the Soviet period, and is minimal in the post-independence period.

Keywords: nickname, unofficial anthroponym, Ukrainian language, Polish language, nicknames of Ukrainian football players, ways of creating anthroponyms, motivation of nicknames.

Ірина Протик – доктор філологічних наук, доцент катедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка, iryna.protsyk@lnu.edu.ua, iprotsyk@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

Rozdział III

Badania antroponimii historycznej

Антропонімія Поділля XVII ст.: українсько-польські контакти

Джерельною базою цієї розвідки є «Дефтер Муфассал 1681року» – турецька історична пам'ятка, яка дозволяє досліджувати соціально-економічні, а частково й політичні процеси в Османській імперії, починаючи з XV століття. Найбільш репрезентативною категорією цих документів були дефтери муфассали (від *mufassal* – «детальний»), тобто розлогі переписні книги провінцій – еялетів, у яких зафіксовано назви міст (*kal'e*), містечок (*varoş*), сіл (*kariye*), а також інформацію про залежне населення, переважно християнське (*re'aya*), зобов'язане сплачувати податки та різноманітні грошові й натуральні повинності. Як і більшість офіційної документації Порти, дефтери написано турецькою мовою з використанням арабської графіки. У праці Даріуша Колодзейчика (Kołodziejczyk 2004) подано текст «Дефтера Муфассала 1681року» сучасною турецькою мовою в латинській транслітерації. Особливий науковий інтерес становить Дефтер Кам'янецького еялету, що існував у 1672–1699 роках на землях Подільського воєводства, який Річ Посполита передала Османській імперії згідно з умовами Бучацького мирного договору 1672 року. Комплексне дослідження цього періоду представлено в монографії Д. Колодзейчика (Kołodziejczyk 1994), значущість якої полягає у введенні до наукового обігу турецьких рукописних джерел і аргументованому розв'язанні низки ключових проблем історії Поділля доби османського панування.

У передмові до «Дефтера Муфассала 1681 року» Віктор Остапчук, професор департаменту цивілізацій Близького та Середнього Сходу Торонтонського університету, окреслив ключові етапи опрацювання цього історичного джерела та зосередив увагу на складнощах підготовки до публікації документів Кам'янецького еялету. Зазначений Дефтер містить

відомості про українське, польське, єврейське, вірменське та інше населення Поділля, а також про їхні податкові зобов'язання й економічний потенціал.

«Дефтер Муфассал 1681року» є повним факсимільним текстом. Це видання супроводжується ґрунтовним аналізом пам'ятки та розлогим довідковим апаратом, зокрема покажчиками назв, глосаріями й детальними картографічними матеріалами. У цій публікації, поряд із топонімами, подано реєстри антропонімів різних типів, що становить особливу цінність для ономастичних досліджень.

Рукопис Муфассала являє собою книгу обсягом 384 сторінки, видання здійснене на підставі мікрофільму цього рукопису, що зберігається у Головному османському архіві в Стамбулі (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). Розгорнуту характеристику цієї пам'ятки подає Д. Колодзейчик у вступній частині видання.

Документ не має ані заголовка, ані датування, тому, за аналогією з подібними матеріалами з інших провінцій Османської імперії, Д. Колодзейчик умовно означив його як Defter-i Mufassal-i Eyalet-i Kamanice (Крикун 2011: 606). Питання авторства цього важливого для Порти джерела дослідник розв'язав шляхом аналізу записів географічних назв і антропонімів. На підставі цих даних встановлено, що укладачі Муфассала походили з південнослов'янських регіонів – зокрема з територій Болгарії, Македонії та Боснії (Kołodziejczyk 2004: 31).

Муфассал має дві частини. У першому розділі подано відомості про хасси – щорічні прибутки султана та кам'янецького бейлербея з території еялету, а також інформацію про кількість промислів, наявні дозволи на здійснення господарської діяльності й перелік маєтностей, що належали великому візірю Ахмеду-паші Кьопрюлю-заде (Kołodziejczyk 2004: 73–78).

Друга частина містить реєстр усіх зафіксованих поселень (усього 844) із зазначенням їхніх назв, а також поіменний список дворів та відповідних власників. Матеріал упорядковано відповідно до послідовності санджаків у такому порядку: Кам'янецький, Меджибізький, Барський та Язловецький (Kołodziejczyk 2004: 79–277, 300–453). На думку Д. Ко-

лодзейчика, за кількістю зафіксованих населених пунктів і повнотою поданих ойконімів Муфассал є найрепрезентативнішим джерелом з історії Подільського воєводства аж до XX століття. Водночас ідентифікація онімів у писемних пам'ятках пов'язана з численними труднощами, з якими зіткнувся і сам дослідник. На ці проблеми звертає докладну увагу у своїй рецензії відомий історик і дослідник Поділля М. Г. Крикун (Крикун 2011: 612–614). Учений підкреслює, що значна частина топонімів, зафіксованих у Муфассалі, передана з орієнтацією на їх польську фонетичну форму (зокрема Hriçkuv, Holoskuf, Berezuvka, Çarnekoince). Водночас антропонімікон українського населення, яке становило більшість на Поділлі, у пам'ятці відтворено переважно з наближенням до української вимови (Mihaylo, Ulas, Yurko).

Видання «Дефтера Муфассала 1681 року» вирізняється чітко вибудованою композицією. У передмові Віктор Остапчук детально висвітлює етапи підготовки цього історичного джерела – від формування наукової концепції до її практичного втілення.

У вступній частині Д. Колодзейчик окреслює історичний контекст подій, що розгорталися наприкінці XVII століття на території Османської провінції в межах Поділля, а також подає ґрунтовний аналіз змісту Дефтера, його структури, призначення, функційних особливостей і матеріальних характеристик. Окремий розділ присвячено османському реєстру як багатофункціональному джерелу – мовному, топографічному, демографічному та економічному.

Особливий інтерес не лише для істориків становлять підрозділи, у яких розглянуто склад населення й етнічну структуру Османського Поділля, соціальну організацію та господарське життя українського подільського села, а також питання територіального розмежування між Портою та Річчю Посполитою. У праці докладно викладено принципи публікації Дефтера, подано пояснення до умовних позначень і коментарі щодо турецької та української систем транскрипції/транслітерації; важливе методичне значення має розділ «Як читати Дефтер». Для дослідників-ономастів особливу

цінність становлять параграфи, присвячені топонімії та антропонімії.

Основний текст «Дефтера Муфассала 1681 року» займає майже три сотні сторінок і містить описи міст і сіл Кам'янецького, Меджибізького, Барського та Язловецького санджаків.

Довідковий апарат цього видання надає йому особливої наукової цінності. Представлено десять таблиць (1. Османські намісники Кам'янецького аялету; 2. Ідентифіковані та невідомі місцевості, зареєстровані у муфассалі; 3. Населені та безлюдні місцевості на Османському Поділлі; 4. Християнське та єврейське населення Османського Поділля; 5. Найпопулярніші населені пункти Поділля; 6. Реальні та майбутні доходи в Османському Поділлі. тощо), карти (1. Територія навколо Сатанова (із вставкою: Кучманський шлях в межах Поділля); 2. Місцевість навколо Чорного Острова та Плоскирова; 3. Місцевість навколо Меджибіжа та Константинова; 4. Місцевість навколо Язловця; 5. Місцевість навколо Кам'янця; 6. Місцевість навколо Бару), глосарій, індекси антропонімів (Українські (руські) та деякі польські імена (крім поляків у Кам'янці); Імена поляків, зареєстрованих у Кам'янці (лише християнські імена); єврейські імена; вірменські імена; грецькі, болгарські та південнослов'янські імена), ойконімів та інших географічних та етнічних назв (див. детальніше (Купчинська З., 2021)).

Ця студія є своєрідним продовженням низки антропонімічних розвідок автора. Крім цього, є статті, які представляють інші типи онімікону «Дефтера Муфассала 1681 року» (див. детальніше (Купчинська З., 2025: 226)).

У розвідці акцентуємо увагу на кількох аспектах, зокрема на тому, що Д. Колодзейчик виділяє спеціальний додаток «Імена поляків, зареєстрованих у Кам'янці (лише християнські імена)» (Names of Poles registered in Kam'janec' (Christian Names Only)), у якому подано 44 власні назви поляків, що жили в Кам'янці. І тут маємо фактично перелік власних назв поляків. Серед них 27 антропонімів задекларовано однозначно як польські: Blajey [22] Błażej; Francik [22] Franczyk (Franciszek); Gregor [22] Gregorz; Ihnatiy [22] Ihnatij; İstanilas

[22] Stanisław; İstefan [22] Stefan; Kazik [22] Kazik (Kazimierz); Kriçofa [22] Krysztof; Lukaş [22] Łukasz; Marçin [22] Marcin; Marek [22] Marek; Matyaş [22] Matjasz (Mateusz); Pabyan [22] Fabjan; Petır [22] Piotr (Piotr); Piter [22]; Şimon [22] Szymon; Tomaş [22] Tomasz; Vavruniç [22] Wawryniec; Yakub [22] Jakub; Yan [22] Jan; Vanik [22] Janik (Jan); Yiji [22] Jerzy; Yogim [22] Joachim. Три з них: Mavronis [22] ?; Panimçık [22] ?; Savram [22] ?; Yaronus [22] ? не мають чітких ознак польських варіантів християнських імен.

У додатку «Імена поляків, зареєстрованих у Кам'янці (лише християнські імена)» виявлено 17 власних назв, які фонетично і дериваційно наближені до українського антропонікону: Andriy [22] Andrij; Kazımır [22] Kazymyr (Ukr. From of Pol. Kazimierz (ДМ, 2004)); Koneç [22] Konec'; Kostuk [22] Kostjuk; Koşto [22] Kost'o (Ukr. Konstantyn (ДМ, 2004)); Kriçuh [22] Krycjux (Ukr. From of Pol. Krysztof (ДМ, 2004)); Manenko [22] Manen'ko; Markel [22]; Markel; Martin [22] Martyn; Mihaylo [22] Myxajlo; Mikita [22] Mykita; Nikolay [22] Nikołaj or Nykolfj (Ukr. (ДМ, 2004)); Pavlo [22] Pavlo; Petro [22] Petro; Savka [22] Savka; Senik [22] Senek; Sıdor [22] Sydor. Отже, фіксуємо фактично 38 % «українізованих» антропонімів, які були характерні для поляків Кам'янця XVII ст.

Другий аспект полягає в тому, що спостерігаємо фонетичний і дериваційний вплив польської мови на антропонімію українців Поділля, що виразно зафіксовано в «Дефтері Муфассалі 1681року», зокрема в «Індексі антропонімів (Українські (руські) та деякі польські імена (крім поляків у Кам'янці)», де зафіксовано понад 3000 власних назв українців.

Серед них виділяємо впливи на рівні походження твірної основи антропоніма:

- **Відапелятивна твірна основа:**

Pavreznik¹ [276] (*Паврезнік/*Паврезник < очевидно, власна назва походить від ап. поврозник – запозичення з пол. powroznik – майстер, що плете шнур <https://www.familysearch.org/en/surname?surname=Powroznik>.

¹ Частина антропонімного матеріалу цієї статті представлена в опублікованих розвідках автора.

Варіант Паврезник на мапі сучасної України занепав, а прізвище Поврозник функціонує <https://ridni.org/karta>;

• *Відантропонімії твірні основи канонічного календаря, що зазнали фонетичного впливу польської мови:*

Bartel [49] (Бартель (пор. Bartel) < Bartołomiej (SI: 26)). **Bavtazar** [174] (*Бавтазар (пор. укр. Валтасар (Тр.: 49)), пол. Bałtazar (SI: 26)). **Kazemir** [268] (Каземір/Каземир < Казимир (Тр.: 162)). **Kazimij** [328] (*Казімії/*Казимій < Казим + -ій (пор. Дачій, Стецій (Редько 2023: 282) < Казимир (Тр.: 162)). **Ivon** [31, 33, 39, 41, 59, 62–64, 77, 105, 116–17, 119, 124–27, 136, 138, 143–47, 149–51, 153–55, 159–60, 162, 164–65, 172, 174, 226, 263, 340, 347, 350] (пор. Івон (Тр.: 146)) < Іван). **İvonçan** [268] (*Івончан < Івонко + -ан (пор. Процан, Сидоран (Ред.: 111) < Івон + -к(о) < Іван). Ця назва занепала, але маємо споріднені: Івончик, Івонча, Івончук, Іванченко <https://ridni.org/karta/>. **İvonçenko** [169] (Івонченко < Івонко + -енко < Івон + -к(о) < Іван). **İvonenko** [91] (Івоненко < Івон + -енко < Іван). **İvonko** [120] (Івонко < Івон + -к(о) < Іван). **İvovka** [161] (*Івовка < Івов + -к(а) < Іван). **Marçisiy** [308] (*Марчісії/*Марцісії < Марчіс/Марціс + -ій (пор. Дачій, Карпій (Редько 2023: 282)) < Марк(о)/Марець + -іс/-ис (пор. Матис, Парис (Редько 2023: 276)) < Марко). **Marçin** [27, 36, 75, 77, 186, 333, 359] (пор. Марцін (Ред. I: 659)/Марчін < можливо, від польського Marcin (ДМ: 561)). **Marçin** [225] (*Маріцін/*Марицин/*Марічін/*Маричин < 1) можливо, від польського Marcin (ДМ: 561); 2) Маріца/Маріча (Тр.: 213) + -ін/-ин (пор. Марусин, Марущин (Редько 2023: 193)). Ні один з варіантів антропонімів не зберігся, але маємо таку фіксацію: Paulina Marichyn (1880–1919) <https://ridni.org/karta>. **Mihal** [27, 77] (Міхал/Михал (Тр.: 238) < Михайло). **Mihalenko** [315] (Міхаленко/Михаленко < Міхал/Михал (Тр.: 238) + -енко (пор. Олексенко, Пилипенко (Редько 2023: 255)) < Михайло). **Mihaliçe** [118] *Міхаліче/*Михаличе < Міхалік/Михалик (Тр.: 237) + *-je (пор. Рюриць Ростиславль, топоніми: Ярославль, Drogowle (Пахомова: 85–86)) < Міхал/Михал + -ік/-ик (пор. Бартошик, Бенедик (Редько 2023: 268)) < Михайло). **Mihalko** [110] (Міхалко/Михалко < Міхал/Михал (Тр.: 238) + -к(о) (пор. Пашко, Тишко (Редько 2023: 289) < Михайло). **Osip** [38,

110] (Осіп/Осип < Йосип/Осип (Тр.: 161). **Osipko** [319] (Осіпко/Осипко < Осіп/Осип + -к(о) (пор. Данько, Демко (Редько 2023: 288) < Йосип/Осип (Тр.: 161). **Pavel** [42] (Павел (Тр.: 278) < Павло). **Şima** [182] < Szymon). **Yan** [33, 46, 54, 59?, 66, 77, 81, 90, 98?, 104, 116, 127, 139, 142, 147, 242, 328, 347–48], **Yan Boroviča** [77], **Yan Rolnik** [93], **Yančenko** [88, 167, 178, 261, 273, 275, 277, 310], **Yančisiy** [71], **Yančo** [75], **Yanečko** [278, 318], **Yanenko** [35, 38, 42, 55, 61, 64, 66, 82, 91, 96–97, 107, 110, 114, 118, 152, 158–59, 167–68, 198, 226, 237, 273, 285, 301, 327, 344, 353], **Yaničenko** [168, 170], **Yanik** [118, 146, 198, 237], **Yanko** [31, 46–47, 102, 120–21, 123, 139, 168, 174, 188, 258, 263, 265, 267–68, 273, 303, 315, 358, 364] < Ян (Іван).

• *Відкомполитні твірні основи, що зазнали фонетичного впливу польської мови:*

Milak [237] (Мілак/Милак < Міл/Мил + -ак (пор. Федорчак, Юрчак (Редько 2023: 226)) < 1) відкомполит (Mіл < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79)); 2) Еміль, Емілій, Єміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Milan** [156, 301] (Мілан/Милан < 1) Міл/Мил + -ан (пор. Сидоран, Юрцан (Редько 2023: 233)) < 1) відкомполит (Mіл < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79)); 2) Еміль, Емілій, Єміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270); 3) Милан (Тр.: 231). **Miles** [88] (Мілес(ь)/ *Милес(ь) < Міл/Мил + -ес(ь) (пор. Михтєсь, Приплєсь (Редько 2023: 261)) < 1) відкомполит (Mіл < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79)); 2) Еміль, Емілій, Єміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Miln** [231] (Мілін/Милин < Міл(а)/Мил(а) + -ін/-ин (пор. Аркатин, Галатин (Редько 2023: 274)) < 1) відкомполит (Mіл < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79)); 2) Еміль, Емілій, Єміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Miliyko** [169] (*Мілійко/*Милійко < 1) Мілій/Милій + -к(о) (пор. Олєшко, Онисько (Редько 2023: 289)) < Міл/Мил + -ій (пор. Кузій, Павлій (Редько 2023: 282)) < 1) відкомполит Mіл < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79); 2) Еміль, Емілій, Єміліан (Тр.: 116, 131); 3) Милій (Тр.: 232) + -к(о) (пор. Олєшко, Онисько (Редько 2023: 289)). **Milko** [234] (Мілко (Чуч.: 390)/Милко < Міл/Мил + -

к(о) (пор. Янко, Яремко (Редько 2023: 289) < 1) відкомполит Míl < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79); 2) Еміль, Емілій, Еміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Miluh** [322] (Мілух/*Милуа < Міл/Мил + -ух (пор. Петрух, Яцух (Редько 2023: 317)) < 1) відкомполит Míl < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79); 2) Еміль, Емілій, Еміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Milus** [33] (Мілуа/Милуа < Міл/Мил + -уа (пор. Левуа, Матуа (Редько 2023: 314)) < 1) відкомполит Míl < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79); 2) Еміль, Емілій, Еміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). **Miluta** [237] (Мілуа/*Милуа < Міл/Мил + -уа (пор. Богуа, Гануа (Редько 2023: 316)) < 1) відкомполит Míl < Milobor, Milobrat, Milorad, Bohumil (Sv.: 79); 2) Еміль, Емілій, Еміліан, Милій, Омелян (Тр.: 116, 131, 232, 269–270). На сьогодні маємо одного носія прізвища Мілуа, є й засвідчення XIX ст. Anna Miluta (1862), фонетичний варіант Милуа втрачений <https://ridni.org/karta>. **Miran** [143] (*Міран/*Миран < Мір/Мир + -ан (пор. Костан, Процан (Редько 2023: 233)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233). **Mirasik** [89] (*Мірасік/*Мирасік < Мірас/Мирас + -ік/-ик (пор. Йовик, Кирик (Редько 2023: 268)) < Мір/Мир + -ас (пор. Томас, Юрас (Редько 2023: 236)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)). Такі антропоніми на сьогодні не засвідчені, але є така фіксація: Éva Mirásik (1826) <https://ridni.org/karta>. **Miraylo** [91] (*Мірайло/*Мирайло < Мір/Мир + -айло (пор. Міняйло, Мисайло (Редько 2023: 225–226)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233); 3) від дієслівної основи *міряти?*). **Mirčenko** [127] (*Мірчененко/*Мирчененко < Мірчен/Мирчен + -енко (пор. Свириденко, Стеценко (Редько 2023: 255)) < Мірко/Мирко + -ен (пор. Баден, Груден (Редько 2023: 252)) < Мір/Мир + -к(о) (пор. Лазорко, Левко (Редько 2023: 289)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)). **Mirčenko** [126, 237, 249] (Мірченко/Мирченко < Мірко/Мирко + -енко (пор. Титенко, Ти-

щенко (Редько 2023: 255)) < Мір/Мир+ -к(о) (пор. Фесько, Філько (Редько 2023: 289)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81)); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)). **Mirčun** [126] (Мірчун/*Мирчун < Мірко/Мирко + -ун (пор. Павлун, Євчун (Редько 2023: 311)) < Мір/Мир + -к(о) (пор. Процько, Семко (Редько 2023: 289)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)). **Mirdaloski** [272] (*Мірдалоскі/*Мирдалоскі. Про цей антропонім можемо сказати, що його твірна основа базується на Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)) та правдоподібно, що пов'язана з географічною назвою, про що свідчить *-ьск, за допомогою якого творилися прізвищеві назви/прізвища від топонімів. Нічого спорідненого нам не вдалося виявити на сучасному етапі, тому припускаємо, що назва могла бути спотвореною під час запису/перепису. **Mirim** [126] (*Мірім/*Мирим < Мір/Мир + -им (пор. Борим, Будим (Редько 2023: 274)) < Мір/Мир < 1) відкомполит Мир < Dobromir, Radomir, Mirodar (Sv.: 81); 2) Миракс, Мирон (Тр.: 233)). **Miroman** [303] (*Міроман/*Мироман < композит: Мір/Мир + Ман (пор. Dobrman, Ratman, Radman (Sv.: 78)).

Окремо акцентуємо увагу на фонетичному впливі польської мови на рівні онімних формантів. Можливо, саме такий варіант запису антропоніма появився в «Дефтері Муфассалі 1681 року» внаслідок того, що запис вів поляк, у цьому випадку ми не можемо категорично стверджувати або заперечувати цей факт. Такі записи головно стосуються суфіксів:

1) **-ов (Borsakuf** [188] (Борсаков (< Борсак (можливо, той, що борсається (пор. Лизак, Свистак, Неспляк (Ред.: 108) + ов). **Mitrikuf** [186] (Мітрікуф(ов)/ Митрикуф(ов) < Мітрік/Митрик + -уф(-ов) (пор. Іськов, Миськов (Редько 2023: 192)) < Мітро/Митро + -ік/-ик (пор. Гриник, Грицик (Редько 2023: 268)) < Дмитро). **Pavlinofce** [122] (Павліновче/Павлиновце < очевидно, ця назва стосується родини (Павлинівці), можливо, йдеться про мікротопонім – назву хутора, присілка тощо. Назви на -івці вказують на голіву родини/роду – Павла),

2) **-ін/-ин (Daçın** [114] (*Дачін/*Дачин (< Дача/Дац(ьо) (Тр.: 100) + -ин < Данило)),

3) **-ік/-ик (Danık** [102, 114, 118, 145, 146, 359, 365] (Данік/Даник (< Дан + -ік/-ик < Данило). Існують обидва варіанти цього антропоніма на сучасному етапі <https://ridni.org/karta/>. **Donık** [188, 359] (Донік/Доник < Дон (< Федір (Тр.: 374)), Домн? (Тр.: 110–111) + -ік/-ик).

Обидва варіанти є в сучасному українському антропоніміконі <https://ridni.org/karta/>. **İroçık** [358] (*Ірочік/*Ірочик < *Ірок + -ик/-ік (пор. Гнатик, Гриник (Ред.: 128) < *Ір + -ок (пор. Назарок, Федючок (Ред.: 146) < Іриней, Іриній (Тр.: 157). Такі варіанти власних назв не існують в сучасному українському антропоніміконі, але маємо репрезентовані суфікси (-ик/-ік, -ок), які тепер дуже поширені. **İvanık** [92, 160, 198] (Іванік/Іваник < Іван + -ик/-ік (пор. Дмитрик, Костик (Ред.: 128)).

У сучасному антропоніміконі є обидва варіанти: Іванік – 204 од. та Іваник – 1692 од. <https://ridni.org/karta/>. **Fılık** [88] (Філік/ Філик/ Филик (Тр.: 296) < Філь (Тр.: 296)/Филь + -ік/-ик (пор. Гнатик, Гриник (Ред.: 128) < Пилип/Филип). На сучасному етапі засвідчено 17 носіїв прізвища Філік, 446 од. – Філик і 127 од. – Филик <https://ridni.org/karta/>. **Foçanık** [235, 367] (*Фочанік/*Фочаник < Фочан + -ік/-ик (пор. Левчик, Марусик (Ред.: 128) < Фока + -ан (пор., Грицан, Федан (Ред.: 111). У сучасному антропоніміконі цих назв нема <https://ridni.org/karta/>. **Fotınık** [298] (*Фотінік/*Фотиник < Фотин (Тр.: 394) + -ік/-ик (пор. Адамик, Василик (Ред.: 128). Сьогодні цих варіантів прізвищ нема <https://ridni.org/karta/>. **Kostık** [48, 71, 175, 188, 258, 263, 313, 359] (Костік/Костик < Кост/Кость + -ик/-ік (пор. Процик, Савик (Редько 2023: 268) < Костянтин). Сьогодні 368 носіїв прізвища Костік і 3652 носіїв – Костик <https://ridni.org/karta/>.

Kurçık [178] (Курчік/Курчик < Курко + -ік/-ик (пор. Ілик, Кирик (Редько 2023: 268) < Кур + -к(о) (пор. Василько, Гаврилко (Редько 2023: 288) < Кирило). Обидва варіанти засвідчено <https://ridni.org/karta/>. **Kurenık** [359] (*Куренік/*Куреник < Курен + -ік/-ик < Курен (пор. Баден, Груден (Редько 2023: 252) < Кирило). На сучасному етапі це прізвище втрачено, але є таке засвідчення: Paul Kurenic (1948) <https://ridni.org/karta/>.

Lesuçık [228] (*Лесучік/*Лесучик < Лесук(ч) + -ік/-ик (пор. Томик, Харик (Редько 2023: 269) < Лес(ь) + -ук (пор. Филипчук, Хомчук (Редько 2023: 304) < Олександр (Тр.: 261), Олексій (Тр.: 264)). Обидва варіанти втрачено. **Marçelik** [40] (*Марчелік/*Марчелик/*Марцелік/*Марцелик < Марчел(а)/Марцел(а) + -ік/-ик (пор. Наумчик Прокопик (Редько 2023: 268)) < Марч(к) /Марц(ьо) (пор. Тр.: 216)) + -ел(а) (пор. Куцела, Мацела (Редько 2023: 252)) < Марко). На сьогодні ці власні назви не засвідчені в українському антропоніміконі, однак є такі фіксації: Josip Marcelic (1905–1995), Wladislaw Marchelik (1882–1945) <https://ridni.org/karta>. **Olık** [118, 143, 358] (Олік/Олик (Тр.: 265) < Олексій/Олекса (Тр.: 264–265)). Обидва варіанти репрезентовано в сучасному українському антропоніміконі.

4) **-іч/-ич (Levičko** [233] (*Левічко/*Левичко (< Левіч/Левич + -к(о) (пор. Архипко, Васько (Редько 2023: 288)) < Лев + -іч/-ич (пор. Антонич, Гавлич (Редько 2023: 278) < Лев). Такого прізвища на сучасному етапі не виявлено, однак є споріднені: Левічева, Левічев, Левіч, Левічек <https://ridni.org/karta>.

Третій аспект полягає в тому, що прізвища/прізвищеві назви є особливими національними ідентифікаторами, вони свідчить про належність особи до того чи того етносу. Однак прізвище може лише вказувати на етнічну відповідність, але в силу соціально-історичних обставин воно не визначає її остаточно. Розглянемо власні назви на -ак (’-ак), -ук (’-ук), які належать до сучасного та історичного антропонімікону як українців, так і поляків, однак серед номінацій поляків нема ні одного антропоніма цих моделей.

У «Дефтері Муфассалі 1681 року» виявлено 46 одиниць власних назв на -ук (’-ук) та 38 – на -ак (’-ак). Редько Ю.К., досліджуючи сучасні прізвища, писав у 60-их роках, що «для утворення українських прізвищ суфікси -ук(’-ук) дуже характерні і були надзвичайно продуктивними. Поряд із суфіксом -енко вони становлять специфіку української антропонімії, а за кількістю займають перше місце. Прізвища на -ук (’-ук) становлять 16,57%» (Редько 2023: 300). Прізвища з суфіксом -ак (’-ак) актуальні в сучасному українському антропоніміконі, однак «належать до тих, що поширені, головним

чином, на заході України. Усіх прізвищ цього типу записано 904, що становить 9,82%» (Редько 2023: 226).

Що стосується прізвищевих назв із суфіксом -ак ('-ак), за-свідчених у «Дефтері Муфассалі 1681 року», то найбільш чисельна група антропонімів пов'язана з власними іменами: Fedoryak (Федор'як), Manak (Манак), Mılak (Мілак/Милак), Modak (Модак), Motya (Мот'як), Nesterak (Нестерак), On-onıçak (*Ононічак/*Ононичак), Pantarak (*Пантарак), Senak (*Сенак), Sıdorçak (Сідорчак/Сидорчак), Sımak (Сімак/Симак), Sımençak (*Сіменчак/*Сименчак), Teresak (*Тересак), Teresyak (Терес'як), Tımak (Тімак/*Тимак), Todorak (Тодорак), Tosak (Тосак), Yurak (Юрак).

Чисельно значною є група назв, які утворилися шляхом онімізації апелятивів: Çubak (Чубак < ап. чубак), Duryak (*Дур'як/Дурак < ап. дур'як/дурак), Kubrak (Кубрак < ап. кубрак), Saydak (Сайдак < ап. сайдак), Vavınyak (*Вавіняк/*Вавин'як < Вава < ап. вава), Voronyak (Ворон'як < Ворон(а) < ап. ворона), Sıvak (Сівак/Сивак < 1) ап. сивак, 2) ап. сівак – сівач). Останній, можливо, пов'язаний із дієслівною основою. Сюди ж зараховуємо й Kovak (Ковак < ковати).

Своєрідну омонімію спостерігаємо в мотивації антропоніма Kolak (Колак < 1) ап. колак – кулак; 2) Коля + -ак < Микола).

Точно не можемо стверджувати, адже Дефтер не дає пояснення щодо імен/прізвищ/прізвищевих назв, чи маємо справу з іменем, чи з прізвищем у таких випадках: İshak (Ісхак), İsyak (Ісяк), Kırıyak (Кіряк/Киряк). Якщо йде мова про прізвиська, то проявилася трансонімізація: ім'я переходить на рівень прізвиська.

Через те, що в «Дефтері Муфассалі 1681 року» транслітерація не завжди послідовна стосовно Г і Х, ми подаємо обидва варіанти назв. А це переважно спричиняє подвійну мотивацію: Navrak (Гаврак/Хаврак), Horobyak (*Гороб'як/*Хороб'як), Horoşnak (*Горош'як/*Хорош'як), Hırısak (*Грісак/*Грисак/*Хрісак/*Хрисак), Hvençak (*Гвенчак/*Хвенчак).

Щодо власних назв на -ук ('-ук), то як і на сучасному етапі, так і на рівні XVII ст. превалюють антропоніми, утворені від власного імені батька (чоловічого предка), є незначний відсо-

ток назв, пов'язаних із професією батька: Kovačuk (Ковачук), Kravčuk (Кравчук) та антропоніми, утворені від назви соціального становища батька: Naumyuk (*Наймюк), Kozáčuk (Козачук).

Отже, проаналізований фрагмент антропонімії «Дефтера Муфассала 1681 року» свідчить про те, що система українських власних назв історично і територіально об'єднана. Власні назви на -ак ('-ак), -ук ('-ук) вже у XVII ст. підтвердили, що такі прізвищеві назви є своєрідними ідентифікаторами українців Поділля, що підтверджується і на сучасному етапі.

У цій студії відновлено антропонімікон, який на сьогодні втрачено, однак завдяки турецькій пам'ятці відтворено фрагмент історичної антропонімії.

Видокремлені власні назви на -ак ('-ак), -ук ('-ук) підтверджують, що у XVII ст. існував обширний реєстр запозичених власних імен, які адаптувалися на українському мовному ґрунті і стали твірними основами для прізвищевих назв цих типів. Мотиваційними базами антропонімів на -ак ('-ак), -ук ('-ук) були й апелювати, однак їх суттєво менше, ніж відонімних.

Адаптація християнського іменника відбувалася за допомогою суфіксації. Законстатовано великий спектр різноманітних суфіксів, які творили похідні імена/прізвиська/прізвища. І після того доєднувалися форманти -ак ('-ак), -ук ('-ук), які були і є тепер маркерами української ідентичності.

Отже, історична турецька пам'ятка «Дефтер Муфассал 1681 року» засвідчила співіснування українців і поляків на території Поділля, що виявилось своєрідним пограниччям у контактах не лише етнічних, але й мовних, зокрема онімних.

Спеціальний додаток «Імена поляків, зареєстрованих у Кам'янці (лише християнські імена)» (Names of Poles registered in Kam'janec' (Christian Names Only)) репрезентує 44 власні назви поляків, що жили в Кам'янці. Серед них 27 антропонімів задекларовано однозначно як польські, три з них не мають чітких ознак польських варіантів християнських імен. 17 власних назв фонетично і дериваційно наближені до українського антропонімікону, що становить фак-

тично 38 % «українізованих» антропонімів, які були характерні для поляків Кам'янця XVII ст.

Однак спостерігаємо фонетичний і дериваційний вплив на антропонімію українців Поділля, що виразно зафіксовано в «Дефтері Муфассалі 1681року», зокрема в «Індексі антропонімів (Українські (руські) та деякі польські імена (крім поляків у Кам'янці)», де зафіксовано понад 3000 власних назв українців. Серед них виділяємо впливи на рівні походження твірної основи антропоніма: Відапелятивна твірна основа; Відантропонімні твірні основи канонічного календаря, що зазнали фонетичного впливу польської мови; Відкомполитні твірні основи, що зазнали фонетичного впливу польської мови. Окремо виділяємо фонетичний вплив польської мови на рівні онімних формантів. Можливо, саме такий варіант запису антропоніма появився в «Дефтері Муфассалі 1681року» внаслідок того, що запис вів поляк, у цьому випадку ми не можемо категорично стверджувати або заперечувати цей факт. Такі записи головно стосуються суфіксів: -ов, -ін/-ин, -ік/-ик, -іч/-ич.

Власні назви на -ак (?-ак), -ук (?-ук) вже у XVII ст. засвідчили, що такі прізвищеві назви є своєрідними ідентифікаторами українців Поділля, що підтверджується і на сучасному етапі. Це не означає, що польське населення не мало таких прізвищ, адже власні назви на -ак (?-ак), -ук (?-ук) належать до сучасного та історичного антропонімікону як українців, так і поляків, однак серед номінацій поляків «Дефтера Муфассала 1681року» нема ні одного антропоніма цих моделей.

Джерела / Sources

ДМ – Kołodziejczyk D., *The Ottoman Survey Register of Podolia (ca. 1681). Defter-i Mufassal-i Eyalet-i Kamaniçe*. Part I: Text, Translation, and Commentary, Kyiv – Cambridge 2004.

Пахомова – Пахомова С., *Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах*, Ужгород 2012. [Pahomova S., *Evolúciã antroponimnih formul u slovãnskikh movah*. Užgorod 2012.]

Ред. – Редько Ю., *Сучасні українські прізвища*, Київ 1966. [Red'ko Ŭ., *Sučasni ukraïns'kì prizviša*, Kiïv 1966.]

Ред. I – Редько Ю., *Словник сучасних українських прізвищ у 2 т. Т. I*, Львів 2007. [Red'ko Ů., *Slovník ukraíns'kih prízviš u 2 t. T. I*, L'viv 2007.]

Редько 2023 – Редько Ю., *Сучасні українські прізвища (походження, словотвір, поширення)*, Львів 2023. [Red'ko Ů., *Sučasní ukraíns'ki prízviša (pohodžennâ, slovotvir, pošiřennâ)*, L'viv 2023.]

Тр. – Трійняк І., *Словник українських імен*, Київ 2005. [Trijňák Ī., *Slovník ukraíns'kih imen*, Kiïv 2005.]

Чуч. – Чучка П., *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*, Львів 2005. [Čučka P., *Prízviša zakarpats'kih ukraïnciv: istoriko-etimologičnij slovník*, L'viv 2005.]

SI – *Slovník imion*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975.

Sv. – Svoboda J., *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha 1964.

<https://ridni.org/karta/>

Література / References

Крикун М., *Подільське воєводство у XV– XVIII століттях. Статті і матеріали*, Львів 2011. [Krikun M., *Podil's'ke voëvodstvo u XV– XVIII stolittâh. Statti i materialy*, L'viv 2011.]

Купчинська З., *Дефтер Муфассал 1681 року – унікальне джерело українського онімікону* [в:] *Студії з ономастики та етимології*. 2019–2020, Київ 2021, с. 124–144. [Kupčyns'ka Z., *Defterb Mufassal 1681 roku – unikal'ne džerelo ukraíns'koho onimikonu* [w:] *Studii z onomastiki ta etimolohii* 2019–2020, Kiïv 2021, s. 124–144.]

Купчинська З., *Українська антропонімія XVII ст. у маловідомому турецькому історичному джерелі. X*. [в:] *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ 2025, вип. 2 (78), с. 223–251. [Kupčyns'ka Z., *Ukraíns'ka antroponimiâ XVII st. u malovidomomu turec'komu istoričnomu džereli. X*. [w:] *Movni i konceptual'ni kartini svitu*, Kiïv 2025, vip. 2(78), s. 223–251.]

Kołodziejczyk D., *Podole pod panowaniem tureckim. Ejalet Kamieniecki 1672–1699*, Warszawa 1994.

Kołodziejczyk D., *The Ottoman Survey Register of Podolia (ca. 1681). Defter-i Mufassal-i Eyalet-i Kamaniçe*. Part I: Text, Translation, and Commentary, Kyiv – Cambridge 2004.

Antroponimia Podola XVII wieku: kontakty ukraińsko-polskie

Streszczenie

Źródłem niniejszej pracy jest „Defter Mufassal z 1681 roku” – turecki zabytek historyczny, który pozwala badać nie tylko procesy społeczno-gospodarcze i polityczne w Imperium Osmańskim, ale także antroponimię Podola. Niniejsze opracowanie stanowi swego rodzaju kontynuację serii badań antroponimicznych autora. Historyczny turecki dokument „Defter Mufassal z 1681 roku” potwierdza współistnienie Ukraińców i Polaków na terytorium Podola, które okazało się swego rodzaju pograniczem nie tylko kontaktów etnicznych, ale także językowych, w szczególności onimicznych.

Specjalny dodatek „Imiona Polaków zarejestrowanych w Kamieńcu (tylko imiona chrześcijańskie)” (Names of Poles registered in Kam'janec' (Christian Names Only)) przedstawia 44 nazwy własne Polaków mieszkających w Kamieńcu. Wśród nich 27 zostało jednoznacznie zaklasyfikowanych jako polskie, trzy z nich nie mają wyraźnych cech polskich wariantów imion chrześcijańskich. 17 nazw własnych ma cechy fonetyczne i morfologiczne zbliżone do antroponimikonu ukraińskiego, co stanowi 38% antroponimów „ukraińskich”, które były charakterystyczne dla Polaków Kamieńca w XVII wieku.

Obserwujemy wpływ fonetyczny i derywacyjny na antroponimię Ukraińców Podola, co wyraźnie odnotowano w „Defterze Mufassali z 1681 roku”, w szczególności w „Indeksie antroponimów (ukraińskich (ruskich) i niektórych imion polskich (oprócz Polaków w Kamieńcu)”, gdzie zarejestrowano ponad 3000 nazw własnych Ukraińców. Wśród nich wyróżniamy wpływy na poziomie pochodzenia podstawy motywacyjnej antroponimu: podstawy adapelatywne; podstawy odimienne kalendarza liturgicznego, które uległy wpływom fonetycznym języka polskiego; podstawy pochodzące od imion dwuczłonowych, które również uległy wpływom fonetycznym języka polskiego. Stwierdzono ponadto fonetyczny wpływ języka polskiego na poziomie formantów onimicznych: *-ow*, *-in/-yn*, *-ik/-yk*, *-ich/-ych*.

Nazwy własne na *-ak* (*'-ak*), *-uk* (*'-uk*) już w XVII wieku świadczyły o tym, że takie nazwiska są rodzajem identyfikatorów Ukraińców z Podola, co potwierdza etap współczesny. Nie oznacza to, że ludność polska nie miała takich nazwisk, ponieważ nazwy własne na *-ak* (*'-ak*), *-uk* (*'-uk*) należą do współczesnego i historycznego antroponimikonu zarówno Ukraińców, jak i Polaków, jednak wśród nazwisk Polaków nie odnotowano ani jednego antroponimu tego typu.

Słowa kluczowe: „Defter Mufassal z 1681 roku”, kontakty ukraińsko-polskie, antroponim, podstawa słowotwórcza, imiona chrześcijańskie

Anthroponymy of Podillia in the 17th century: Ukrainian-Polish contacts

Summary

The source base for this study is the *Defter-i Mufassal* of 1681, a Turkish historical document that allows us to explore not only socio-economic and political processes in the Ottoman Empire, but also the anthroponymy of Podillia. This study continues a series of the author's anthroponymic investigations. The *Defter-i Mufassal* (1681) attests to the coexistence of Ukrainians and Poles in Podillia, which emerges as a borderland not only in ethnic terms but also in linguistic ones, particularly with regard to onomastics.

The special appendix, “Names of Poles Registered in Kamianets (Christian Names Only),” presents 44 personal names of Poles who lived in Kamianets. Of these, 27 anthroponyms are clearly identified as Polish, three of which do not exhibit clear features of Polish variants of Christian names. Seventeen names are phonetically and derivationally close to the Ukrainian anthroponymicon, accounting for 38% of the “Ukrainised” anthroponyms characteristic of the Polish population of Kamianets in the 17th century.

Phonetic and derivational influences on the anthroponymy of Ukrainians in Podillia are clearly documented in the *Defter-i Mufassal* (1681), particularly in the “Index of Anthroponyms (Ukrainian [Rusyn] and selected Polish names, excluding Poles in Kamianets),” where more than 3,000 Ukrainian personal names are recorded. Among these, influences are identified at the level of anthroponymic root formation, including appellative roots, anthroponymic roots derived from the canonical calendar that have undergone phonetic influence from Polish, and compound roots likewise affected by Polish phonetics. Phonetic influence is also observed at the level of onymic formants, such as *-ov*, *-in/-yn*, *-ik/-yk*, and *-ich/-ych*.

Proper names ending in *-ak* (*‘-ak*) and *-uk* (*‘-uk*) were already in the 17th century indicative of Ukrainian identity in Podillia, a pattern that remains observable today. This does not imply that such surnames were absent from the Polish anthroponymicon, as forms ending in *-ak* and *-uk* occur in both Ukrainian and Polish naming traditions, both historically and in the present day. However, no anthroponyms of these types are attested among the names of Poles in the analysed material.

Keywords: Defter-i Mufassal 1681, Ukrainian-Polish contacts, anthroponym, creative basis, Christian names

Купчинська Зоряна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови імені професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка,

kipchynska@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0000-0345>

**Nazwiska katolików na *-ski/-cki, -ska/-cka*
w *Księdze zapowiedzi łacińskiej parafii katedralnej*
w Łucku 1782-1826.**
Słownik etymologiczno-motywacyjny

Przedmiotem zaproponowanych badań są nazwiska mężczyzn z sufiksem *-ski/-cki* oraz kobiet z sufiksem *-ska/-cka*, wiernych parafii rzymskokatolickiej p.w. Trójcy Świętej i Apostołów Piotra i Pawła w Łucku, które zostały wyekscerpowane z *Księgi zapowiedzi łacińskiej parafii katedralnej w Łucku 1782-1826* (Dębowska 2013). Są to studia etymologiczne, mające na celu wskazanie podstaw motywacyjnych zebranych antroponimów, a tym samym rzucenie światła na możliwe kierunki, z których na tereny diecezji łuckiej przybywali osadnicy polscy, a także na udział toponimów ukraińskich w kreowaniu nazwisk katolików tej części Kresów południowo-wschodnich.

Księga zapowiedzi nie była dotąd przedmiotem studiów onomastycznych. Zawiera szereg danych dotyczących przynależności stanowej, niekiedy wykonywanego zawodu czy sprawowanych funkcji kandydatów do stanu małżeńskiego. Na jej kartach zapisano przeszło 2200 nupturientów, w tym, co szczególnie cenne dla socjolingwistycznego aspektu prowadzonych badań, informacje o przyszłych małżonkach pochodzących z różnych grup społecznych, a także różnych wyznań, o czym mówią zapowiedzi przedślubne łacinników z prawosławnymi i grekokatolikami.

Analiza zaprezentowanego materiału antroponimicznego została oparta na metodzie analityczno-etymologicznej oraz porównawczej.

BACZEWSKA: z urodzoną jejmością panną *Marianną Baczewską* 1786. Od n. os. *Baczewski* : n. m. *Bacze maz.*, podl.

BACZOWSKA: z *Konstancją Baczowską* 1787. Od n. m. *Bacze*, zob. **BACZEWSKA**.

BADROWSKA: z *Marianną Badrowską* 1817. Od n. os. *Badrowski* : niem. n. os. *Bader* : *Bader* ‘właściciel łaźni’, por. *Bader*, *Baderski* RymNP I 14, może też od n. m. *Budry* warm.-maz.

BAJKOWSKA: z pracowitą *Heleną Bajkowską* 1787, z pracowitą *Marianną Bajkowską* 1793, *Helena Bajkowska* 1811. Zob. **BAJKOWSKI**.

BAJKOWSKI: *Mikołaja Bajkowskiego* 1787. Od n. m. *Bajki* podl., *Bajkowce* tarnop., Ukraina.

BAŁDOWSKA: z uczciwą *Marianną Baldowską* 1823. Od n. os. *Baldowski* : n. m. *Baldowo* pom.

BANDUROWSKA: z uczciwą *Teklą Bandurowską* 1797, z uczciwą *Brygidą Bandurowską* 1798. Zob. **BANDUROWSKI**.

BANDUROWSKI: uczciwy *Józef Bandurowski* 1801. Od *bandura* ‘instrument muzyczny’.

BARAŃSKA: z uczciwą *Marianną Barańską* 1787, z *Magdaleną Barańską* 1798, z uczciwą *Marcjanną Barańską* 1818. Od n. os. *Barański* : n. m. *Baranie* (hist.) podkarp., *Barany* kuj.-pom., łódz., warm.-maz., *Baranne*, rówien., Ukraina, lub od *baran*.

BARCIKOWSKI: szlachetny *Jan Barcikowski* 1789, sławetny *Franciszek Barcikowski* 1792. Od n. m. *Barcikowo* maz.

BATKOWSKI: pracowity *Wawrzyniec Batkowski* 1804. Od n. m. *Batkowo* kuj.-pom., *Batków* lwow., Ukraina.

BAWROWSKI: urodzony *Andrzej Bawrowski* 1823. Od n. m. *Baworowo* poznań., *Baworów* tarnop., Ukraina.

BERCZAŃSKI: uczciwy *Bazyli Berczański* 1791. Od n. m. *Berczany*, lwow., Ukraina.

BEREZOWSKA: z urodzoną *Ludwiką Berezowską* 1801. Zob. **BEREZOWSKI**.

BEREZOWSKI: urodzony *Stanisław Berezowski* 1823. Od n. m. *Bereza*, *Berezowiec* lub., *Berezowo* podl., *Berezów* święt., lwow., Ukraina.

BERNACKA: z uczciwą *Zofią Bernacką* 1811. Od n. os. *Bernacki* : n. m. *B(i)ernaty* maz., *Biernatki* wlkp.

BETLEMSKA: z urodzoną *Franciszką Betlemską* 1783. Od n. os. *Betlemski* : zapewne od biblijnej n. m. *Betlejem*.

BIAŁOWECKI: waleczny *Jan Białowiecki* 1790. Od n. m. *Biała Woda* młp., *Białowoda* lub., *nowosąd.*, *Białowody* lub.

BIELECKA: z uczciwą *Ewą Bielecką* 1785, z urodzoną *Felikszą Bielecką* 1814. Zob. **BIELECKI**.

BIELECKI: pracowity *Michał Bielecki* 1788, *Jędrzej Bielecki* 1798, pracowity *Jan Bielecki* 1806, uczciwy *Stefan Bielecki* 1814, urodzony *Gabriel Bielecki* 1815. Od n. m. *Białka* lub., maz., młp., podkarp., *Białki* maz., podl., *Bielcza* święt., młp.

BIELIŃSKI: urodzony *Wincenty Bieliński* 1785. Od n. m. *Bielne*, *Bielino* maz., *Bieliny* maz., podkarp., święt.

BIENIEWSKI: urodzony *Jakub Bieniewski* 1809. Od n. m. *Bieniew*, *Bieniewo* maz.

BIENKOWSKA: z urodzoną *Klarą Bienkowską* 1809. Od n. os. *Bienkowski* : n. m. *Bieńki* maz., *Bienkowice* młp., *Bienkowce* iwan.-frank. Ukraina.

BIERNACKA: ze szlachetną *Apollonią Biernacką* 1807, *Konstancją Biernacką* 1807, z pracowitą *Marianną Biernacką* 1807. Od n. os. *Biernacki* : n. m. *B(i)ernaty* maz., *Biernatki* wlkp.

BILECKI: *Jan Bilecki* 1798. Zob. **BIELECKI**.

BILIŃSKI: pracowity *Sebastian Biliński* 1793. Zob. **BIELIŃSKI**.

BŁĘDOWSKA: z urodzoną *Anną Błędowską* 1818. Zob. **BŁĘDOWSKI**.

BŁĘDOWSKI: szlachetny *Wawrzyniec Błędowski* 1793. Od n. m. *Błędowa* podkarp., *Błędowo* maz., *Błędów* maz., śl.

BOBROWSKA: z urodzoną *Rozalią Bobrowską* 1795. Od n. os. *Bobrowski* : n. m. *Bobrow*, *Bobrowe* lub., *Bobrowo* maz., *Bobrówka* podl., podkarp., *Bober* kij., Ukraina.

BOCHEŃSKA: z pracowitą *Marianną Bocheńską* 1825. Od n. os. *Bocheński* : n. m. *Bocheń* maz., *Bochnia* młp.

BOGDASZEWSKA: z szlachetną *Katarzyną Bogdaszewską* 1809. Od n. os. *Bogdaszewski* : n. m. *Bohdaszów* rówień., Ukraina.

BOGOZIŃSKI: roboczy *Wojciech Bogozoński* 1804. Może w związku z n. m. *Bogurzyn* maz., zob. też **BOHOSZYŃSKI**.

BOGUSŁAWSKA: z urodzoną *Angelą Bogusławską* 1789. Od n. os. *Bogusławski* : n. m. *Bogusław* lub., wlkp., *Bogusławice* łódz., maz., święt., *Bogusławki* wlkp.

BOHDASZEWSKA: z szlachetną *Katarzyną Bohdaszewską* 1809. Od n. os. *Bohdaszewski* : n. m. *Bohdaszów* rówień. Ukraina.

BOHIŃSKI: uczciwy *Jan Bohiński* 1795. Od n. m. *Bohiń* wileń., Litwa.

BOHOSZYŃSKI: pracowici: *Wojciech Bohoszyński* 1800. Od n. m. *Bohusze* rówień. Ukraina, grodzień. Białoruś.

BORATYŃSKI: pracowity *Błażej Boratyński* 1783. Od n. m. *Boratyn* podkarp., wołyń., Ukraina.

BORKOWSKA: z *Marianną Borkowską* 1801. Zob. **BORKOWSKI.**

BORKOWSKI: pracowity *Jan Borkowski* 1801, uczciwy *Antoni Borkowski* 1817. Od n. m. *Borków* lub., maz., święt., *Borkowice* dlnśl., maz., wlkp.

BOROWSKA: z sławetną *Marcjanną Borowską* 1813. Zob. **BOROWSKI.**

BOROWSKI: urodzony *Antoni Borowski* 1782, uczciwy *Jan Borowski* 1811. Od n. m. *Borów* lub., maz., wlkp., *Borowo* maz., pom.

BORTNOWSKA: z pracowitą *Teklą Bortnowską* 1826. Od n. os. *Bortnowski* : n. m. *Bortnów* wołyń., Ukraina, *Bortne* (dziś *Bartne*) młp.

BORUCKA: z urodzoną *Franciszką Borucką* 1791. Od n. os. *Borucki* : *Borucin* śl., kuj.-pom., *Borucino* wlkp., n. m. *Boruty* maz., *Borutyno* żytom., Ukraina.

BORYSOWSKA: z szlachetną *Konstancją Borysowską* 1813. Od n. os. *Borysowski* : n. m. *Borysów* lub., kij., chmieln., Ukraina.

BORZĘCKA: z urodzoną *Ludwiką Borzęcką* 1787. Od n. os. *Borzęcki* : n. m. *Borzęcin* maz., młp., *Borzęcino* zach.-pom., *Borzęta* młp.

BRODNICKI: urodzony *Bartłomiej Brodnicki* 1813, urodzony *Wincenty Brodnicki* 1817. Od n. m. *Brodnica* kuj.-pom., wlkp.

BRODOWSKA: z *Anną Brodowską* 1795. Od n. os. *Brodowski* : n. m. *Brody* lub., kiel., lwow. Ukraina, *Brodowo* maz., dlnśl., rówień., Ukraina, *Brodów* rówień., Ukraina.

BRODZKA: z sławetną *Katarzyną Brodzką* 1813. Zob. **BRODZKI.**

BRODZKI: urodzony *Stefan Brodzki* 1783, urodzony *Piotr Brodzki* 1821. Od n. m. *Brody* lub., kiel., wlkp.

BROJACKA: z uczciwą *Franciszką Brojacką* 1818, z urodzoną *Petronelą Brojacką* 1821, z urodzoną *Antoniną Brojacką* 1823. Zob. **BROJACKI.**

BROJACKI: urodzony *Józef Brojacki* 1791, urodzony *Józef Brojacki* 1792. Od n. m. *Brójce* łódz.

BRZEZICKI: sławetny *Tomasz Brzezicki* 1790. Od n. m. *Brzezice* lub., *Brzezcie* młp., wlkp., *Brzezec* lwow., Ukraina.

BRZEZIŃSKA: z sławetną *Lucją Brzezińską* 1788, z szlachetną *Apolonią Brzezińską* 1815. Od n. os. *Brzeziński* : n. m. *Brzezina* podl., podk., *Brzeziny* lub., maz., podk., młp.

BUCZYŃSKA: z urodzoną *Wiktorią Buczyńską* 1814, ze szlachetną *Wiktorią Buczyńską* 1818. Zob. **BUCZYŃSKI**.

BUCZYŃSKI: sławetny *Piotr Buczyński* 1792. Od n. m. *Buczyna* podk., młp, lubus., *Buczyny* lubus.

BUDZIŃSKA: z urodzoną *Heleną Budzińską* 1813. Od n. os. *Budziński* : n. m. *Budy*, *Budynin* lub., *Budzyń* lub., młp., wlkp.

BUJAŃSKA: z urodzoną *Anną Bujańską* 1818. Od n. os. *Bujański* : n. m. *Bujanica* lub., *Bujany* wołyń., Ukraina.

BUKOWIECKA: z urodzoną *Anną Bukowiecką* 1807, z urodzoną *Ludwiką Bukowiecką* 1820. Od n. os. *Bukowiecki* : n. m. *Bukowiec* dlnśl., łódz., młp, podkarp., wlkp.

BUKOWSKA: *Ewa Bukoska* 1801, z pracowitą *Matroną Bukowską* 1805, z pracowitą *Marianną Bukowską* 1819. Zob. **BUKOWSKI**.

BUKOWSKI: pracowity *Maciej Bukowski* 1788. Od n. m. *Bukowa* lub., maz., podkarp., święt., *Bukowo* op., podl., pom., *Bukowno* młp., *Buków* łódz., maz., op., podkarp., wlkp., śl.

BUSZEWSKA: z urodzoną *Teklą Buszewską* 1798. Od n. os. *Buszewski* : n. m. *Buszewo* wlkp., *Buszów* lubus.

BYSIECKI: sławetny *Paweł Bysiecki* 1788. Od n. m. *Byszeki* wlkp., tarnop., Ukraina

CETNARSKA: ze szlachetną *Franciszką Cetnarską* 1823, z sławetną *Marianną Cetnarską* 1826. Zob. **CETNARSKI**.

CETNARSKI: uczciwy *Jędrzej Cetnarski* 1792, sławetny *Jan Cetnarski* 1826. Od *centnar*, *cetnar*, *centner*, *cetner* 'jednostka wagi' Sstp., por. *Cetnar*, *Cetner* Mytnik 2017b : 59.

CHABŁOWSKA: z uczciwą *Bogumiłą Chabłowską* 1821. Zob. **CHABŁOWSKI**.

CHABŁOWSKI: szlachetny *Jan Chabłowski* 1824. Może od n. m. *Chabowo* maz., lub od nieistniejącej dziś wsi *Chaby* wlkp., por. *Chabowski* SEM 3: 21.

CHAŁUPIŃSKA: z szlachetną *Heleną Chałupieńską* 1808. Zob. **CHAŁUPIŃSKA**.

CHAŁUPIŃSKA: z szlachetną *Teklą Chałupieńską* 1801. Zob. **CHAŁUPIŃSKI**.

CHAŁUPIŃSKI: sławetni: *Wincenty Chałupiński* 1798. Od *chałupa* Sstp.

CHECHŁOWSKI: uczciwy *Józef Chelchowski* 1782. Od n. m. *Czechło* młp., *Czechły* maz.

CHELPIŃSKA: z sławetną *Józefą Chelpińską* 1810. Od n. os. *Chelpiński* : *chelpić się* ,chwalić się', por. *Chelpa* RymNP I 74.

CHIRZEWSKA: z urodzoną *Kunegundą Chirzewską* 1826. Od n. os. *Chirzewski* : n. m. *Chyże* lub.

CHŁOPECKI: pracowity *Jan Chłopecki* 1813, pracowity *Józef Chłopecki* 1819. Od n. m. *Chłopice* podkarp., *Chłopczyce* lwow., Ukraina.

CHMIEŁOWSKA: z urodzoną *Katarzyną Chmielowską* 1806, z szlachetną *Karoliną Chmielowską* 1824. Zob. **CHMIEŁOWSKI.**

CHMIEŁOWSKI: pracowity *Franciszek Chmielowski* 1811. Od n. m. *Chmielów* dlnśl., podkarp., wołyń., Ukraina.

CHODZIŃSKA: z pracowitą *Franciszką Chodzińską* 1824. Od n. os. *Chodziński* : n. m. *Chądzyn* maz., *Chodynamicze* brzes., Białoruś.

CHOMIAKOWSKA: uczciwy *Maciej Chomiakowski* 1805. Od n. os. *Chomiakowski* : n. m. *Chomiakówka* iw.-frank., Ukraina.

CHRABCZYŃSKA: z urodzoną *Petronellą Chrabczyńską* 1788. Od n. os. *Chrabczyński* : n. m. *Chrabków* święt.

CHRZANOWSKA: z sławetną *Agnieszką Chrzanowską* 1787, z uczciwą *Dorotą Chrzanowską* 1808. Zob. **CHRZANOWSKI.**

CHRZANOWSKI: urodzony *Jan Chrzanowski* 1806, urodzony *Wojciech Chrzanowski* 1811. Od n. m. *Chrzanowo* maz., włkp., *Chrzanów* młp.

CHRZĄSTOWSKA: z urodzoną *Brygidą Chrząstowską* 1806, z urodzoną *Marianną Chrząstowską* 1811. Od n. os. *Chrząstowski* : n. m. *Chrząstowo* włkp., *Chrząstowice* młp., op.

CHWALIŃSKA: z urodzoną *Marianną Chwalińską* 1823. Od n. os. *Chwaliński* : n. m. *Chwałęcin* włkp., warm-maz.

CHYLIŃSKA: z uczciwą *Różą Chylińską* 1784. Zob. **CHYLIŃSKI.**

CHYLIŃSKI: *Jan Chyliński* 1801. Od n. m. *Chylin* lub., *Chyliny* maz.

CIECHANOWIECKI: urodzony *Jakub Ciechanowiecki* 1814, urodzony *Daniel Ciechanowiecki* 1820. Od n. m. *Ciechanowiec* podl.

CIECIERSKI: szlachetny *Jakub Ciecierski* 1806. Od n. m. *Cieciersko* maz., *Ciecierzyn* lub.

CIELIŃSKI: urodzony *Ignacy Cielński* 1813. Od n. m. *Cielinia* dlnśl.

CZAJEWSKI: urodzony *Jan Czajewski* 1824. Od n. m. *Czaje* podl., *Czajewice* maz.

CZAPLIŃSKI: sławetni: *Jędrzej Czapliński* 1801, urodzony *Franciszek Czapliński* 1809. Od n.m. *Czaple* dlnśl., *Czaplin* lubus., *Czaplino* maz.

CZARKOWSKI: urodzony *Józef Czarkowski* 1810. Od n. m. *Czarków* śl., *Czarnków* wlkp.

CZARNECKA: z urodzoną *Marianną Czarnecką* 1795. Zob. **CZARNECKI.**

CZARNECKI: jaśnie wielmożny *Józef Czarnecki* 1824. Od n. m. *Czarnca* święt., *Czarna* maz., podl, *Czarne* młp.

CZEBRYŃSKI: urodzony *Szymon Czebryński* 1820. Od n. m. *Cebrow* tarnop., Ukraina.

CZEKOŃSKA: z urodzoną *Apolonią Czekońską* 1787. Może od n. m. *Czekanów* maz., wlkp. lub od *czekać*, por. *Czak*, *Czek*, *Czekon* RymNP I 107-108.

CZEPIELEWSKI: urodzony *Feliks Czepielewski* 1795. Od n. m. *Czepielewo*, *Ciepielewo* maz.

CZEPHIRSKI: szlachetny *Dymitr Czepirski* 1821. Od n. m. *Cepetów* lwow., wołyń., Ukraina.

CZERNIAWSKA: z szlachetną *Wiktorią Czerniawską* 1822. Zob. **CZERNIAWSKI.**

CZERNIAWSKI: pracowity *Kazimierz Czerniawski* 1785, uczciwy *Jan Czerniawski* 1786. Od n. m. *Czerniawa* lwow. Ukraina, *Czerniawka* lub., podk.

CZERWIŃSKA: z sławetną *Marianną Czerwińską* 1798. Od n. os. *Czerwiński* : n. m. *Czerwin*, *Czerwińsk* maz.

CZYŻEWSKA: z urodzoną *Katarzyną Czyżewską* 1810, z uczciwą *Marianną Czyżewską* 1811. Od n. os. *Czyżewski* : n. m. . *Czyże* podl., *Czyżew* maz., *Czyżewo* Kościelne podl., *Czyżów* łódz., święt., *Czyżowice* święt.

DAJNECKA: z urodzoną *Marianną Dajnecką* 1814. Od n. os. *Dajnecki* : n. m. *Dajny* warm.-maz.

DAMIECKI: urodzony *Stanisław Damiecki* 1806. Od n. m. *Damięty* maz.

DAMPKOWSKI: pracowity *Andrzej Dampkowski* 1819. Od n m. *Dąbki* wlkp., *Dąbek* maz. , *Dąbków* podkarp.

DANILECKA: z uczciwą *Feliksą Danilecką* 1816. Od n. os. *Danilecki* : n. m. *Danilcze* iw.-frank., Ukraina, *Daniel* wlkp.

DĄBKOWSKI: uczciwy *Marcin Dąbko[w]ski* 1792. Od n m. *Dąbki* wlkp., *Dąbek* maz. , *Dąbków* podkarp.

DĄBROWSKA: z uczciwą *Rozalią Dąbrowską* 1788, z urodzoną *Balbiną Dąbrowską* 1792, z uczciwą *Antoniną Dąbrowską* 1794, *Anną z Konopackich Dąbroską* 1798, z urodzoną *Zofią Dąbrowską* 1801, z urodzoną *Salomeą Dąbrowską* 1810, z uczciwą *Zofią Dąbrowską* 1811, z pracowitą *Marianną Dąbrowską* 1813, z sławetną *Zofią Dąbrowską* 1813, z urodzoną *Ewą Dąbrowską* 1814, z szlachetną *Zofią Dąbrowską* 1815, z pracowitą *Antoniną Dąbrowską* 1816, z urodzoną *Wiktorią Dąbrowską* 1820, z urodzoną *Katarzyną Dąbrowską* 1822, z urodzoną *Teodorzją Dombrowską* 1823. Zob. **DĄBROWSKI**.

DĄBROWSKI: urodzony *Mikołaj Dąbrowski* 1789, *Andrzej Dąbrowski* 1795, urodzony *Mateusz Dąbrowski* 1795, urodzony *Tomasz Dąbrowski* 1798, uczciwy *Marcin Dąbrowski* 1801, urodzony *Jan Dąbrowski* 1801, uczciwy *Jan Dąbrowski* 1808, uczciwy *Marcin Dąbrowski* 1808, uczciwy *Piotr Dąbrowski* 1810, uczciwy *Tomasz Dąbrowski* 1811, urodzony *Jakub Dąbrowski* 1811, szlachetny *Jan Dąbrowski* 1816, urodzony *Tadeusz Dąbrowski* 1817, pracowity *Sebastian Dąbrowski* 1819, urodzony *Jakub Dąbrowski* 1820, urodzony *Kazimierz Dąbrowski* 1822, pracowity *Franciszek Dąbrowski* 1823. Od n. m. *Dąbrowa* lub., *Stara Dąbrowa*, *Dąbrówka* maz.

DĄBSKI: urodzony *Wincenty Dąbski* 1789, urodzony *Jan Dąbski* 1812, urodzony *Wincenty Dąbrowski* 1824. Od n. m. *Dąb* wlkp., *warm.-maz.*, *Dąbie* lub., *młp.*, *Dęby* maz., *warm.-maz.*

DEŁĘGOWSKA: z urodzoną *Anastazją Delengowską* 1803, z urodzoną *Ludwiką Dełęgowską* 1805. Od n. os. *Dełęgowski* : n. m. *Dołęga* małp., wlkp.

DELFINOWSKI: uczciwy *Michał Delfinowski* 1792. Brak n. m. Od *delfin* ‘ssak morski; żart. syn pierworodny’ SJP.

DEMBOWSKI: roboczy *Augustyn Dembowski* 1804. Zob. **DĘBOWSKI**.

DĘBICKA: z szlachetną *Marianną Dębicką* 1820, z szlachetną *Marianną Dembicką [Dębicką]* 1824. Zob. **DĘBICKI**.

DĘBICKI: uczciwy *Teodor Dębicki* 1789, urodzony *Wawrzyniec Dębicki* 1792, uczciwy *Gabriel Dębicki* 1822. Od n. m. *Dębica* młp., *Dębice* wlkp.

DĘBOWSKI: uczciwy *Dymitr Dębowski* 1811. Od n. m. *Dęby* lub., *Dębowa* wlkp., podkarp., *Dębów* lub., podkarp.

DOBROWOLSKA: z uczciwą *Franciszką Dobrowolską* 1788, z *Teofilą Dobrowolską* 1789. Od n. os. *Dobrowolski* : n. m. *Dobra Wola* maz.

DOBRZYŃSKA: z uczciwą *Cecylią Dobrzyńską* 1793. Od n. os. *Dobrzyński* : n. m. *Dobrzyńców* lub., *Dobrzyniec* maz. *Dobrzyń* maz.

DOMANOWSKI: szlachetny *Jan Domanowski* 1815. Od n. m. *Domanowo* podl., *Domanów* dlnśl.

DOMAŃSKI: urodzony *Jan Domański* 1783. Od n. m. *Domanin* wlkp., *Domaniew* maz., *Domanice* maz.

DOMARADZKA: z uczciwą *Marianną Domaradzką* 1798, z szlachetną *Zofią Domaracką* 1815, z urodzoną *Urszulą Domaradzką* 1826. Od n. os. *Domaradzki* : n. m. *Domaradz* podkarp., *Domaradzice* wlkp.

DOMAROWSKA: z sławetną, *Wiktorią Domarowską* 1793. Od n. os. *Domarowski* : n. m. *Domaradz* podkarp., *Domaradzice* wlkp.

DRONICKA: z pracowitą *Marianną [Dronicką]* 1800. Od n. m. *Droniki* lubus.

DROZDOWSKI: sławetny *Jan Drozdowski* 1787, szlachetny *Klemens Drozdowski* 1793, urodzony *Klemens Drozdowski* 1815. Od n. m. *Drozdów* maz., łódz., wlkp., *Drozdowo* podl.

DUTKOWSKI: pracowity *Jan Dutkowski* 1784. Od n. m. *Dutków święt.*, *Dudki* maz.

DYTKOWSKI: z urodzoną *Józefą Dytkowską* 1798. Od n. m. *Dytkowce* lwow., Ukraina.

DZIERDZIEJOWSKA: z urodzoną *Marianną Dzierdziejowską* 1804. Od n. os. *Dzierdziejowski* : gw. *derda* ‘gęś’; *dyrdać*, *derdać* ‘iść szybko, lecieć, trząść się’, por. *Dyrda*, *Dzierdziej* RymNP I 165.

DZIELECKI: uczciwy *Franciszek Dzielecki* 1790. Od n. m. *Dzielów* op.

DZIKOWSKI: pracowity *Tomasz Dzikowski* 1793. Od n. m. *Dzików* młp., dlnśl., *Dzikowo* warm.-maz.

DZIUBIEŃSKI: urodzony jegomość pan *Florian Dziubieński* 1786. Od n. m. *Dziubin*, *Dzióbin* wlkp.

DZWONKOWSKA: z urodzoną *Marianną Dzwonkowską* 1813, z urodzoną *Agnieszką Dzwonkowską* 1820. Od n. os. *Dzwonkowski* : n. m. *Dzwonek* maz.

FAJKOWSKI: pracowity *Jan Fajkowski* 1801. Od n. m. *Fajka* ‘część wsi Chybyce’ święt. lub n. os. *Fajka*, *Fajk*, *Fajko* : *faja*, por. *Faja* RymNP 1: 184

FAREŻYŃSKA: z urodzoną *Teklą Fareżyńską* 1787. Brak n. m. Etymologia niejasna.

FIAŁKOWSKA: z sławetną *Heleną Fiałkoską* 1794. Od n. m. *Fijałkowo* maz.

FILIPKOWSKI: urodzony *Franciszek Filipkowski* 1818. Od n. m. *Filipki* kuj.-pom., *Filipki* Duże podl.

FIRLEJEWSKA: z urodzoną *Anastazją Firlejewską* 1798. Od n. os. *Firlejewski* : n. m. *Firlejów* (dziś *Firlej*) lub.

FOLFOSZYŃSKA: z urodzoną *Agnieszką Folfoszyńską* 1823. Zob. **FOLFOSZYŃSKI**.

FOLFOSZYŃSKI: szlachetny *Józef Folfoszyński* 1815. Od gw. *falfa* ‘pręt żelazny przy kołowrotku z walcem do zwijania nici’, por. *Falfas* RymNP I 185.

GABRAWSKA: z uczciwą *Teklą Gabrawską* 1824. Zob. **GABROWSKI**.

GABROWSKI: *Fabian Gabrowski* 1826. Od n. m. *Gabry* wlkp.

GĄGALSKA: z urodzoną *Marcjanną Gągalską* 1825. Od n. os. *Gągalski* : *gęgać*, *gęga* ‘gęś’, por. *Gęga*, *Gągała* RymNP 1: 229.

GAJEMSKI: roboczy *Łukasz Gajemski* 1789. Brak n. m. Etymologia niejasna.

GALEWSKI: pracowity *Tomasz Galewski* 1819. Od n. m. *Galew* wlkp., *Galewice* łódz.

GARCZYŃSKA: z urodzoną *Marianną Garczyńską* 1783. Od n. os. *Garczyński* : n. m. *Garczyn* pom.

GARLICKA: z uczciwą *Anną Garlicką* 1786. Od n. os. *Garlicki* : n. m. *Garlica* młp.

GASZYŃSKI: uczciwy *Jan Gaszyński* 1804. Od n. m. *Gaszyn* łódz.

GAWLIŃSKA: z *Agnieszką Gawlińską* 1818. Zob. **GAWLIŃSKI.**

GAWLIŃSKI: uczciwy *Szymon Gawliński* 1819. Od im. *Gawel*.

GAWŁOWSKA: z pracownicą *Katarzyną Gawłowską* 1785. Od n. os. *Gawłowski* : *Gawłowo* maz., *Gawłów* maz., młp.

GAWROŃSKI: uczciwy *Jan Gawroński* 1816. Od n. m. *Gawrony* maz., wlkp., może też od *gawron* ‘ptak z rodziny kruków’ SJP.

GAŚECKI: urodzony *Wincenty Gaśecki* 1808. Od n. m. *Gąski* maz., zach.-pom.

GAŚIOROWSKA: z urodzoną *Bogumiłą Gaśiorowską* 1785. Od n. os. *Gaśiorowski* : *Gaśiorów* maz., wlkp., *Gaśiorowo* maz., kuj.-pom., *Gaśiory* lub., maz.

GĘBARZEWSKA: z *Marianną Gębarzewską* 1784. Od n. os. *Gębarzewski* : n. m. *Gebarzewo* wlkp., *Gębarzów* maz.

GĘSIEWSKI: urodzony *Franciszek Gęsiewski* 1783. Od n. m. *Gęś* lub.

GILIŃSKI: uczciwy *Antoni Giliński* 1783. Od n. m. *Gilino* maz.

GIZEWSKA: z [8] sławetną *Rozalią Gizewską* 1783. Zob. **GI-ZEWSKI.**

GIZEWSKI: urodzony *Łukasz Gizewski* 1785. Od n. m. *Giże*, *Gizewo* warm.-maz., *Giżewo* kuj.-pom.

GLIŃSKA: z uczciwą *Agatą Glińską* 1784, z urodzoną *Magdaleną Glińską* 1813. Zob. **GLIŃSKI.**

GLIŃSKI: urodzony *Józef Gliński* 1813. Od n. m. *Gliny* lub., maz., wlkp., *Glina* maz., *Glinna* zach.-pom., *Glinno* wlkp.

GŁADKOWSKA: z urodzoną *Anną Gładkowską* 1815, urodzony *Ignacy Gładkowski* 1820. Zob. **GŁADKOWSKI.**

GŁADKOWSKI: urodzony *Jakub Gładkowski* 1808, urodzony *Szymon Gładkowski* 1824. Od n. m. *Gładków* maz.

GŁĘBIŃSKI: uczciwy *Jan Głębiński* 1789. Od n. m. *Głąby* śl, *Kruszewo-Głąby* podł.

GŁOGOWSKA: z urodzoną *Wiktorią Głogowską* 1811. Od n. os. *Głogowski* : n. m. *Głogów* maz., podkarp.

GODLEWSKA: z urodzoną *Katarzyną Godlewską* 1783. Zob. **GODLEWSKI.**

GODLEWSKI: z urodzoną *Marianną Godlewską* 1808. Od n. m. *Godlewo* maz.

GOLAŃSKA: z urodzoną *Marianną Golańską* 1783. Od n. os. *Golański* : n. m. *Golany* maz., *Golanki* maz., podl.

GOLEJEWSKI: urodzony *Ignacy Golejewski* 1813. Od n. m. *Golejewo* kuj.-pom., maz., wlkp., *Golejów* dlnśl.

GOLESZOWSKI: pracowity *Jakub Goleszowski* 1784. Od *Goleszów* podkarp., śl.

GOŁĘBIĄSZCZANKA: z roboczą *Magdaleną Gołębiąszczanką* 1789. Zob. **GOŁĘBIOWSKI.**

GOŁĘBIOWSKI: uczciwy *Tomasz Gołębiowski* 1801. Od n. m. *Gołąb* lub., *Gołębie* lub., maz., podl., *Gołębiów* święt.

GORLICKI: uczciwy *Jan Gorlicki* 1786. Od n. m. *Gorlice* młp.

GOROŃSKI: uczciwy *Stanisław Goroński* 1790. Może od n. m. *Grońsko* wlkp.

GÓJSKI: uczciwy *Józef Gójski* 1785. Od n. m. *Gójsk* maz.

GÓRSKA: *Anna Górską* 1799, z urodzoną *Anną Górską* 1801, z sławetną *Rozalią Górską* 1804. Zob. **GÓRSKI.**

GÓRSKI: uczciwy *Daniel Górski* 1804, pracowity *Jacenty Górski* 1807. Od n. m. *Górki* naz., *Górka* młp., podl., *Góra* maz., *Górsko* wlkp.

GRABARSKI: uczciwy *Jan Grabarski* 1820. Od n. m. *Grabarka* lub., podl.

GRABOWSKA: z urodzoną *Rozalią Grabowską* 1798, z szlachetną *Rozalią Grabowską* 1821, z szlachetną *Joanną Grabowską* 1824. Zob. **GRABOWSKI.**

GRABOWSKI: urodzony *Franciszek Grabowski* 1801. Od n. m. *Grabów* łódz., maz., *Grabowo* podl., warm.-maz.

GROCHOLSKA: z urodzoną *Magdalenną Grocholską* 1787. Od n. os. *Grocholski* : n. m. *Grocholin* kuj.-pom.

GRODZIŃSKA: z sławetną *Katarzyną Grodzińską* 1795. Od n. os. *Grodziński* : n. m. *Grodna* wlkp., *Grodno* łódz., wlkp.

GRODZKI: urodzony *Antoni Grodzki* 1785. Od n. m. *Grodziec* maz., wlkp., *Gródek* maz., podl.

GRUDZIŃSKA: z urodzoną *Teklą Grudzińską* 1816. Od n. os. *Grudziński* : n. m. *Grudna* łódz., wlkp.

GRUSZCZYŃSKA: z uczciwą *Anną Gruszczyńską* 1815. Zob. **GRUSZCZYŃSKI.**

GRUSZCZYŃSKI: pracowity *Stefan Gruszczyński* 1824. Od n. os. *Gruszczyn*, *Gruszczyno* wlkp.

GRUSZKOWSKA: z uczciwą *Marianną Gruszkowską* 1795. Od n. os. *Gruszkowski* : n. m. *Gruszka* warm.-maz., święt., *Gruszka Duża* lub.

GRZEGORZEWSKA: z pracowitą *Marianną Grzegorzewską* 1820, z uczciwą *Marcjanną Grzegorzewską* 1821. Od n. os. *Grzegorzewski* : n. m. *Grzegorzewice* maz., *Grzegorzewo* maz.

GRZYMOWSKI: pracowity *Aleksander Grzymowski* 1793. Od n. m. *Grzymki* podl., *Grzymkowice* łódz.

GUMOWSKI: urodzony *Jan Gumowski* 1798. Od n. m. *Gumowo* maz.

GUNIEWSKA: *Katarzyna Gunieska* 1798. Od n. os. *Guniewski* : n. m. *Gunie-Ostrów* podl.

GUZOWSKA: z *Marianną Guzowską* 1804, z urodzoną *Julianą Guzow[ą]ską* 1818. Zob. **GUZOWSKI.**

GUZOWSKI: pracowity *Szymon Guzowski* 1797. Od n. m. *Guzów* maz., *Guzy* podl., warm-maz.

GWINCZEWSKA: z urodzoną *Teklą Gwinczewską* 1783. Od n. os. *Gwinczewski* : może w związku z *gwint* ‘spiralne wyżłobienie na śrubie, wkręcie’, *gwintówka* ‘strzelba z lufą gwintowaną’ SJP.

HAJEWSKA: z sławetną *Apolonią Hajewską* 1783, z panną *Marcjanną Hajewską* 1801. Od n. m. *Haje* lwow., tarnop., Ukraina. *Hajowo* wołyń., Ukraina

HALICKI: *Franciszek Halicki* 1792. Od n. m. *Haliczany* lub., *Halicz* iw.-frank., Ukraina.

HODOWAŃSKI: uczciwy *Piotr Hodowański* 1808. Od ukr. *зодуван* ‘żywiciel’ ЕСУМ, *зодований* ‘odkarmiony’ Грін., por. *Hodowan* Mytnik 2017b: 114, może też w związku z n. m. *Chodów* maz., młp.

HOLACZEWSKI: uczciwy *Antoni Holaczewski* 1796. Od n. m. *Holaki* podl., czerkas., Ukraina.

HORDIESKA: z urodzoną *Marianną Hordieską* 1785. Od n. os. *Hordijewski* : n. m. *Hordijiwka* żytom., winn., Ukraina, może też od ukr. im. *Гордіу* lub im. złoż. *Гордидум*, *Гордіслав* Чучка 2011: 132, por. *Hordej* Mytnik 2017b : 115.

HRABOWSKI: urodzony *Karol Hrabowski* 1798. Od n. m. *Hraóiw* iw.-frank., równ., Ukraina, *Hraby* żyt., Ukraina, zob. też **GRABOWSKI.**

HRADYCKA: z uczciwą *Eudoksją Hradyczką* 1813. Od n. os. *Hradycycki* : n. m. *Hraddia, Hradys'k* wołyń., *Hradyz'k* połt., Ukraina.

HREDCZOWSKA: z *Anną Hreńczo[w]ską* 1796. Od n. os. *Hreńczowski* : n. m. *Hredków* lub.

HRYNIEWIECKI: pracowity *Szymon Hryniewicz* 1791. Od n. m. *Hryniewicz* podl.

HUZARSKA: z urodzoną *Ludwiką Huzarską* 1821. Od n. os. *Huzarski* : n. m. *Huzary* podl.

ICZKOWSKI: uczciwy *Józef Iczkowski* 1783. Od im. *Ick, Iczek* : *Izak, Izaak*, por. *Izak* RymNP 1 : 322.

ISSAJSKA: z sławną *Teofilą Issajską* 1801. Od n. os. *Issajski* : im. ukr. *Icaï, Icaja* TCYL.

ISSAŃSKI: urodzony *Stanisław Issański* 1792. Od im. ukr. *Icańb* : *Icak, Icaak* TCYL.

IWANICKI: wielmożny *Makary Iwanicki* 1788, wielmożny *Makary Iwanicki*, pisarz ziemski czerniechowski 1789. Od n. m. *Iwanicze* wołyń., Ukraina.

IZBICKA: z szlachetną *Anastazją Izbicką* 1824. Od n. m. *Izbica* lub., *Izbice* wlkp.

IZDEBSKI: urodzony *Michał Izdebski* 1801. Od n. m. *Izdebki* maz., *Izdebki* podk., wlkp.

JACKOWSKA: z urodzoną *Katarzyną Jackowską* 1784, z urodzoną *Dorotą Jackowską* 1798. Od n. os. *Jackowski* : n. m. *Jackowo* maz., *Jacków* lub., łódz., śl.

JAGODZIŃSKA: z *Apolonią Jagodzińską* 1798, pracowitą *Rozalią Jagodzińską* 1803. Zob.

JAGODZIŃSKI.

JAGODZIŃSKI: uczciwy *Jan Jagodziński* 1798. Od n. m. *Jagodziny* święt.

JAKUBOWSKA: z urodzoną *Małgorzatą Jakubowską* 1810, z urodzoną *Anną Jakubowską* 1817.. Zob. **JAKUBOWSKI.**

JAKUBOWSKI: urodzony *Tadeusz Jakubo[w]ski* 1796, sławny *Jan Jakubowski* 1804, urodzony *Paweł Jakubowski* 1814, urodzony *Klemens Jakubowski* 1814. Od n. m. *Jakubówka* lub., *Jakubów* maz.

JAMIŃSKA: urodzony *Jan Jamiński* 1803, z urodzoną *Anną Jamińską* 1808. Od n. os. *Jamiński* : n. m. *Jamno* (dziś. *Junno*) wlkp., pom.

JANICKI: uczciwy *Onufry Janicki* 1793. Od n. m. *Janki* lub., *Janice* maz.

JANISZEWSKA: z urodzoną *Barbarą Janiszewską* 1822. Zob. **JANISZEWSKI.**

JANISZEWSKI: *Józef Janiszewski* 1789. Od *Janiszew* maz., *łódz.*, wlkp., *Janiszewo* wlkp.

JANKOWSKA: z uczciwą *Franciszką Jankowską* 1784, z urodzoną *Anną Jankowską* 1815. Od n. os. *Jankowski* : n. m. *Janki* lub., maz., *Jankowo* maz., zach.-pom., *Jankowice* *łódz.*, maz., śl.

JANOWSKI: uczciwy *Auksenty Janowski* 1818. Od n.m. *Janów* lub., *łódz.*, młp., maz., op., podl., *święt.*, *warm.-maz.*, wlkp.

JARKOWSKI: urodzony *Wojciech Jarkowski* 1809. Od n. m. *Jarki* kuj.-pom., *Krynki-Jarki* podl.

JAROCKA: z urodzoną *Heleną Jarocką* 1821. Od n. os. *Jarocki* : n. m. *Jarocin* wlkp.

JARZĘBKOWSKA: *Katarzyna Jarzębkowska* 1800. Od n. os. *Jarzębkowski* : n. m. *Jarzabkowo* wlkp.

JASIŃSKA: z urodzoną *Marianną Jasińską* 1784, z urodzoną *Rozalią z Jaworskich Jasińską* 1801, z urodzoną *Elżbietą Jasińską* 1806, z urodzoną *Konstancją Jasińską* 1809. Zob. **JASIŃSKI.**

JASIŃSKI: urodzony *Wojciech Jasiński* 1788, urodzony *Piotr Jasiński* 1819. Od n. m. *Jasień* młp., maz., *Jasienie* wlkp.

JASKULSKA: z szlachetną *Anną Jaskulską* 1809. Zob. **JASKULSKI.**

JASKULSKI: sławetni: *Tomasz Jaskulski* 1798, szlachetny *Maciej [120] Jaskulski* 1806. Od n. m. *Jaskółki* wlkp., *Jaskółowo* maz.

JASTRUBIŃSKA: z uczciwą *Marianną Jastrubińską* 1804. Od n. os. *Jastrubiński* : n. m. *Jastrubyczi* lwow., Ukraina, *Jastrubowe* tarnop., Ukraina lub ukr. *ястрыб* ‘jastrząb’ CYM.

JASTRZĘBKOWSKA: z uczciwą *Zofią Jarzębkowską* 1795. Od n. os. *Jastrzębkowski* : n. m. *Jastrząbka* maz.

JASTRZĘBSKI: urodzony *Jerzy Jastrzębski* 1794. Od *Jastrzębie-Zdrój* śl., *Jastrzębie* młp., *Jastrząb* maz., *Jastrząbka* maz.

JAWORSKI: urodzony *Jakub Jaworski* 1801. Od n. m. *Jawor* dlnśl., podk., *Jaworze* podk., święt.

JAŻWIŃSKA: z sławetną *Anną Jażwińską* 1809. Zob. **JAŻWIŃSKI.**

JAŻWIŃSKI: sławetny *Józef Jażwiński* 1782, sławetny *Józef Jażwiński* 1794, szlachetny *Mikołaj Jażwiński* 1808. Od n. m. *Jażwiny* dlnśl., lub., maz., podkarp., wlkp.

JEDLIŃSKA: z pracowitą *Ewą Jedlińską* 1810, z urodzoną *Honoratą Jedlińską* 1823. Zob. **JEDLIŃSKI.**

JEDLIŃSKI: uczciwy *Paweł Jedliński* 1804. Od n.m. *Jedlanka* lub., *Jedlina* maz., podk.

JELEŃSKA: z urodzoną *Magdaleną Jeleńską* 1808. Od n. os. *Jeleński* : n. m. *Jeleń* łódz., wlkp, *Jeleniów*, święt., *Jeleniewo* podl.

JEZIERSKA: z uczciwą *Marianną Jezierską* 1783, z szlachetną *Anną Jezierską* 1801. Zob. **JEZIERSKI.**

JEZIERSKI: sławetny *Jakub Jezierski* 1784, uczciwy *Antoni Jezierski* 1787. Od n. m. *Jeziory* lub., maz., podl., wlkp.

JĘDRZEJEWSKI: pracowity *Błażej Jędrzejewski* 1789. Od n.m. *Jędrzejewo* kuj.-pom., maz., wlkp., *Jędrzejów* święt., *Jędrzejów Stary i Nowy* maz.

JĘDRZEJOWSKA: z pracowitą *Marcjanną Jędrzejowską* 1807. Od n. os. *Jędrzejewski* : *Jędrzejów* święt., *Jędrzejów Stary i Nowy* maz.

JURKOWSKA: z urodzoną *Petronellą Jurkowską* 1826. Zob. **JURKOWSKI.**

JURKOWSKI: urodzony *Piotr Jurkowski* 1787. Od *Jurkowice*, *Jurków* święt., wlkp., *Jurkowce* winnic. Ukraina.

JUSZCZYŃSKI: uczciwy *Józef Juszczyński* 1818. Od n. m. *Juszczyn* dlnśl., młp.

JUSZYŃSKI: uczciwy *Jakub Juszyński* 1824. Od n. m. *Stare Juchy* warm.-maz.

KACZOROWSKA: z szlachetną *Marianną Kaczorowską* 1819, z uczciwą *Wiktorią Kaczorowską* 1823. Od n. os. *Kaczorowski* : n. m. *Kaczory* wlkp., *Kaczorów* dlnśl., łódz.

KACZYŃSKA: z urodzoną *Anastazją Kaczyńską* 1826. Od n. os. *Kaczyński* : n.m. *Kaczyn* święt., podl., maz., *Kaczyna* młp., *Kaczyny* maz.

KAJEWSKA: z uczciwą *Karoliną Kajewską* 1820. Od n. os. *Kajewski* : n. m. *Kajew* łódz., wlkp.

KALINOWSKA: z *Anastazją Kalinoską* 1790. Zob. **KALINOWSKI**.

KALINOWSKI: pracowity *Cyrylli Kalinowski* 1805. Od n. m. *Kalinów* lub., maz., op., *Kalinowo* maz., podl., warm.-maz.

KAMENECKA: z urodzoną *Agnieszką Kamenecką* 1801. Od n. os. *Kamenecki* : n. m. *Kamieniec* maz., święt., wlkp., *Kamieniec Ząbkowicki* dlnśl., *Kamieniec Podolski*, Ukraina.

KAMIEŃSKA: *Franciszka Kamieńska* 1798. Od n. os. *Kamieński*, zob. **KAMIŃSKI**.

KAMIŃSKA: z urodzoną *Ludwiką Kamińską* 1786, z urodzoną *Ewą Kamińską* 1813, z szlachetną *Agnieszką Kamińską* 1817, z urodzoną *Antoniną Kamińską* 1817, z urodzoną *Katarzyną Kamińską* 1821, z urodzoną *Franciszką Kamińską* 1826. Zob. **KAMIŃSKI**.

KAMIŃSKI: urodzony *Michał Kamiński* 1817. Od n. m. *Kamień* kuj.-pom., młp., podkarp., podl., wlkp., *Kamienna* kuj.-pom., łódz., *Kamieńsk* łódz., *Kamińsk* maz., *Kamińsko* śl., wlkp.

KANARSKA: *Elizabeta Kanarska* 1782. Od n. os. *Kanarski* : n. m. *Kanarów* tarnop. Ukraina.

KANIEWSKA: z szlachetną *Petronellą Kaniewską* 1809. Zob. **KANIEWSKI**.

KANIEWSKI: uczciwy *Marcin Kaniewski* 1794. Od n. m. *Kaniewo* kuj.-pom., *Kaniów*, śl., czerkas., Ukraina.

KARCZEWSKA: ze szlachetną *Katarzyną Karczewską* 1817. Od n. os. *Karczewski* : n. m. *Karczew* maz., *Karczewo* podl., wlkp.

KARLIKOWSKI: uczciwy *Józef Karlikowski* 1809. Od n. m. *Karlikowo* pom., *Karlików* podkarp.

KARPIŃSKA: z uczciwą *Anną Karpińską* 1797. Zob. **KARPIŃSKI**.

KARPIŃSKI: uczciwy *Stanisław Karpiński* 1788, uczciwy *Eliasz Karpiński* 1808, uczciwy *Jan Karpiński* 1823. Od n. m. *Karpin* łódz., maz., zach.-pom.

KARSKI: uczciwy *Piotr Karski* 1783, uczciwy *Antoni Karski* 1804. Od n. m. *Karsy* łódz., maz., wlkp.

KASIŃSKA: z urodzoną *Teressą Kasińską* 1819. Od n. os. *Kasiński* : n. m. *Kasina* młp.

KASPEROWSKA: z urodzoną *Rozalią Kasperowską* 1787. Od n. os. *Kasperowski* : n. m. *Kasperowo* nowogr., Białoruś lub od im. *Kasper*, por. *Kasperowski* RymNP I 383.

KASZEWSKI: pracowity *Jan Kaszewski* 1788. Od n. os. *Kasze-wo zach.-pom.*, *Kaszewy (Kościelne, Dworne)* łódz., *Kaszów maz.*, młp.

KASZYCKA: z uczciwą *Zofią Kaszycką* 1814. Zob. **KASZYCKI.**

KASZYCKI: uczciwi: *Stefan Kaszycki* 1801. Od n. m. *Kaszyce* podkarp.

KAWCZYŃSKI: sławetny *Jan Kawczyński* 1809. Od n. m. *Kawczyn*, święt., włkp.

KAWECKA: z sławetną *Konstancją Kawecką* 1797, z urodzoną *Katarzyną Kawecką* 1812. Od n. os. *Kawecki* : n. m. *Kawka* lub., *Kawec* młp., *Kawki* kuj.-pom. śl., warm.-maz.

KAZIMIERSKA: z urodzoną *Katarzyną Kazimierską* 1806. Zob. **KAZIMIERSKI.**

KAZIMIERSKI: urodzony *Kasper Kazimierski* 1809. Od n. m. *Kazimierz* kuj.-pom., łódz., *Kazimierz Dolny* lub., op., zach.-pom., włkp., *Kazimierza Wielka* święt.

KAZIMIRSKA: z urodzoną *Katarzyną Kazimirską* 1792, *Marianną Kazimirską* 1805, *Marcjanną Kazimirską* 1807. Zob. **KA-ZIMIRSKI.**

KAZIMIRSKI: urodzony *Jędrzej Kazimirski* 1819. Zob. **KA-ZIMIERSKI.**

KAŻMIRSKA: z urodzoną *Marianną Kaźmirską* 1784. Zob. **KAŻMIRSKI.**

KAŻMIRSKI: urodzony *Tomasz Kaźmirski* 1815. Zob. **KAZI-MIERSKI.**

KĘDZIERSKA: z sławetną *Apolonią Kędzierską* 1800. Zob. **KĘDZIERSKI.**

KĘDZIERSKI: sławetny *Grzegorz Kędzierski* 1813. Od n. m. *Kędziory* łódz.

KISIELEWSKA: z sławetną *Katarzyną Kisieleską* 1796. Od n. os. *Kisielewski* : n. m. *Kisieie* łódz., *Kisielewo* kuj.-pom., maz.

KLEPARSKA: z urodzoną *Józefą Kleparską* 1793. Od n. os. *Kleparski* : n. m. *Kleparz* młp. (dziś dzielnica Krakowa), włkp.

KLEWAŃSKA: z urodzoną *Agnieszką Klewańską* 1791. Od n. os. *Klewański* : n. m. *Klewań* rówień. Ukraina.

KLIMACKA: z szlachetną *Antoniną Klimacką* 1818. Od n. os. *Klimacki* : n. m. *Klimki* lub., maz., podl.

KŁOSOWSKI: urodzony *Michał Kłososki* 1792. Od n. m. *Kłosów* dlnśl., zach.-pom., *Kłosowo* pom., *Kłosowice* wlkp.

KNIAŻYŃSKA: z ucziwą *Agripiną Książyńską* 1811. Od n. os. *Książyński* : n. m. *Kniażyn* żytom., Ukraina.

KOBYLAŃSKA: z urodzoną *Anną Kobylańską* 1803. Zob. **KOBYLAŃSKI.**

KOBYLAŃSKI: *Józef Kobylański* 1784. Od n. m. *Kobylany* lub., maz., podkarp.

KOKOSZYŃSKA: z urodzoną *Serafiną Kokoszyńską* 1813. Od n. os. *Kokoszyński* : n. m. *Kokoszki* lub., maz., podl.

KOLBUSZEWSKI: urodzony *Jan Kolbuszewski* 1824. Od n. m. *Kolbuszowa* podkarp.

KOMAŃSKI: ucziwy *Teodor Komański* 1809. Od n. m. *Komań* czernih., Ukraina.

KOMARSKI: [18] urodzony *Michał Komarski* 1784. Od n. m. *Komarów-Osada*, *Komarów-Wieś* lub.

KOMBOWSKA: z urodzoną *Marianną Kombowską* 1824. Od n. os. *Kombowski* : może od n. m. *Koby* połt., Ukraina.

KOMNACKI: ucziwy *Mikołaj Komnacki* 1795. Od n. m. *Kownaty* lubus., maz., podl.

KONDRACKA: z urodzoną *Teofilą Kondracką* 1803. Zob. **KONDRACKI.**

KONDRACKI: urodzony *Ignacy Kondracki* 1801, urodzony *Jan Kondracki* 1808, urodzony *Tomasz Kondracki* 1826. Od n. m. *Kondraty* lub., *Kondradziec* (dziś *Kondrajec*) maz.

KONICKA: z urodzoną *Praksedą Konicką* 1795. Od n. os. *Konicki* : n. m. (*Nowy, Stary*) *Konik* maz., *Konik* podl., może też od *Kanice* łódz., zach.-pom.

KOPICZYŃSKI: jaśnie pan *Antoni Kopiczyński* 1821. Od n. m. *Kopyczyńce* tarnop., Ukraina.

KOPIŃSKI: ucziwy *Teodor Kopiński* 1812. Od n. m. *Kopina* lub.

KORALKOWSKI: urodzony *Mateusz Koralkowski* 1799, urodzony *Mateusz Koralkowski* 1823. Brak n. m. Od *koralik* : *koral*.

KORCZYŃSKI: sławetny *Stanisław Korczyński* 1818. Od n. m. *Korczyn* maz., święt., lwow. Ukraina, *Korczyzna* podkarp.

KORNASZEWSKA: z urodzoną *Teklą Kornaszewską* 1809. Od n. os. *Kornaszewski* : n. m. *Kornaszówka* winnic., Ukraina.

KORZENIOWSKA: z uczciwą *Helena Korzeniowską* 1783, z uczciwą *Magdaleną Korzeniowską* 1791, z urodzoną *Teressą Korzeniowską* 1791, z sławetną *Teressą Korzeniowską* 1810, sławetną *Magdaleną Korzeniowską* 1817, z szlachetną *Petronellą Korzeniowską* 1819. Zob. **KORZENIOWSKI**.

KORZENIOWSKI: pracowity *Wojciech Korzeniowski* 1786, imię pan *Szymon Korzeniowski* 1790. Od n.m. *Korzeniów* lub., młp.

KOSACKI: sławetny *Jan Kosacki* 1803. Od n. m. *Kosaciec* (dziś *Koszajec*) maz.

KOSIELSKI: uczciwy *Antoni Kosielski* 1786. Od n. m. *Koszele* lub., podl.

KOSOWSKA: z uczciwą *Marianną Kosowską* 1792. Od n. os. *Kosowski* : *Kosów* lub., *Kosów Lacki* maz., *Kosowo* włkp.

KOSTECKA: z urodzoną *Franciszką Kostecką* 1801. Od n. os. *Kostecki* : n. m. *Kostki* maz.

KOSTRZEBSKI: sławetny *Wojciech Kostrzebski* 1807. Może od n. m. *Kostrzewy* łódz., warm-maz.

KOSZELEWSKA: z urodzoną *Ewą Koszeleską* 1797. Od n. os. *Koszelewski* : n. m. *Koszele* lub., podl.

KOŚCIELESKI: urodzony *Jan Kościeleski* 1785. Od n. m. *Kościelec* młp, kuj.-pom., włkp.

KOWALEWSKA: z uczciwą *Petronellą Kowalewską* 1820. Od n. os. *Kowalewski* : n. m. *Kowalewo* kuj.-pom., maz., warm.-maz., *Kowalów* dlnśl., lubus., święt.

KOWALSKI: uczciwy *Teodor Kowalski* 1814. Od n. m. *Kowale* maz., podl., pom., śl., warm.-maz. lub od *kowal*.

KOWNACKI: uczciwy *Mikołaj Kownacki* 1795. Od n. m. *Kownaty* maz.

KOZIARSKI: pracowity *Jan Koziarski* 1806. Od n. m. *Koziary* kuj.-pom., pom., tarnop., Ukraina.

KOZŁOWSKA: z uczciwą *Eufrozyną Kozłowską* 1788, sławetny *Jan Kozłowski* 1789, z szlachetną *Aleksandrą Kozłowską* 1806. Zob. **KOZŁOWSKI**.

KOZŁOWSKI: uczciwy *Daniel Kozłowski* 1818. Od n. m. *Kozłów* święt., podk., młp., *Kozłowo* podl., maz.

KOŹMIŃSKI: uczciwy *Stanisław Koźmiński* 1823. Od n. m. *Koźmin* dlnśl., pom., wlkp.

KRAJEWSKI: urodzony *Jan Krajewski* 1786, urodzony *Antoni Krajewski* 1821. Od n. m. n.m. *Krajewo* maz.

KRASIŃSKI: uczciwy *Józef Krasiński* 1783. Od n. m. n. m. *Krasne* lub.

KRASUCKI: urodzony *Panko Krasucki* 1825. Od n. m. *Krasucha* podk.

KRAWACKA: uczciwą *Barbarą Krawacką* 1790, ze szlachetną *Aleksandrą Krawacką* 1819. Od n. os. *Krawacki*, zob. **KROWADZKI**.

KROKOWSKA: z uczciwą *Rozalią [17] Krokowską* 1784. Od n. os. *Krokowski* : n. m. *Krokowa* pom.

KROPIELNICKI: sławetny *Wincenty Kropielnicki* 1788. Od n. m. *Kropielniki* lwow., Ukraina.

KROWADZKI: pracowity *Elias Krowadzki* 1790. Od n. m. *Krowatka* wołyń., Ukraina.

KRÓLIKOWSKA: z szlachetną *Katarzyną Królikowską* 1789. Od n. os. *Królikowski* : n. m. *Królikowo* kuj.-pom., warm.-maz., *Królików* wlkp.

KRUPCZYŃSKA: z urodzoną *Anną Krupczyńską* 1806. Od n. os. *Krupczyński* : n. m. *Krupczyn* lubus.

KRUSZELNICKA: z urodzoną *Marianną Kruszelnicką* 1809. Od n. os. *Kruszelnicki* : n. m. *Kruszelnica* lwow., Ukraina.

KRYDZIŃSKI: sławetny *Wojciech Krydziński* 1798. Brak n. m. Etymologia niejasna.

KRYNICKA: z *Katarzyną Krynicką* 1792. Od n. os. *Krynicki* : n. m. *Krynica* *Krynice* lub., młp.

KRZECZEWSKA: z urodzoną *Anną Krzeczewską* 1809. Od n. os. *Krzeczewski* : n. m. *Krzeczów* łódz., młp.

KRZEMKOWSKI: szlachetny *Jan Krzemkowski* 1806. Od n. m. *Krzemykowo* zach.-pom.

KRZEWSKA: z sławetną *Marianną Krzewską* 1804. Od n. os. *Krzewski* : n. m. *Krzewo* podl., wlkp., *Krzewie* kuj.-pom., łódz., *Kierz* lub.

KRZYNIECKA: *Katarzynę Krzyniecką* 1783. Od n. os. *Krzyński* : n. m. *Krzynki* zach.-pom., dziś *Skrzynki* maz., wlkp.

KRZYSZCZUCKI: uczciwy *Antoni Krzyszczucki* 1790. Od n. os. *Krzyszczuk* : im. *Krzysztof*, por. (*Krzysztofor*) MałCh 266.

KRZYŻANOWSKA: z sławetną *Marianną Krzyżanowską* 1794, z uczciwą *Teressą Krzyżanowską* 1797, z szlachetną *Eleonorą Krzyżanowską* 1801, z sławetną *Heleną Krzyżanowską* 1811. Zob. **KRZYŻANOWSKI**.

KRZYŻANOWSKI: sławetny *Recess Krzyżanowski* 1789, uczciwy *Antoni Krzyżanowski* 1798. Od n.m. *Krzyżanowo* maz., wlkp., *Krzyżanów* łódz.

KUBECKA: z pracowitą *Teressą Kubecką* 1819. Od n. os. *Kubecki* : n. m. *Kubice* maz.

KUCHARSKA: z uczciwą *Agnieszką Kucharską* 1793. Od n. os. *Kucharski* : n. m. *Kuchary* maz., młp., śl., wlkp., wołyń. Ukraina.

KUCZYŃSKA: z urodzoną *Dorotą Kuczyńską* 1789, z sławetną *Marcjanną Kuczyńską* 1815. Zob. **KUCZYŃSKI**.

KUCZYŃSKI: uczciwy *Maciej Kuczyński* 1788, sławetny *Maciej Kuczyński* 1808. Od n. m. *Kuczyn* podł., *Kuczyna* kuj.-pom., wlkp.

KUDRZYŃSKI: urodzony *Józef Kudrzyński* 1819. Od n. m. *Kudry* lub., *Kudryń* wołyń., Ukraina.

KUDYNOWSKA: z szlachetną *Domicelą Kudynowską* 1823. Od n. os. *Kudynowski* : n. m. *Kudyn* (dziś *Kudynka*) chmieln., Ukraina lub od im. ukr. *Кудин* : *Акинди́н* TCYL.

KULCZYCKI: urodzony *Jan Kulczycki* 1819. Od n. m. *Kulczyce* lwow., Ukraina.

KULMANOWSKA: z urodzoną *Anną Kulmanowską* 1783, z urodzoną *Angelą Kulmanowską* 1807. Zob. **KULMANOWSKI**.

KULMANOWSKI: urodzony *Franciszek Kulmanowski* 1801. Od niem. n. os. *Kohlmann*, *Kühlmann*, *Kolm*, *Kullm*, por. *Kulman* RymNP I 489.

KULPIŃSKI: urodzony *Witalis Kulpiński* 1798, urodzony *Witalis Kulpiński* 1799. Od gw. *kulpa* ‘kij zakrzywiony’ RymNP I 489, łac. *culpa* ‘wina’ SŁP, może też w związku z ros. *кульна* ‘chromy, kaleka’ Даль II 217.

KULŻYŃSKA: z sławetną *Agatą Kulżyńską* 1817. Zob. **KULŻYŃSKI**.

KULŻYŃSKI: sławetny *Jerzy Kulżyński* 1788. Od *kulzać*, *kulsać* ‘kuleć’, por. *Kuls*, *Kulżanowski* RymNP I 489.

KUŁAKOWSKI: urodzony *Antoni Kułakowski* 1784. Od n. m. *Kułakowice, Kułakowiec* lub.

KUNICKA: z *Zofią Kunicką* 1801. Zob. **KUNICKI.**

KUNICKI: uczciwy *Józef Kunicki* 1785, szlachetny *Gabriel Kunicki* 1803. Od n. m. *Kunice* łódz., młp., święt.

KUROWSKA: z urodzoną *Julianną Kurowską* 1801. Od n. os. *Kurowski* : n. m. *Kurów* lub., święt., *Kurowo* podl.

KWAŚNIEWSKA: z uczciwą *Marianną Kwaśniewską* 1798. Od n. os. *Kwaśniewski* : n. m. *Kwaśniów Górny, Kwaśniów Dolny* młp.

KWIATKOWSKA: z urodzoną *Teressą Kwiatkowską* 1815, z sławetną *Honoratą Kwiatkowską* 1817. Zob. **KWIATKOWSKI.**

KWIATKOWSKI: *Jan Kwiatkowski* 1798, *Józefa Kwiatkowskiego* 1798, sławetny *Mikołaj Kwiatkowski* 1804, urodzony *Piotr Kwiatkowski* 1809. Od n.m. *Kwiatkowo maz., wlkp., Kwiatków wlkp.*

KWIETNICKA: pracowici: *Tekla Kwietnicka* 1797. Od n. os. *Kwietnicki*: n. m. *Kwietnica* (dziś część miasta Słomniki) młp.

KWITNICKA: z pracowitą *Tatianą Kwitnicką* 1808. Od n. os. *Kwitnicki*: n. m. *Kwietnica*, zob. **KWIETNICKA.**

LASKOWSKA: z *Marcjanną Laskowską* 1792, z uczciwą *Marcjanną Laskowską* 1794, z urodzoną *Marianną Laskowską* 1800, z uczciwą *Katarzyną Laskowską* 1801, z urodzoną *Zofią Laskowską* 1805, z szlachetną *Ewą Laskowską* 1809, z urodzoną *Katarzyną Laskowską* 1812. Zob. **LASKOWSKI.**

LASKOWSKI: sławetny *Paweł Laskowski* 1804, uczciwy *Paweł Laskowski* 1804, sławetny *Paweł Laskowski* 1808, urodzony *Antoni Laskowski* 1809, szlachetny *Józef Laskowski* 1821. Od n. m. *Lasek maz., Laski dlnśl., kuj.-pom., maz., podl., Laskowa dlnśl., młp., święt., Laskowo kuj.-pom., pom., wlkp., Lasków maz., święt.*

LASOCKA: uczciwą *Katarzyną Lasocką* 1804. Od n. os. *Lasocki* : n. m. *Lasota* łódz., *Lasotki maz., wlkp., Lasocice op., wlkp., Lasocin* lub., maz.

LATECKA: z sławetną *Brigidą Latecką* 1813, z sławetną *Marianną Latecką* 1823. Od n. os. *Latecki* : n. m. *Latkowo kuj.-pom., Latków maz., Latki grodzień., Białoruś.*

LESZCZYŃSKA: z pracowitą *Agnieszką Leszczyńską* 1801, z uczciwą *Katarzyną Leszczyńską* 1816, z szlachetną *Julianną Leszczyńską* 1817. Zob. **LESZCZYŃSKI.**

LESZCZYŃSKI: urodzony *Tomasz Leszczyński* 1787, uczciwy *Józef Leszczyński* 1788. Od *Leszczyny* podł., podk., łódz., *Leszczyna* dlnśl., lub., młp., maz., *Leszczna* młp., *Leszczno* maz., włkp.

LEŚNICKA: z urodzoną *Marianną Leśnicką* 1819. Od n. os. *Leśnicki* : n. m. *Leśnica* łódz., włkp., *Leśniki* maz., podł., warm.-maz.

LEŚNIOROWSKA: z uczciwą *Brygidą Leśniorowską* 1788. Od n. os. *Leśniorowski* : n. m. *Leśny Rów* warm.-maz.

LEŚNIOWSKI: urodzony *Stanisław Leśniowski* 1796, urodzony *Stanisław Leśniowski* 1808. Od n. m. *Leśniowice* lub.

LEWANDOWSKA: z urodzoną *Marianną Lewandowską* 1818. Zob. **LEWANDOWSKI.**

LEWANDOWSKI: uczciwy *Antoni Lewandowski* 1788, uczciwy *Antoni Lewandowski* 1791, uczciwy *Jan Lewandowski* 1811. Od n. m. *Lewandów* (dziś część dzielnicy Białoleka w Warszawie), *Lewandowszczyzna* lub., też w związku z *lewandowski* ‘włóczęga, człowiek lekkomyślny’ SGP(k); *lewanda*, *lawenda*, *lawendula*; dziś dial. *lewanda*, *lawanda*, *lewenda* SES, także z łac. *levans*, *levandis* ‘ojciec chrzestny’ Skowronek 2000: 37-38.

LEWICKA: z jejmość panną *Giertrudą Lewicką* 1783, z uczciwą *Marianną Lewicką* 1791. Od n. os. *Lewicki* : n. m. *Lewice* włkp., *Lewickie* podł.

LEŻAŃSKA: z szlachetną *Agnieszką Leżańską* 1804. Od n. os. *Leżański* : n. m. *Leżajna* łódz., *Leżajsk* młp.

LIBERACKI: urodzony *Maciej Liberacki* 1787. Od n. m. *Libe-radz* maz.

LIBERSKI: sławetny *Karol Liberski* 1789. Od gw. *libera* ‘słabość, choroba’ lub od n. os. *Liber* : łac. *liber* ‘wolny’, niem. n. os. *Lieber*, por. *Liber* RymNP II 19.

LINIEWSKA: z sławetną *Anną Liniewską* 1792, z sławetną *Anastazją Liniewską* 1808, z sławetną *Zuzanną Liniewską* 1808. Zob.

LINIEWSKI.

LINIEWSKI: sławetny *Jan Liniewski* 1783, uczciwy *Antoni Liniewski* 1787. Od n. m. *Liniewo* pom.

LIPNICKI: uczciwy *Józef Lipnicki* 1783. Od n. m. *Lipnica* kuj.-pom., lub., łódz., maz., podkarp., święt., włkp., *Lipniki* łódz., młp., podk., zach.-pom., *Lipniki* maz., op.

LIPSKA: z jaśnie wielmożną *Helena Lipską* 1824. Zob. **LIPSKI.**

LIPSKI: uczciwy *Jan Lipski* 1824. Od n. m. *Lipa* dñśl., łódz., maz., podk., *Lipie* łódz., maz., młp., podkarp., śl., *Lipsko* podk., maz.

LISIECKA: z urodzoną *Joanną Lisiecką* 1821. Od n. os. *Lisiecki* : n. m. *Lisiec* dñśl., warm-maz., *Lisiec Nowy*, *Lisiec Wielki* wlkp.

LISTOWSKI: szlachetny [134] *Józef Listowski* 1809. Od *list*, *liść*, por. *List*, *Listowski* RymNP II 23.

LITANOWSKA: z uczciwą *Brygittą Litanowską* 1803. Od n. os. *Litanowski* : prawdopodobnie od n. m. *Lityn* winnic., wołyń., Ukraina.

LITSZOWSKI: uczciwy *Franciszek Litszowski* 1783. Może od n. m. *Łyszcze* wołyń., Ukraina.

LUBACZEWSKA: z sławną *Marianną Lubaczewską* 1811. Od n. os. *Lubaczewski* : n. m. *Lubaczów* podk.

LUTECKI: sławetny *Sebastian Lutecki* 1788. Od n. m. *Lutcza* podk.

LUTYŃSKA: z uczciwą *Józefą Lutyńską* 1817. Od n. os. *Lutyński* : n. m. *Lutynia* dñśl., wlkp.

ŁASKARZEWSKA: z urodzoną *Zofią Łaskarzewską* 1824. Zob. **ŁASKARZEWSKI**.

ŁASKARZEWSKI: urodzony *Wawrzyniec Łaskarzewski* 1821. Od n. m. *Łaskarzew* maz.

ŁASZCZEWSKI: urodzony *Jan Łaszczewski* 1809. Od n. m. *Łaszców* lub.

ŁAZIŃSKA: z jaśnie panną *Wiktorią Łazińską* 1782. Od n. os. *Łaziński* : n. m. *Łazin* łódz.

ŁAZOWSKA: z uczciwą *Franciszką Łazowską* 1789. Od n. os. *Łazowski* : n. m. *Łazów* łódz, maz., podk., *Łazy* lub., maz.

ŁOKSOBIŃSKA: z urodzoną *Praksedą Łoksobińską* 1799. Brak n. m. Etymologia niejasna.

ŁOZIŃSKI: waleczny *Mikołaj Łoziński* 1822. Od n. m. *Łozina* dñśl., lwow., Ukraina.

ŁUGOWSKA: z uczciwą *Anną Ługowską* 1811. Zob. **ŁUGOWSKI**.

ŁUGOWSKI: roboczy *Szymon Ługowski* 1789, pracowity *Mateusz Ługowski* 1795, pracowity *Mateusz Ługowski* 1801, pracowity *Szymon Ługowski* 1801. Od n. m. *Ług* podk., *Ługi* łódz., maz., *Ługów* lub., lubus.

ŁUKASZEWSKA: z uczciwą *Marianną Łukaszewską* 1814. Od n. os. *Łukaszewski* : n. m. *Łukaszew* łódz., wlkp., *Łukaszewo* maz., wlkp., *Łukaszów* maz., *Łukaszówka* lub., młp.

ŁUKIAŃSKA: z sławetną *Justyną Łukiańską* 1813. Zob. **ŁUKIAŃSKI**.

ŁUKIAŃSKI: sławetny *Teodor Łukiański* 1804. Od n. m. *Łukia-*
ny podł.

ŁUKOWSKA: z urodzoną *Wiktorią Łukowską* 1809, z urodzoną *Marianną Łukowską* 1811. Od n. os. *Łukowski* : n. m. *Łukówek* lub., *Łukowa* lub., młp., podk., święt., *Łukowo* maz.

ŁUSZCZEWSKA: z urodzoną *Katarzyną Łuszczewską* 1811. Od n. os. *Łuszczewski* : n. m. *Łuszczów* lub.

ŁYKOWSKA: z *Apolonią Łykowską* 1788. Od n. os. *Łykowski* : n. m. *Łyków* łódz.

MACHOWSKI: urodzony *Cyprian Machowski* 1816. Od n. m. *Machowa* podk., *Machów* lub., podk.

MACIEWSKI: uczciwy *Jan Maciewski* 1817. Od n. m. *Macew* wlkp.

MACZARSKA: *Józafata Maczarska* 1798. Od n. os. *Maczarski* : n. m. *Moczary* młp., podk.

MAGIEROWSKI: szlachetny *Piotr Magierowski* 1809. Od n. m. *Magierów* maz., święt.

MAJERANOWSKA: z urodzoną *Marianną Majeranowską* 1823. Od n. os. *Majeranowski* : *majeran* ‘majeranek’, por. *Majeran*, *Majeranowski* RymNP II 56.

MAJEWSKA: z urodzoną *Anastazją Majewską* 1784, z urodzoną *Franciszką Majewską* 1789, z uczciwą *Katarzyną Majeską* 1791, z urodzoną *Rozalią Majewską* 1811, z uczciwą *Elżbietą Majewską* 1810, z pracowitą *Heleną Majewską* 1812. Zob. **MAJEWSKI**.

MAJEWSKI: sławetny *Michał Majewski* 1783, uczciwy *Jan Majewski* 1784, sławetny *Jan Majewski* 1795. Od n. m. *Majewo* maz.

MAKOWSKA: z urodzoną *Heleną Makowską* 1819. Zob. **MAKOWSKI**.

MAKOWSKI: uczciwy *Paweł Makowski* 1810, szlachetny *Jan Makowski* 1814. Od n. m. *Makowiska* lub., *Maków* łódz., maz., młp., *warm.-maz.*, *Makowo* podł., *warm.-maz.*

MALCZEWSKA: z *Katarzyną Malczewską* 1803, z pracowitą *Anastazją Malczewską* 1813. Zob. **MALCZEWSKI**.

MALCZEWSKI: roboczy *Feliks Malczewski* 1782, pracowity *Jan Malczewski* 1819. Od n. m. *Malczewo* wlkp.

MALEWSKI: *Jan Malewski* 1785. Od n. m. *Malewo* łódz., maz., wlkp.

MALINOWSKA: z szlachetną *Franciszką Malinowską* 1821. Zob. **MALINOWSKI**.

MALINOWSKI: urodzony *Tomasz Malinowski* 1782, urodzony *Jan Malinowski* 1784, urodzony *Tomasz Malinowski* 1789, uczciwy *Jan Malinowski* 1791, uczciwy *Jan Malinowski* 1808, urodzony *Feliks Malinowski* 1813, urodzony *Jan Malinowski* 1820. Od n. m. *Malinówka* lub., podkarp., *Malinów* wlkp.

MALISZEWSKA: z jaśnie panną *Natalią Maliszeską* 1821. Od n. os. *Maliszewski* : *Maliszew* (dziś *Maliszów*) maz., *Maliszewo* kuj.-pom., *Maliszewo-Perkusy*, *Malesze* podl.

MAŁYSZEWSKA: z uczciwą *Jozafatą Małyszewską* 1792, z szlachetną *Marianną Małyszewską* 1809. Od n. os. *Małyszewski* : n. m. *Małysziwka* winnic., Ukraina, *Małyszowce* chmieln., Ukraina.

MARCZEWSKA: z uczciwą *Agnieszką Marczewską* 1785. Od n. os. *Marczewski* : n. m. *Marcewo* wlkp.

MARIAŃSKA: z urodzoną *Julianną Mariańską*. Od n. os. *Mariański* : n. m. *Mariany* kuj.-pom., *Marianów* łódz., maz.

MARKOWSKA: z urodzoną *Teklą Markowską* 1789, z uczciwą *Oksenią Ma[r]kowską* 1809, z urodzoną *Apolonią Markowską* 1824. Od n. os. *Markowski* : n. m. *Markowa* podk., *Markowo* kuj.-pom., podl., warm.-maz.

MARSZEWSKA: z uczciwą *Marianną Marszewską* 1823. Od n. os. *Marszewski* : n. m. *Marszew* łódz., wlkp., *Marszewo* pom., warm.-maz., wlkp., *Rutki-Marszewice* maz.

MARTYNOWSKI: pracowity *Łukasz Martynowski* 1820. Od n. m. *Martynów* lub., maz.

MASSALSKA: z urodzoną *Małgorzatą Massalską* 1816. Od n. os. *Massalski* : *Masal*, *Masala* : *masa*, ukr. n. os. *Macalo* : pot. im. ukr. *Maïceïŭ*, *Maciï* : *Moïceïŭ*, *Myciï* TCYI.

MASZOWSKI: urodzony *Mikołaj Maszowski* 1787. Od n. m. *Maszów* lub., wołyń. Ukraina.

MEDYŃSKI: uczciwy *Jakub Medyński* 1784. Od n. m. *Medynia* (*Kańczucka, Łańcucka*) podk., *Medyny* warm.-maz.

MENDECKI: pracowity *Tomasz Mendecki* 1792. Od *menda* ‘gat. wszy’, niem. n. os. *Mend* : germ. im. na *Mand-*, por. *Mend* RymNP II 84.

METLIŃSKI: urodzony *Stanisław Metliński* 1805. Od n. m. *Metelin* lub.

MĘCZYŃSKI: urodzony *Józef Męczyński* 1809. Od n. m. *Męczyn* maz.

MIANOWSKI: urodzony *Michał Mianowski* 1792. Od n. m. *Mianów* łódz., *Mianowo* podl., maz.

MIASKOWSKA: z urodzoną *Marianną Miaskowską* 1816. Od n. os. *Miaskowski* : n. m. *Miastków Kościelny* maz.

MICHAŁOWSKA: z urodzoną *Józefą Michałowską* 1807. Zob. **MICHAŁOWSKI.**

MICHAŁOWSKI: urodzeni: *Ignacy Michałowski* 1798, jaśnie pan *Stefan Michałowski* 1821, urodzony *Jan Michałowski* 1826. Od n. m. *Michałów* lub., święt., maz., *Michałowice* maz., młp.

MIECZKOWSKI: urodzony *Szymon Mieczkowski* 1815. Od n. m. *Mieczków* dlnśl., łódz., *Mieczki* podl.

MIEDZIKOWSKI: pracowity *Tomasz Miedzikowski* 1792. Od n. m. *Miedzików* wołyń. Ukraina.

MIELEWSKI: uczciwy *Mateusz Mielewski* 1789. Od n. m. *Milewo* kuj.-pom., maz., podl.

MIERZWIŃSKA: z sławetną *Katarzyną Mierzwińską* 1789, z uczciwą *Anną Mierzwińską* 1790. Od n. os. *Mierzwiński* : n. m. *Mierzwin* dlnśl., kuj.-pom., święt., *Mierzwin Duży* podl.

MIESZCZYŃSKA: z uczciwą *Rozalią Mieszczyńską* 1798. Od n. os. *Mieszczyński* : n. m. (hist.) *Mieszczyn* pom.

MIKŁASZEWSKI: uczciwy *Jan Mikłaszewski* 1783. Od n. m. *Mikłaszów* lwow., Ukraina.

MILASZEWSKI: szlachetny *Tadeusz Miłaszewski* 1807. Od n. m. (hist.) *Miłaszów* wołyń., Ukraina.

MILKOWSKI: urodzony *Jacek Miłkowski* 1801. Od n. m. *Miłków* dlnśl., lub., podk., święt., *Miłkowice* dlnśl., wlkp.

MIROWSKA: z urodzoną *Marianną Mirowską* 1809. Od n. os. *Mirowski* : n. m. *Mirów* maz., młp., śl., święt., *Mirowice* kuj.-pom., maz.

MISIEJEWSKI: urodzony *Florian Misiejewski* 1823. Może od n. m. *Misie* lub., *Miszewo* maz., *Miszów* młp.

MISIEWSKI: urodzony *Florian Misieski* 1819. Od n. m. *Misie* lub., *Miszewo* maz., *Miszów* młp.

MOCZARSKA: *Jozafata Maczarska* 1799, z szlachetną *Anastazją Moczarską* 1808. Od n. os. *Moczarski* : n. m. *Moczary Moczary* młp., podkarp., *Mocarze*, *Mocarzewo* maz.

MOCZULSKI: urodzony *Sylwester Moczulski* 1808. Od n. m. *Moczul*, *Moczula* brzes., Białoruś,

MOGOZIŃSKA: z uczciwą *Marianną Mogozińską* 1814. Od n. os. *Mogoziński*. Brak n. m. Etymologia niejasna.

MOKR(Z)SKI: roboczy *Maciej Mokrzski* 1789, roboczy *Maciej Mokrski* 1792. Od n. m. *Mokrsko* łódz., *Mokrsko (Mokrzko)* Górne święt., *Mokra* święt., *Mokra Wieś* młp., maz., *Mokre* łódz., maz., podk.

MOKRSKA: *Marianną Mokrską* 1805. Zob. **MOKR(Z)SKI**.

MOKRZYCKA: z urodzoną *Anną Mokrzycką* 1824. Od n. os. *Mokrzycki* : n. m. *Mokrzec* maz., włkp., podk., *Mokrzyca* podk., zach.-pom., *Mokrzyce Włościańskie* maz.

MORZYŃSKA: z pracowitą *Nastką Morzyńską* 1826. Od n. os. *Morzyński* : n. m. *Morzyna* dlnśl.

MOSZCZYŃSKI: uczciwy *Jakub Moszczyński* 1820. Od n. m. *Moszczonne* kuj.-pom.

MOSZYŃSKA: z urodzoną *Marianną Moszyńską* 1789. Od n. os. *Moszyński* : n. m. *Moszyna* (dziś *Mosina*) włkp.

MOŚCIŃSKI: uczciwy *Jan Mościński* 1784. Od n. m. *Mościska* maz., włkp.

MROCZKOWSKA: z *Anną Mroczkowską* 1785. Od n. os. *Mroczkowski* : n. m. *Mroccki* podl., maz., *Mroczków* łódz., święt.

MROZOWSKI: urodzony *Wojciech Mrozowski* 1787. Od n. m. *Mrozów* dlnśl., *Mrozy* maz.

MURZYŃSKA: z pracowitą *Katarzyną Murzyńską* 1810. Zob. **MURZYŃSKI**.

MURZYŃSKI: *Mykita Murzyński* 1803, uczciwy *Wojciech Murzyński* 1819. Od *Murzyn* lub przym. *murzyński*.

MUSIJOWSKI: pracowity *Michał Musijowski* 1784. Od n. m. *Musiejówka* lub., żytom., Ukraina.

MYSŁOWSKA: z urodzoną *Petronellą Mysłowską* 1814. Od n. os. *Mysłowski* : n. m. *Mysłów* dlnśl., lub., *Mysłowice* śl.

MYSZKOWSKI: sławetny *Joachim Myszkowski* 1794. Od n. m. *Myszków* śl., *Myszkowo* wlkp.

NARKUCKA: z pracowitą *Marianną Narkucką* 1803. Od n. os. *Narkucki* : może w związku z n. m. *Narkuszki* nowogr., Białoruś.

NAUMOWSKI: szlachetny *Stanisław Naumowski* 1791. Od n. m. *Naumowo*, *Naumowicze* grodzień. Białoruś., *Naumówka* czernih., Ukraina.

NAWROCKA: z uczciwą *Praksedą Nawrocką* 1805. Od n. os. *Nawrocki* : n. m. *Nawrotów* łódz., też od *nawracać* (*się*), por. *Nawracaj*, *Nawrocki* RymNP II 142.

NIEDŹWIEDZKA: z pracowitą *Anną Niedźwiecką* 1801. Zob. **NIEDŹWIEDZKI.**

NIEDŹWIEDZKI: *Sebastian Niedźwiedzki* 1792. Od n. m. *Niedźwiada*, *Niedźwiedzia Góra* lub., *Niedźwiada* łódz., *Niedźwiady* podkarp.

NOCZUŁKOWSKA: z pracowitą *Agatą Noczułkowską* 1786. Od n. os. *Noczułkowski* : może n. m. *Moczulki* rówień., Ukraina.

NOWAKOWSKI: pracowity *Antoni Nowako[w]ski* 1798. Od n. m. *Nowaki* maz., op., warm.-maz.

NOWICKA: z szlachetną *Teklą Nowicką* 1815. Od n. os. *Nowicki* : n. m. *Nowica* dlnśl., młp., warm.-maz., iw.-frank., Ukraina.

NOWOSIELSKI: urodzony *Maciej Nowosielski* 1783. Od n. m. *Nowosielce*, *Nowosiółki* lub., *Nowosielce* podk.

OGIŃSKI: urodzony *Wojciech Ogiński* 1812. Od *ogień*.

OLCHOWSKI: pracowity *Bartłomiej Olchowski* 1783. Od n. m. *Olchowa* podk., może też od *olcha* ‘ drzewo liściaste’, por. *Olsza*, *Olchowski* RymNP II 180.

OLEWIŃSKA: *Regina Olewińska* 1793. Od n. os. *Olewiński* : n. m. *Olewin* łódz., młp.

OLZAŃSKA: z pracowitą *Katarzyną Olzańską* 1815. Zob. **OLZAŃSKI.**

OLZAŃSKI: pracowity *Tomasz Olzański* 1795. Od n. m. *Olzany* dlnśl., maz., podk.

OLSZEWSKA: z uczciwą *Barbarą Olszewską* 1798, z urodzoną *Zofią Olszewską* 1805, z szlachetną *Amelią Olszewską* 1826. Od n. os. *Olszewski* : n. m. *Olszewo* łódz., maz., podl., *Olszówka* nlp., maz., wlkp.

OMELANICKI: urodzony *Stefan Omelanicki* 1812. Od n. m. *Omelanik* wołyń., Ukraina, *Omelianiec* brzes., Białoruś.

ONAKOWSKA: z szlachetną *Marianną Onakowską* 1790. Od n. os. *Onakowski* : *onak* ‘onym sposobem’, *onaki* ‘onego rodzaju’ ESB, *онакуй* ‘inny’, *онако* ‘nie tak jak należy, źle’ ECYM.

ORDAKOWSKI: urodzony *Kazimierz Ordakowski* 1819, urodzony *Kajetan Ordakowski* 1824. Od *orda* ‘dawne państwo tatarskie; tatarski obóz wojskowy’, horda ‘zgraja’, por. *Orda*, *Ordakowski* RymNP II 184.

ORDZIEJOWSKA: z urodzoną *Elżbietą Ordziejowską* 1798. Od n. os. *Ordziejowski* : *Ordziej*, zob. **ORDAKOWSKI**.

ORLIŃSKI: pracowity *Mateusz Orliński* 1807. Od n. m. *Orlina* dlnśl., *Orlina Duża*, *Mała* wlkp., *Orla* podl.

ORZECZOWSKA: z uczciwą *Katarzyną Orzechowską* 1788, z szlachetną *Anną Orzechowską* 1801. Zob. **ORZECZOWSKI**.

ORZECZOWSKI: urodzony *Józef Orzechowski* 1796. Od n. m. *Orzechowce* podkarp.

OSIŃSKI: urodzony *Józef Osiński* 1803, urodzony *Hipolit Osiński* 1823. Od n. m. *Osina* lub., łódz., zach.-pom., *Osiny* maz., wlkp.

OSMÓLSKI: urodzony *Józef Osmólski* 1796. Od n. m. *Osmół*, *Osmole* lub.

OSOLIŃSKI: urodzony *Feliks Osoliński* 1826. Od n. m. *Ossolin* maz., podl., święt., młp.

OSOWSKI: szlachetny *Wojciech Osowski* 1808. Od n. m. *Osowa* lub., łódz., maz., podl., święt.

OSSOWSKA: z urodzoną *Marianną Ossowską* 1826. Zob. **OSOWSKI**.

OSTROWSKA: z urodzoną *Agnieszką Ostrowską* 1787. Zob. **OSTROWSKI**.

OSTROWSKI: uczciwy *Antoni Ostrowski* 1786, roboczy *Jan Ostrowski* 1795, urodzony *Jan Ostrowski* 1806, urodzony *Ignacy Ostrowski* 1813. Od n. m. *Ostrów* maz., podkarp., warm.-maz.,

włkp., *Ostrowiec lubus.*, łódz., maz., zach.-pom., *Ostrowiec Świętkorzyński* święt.

OWSIŃSKI: uczciwy *Kazimierz Owskiński* 1797. Od owies ‘rodzaj zboża’, por. *Owies*, *Owskiński* RymNP II 192.

PACIŃSKI: pracowity *Kajetan Paciński* 1807. Od n. m. *Pacina* maz., *Paczyn* dlnśl., *Paczyna* śl.

PAŁASZEWSKA: z sławetną *Anną Pałaszewską* 1791. Od n. os. *Pałaszewski* : *pałasz* ‘rodzaj broni siecznej’, por. *Pałasz*, *Pałaszewski* RymNP II 202.

PAŁUSKA: z urodzoną *Wiktorią Pałuską* 1796, z urodzoną *Anną* [90] z *Mroczkowskich Pałuską* 1800. Zob. **PAŁUSKI**.

PAŁUSKI: *Franciszek Pałuski* 1785, szlachetny *Michał Pałuski* 1806, urodzony *Michał Pałuski* 1809. Od n. m. *Pałuszyce* młp.

PAPROCKA: z urodzoną *Joanną Paprocką* 1824, z urodzoną *Salomeą Paprocką* 1826. Zob. **PAPROCKI**.

PAPROCKI: urodzony *Mateusz Paprocki* 1824. Od n. m. *Paprotki*, *Paproć* włkp., *Paprotno* maz., podk., zach.-pom.

PARADOWSKA: z uczciwą *Dorotą Paradowską* 1786. Od n. os. *Paradowski* : n. m. *Paradowo*, *Paradów* włkp.

PARCZEWSKA: z urodzoną *Katarzyną Parczewską* 1782. Od n. m. *Parczewski* : n. m. *Parczew* lub., włkp.

PASZKOWSKA: *Rozalia Paszkowska* 1801, z urodzoną *Katarzyną Paszkowską* 1824. Zob. **PASZKOWSKI**.

PASZKOWSKI: szlachetny *Andrzej Paszkowski* 1809. Od n. m. *Paszki* lub., maz., *Paszkowice* łódz., *Paszków* maz.

PATOCKI: uczciwy *Jakub Patocki* 1784. Od n. m. *Patok* lub., łódz., maz., *Patoki* łódz., podl.

PAWŁOWSKA: z uczciwą *Agnieszką Pawłowską* 1805, z szlachetną *Marianną Pawłowską* 1808, z urodzoną *Apolonią Pawłowską* 1815, z uczciwą *Praksedą Pawłowską* 1816, z uczciwą *Marianną Pawłowską* 1820, z urodzoną *Teklą Pawłowską* 1821, z pracowitą *Antoniną Pawłowską* 1823. Od n. os. *Pawłowski* : n. m. *Pawłów* lub., maz., op., święt., włkp., *Pawłowice* maz.

PEREDYŃSKI: uczciwy *Antoni Peredyński* 1814. Od n. m. *Poredy* podl.

PETRYKOWSKA: z uczciwą *Marianną Petrykowską* 1801. Od n. os. *Petrykowski* : n. m. *Petryków* tarnop., Ukraina.

PIASKOWSKA: z uczciwą *Katarzyną Piaskowską* 1790. Od n. os. *Piaskowski* : n. m. *Piasek* śl., święt., zach.-pom., *Piaski* lub., łódz., maz., młp., święt., wlkp., *Piasków* maz.

PIEŃKOWSKA: z uczciwą *Marianną Pieńkowską* 1819, z uczciwą *Teodorą Pieńkowską* 1820. Zob. **PIEŃKOWSKI**.

PIEŃKOWSKI: waleczny *Józef Pieńkowski* 1817. Od n. m. *Pieńki* lub., maz., podl., *Pieńkowo* zach.-pom.

PIETRUSZEWSKA: z urodzoną *Józefą Pietruszewską* 1803. Od n. os. *Pietruszewski* : n. m. *Pietrusza Wola* podkarp., *Pietrusy* maz.

PILAWSKA: z urodzoną *Marianną Pilawską* 1813. Od n. os. *Pilawski* : n. m. *Pilawa* maz., tarnop. Ukraina.

PIOTROWSKA: z panną *Apolonią Piotrowską* 1801, z urodzoną *Teklą Piotrowską* 1804, z urodzoną *Anną Piotrowską* 1811, z uczciwą *Marianną Piotrowską* 1814, z uczciwą *Justyną Piotrowską* 1816, z urodzoną *Anną Piotrowską* 1817, z urodzoną *Marianną Piotrowską* 1819, z uczciwą *Praksedą Piotrowską* 1820. Zob. **PIOTROWSKI**.

PIOTROWSKI: uczciwy *Józef Piotrowski* 1797, urodzony *Bazyli Piotrowski* 1801, urodzony *Jan Piotrowski* 1801, urodzony *Antoni Piotrowski* 1803, uczciwy [143] *Aleksander Piotrowski* 1810. Od n. m. *Piotrowo* kuj.-pom., maz., warm.-maz., *Piotrów* lubus., łódz., maz., święt., wlkp.

PISKORSKI: urodzony *Tomasz Piskorski*. Od n. m. *Piskory* wlkp.

PODGÓRSKA: z urodzoną *Rozalią Podgórską* 1785, z sławetną *Marianną Podgórską* 1811. Zob. **PODGÓRSKI**.

PODGÓRSKI: uczciwy *Jacek Podgórski* 1791, urodzony *Feliks Podgórski* 1805. Od n. m. *Podgórze* lub., maz., podl.

POGORZELSKI: urodzony *Józef Pogorzelski* 1803. Od n. m. *Pogorzelec* maz., podl., *Pogorzela* op., wlkp.

POKRZEWSKA: z pracowitą *Anną Pokrzewską* 1809. Od n. os. *Pokrzewski* : n. m. *Pokrzywy* warm.-maz., *Pokrzywna* maz., *Pokrzywno* kuj.-pom.

POKRZYWNICKA: z pracowitą *Magdaleną Pokrzywnicką* 1820. Zob. **POKRZYWNICKI**.

POKRZYWNICKI: pracowity *Szymon Pokrzywnicki* 1793. Od n. m. *Pokrzywna* maz., *Pokrzywno* kuj.-pom., *Pokrzywnica* maz., święt., wlkp., *Pokrzywnik* dlnśl., kuj.-pom., maz.

POLESKI: ucziwy *Aleksander Poleski* 1783. Od n. m. *Polesie* lub., łódz., maz., młp., wlkp.

POPIERECKA: z szlachetną *Magdaleną Popierecką* 1821. Od n. os. *Popierecki* : *popierać*, por. *Popierała*, *Popieralski* RymNP II 279.

POPLAWSKI: urodzony *Stefan Popławski* 1788, urodzony *Kazimierz Popławski* 1812. Od *Popławy* lub., łódz., maz., podl.

POSTRUCKA: z szlachetną *Marianną Postrucką* 1821. Od n. os. *Postrucki* : n. m. *Postróże* maz.

POTURZYCKI: urodzony *Antoni Poturzycki* 1821. Od n. m. *Poturzyca* lwow., Ukraina.

POZNAŃSKI: urodzony *Antoni Poznański* 1807. Od n. m. *Poznań* wlkp.

POZNAKOWSKA: z szlachetną *Marianną Pozniakowską* 1809. Zob. **POŹNIAKOWSKI**.

POŹNIAKOWSKI: sławetny *Wojciech Pozniakowski* 1801, sławetny *Wojciech Poźniakowski* 1821, sławetny *Paweł Pozniakowski* 1826. Od n. m. *Pozniaki* grodzień., witeb., Białoruś.

PRUSIANOWSKI: urodzony *Leon Prusianowski* 1813. Zob. **PRUSINOWSKI**.

PRUSINOWSKI: *Leon Prusinowski* 1801. Od n. m. *Prusinowo* warm.-maz, wlkp., zach.-pom., *Prusinowice* łódz., maz.

PRUSZYŃSKI: urodzony *Feliks Pruszyński* 1825. Od n. m. *Pruszyn* maz.

PRZEKUCKA: z pracowitą *Agnieszką Przekucką* 1789. Od n. os. *Przekucki* : stp. *przek* ‘przeciwnie, na opak’, *przeko* ‘w poprzek, też w związku z *przekuć*’, por. *Przek*, *Przekocki* RymNP II 307.

PRZYBYSZEWSKI: pracowity *Antoni Przybyszewski* 1823. Od n. m. *Przybyszew* maz., wlkp.

PTASZYŃSKI: ucziwy *Józef Ptaszyński* 1803. Od n. m. *Ptaszyn* łódz., *Ptaszki* maz.

PUCHALSKA: z ucziwą *Marianną Puchalską* 1817. Od n. os. *Puchalski* : n. m. *Puchały* maz., podl.

PUHACZEWSKI: urodzony *Jan Puhaczewski* 1821. Od n. m. *Puchacze* lub., podk., *Puchaczew* lub.

PUZIKOWSKA: z urodzoną *Helena Puzikowską* 1801. Od n. os. *Puzikowski* : n. m. *Puziki* grodzień. Białoruś.

PUZIOWSKI: roboczy *Jędrzej Puziowski* 1795. Od n. m. *Puziebrzes*, Białoruś.

RABCZEWSKA: z urodzoną *Kata rżyną Rabczewską* 1789, z urodzoną *Marianną Rabczewską* 1809. Od n. m. *Rabce* miń. Białoruś.

RADECKA: z urodzoną *Marianną Radecką* 1785, z pracowitą *Anną Radecką* 1811. Zob. **RADECKI**.

RADECKI: pracowity *Bazyli Radecki* 1808, pracowity *Stanisław Radecki* 1818. Od n. m. *Radecz* dlnśl., *Radków* dlnśl., lub., święt.

RADOMYLSKA: *Michał Radomyński* 1793, z *Anną Radomylską* 1826. Od n. os. *Radomyński*, zob. **RADOMYSKI**.

RADOMYSKI: uczciwy *Michał Radomyński* 1791. Od n. m. *Radomyśl* maz., podk., wlkp., *Radomysz* żytom., Ukraina.

RAFAŁOWSKA: z szlachetną *Józefą Rafałowską* 1810. Od n. os. *Rafałowski* : n. m. *Rafałów* łódz., wlkp., *Rafałowice* (dziś *Rachwałowice*) młp.

RAKOWSKA: z *Teklą Rakowską* 1789, z szlachetną *Katarzyną Rakowską* 1808. Od n. os. *Rakowski* : n. m. *Rakowo* kuj.-pom., lubus., maz., podł., *Raków* dlnśl., maz., święt., wlkp., *Rakowiec* maz., pom.

RASZEWSKA: z pracowitą *Brigidą Raszewską* 1810. Od n. os. *Raszewski* : n. m. *Raszewo Włościańskie*, *Raszewo Dworskie* maz., wlkp., *Raszów* dlnśl.

RATKOWSKI: urodzony *Bazyli Ratkowski* 1814. Od n. m. *Ratki* (dziś *Retki*) łódz.

RATYŃSKI: uczciwi: *Wojciech Ratyński* 1797. Od n. m. *Ratyń* wlkp., *Ratyniec* maz.

RAZEWSKI: urodzony *Jan Razewski* 1821. Od *raz*, *raza* ‘cios’, *razić* ‘uderzać’ SW, może też od n. m. *Radzewo* wlkp.

REGULSKI: urodzony *Jakub Regulski* 1787. Od n. m. *Regulice* młp.

ROCHMALEWSKA: z sławetną *Heleną Rochmalewską* 1817. Zob. **ROCHMALEWSKI**.

ROCHMALEWSKI: uczciwy *Stefan Rochmalewski* 1792. Od niem. n. os. *Rochmann*, *Ro(h)mann* : im. *Hrodman*, por. *Rochman*, *Rochmański* RymNP II 354.

ROGOWSKA: z pracowitą *Katarzyną Rogowską* 1814, z uczciwą *Salomeą Rogowską* 1816,

z pracowitą *Salomeą Rogowską* 1826. Zob. **ROGOWSKI**.

ROGOWSKI: urodzony *Łukasz Rogowski* 1791, uczciwy *Jan Rogowski* 1818. Od n. m. *Rogów* lub., łódz., święt., wlkp., *Rogowo* kuj.-pom., wlkp.

ROKICKA: z urodzoną *Teklą Rokicką* 1825. Od n. os. *Rokicki* : n. m. *Rokitów* lub., maz., *Rokicie* łódz. (dziś część Łodzi), maz., *Rokitki* dlnśl., pom.

ROMANOWSKA: z uczciwą *Rozalią Romanowską* 1791, z urodzoną *Wiktorią Romanowską* 1812, z urodzoną *Elżbietą Romanowską* 1820, z urodzoną *Marianną Romanowską* 1825. Zob.

ROMANOWSKI.

ROMANOWSKI: urodzony *Kajetan Romanowski* 1786, urodzony *Gabriel Romanowski* 1791, sławetny *Wojciech Romanowski* 1795, urodzony *Filip Romanowski* 1801, uczciwy *Józef Romanowski* 1803, urodzony *Jan Romanowski* 1808, urodzony *Marcin Romanowski* 1816, urodzony *Wiktor Romanowski* 1819, urodzony *Damazy Romanowski* 1822, urodzony *Michał Romanowski* 1823, urodzony *Kasper Romanowski* 1824, szlachetny *Daniel Romanowski* 1824. Od n. m. *Romanów* lub., łódz., maz., śl., wlkp., *Romanówka* lub., łódz., podl., święt.

ROSIŃSKI: urodzony *Aleksander [216] Rosiński* 1823. Od n. m. *Rosin* lubus.

ROWIŃSKA: z pracowitą *Heleną Rowińską* 1810. Zob. **ROWIŃSKI.**

ROWIŃSKI: uczciwy *Marek Rowiński* 1821. Od n. m. *Rowino* (dziś *Rowień*) śl., *Równa* łódz., *Równe* maz., op., podk., *równień*. Ukraina.

ROZAŃSKI: uczciwy *Feliks Rozański* 1809. Od n. m. *Róża* lub., łódz., podkarp., wlkp., *Różan* maz.

RÓŻYCKA: z urodzoną *Joanną Różycką* 1798, z szlachetną *Heleną Różycką* 1815. Od n. os. *Różycki* : n. m. *Róża* lub., łódz., podk., wlkp., *Różyca*, *Różyce* łódz.

RUBINOWSKA: z urodzoną *Teressą Rubinowską* 1813. Od n. os. *Rubinowski* : *rubin* ‘kamień szlachetny’, żyd. im. *Ruben*, por. *Rubin*, *Rubinowski* RymNP II 368.

RUBLOWSKA: z uczciwą *Marianną Rublowską* 1803. Od n. os. *Rublowski* : n. m. *Rublin* tarnop. Ukraina, *Rubel* brzesk., Białoruś, może też od *rubel* ‘pieniądz, jednostka monetarna’ lub od niem. n. os. *Rubel*, por. *Rubel*, *Rublowski* RymNP II 368.

RUDKOWSKA: z urodzoną *Anastazją Rudkowską* 1791, z urodzoną *Agnieszką z Święcickich Rudkowską* 1784. Zob. **RUDKOWSKI.**

RUDKOWSKI: urodzony *Ignacy Rudkowski* 1810. Od n. m. *Rudka* lub., maz., podk., święt., *Rudki* kuj.-pom., maz., święt., wlkp., *Rudków* maz.

RUDŁOWSKA: z *Marianną Rudłowską* 1796. Od n. os. *Rudłowski* : n. m. *Rudlew* rówień. Ukraina, może też n. m. *Rudlice* łódz.

RUDNICKI: pracowity *Paweł Rudnicki* 1788, urodzony *Aleksander Rudnicki* 1800, urodzony *Piotr Rudnicki* 1824. Od n. m. *Rudnik* lub., łódz., maz., święt., *Rudniki* lub., łódz., wlkp.

RUSOWIECKA: z sławetną *Marianną Russowiecką* 1792, z urodzoną *Marianną Russowiecką* 1801, z urodzoną *Domicellą Rusowiecką* 1808, z urodzoną *Wiktorią Rossowiecką* 1815. Zob.

RUSOWIECKI.

RUSOWIECKI: urodzony *Tomasz Rusowiecki* 1788. Od n. m. *Rusowice* wołyń., Ukraina.

RUSZKOWSKI: uczciwy *Paweł Ruszkowski* 1786, uczciwy *Leon Ruszkowski* 1823. Od n. m. *Ruszków* łódz., maz., święt., *Ruszków Pierwszy*, *Ruszków Drugi* wlkp., *Ruszkowice* dlnśl., maz.

RYBCZYŃSKA: z urodzoną *Justyną Rybczyńską* 1813, z urodzoną *Marcjanną Rybczyńską* 1815, z urodzoną *Angelą Rybczyńską* 1820, z urodzoną *Franciszką Rybczyńską* 1822, z urodzoną *Teklą Rybczyńską* 1824. Zob. **RYBCZYŃSKI.**

RYBCZYŃSKI: uczciwy *Antoni Rybczyński* 1783, urodzony *Jakub Rybczyński* 1786, urodzony *Kazimierz Rybczyński* 1790, urodzony *Tadeusz Rybczyński* 1817, urodzony *Jan Rybczyński* 1820. Od n. m. *Rybka* łódz., *Rybki* pom.

RYBICKI: urodzony *Józef Rybicki* 1784. Od n. m. *Rybice* maz. (dziś *Rybitwy*), zach.-pom.

RYBIŃSKI: urodzony *Jan Rybiński* 1819. Od n. m. *Rybin* wlkp., *Rybna* młp., op., *Rybne* maz., podk., *Rybno* maz., podl., warm.-maz.

RYKOWSKI: urodzony *Józef Rykowski* 1789. Od n. m. *Ryków* łódz., maz., *Ryki* lub., maz.

SACZYŃSKI: urodzony *Tomasz Saczyński* 1792. Od n. m. *Saczyn* wlkp.

SADOWSKI: uczciwy *Aleksander Sadowski* 1791, szlachetny *Józef Sadowski* 1815. Od n. m. *Sady* dlnśl., maz., podl., wlkp., *Sadów* śl., wołyń., Ukraina.

SAMBORSKI: uczciwy *Jan Samborski* 1787, sławetny *Wawrzyniec Samborski* 1788. Od n. m. *Sambor* lwow., Ukraina, *Sambory* podl., *Sambórz* łódz., maz.

SARBIEWSKI: urodzony *Franciszek Sarbiewski* 1809. Od n. m. *Sarbia*, *Sarbie* wlkp., *Sarbie* młp., *Sarbiewo* maz.

SARZYŃSKI: urodzony *Ignacy Sarzyński* 1819. Od n. m. *Sarzyn maz.*, *Sarzyna podkarp.*

SAWICKA: z uczciwą *Anastazją Sawicką* 1826. Zob. **SAWICKI.**

SAWICKI: uczciwy *Dymitr Sawicki* 1803, szlachetny *Tomasz Sawicki* 1804, szlachetny *Mateusz Sawicki* 1809, szlachetny *Mateusz Sawicki* 1814, urodzony *Jakub Sawicki* 1824. Od n. m. *Sawice maz.*

SAWIŃSKI: sławetny *Jakub Sawiński* 1785, sławetny *Jakub Sawiński* 1798, szlachetny *Jakub Sawiński* 1806. Od n. m. *Sawin lub.*

SEREDNICKA: z urodzoną *Barbarą Serednicką* 1808. Od n. os. *Serednicki* : n. m. *Serednica podk.*

SEREDYŃSKA: z uczciwą *Katarzyną Seredyńską* 1822. Zob. **SEREDYŃSKI.**

SEREDYŃSKI: uczciwy *Kasper Seredyński* 1811, urodzony *Tomasz Seredyński* 1814. Od n. m. *Seredyna lwow.* Ukraina, *Sereda mohyl.*, Białoruś, *Seredy żytom.*, Ukraina.

SERWIŃSKI: urodzony *Wojciech Serwiński* 1805. Od n. m. *Serwin podl.*

SIATECKA: z urodzoną *Elżbietą Siatecką* 1791. Zob. **SIA-TECKI.**

SIATECKI: urodzony *Wojciech Siatecki* 1783, pracowity *Kaje-tan Siatecki* 1787, urodzony *Wojciech Siatecki* 1793. Od n. m. *Szatki kuj.-pom.*, *Siatki*, też *Siadki łódz.*, też od *sieć* ‘narzędzie do połowu ryb i ptaków’, por. *Siatecki*, *Sieć* RymNP II 414, 416.

SICIŃSKI: urodzony *Ignacy Siciński* 1805. Od n. m. *Sicina młp.*, *Siciny dlnśl.*, *Sitno maz.*, podl., warm.-maz.

SIEDLECKI: urodzony *Franciszek Siedlecki* 1805, urodzony *Jan Siedlecki* 1813. Od n. m. *Siedlce*, *Siedlec maz.*, *Siedlec młp.*, wlkp.

SIEKACKA: z uczciwą *Agnieszką Siekacką* 1788, z pracowitą *Marianną [165] Siekacką* 1814, z pracowitą *Marianną Siekacką* 1815. Zob. **SIEKACKI.**

SIEKACKI: pracowity *Jakub Siekacki* 1787. Od *siekać*, *siec* ‘ucinać, kosić’, stp. *siek* ‘cios, raz’, por. *Siek*, *Siekacki* RymNP II 417.

SIEKLUCKA: *Anastazja Sieklucka* 1795. Od n. os. *Sieklucki* : n. m. *Siekluki maz.*, podl., *Sieklówka podk.*

SIELECKA: uczciwą *Marianną z Żarskich Sielecką* 1786, z uczciwą *Marianną Sielecką* 1804. Od n. os. *Sielecki* : n. m. *Sioło lub.*, *Stare Sioło podkarp.*, *Sielec*, *Sielce lub.*

SIELSKA: z urodzoną *Ewą Sielską* 1815. Zob. **SIELSKI**.

SIELSKI: szlachetny *Michał Sielski* 1815. Od n. m. *Sioto* lub., *Stare Sioto* podkarp., *Sielec*, *Sielce* lub.

SIERAKOWSKA: z uczciwą *Marianną Sierakowską* 1821. Od n. os. *Sierakowski* : n. m. *Sieraków młp.*, maz., wlkp., *Sierakowice* pom., śl.

SIETRZYCKI: szlachetny *Andrzej Sietrzycki* 1817. Od im. złoż. *Siestrzemil* SEM 1 267.

SIKORSKA: z urodzoną *Katarzyną Sikorską* 1803, z uczciwą *Marianną Sikorską* 1811. Zob. **SIKORSKI**.

SIKORSKI: pracowity *Jan Sikorski* 1794, pracowity *Tomasz Sikorski* 1820. Od n. m. *Sikory* maz., podl., zach.-pom., *Sikorzyce* dlnśl., młp, zach.-pom.

SINIASKA: z uczciwą *Heleną Siniaską* 1791. Od n. os. *Siniawski* : n. m. *Sieniawa młp.*, podkarp.

SKALSKI: urodzony *Adam Skalski* 1795. Od n. m. *Skala* dlnśl., młp.

SKARZYŃSKA: z urodzoną *Marianną Skarzyńską* 1823. Zob. **SKARZYŃSKI**.

SKARZYŃSKI: urodzony *Grzegorz Skarzyński* 1826. Od n. m. *Skarzyn* maz., wlkp.

SKASZEWSKA: z sławetną *Małgorzatą Skaszewską* 1797. Od n. os. *Skaszewski* : n. m. *Skaszewo Nowe*, *Skaszewo włościańskie* maz., *Skaszewo* kuj.-pom.

SKIBNIEWSKA: z urodzoną *Marianną Skibniewską* 1805. Od n. os. *Skibniewski* : n. m. *Skibnie-Podawce*, *Skibniew-Kurce* maz.

SKOBELSKA: z urodzoną *Marianną Skobelską* 1789. Od n. os. *Skobielski* : n. m. *Skobielew* (dziś *Bartoszkówka*), *Skobelice* wlkp.

SKORUPSKA: roboczą *Heleną Skorupską* 1787. Od n. os. *Skorupski* : n. m. *Skorupy* maz.

SKOWROŃSKI: urodzony *Ignacy Skowroński* 1783. Od n. m. *Skowrony* warm.-maz.

SKRZYŃSKA: z szlachetną *Teressą Skrzyńską* 1791. Od n. os. *Skrzyński* : n. m. *Skrzynno* maz., łódz., *Skrzyńsko* maz.

SŁOTWIŃSKI: uczciwy *Sebastian Słotwiński* 1789. Od n. m. *Słotwiny* święt., młp.

SŁOWIKOWSKA: z szlachetną *Agnieszką z Ptaszyńskich Słowikowską* 1792, z sławetną *Teklą Słowikowską* 1803, z urodzoną

Bogumiłą Słowikowską 1806. Od n. os. *Słowikowski* : n. m. *Słowikowo* wlkp., zach.-pom., *Słowików* maz., op.

SŁOWIŃSKI: uczciwy *Daniel Słowiński* 1817. Od n. m. *Słowiń lubus.*, *Słowina* zach.-pom.

SŁUPNICKA: z *Anną Słupnicką* 1790. Od n. os. *Słupnicki* : n. m. *Słupnica* warm.-maz.

SMOLIŃSKI: szlachetny *Grzegorz Smoliński* 1793, urodzony *Mikołaj Smoliński* 1826. Od n. m. *Smolin* lwow., Ukraina, *Smoleń śl.*, zach.-pom., *Smolno* kuj.-pom., pom.

SMOTRYCKA: uczciwą *Anną Smotrycką* 1783. Od n. os. *Smotrycki* : n. m. *Smotrycz* chmieln. Ukraina.

SOBECKA: z uczciwą [69] *Apolonią Sobecką* 1795. Od n. os. *Sobecki* : n. m. *Sobki* łódz.

SOBIŃSKI: szlachetny *Lukasz Sobiński* 1826. Od n. m. *Sobień* łódz., podkarp., *Sobinie Biskupie* maz.

SOBKOWSKA: z urodzoną *Helena Sobkowską* 1808, z szlachetną *Marianną Sobkowską* 1809. Zob. **SOBKOWSKI.**

SOBKOWSKI: szlachetny *Stefan Sobkowski* 1811, szlachetny *Jan Sobkowski* 1821. Od n. m. *Sobków* święt., *Sobkowce* chmieln., Ukraina, *Sobkówka* czerkas., Ukraina.

SOBOLEWSKA: z urodzoną *Apollonią Sobolewską* 1785, z wielmożną *Teklą Sobolewską*, chorążanką wołyńską 1789. Od n. os. *Sobolewski* : n. m. *Sobolew* lub., maz., *Sobolewo* podl., wlkp., *Sobolów* młp.

SOCNICKA: z uczciwą *Aleksandrą Socnicką* 1823. Od n. os. *Socnicki* : n. m. *Soce* podl., *Soćki* maz.

SOCZYŃSKI: urodzony *Józef Soczyński* 1792. Od n. m. *Soce* podl., *Soćki* maz., *Soczewka* maz., *Soczówki* łódz.

SOKOŁOWSKA: uczciwa *Ewa Sokołowska* 1796. Zob. **SOKOŁOWSKI.**

SOKOŁOWSKI: urodzony *Jędrzej Sokołowski* 1814. Od n. m. *Sokołów* łódz., maz., *Sokołowo* kuj.-pom., maz., podl., wlkp.

SOŁOŃSKA: z uczciwą *Helena Sołońską* 1803. Od n. os. *Sołoński* : n. m. *Soloń* miń., Białoruś, *Sołowa* lwow., Ukraina.

SOSZYCKI: urodzony *Piotr Soszycki* 1805. Od n. m. *Soszyce* łódz., pom.

SOSZYŃSKA: z urodzoną *Wiktorią Soszyńską* 1783. Zob. **SOSZYŃSKI.**

SOSZYŃSKI: urodzony *Feliks Soszyński* 1783, szlachetny *Piotr Soszyński* 1808. Od n. m. *Sasiny* podl., warm.,-maz.

SPENDOWSKI: uczciwy *Jan Spendowski* 1797. Od n. m. *Spq-dowo* (dziś *Szpondowo*) maz.

STACHURSKI: uczciwy *Jakub Stachurski* 1792. Od n. m. *Stachura* święt.

STANISZEWSKA: z szlachetną *Teklą Staniszewską* 1801. Zob. **STANISZEWSKI.**

STANISZEWSKI: urodzony *Mikołaj Staniszewski* 1798. Od n. m. *Staniszewice* maz., *Staniszów* dlnśl.

STARCZYŃSKA: z urodzoną *Rozalią Starczyńską* 1792. Od n. os. *Starczyński* : n. m. *Starczewo* kuj.-pom., lubus.

STASZYŃSKI: szlachetny *Stefan Staszyński* 1808. Od n. m. *Staszyn* młp., *Stasin* lub., maz.

STAWIŃSKI: urodzony *Lukasz Stawiński* 1814, urodzony *Jan Stawiński* 1817. Od n. m. *Stawiany* święt., wlkp.

STEFANOWSKA: z *Rozalią Stefanowską* 1803. Od n. os. *Stefanowski* : n. m. *Stefanów* lub., łódz., maz.

STĘPICKA: z *Katarzyną Stępicką* 1785. Od n. os. *Stępicki* : n. m. *Stępica* podkarp.

STĘPKOWSKA: z pracownią *Teklą Stępkowską* 1826. Od n. os. *Stępkowski* : n. m. *Stępków* lub.

STĘŻYCKI: szlachetny *Grzegorz Stężycki* 1807. Od n. m. *Stężyca* lub., maz., pom.

STOCHALSKA: z urodzoną *Magdaleną Stochalską* 1820. Zob. **STOCHALSKI.**

STOCHALSKI: urodzony *Leon Stokalski* 1811, urodzony *Leon Stochalski* 1813. Od im. z pocz. *Sto-*, typu *Stoigniew*, *Stoisław*, por. *Stoch*, *Stochalski* RymNP II 487.

STRACHOCIŃSKI: uczciwy *Stefan Strachociński* 1814. Od n. m. *Starchocina* podkarp.

STROCZYŃSKI: uczciwy *Aleksander Stroczyński* 1825. Od n. m. *Stroki* chmieln., Ukraina.

STRONCZYŃSKI: urodzony *Stanisław Stronczyński* 1783. Od n. m. *Strączno* zach.-pom., *Nowy Stręczyn*, *Stary Stręczyn* lub.

STRONKOWSKA: z sławetną *Reginą Stronkowską* 1789. Od n. os. *Stronkowski* : n. m. *Strękowo* maz.

STRUPCZYŃSKI: uczciwy *Józef Strupczyński* 1787. Od n. m. *Strupków* iw.-frank., Ukraina.

STRZAŁKOWSKA: z urodzoną *Katarzyną Strzałkowską* 1794. Od n. os. *Strzałkowski* : n. m. *Strzałkowo* wlkp., *Strzałków* święt., maz., wlkp.

STRZELNICKI: urodzony *Kajetan Strzelnicki* 1823. Od n. m. *Strzelniki* młp., op., warm.-maz., *Strzelno* dlnśl., kuj.-pom., pom.

STRZEMECKI: urodzony *Wincenty Strzemecki* 1814. Od n. m. *Strzemieczne-Hieronimy*, *Strzemieczne-Sędki*, *Strzemieczne-Wiosny* maz.

STUDNICKI: uczciwy *Józef Studnicki* 1807. Od n. m. *Studnica* dlnśl., warm.-maz., zach.-pom.

STUPNICKA: z uczciwą *Marianną Stupnicką* 1811. Od n. os. *Stupnicki* : n. m. *Stupniki* podl., *Stupnica* lwow., Ukraina.

SUFLACKA: z pracowitą *Apolonią Suflacką* 1787. Od n. os. *Suflacki* : *szufla* ‘rodzaj łopaty; róg łosia’, też *szuflada* ‘wysuwana część mebla’, por. *Szufla*, *Sufla*, *Szuflada* RymNP II 557-558.

SUKACKI: pracowity *Antoni Sukacki* 1823. Od n. m. *Sukacze* wołyń., Ukraina.

SULATYCKI: urodzony *Franciszek Sulatycki* 1795. Od n. m. *Sulatyce* lwow., Ukraina.

SUŁKOWSKI: sławetny *Michał Sułkowski* 1785. Od n. m. *Sułkowice* młp., maz., *Sułkowo* kuj.-pom., maz., *Sułków* maz., op., święt.

SURAŻYŃSKI: waleczny *Antoni Surażyński* 1820. Od n. m. *Surażyn* podl.

SURMIŃSKI: szlachetny *Antoni Surmiński* 1825. Od n. m. *Surmin* wlkp.

SWANOWSKI: uczciwy *Stefan Swanowski* 1810. Od niem. n. os. *Schwan* : śrwniem. *Swan* ‘łabędź’, też gw. *szwania* ‘łakomczuch’, por. *Szwan*, *Szwanowski* RymNP II 563.

SYDORSKA: z uczciwą *Heleną Sydorską* 1820. Od n. os. *Sydorski* : n. m. *Sidory* podk., podl., *Sydory* lwow., Ukraina.

SZATURSKI: urodzony *Mikołaj Szaturski* 1815. Od *szater*, *szatra* ‘szałas; obóz cygański’, gw. *szatrać* ‘baczyć, pamiętać’ lub od niem. n. os. *Schatter*, por. *Szater*, *Szaturski* RymNP II 524.

SZCZERBIŃSKI: uczciwy *Feliks Szczerbiński* 1820. Od n. m. *Szczerbin* wlkp.

SZCZUCKA: z sławetną *Katarzyną Szczucką* 1801, z szlachetną *Rozalią Szczucką* 1807. Zob. **SZCZUCKI**.

SZCZUCKI: sławetny *Onufry Szczucki* 1786. Od n. m. *Szczuki* łódz., maz., podl., *Szczucice* święt.

SZCZURKOWSKA: z roboczą *Teklą Szczurkowską* 1804. Od n. os. *Szczurkowski* : n. m. *Szczurkowo* warm.-maz., *Szczurek* łódz.

SZELESTOWSKI: uczciwi: *Jan Szelestowski* 1804. Od n. m. *Szelesty* grodzień., Białoruś lub *szelest* ‘szmer’, por. *Szelest*, *Szelestowski* RymNP II 533.

SZLAWSKA: z urodzoną *Justyną Szlawską* 1815. Od n. os. *Szlawski* : n. m. *Sława* lubus., zach.-pom., *Sława Wielkopolska* wlkp., *Sławsk* wlkp.

SZMONDZIŃSKI: szlachetny *Leon Szmondziński* 1821. Od *smąd* ‘dym, swąd’, por. *Smąd*, *Smondzewski* RymNP II 451.

SZMORŁOWSKA: z urodzoną *Marianną Szmorłowską* 1796. Od n. os. *Szmorłowski* : n. m. *Szmurły* podl.

SZTYCHOWSKI: pracowity *Grzegorz Sztychowski* 1784. Od niem n. os. *Stich* : śrwniem. *stich* ‘ukłucie; miejsce spadziste’ lub od *szytch* ‘szpic, ostry koniec; pchnięcie biała bronią; obraz wyryty na płycie metalowej lub drewnianej’, dawniej ‘handel wymieny’, por. *Stych*, *Sztychowski* RymNP. II 502.

SZULIŃSKI: urodzony *Józef Szuliński* 1812. Od n. m. *Sulin* wlkp.

SZUMIŃSKI: uczciwy *Michał Szumiński* 1809. Od n. m. *Szumin* maz.

SZUMISŁAWSKI: szlachetny *Jan Szumisławski* 1810. Od *szum* ‘jednostajny szmer; zamęt’, *szumieć* ‘wywoływać szum; pienie się’ + *sława*.

SZUMSKI: uczciwy *Maciej Szumski* 1803. Od n. m. *Szum* op., *Huta Szumy* lub., *Szumsko* święt.

SZYDŁOWSKA: *Dorota Szydłowska* 1798, z szlachetną *Aleksandrą Szydłowską* 1813, ze sławetną *Katarzyną Szydłowską* 1822. Zob. **SZYDŁOWSKI**.

SZYDŁOWSKI: szlachetny *Onufry Szydłowski* 1808, urodzony *Franciszek Szydłowski* 1815. Od *Szydłowce* tarn. Ukraina, *Szydłów* święt., *Szydłowo* maz., wlkp.

SZYMANOWSKA: z urodzoną *Anastazją Szymanowską* 1783, z urodzoną *Marianną Szymanowską* 1820, z urodzoną *Rozalią*

Szymanowską 1823. Od n. os. *Szymanowski* : n. m. *Szymanów* maz., *Szymanowo* lub., wlkp., *Szymanowice* młp.

SZYMAŃSKI: uczciwy *Łukasz Szymań[s]ki* 1797, pracowity *Bazyli Szymański* 1819, pracowity *Jan Szymański* 1826. Od n. m. *Szymany* podl., wlkp.

SZYPROWSKI: pracowity *Kazimierz Szyproski* 1790, pracowity *Jan Szyprowski* 1792. Od *szyper* ‘właściciel statku rybackiego; dowódca statku’ Rym II 571.

SZYSZKOWSKI: urodzony *Jan Szyszkowski* 1826. Od n. m. *Szyszków* lub., op., śl., *Szyski* lub., maz.

ŚLIWIŃSKI: uczciwy *Antoni Śliwiński* 1786, urodzony *Michał Śliwiński* 1801. Od n. m. *Śliwiny* maz., święt., *Śliwno* wlkp.

ŚWIDZIŃSKA: z urodzoną *Marianną Świdzińską* 1820. Od n. os. *Świdziński* : n. m. *Świdno* lub., maz.

ŚWIERCZYŃSKA: *Wiktoria Świerczyńska* 1795. Zob. **ŚWIERCZYŃSKI.**

ŚWIERCZYŃSKI: sławetny *Wawrzyniec Świerczyński* 1793. Od n. m. *Świerz zach.-pom.*, *Świercze* maz., *Świerzów łódz.*, op., podkarp., święt., *Świerszczów* lub.

ŚWIĘCICKA: z szlachetną *Marianną Święcicką* 1815. Zob. **ŚWIĘCICKI.**

ŚWIĘCICKI: szlachetny *Jan Święcicki* 1791, uczciwy *Jan Święcicki* 1805. Od n. m. *Święcica* lub., *Święcice* maz., *Święciec* wlkp.

TARCZEWSKA: z uczciwą *Marianną Tarczewską* 1792. Od n. os. *Tarczewski* : n. m. *Tarcze* maz.

TARKOWSKA: z urodzoną *Antoniną Tarkowską* 1783, z szlachetną *Anną Tarkowską* 1815. Od n. m. *Tarkowo Dolne*, *Tarkowo Górne* kuj.-pom.

TARNAWSKA: z uczciwą *Apolonią Tarnaską* 1783, z sławetną *Marianną Tarnawską* 1807, z szlachetną *Zofią Tarnawską* 1807, z urodzoną *Marianną Tarnawską* 1824. Zob. **TARNAWSKI.**

TARNAWSKI: sławetny *Stanisław Tarnawski* 1818. Od n. m. *Tarnawa* lub., święt., *Tarnawa Dolna* młp.

TARNOWSKA: *Klarą Tarnowską* 1787. Od n. os. *Tarnowski* : n. m. *Tarnów dlnśl.*, lub., lubus., maz., młp.

TATARZYŃSKI: szlachetny *Maciej Tatarzyński* 1815. Od etn. *Tatarzyn* ‘Tatar’, por. *Tatar*, *Tatarzyński* RymNP II 598-599.

TCHÓRZEWSKA: z urodzoną *Antoniną Tchórzewską* z urodzoną *Anną Jakubowską* 1817. Od n. os. *Tchórzewski* : n. m. *Tchorzew* lub., maz.

TERCZYŃSKI: urodzony *Adam Terczyński* 1821. Od n. m. *Terczyn* wołyń., Ukraina.

TERLIŃSKA: z urodzoną *Jadwigą Terlińską* 1792. Od. n. os. *Terliński* : n. m. *Terło* lwow., Ukraina.

TERPIŁOWSKA: z szlachetną *Anną Terpiłowską* 1788, z urodzoną *Julianną Terpiłowską* 1822, z urodzoną *Anielą Terpiłowską* 1821. Od n. os. *Terpiłowski* : n. m. *Terpiłówka* tarnop., Ukraina.

TOMASZEWSKA: *Antoniną Tomaszewską* 1807. Zob. **TOMASZEWSKI**.

TOMASZEWSKI: urodzony *Jan Tomaszewski* 1783, urodzony *Piotr Tomaszewski* 1808. Od n. m. *Tomasze* maz., *Tomaszewo* kuj.-pom., maz., *Tomaszów Lubelski* lub., *Tomaszów Mazowiecki* łódz.

TOMECKI: szlachetny *Stefan Tomecki* 1815. Od n. m. *Tomki* kuj.-pom.

TONSKA: z urodzoną *Elżbietą Tońską* 1805, z urodzoną *Marianną Tońską* 1808, z urodzoną *Domicelą Tońską* 1819. Od n. os. *Toński* : n. m. *Tonia* młp., wlkp.

TORSKA: z sławetną *Brygidą Torską* 1788. Od n. os. *Torski* : n. m. *Torki* podk.

TRĘBICKI: urodzony *Jan Trębicki* 1794, urodzony *Michał Trębicki* 1807. Od n. m. *Trębki Nowe*, *Trębki Stare* maz., *Trębice Górne*, *Stare Trębice* maz.

TROJANOWSKI: uczciwy *Szymon Trojanowski* 1784, sławetni: *Szymon Trojanowski* 1800. Od n. m. *Trojanów*, *Trojany* maz., *Trojanowice* łódz., młp.

TRZCIŃSKI: roboczy *Sebastian Trzciński* 1787, pracowity *Sebastian Trzciński* 1791, urodzony *Piotr Trzciński* 1807. Od n. m. *Trzciana* młp., podk., *Trzcianka* maz., podl., wlkp., *Trzcinec* kuj.-pom., lub., maz., święt., *Trzcieniec* lwow., Ukraina.

TRZEMECKI: urodzony *Józef Trzemecki* 1787. Zob. **TRZEMESKI**.

TRZEMESKI: urodzony *Wincenty Trzemeski* 1809. Od n. m. *Trzemeszna*, *Trzemesna* młp., *Trzemeszno* wlkp.

TUCZEWSKI: uczciwy *Piotr Turczewski* 1826. Od n. m. *Tucze zach.*-pom., *Tucza* winnic. Ukraina,

TUŃSKA: z urodzoną *Marcellą Tuńską* 1825. Zob. **TUŃSKI**.

TUŃSKI: urodzony *Maciej Tuński* 1814. Od n. m. *Tuniki* łódz.

TURCZEWSKA: z uczciwą *Marianną Turczewską* 1814. Od n. os. *Turczewski* : n. m. *Turcz* warm.-maz.

TURCZYŃSKI: uczciwy *Kazimierz Turczyński* 1800. Od n. m. *Turczyn* podl.,

TUROWSKA: z urodzoną *Apollonią Turoską* 1817. Od n. os. *Turowski* : n. m. *Turów* dlnśl., lub., łódz., maz., *Turowo* maz., wlkp., *Turowice* maz.

TURSKA: z uczciwą *Heleną Turską* 1788. Od n. os. *Turski* : n. m. *Tur* łódz., wołyń., Ukraina, *Tursk* lubus., *Tursko* podk., *Turza* młp., *Turza Mała*, *Turza Wielka* maz.

TURZYNIECKA: z szlachetną *Barbarą Turzyniecką* 1788. Od n. os. *Turzyniecki* : n. m. *Turzyniec* lub.

TWARZEWSKA: z *Marianną Twarzewską* 1785. Od n. os. *Twarzewski* : *twarz*, por. *Twaroń*, *Twarzyński* RymNP II 630.

TYSZOWIECKI: sławetny *Jakub Tyssowiecki* 1796, *Jakub Tyssowiecki* 1798. Od n. m. *Tyszowce* lub.

UFNAROWSKA: z urodzoną *Katarzyną Ufnarowską* 1812. Od n. os. *Ufnarowski* : może od n. m. *Szufnarowa* podkarp., por. też n. os. *Hufnal*, *Ufnarski* : *hufnal*, *ufnal* ‘gwóźdź do podkowy’ : niem. *Hufnagel* RymNP I 314.

ULANICKA: z urodzoną *Franciszką Ulanicką* 1801. Zob.

ULANICKI.

ULANICKI: urodzony *Jędrzej Ulanicki* 1798, urodzony *Andrzej Ulanicki* 1807. Od n. m. *Ulaniki* wołyń., Ukraina, *Ulanica* podk.

ULANOWSKA: z szlachetną *Katarzyną Ulanowską* 1823. Od n. os. *Ulanowski* : *Ulanowo* wlkp., *Ulanów* łódz., podkarp.

UMIŃSKI: uczciwi: *Franciszek Umiński* 1789. Od n. m. *Uminino* maz.

URBAŃSKA: z urodzoną *Różą Urbańską* 1819. Od n. os. *Urbański* : n. m. *Urbanie* wlkp., *Urbany* maz., *Piekuty-Urbany* podl., *Urbanice* łódz.

UROŻYKOWSKA: z uczciwą *Marianną* [45] *Urożykoską* 1790. Od n. os. *Urażykowski* : n. m. *Uróż* lwow., Ukraina.

WASILEWSKA: z pracowitą *Ewą Wasilewską* 1825. Od n. os. *Wasilewski*, zob. **WASYLEWSKI.**

WASŁAWSKI: sławetni: *Józef Wasławski* 1790, *Elias Wasławski* 1817, sławetny *Grzegorz Wasławski* 1823. Od im. *Wacław* : im. złoż. *Więcesław, Więclaw* SEM 1 341.

WASYLEWSKA: z urodzoną *Bogumiłą Wasylewską* 1808, z urodzoną *Marianną Wasylewską* 1814, z uczciwą *Marianną Wasylewską* 1817, z sławetną *Magdaleną Wasilewską* 1821. Zob.

WASYLEWSKI.

WASYLEWSKI: urodzony *Teodor Wasylewski* 1807, urodzony *Kajetan Wasylewski* 1813, uczciwy *Paweł Wasylewski* 1817. Od n. m. *Wasylów* lub.

WEREMKOWSKI: urodzony *Stefan Weremkoski* 1797. Od im. ukr. *Беремко* : *Беремію* TCYL.

WESOŁOWSKA: z panną *Marianną Wesołowską* 1791. Zob.

WESOŁOWSKI.

WESOŁOWSKI: uczciwy *Bazyli Wesołowski* 1793. Od n. m. *Wesoła* maz., *Wesołowo* podl., *warm.-maz.*, *Wesołówka* lub., *święt.*

WĘGLÓWSKA: z *Agnieszką Węglowską* 1791. Od n. os. *Węglowski* : *Węglów święt.*,

WĘŻYCKI: urodzony *Jan Wężycki* 1801. Od n. m. *Węże, Wężyk, Wężyki* maz.

WICHOWSKI: uczciwy *Walenty Wichowski* 1782. Od n. m. *Wichowo* kuj.-pom.

WIDOMSKA: z [204] szlachetną *Marianną Widomską* 1821. Od n. os. *Widomski* : n. m. *Widoma* młp., *święt.*

WIENCZKOWSKI – zob. **WIĘCKOWSKI.**

WIERZAŃSKA: z urodzoną *Barbarą Wierzańską* 1813. Od n. os. *Wierzański* : może od n. m. *Wieża* dlnśl.

WIĘCKOWSKA: z uczciwą *Ludwiką Więckowską* , z urodzoną *Teresą Więckoską* 1792, z uczciwą *Agnieszką Więckowską* 1804, z sławetną *Ewą Więckowską* 1805, z sławetną *Justyną Więckowską* 1808, z szlachetną *Wiktorią Więckowską* 1809, z sławetną *Agnieszką Więckowską* 1817, z sławetną *Ewą Więckowską* 1823. Zob. **WIĘCKOWSKI.**

WIĘCKOWSKI: *Stefana Więckiego* 1786, uczciwi: *Franciszek Więckowski* 1789, uczciwy *Gabriel Więckowski* 1798, szlachetny *Gendrzey Wienczkowski* 1801, sławetny *Tomasz Więckowski* 1811. Od n. m. *Więcków* maz.

WIKTOROWSKA: z pracowitą *Teklą Wiktorowską* 1815. Od n. os. *Wiktorowski* : n. m. *Wiktorowo* podl., *Wiktorów* łódz., maz.

WILCZEWSKI: urodzony *Jakub Wilczewski* 1801, urodzony *Jędrzej Wilczewski* 1807, urodzony *Bartłomiej Wilczewski* 1812. Od n. m. *Wilczewo* kuj.-pom., podl.

WILCZYŃSKA: *Apolonia Wilczyńska* 1796, z urodzoną *Marianną Wilczyńską* 1803, z sławetną *Barbarą Wilczyńską* 1798, z szlachetną *Marianną Wilczyńską* 1806. Zob. **WILCZYŃSKI.**

WILCZYŃSKI: szlachetny *Jędrzej Wilczyński* 1801. Od n. m. *Wilczyn* wlkp.

WILEŃSKA: z sławetną *Elżbietą Wileńską* 1784, z sławetną *Joanną Wileńską* 1786. Od n. os. *Wileński* : n. m. *Wilno* Litwa.

WILIŃSKA: z uczciwą *Jozefatą Wilińską* 1806. Od n. os. *Wiliński*, zob. **WILEŃSKA.**

WINIARSKA: z uczciwą *Helena Winiarską* 1804. Zob. **WINIARSKI.**

WINIARSKI: szlachetny *Józef Winiarski* 1801. Od n. m. *Winia-ry* mlp., święt., wlkp.

WINOGRODZKA: z urodzoną *Ewą Winogrodzką* 1783. Od n. os. *Winogrodzki* : n. m. *Winogrady* wlkp.

WIRKOWSKA: z urodzoną *Julianną Wirkowską* 1813. Zob. **WIRKOWSKI.**

WIRKOWSKI: urodzony *Kazimierz Wirkowski* 1813. Od n. m. *Wirki* dlnśl., *Wirków* mohyl., Białoruś.

WIRSKI: uczciwy *Maciej Wirski* 1796. Od n. m. *Wiry* łódz., wlkp., *Wirów* maz.

WIŚNIEWSKI: urodzony *Maciej Wiśniewski* 1797. Od n. m. *Wiśniew* maz., *Wiśniewo* maz., warm.-maz.

WIŚNIEWSKA: z *Ludwiką Wiszniowską* 1792, z szlachetną *Agnieszką Wiśniewską* 1807. Zob. **WIŚNIEWSKI.**

WIŚNIEWSKI: uczciwy *Grzegorz Wiszniowski* 1784, uczciwy *Wawrzyniec Wiszniowski* 1786, uczciwy *Łukasz Wiszniowski* 1798, uczciwy *Teodor Wiszniowski* 1801, sławetny *Dominik Wiśniewski* 1807, pracowity *Jan Wiszniowski* 1820. Od n. m. *Wiśniów*, *Wiszniów* lub., *Wiszniowa* mlp., *Wysznia* lwow. Ukraina.

WITWIŃSKI: urodzony *Roch Witwiński* 1821, urodzony *Roch Witwiński* 1822. Od n. m. *Witwińce* wołyń., Ukraina.

WŁATRIŃSKI: pracowity *Mateusz Wlatriński* 1790. Brak n. m. Etymologia niejasna.

WŁOSOWSKA: z urodzoną *Rozalią Włosowską* 1798. Od n. os. *Włosowski* : *włos*.

WOJCIECHOWSKI: uczciwy *Wawrzyniec Wojciechowski* 1786, uczciwy *Konstanty Wojciechowski* 1798. Od n. m. *Wojciechów* dlnśl., lub., maz., op., wlkp.

WOJNAROWSKI: urodzony *Jan Wojnarowski* 1783. Od n. m. *Wojnarowa* młp.

WOLAŃSKA: z urodzoną *Teresą Wolańską* 1793, z uczciwą *Teklą Wolańską* 1798, z urodzoną *Teklą Wolańską* 1806, z urodzoną *Marianną Wolańską* 1809. Zob. **WOLAŃSKI**.

WOLAŃSKI: urodzony *Franciszek Wolański* 1791. Od n. m. *Wolany* dlnśl., *Wola* kuj.-pom., maz., śl.

WOLSKI: urodzony *Kajetan Wolski* 1813. Od *Wola* kuj.-pom., maz., śl.

WOŹNICKI: uczciwy *Jan Woźnicki* 1786, uczciwy *Krzysztof Woźnicki* 1791, sławetny *Atanazy Woźnicki* 1806. Od n. m. *Woźniki* maz. , młp., śl., wlkp., *Woźnice* warm.-maz.

WÓJCIKOWSKA: z pracowitą *Teressą Wójcikowską* 1786. Od n. os. *Wójcikowski* : n. m. *Wójcik* łódz.

WRÓBLEWSKA: z uczciwą *Heleną Wróble[w]ską* 1792, z szlachetną *Marianną Wróblewską* 1793, z sławetną *Zofią Wróblewską* 1795, z uczciwą *Marianną Pawłową Wróblewską* 1795, z pracowitą *Teklą Wróblewską* 1807. Od n. os. *Wróblewski* : *Wróblewo* łódz., wlkp., *Wróblewo* maz.

WYHOWSKI: urodzony *Michał Wyhowski* 1786. Od n. m. *Wyhów* żytom., Ukraina.

WYKOWSKI: urodzony *Michał Wykowski* 1818. Od n. m. *Wyk* podl., *Wyki* wlkp., zob. też **WYHOWSKI**.

WYRZYKOWSKA: z urodzoną *Aleksandrą Wyrzykowską* 1824. Zob. **WYRZYKOWSKI**:

WYRZYKOWSKI: uczciwy *Tomasz Wyrzykowski* 1791. Od n. m. *Wyrzyki* maz., podl.

WYSOCKA: z urodzoną *Wiktorią Wysocką* 1803. Zob. **WYSOCKI**.

WYSOCKI: uczciwy *Jan Wysocki* 1783, urodzony *Kasper Wysocki* 1797, urodzony *Kasper Wysocki* 1811, uczciwy *Stanisław Wysocki* 1814. Od n. m. *Wysoka dlnśl.*, *maz.*, *młp.*, *włkp.*, *Wysokie lub.*, *młp.*, *maz.*, *włkp.*

WYŻEWSKA: z urodzoną *Justyną Wyżewską* 1808. Od n. os. *Wyżewski* : n. m. *Wyżyce młp.*

ZABŁOCKA: z urodzoną *Marcjanną Zabłocką* 1815. Zob. **ZABŁOCKI.**

ZABŁOCKI: urodzony *Eustachi Zabłocki* 1820. Od n. m. *Zabłocie lub.*, *maz.*, *młp.*, *włkp.*

ZAJĄCZKOWSKA: z pracowitą *Martą Zajączkowską* 1797, z pracowitą *Agnieszką Zajączkowską* 1791. Zob. **ZAJĄCZKOWSKI.**

ZAJĄCZKOWSKI: uczciwy *Walenty Zajączkowski* 1790, pracowity *Antoni Zajączkowski* 1793, pracowity *Józef Zajączkowski* 1807, szlachetny *Jan Zajączkowski* 1808. Od n. m. *Zajączkowo podl.*, *włkp.*, *Zajączków lub.*, *łódz.*, *maz.*

ZAKLICZYŃSKA: z uczciwą *Marianną Zakliczyńską* 1783. Od n. os. *Zakliczyński* : n. m. *Zakliczyn młp.*

ZAKRZYWIŃSKA: z urodzoną *Teofilą Zakrzywińską* 1801. Od n. os. *Zakrzywiński* : n. m. *Zakrzew lub.*, *maz.*, *Zakrzewo maz.*, *włkp.*

ZALESKA: z szlachetną *Jagnieszką Załęską* 1790, z uczciwą *Katarzyną Zaleską* 1791. Od n. os. *Zaleski* : n. m. *Zalesie lub.*, *maz.*, *młp.*, *podkarp.*

ZAŁUSKA: z urodzoną *Brygidą Załuską* 1800. Zob. **ZAŁUSKI.**

ZAŁUSKI: urodzonych *Wawrzyńca i Franciszki Załuskich* 1800. Od n. m. *Załuże podkarp.*, też *równ.*, *tarnop.* *Ukraina.*

ZAMIAROWSKI: szlachetny *Onufry Zamiarowski* 1818. Od n. m. *Zamiary łódz.*

ZARZYCKA: uczciwą *Anną Zarzycką* 1787. Zob. **ZARZYCKI.**

ZARZYCKI: uczciwy *Jan Zarzycki* 1791. Od n. m. *Zarzeczce, Zarzyce lub.*, *Zarzyce młp.*, też *lwow.*, *Ukraina.*

ZATORSKA: z szlachetną *Łucją Zatorską* 1813. Zob. **ZATORSKI.**

ZATORSKI: uczciwy *Józef Zatorski* 1788, uczciwy *Feliks Zatorski* 1822. Od n. m. *Zator maz.*, *młp.*, *Zatory maz.*

ZATURSKA: z urodzoną *Anną Zaturską* 1792. Od n. os. *Zaturski*, zob. **ZATORSKI.**

ZAWADZKA: z sławetną *Marianną Zawadzką* 1815, z szlachetną *Marianną Zawadzką* 1821. Zob. **ZAWADZKI.**

ZAWADZKI: uczciwy *Wincenty Zawadzki* 1794, uczciwy *Piotr Zawadzki* 1804. Od n. m. *Zawada* lub., maz., młp., włkp., *Zawady* łódz., maz., podl., śl., *Zawadka* lub., młp., podk.

ZAWIERUSKI: urodzony *Szymon Zawieruski* 1801. Od *zawierucha* ‘silny wiatr; dawn. człowiek porywczy’ SJP, por. *Zawierucha*, *Zawieruchowski* RymNP. II 729, może też od n. m. *Zawierów- Nawsie* podkarp.

ZAWISTOWSKI: urodzony *Jan Zawistowski* 1813. Od n. m. *Zawisty* maz., *Zawistowszczyzna* podl.

ZIELIŃSKA: z sławetną *Brygittą Zelińską* 1788, z uczciwą *Magdaleną Zelińską* 1795, z uczciwą *Antoniną Zelińską* 1797, z sławetną *Kunegundą Zelińską* 1807, z uczciwą *Katarzyną Zelińską* 1810. Zob. **ZIELIŃSKI**.

ZIELIŃSKI: waleczny *Jakub Zeliński* 1785, uczciwy *Wawrzyniec Zeliński* 1788, sławetni: *Antoni Zeliński* 1795, sławetni: *Wojciecha i Zofii małżonków Zelińskich* 1795, urodzony *Michał Zeliński* 1811, uczciwy *Jan Zeliński* 1812, szlachetny *Wawrzyniec Zeliński* 1824. Od n. m. *Zielona* maz., *Zielone* lub., łódz., podl., warm.-maz., *Zieleniec* maz., włkp.

ZIEMICZKOWSKA: z uczciwą *Marianną Ziemickowską* 1812. Od n. os. *Ziemickowski* : *ziemia*, por. *Ziem*, *Ziemczykowski* RymNP II 740.

ZIOBROWSKA: z szlachetną *Apolonią Ziobrowską* 1825. Od n. os. *Ziobrowski* : *żebro*, gw. *ziobro* SGPK.

ZIOMKOWSKA: z uczciwą *Marianną Zi[om]kowską* 1793. Od n. os. *Ziomkowski* : n. m. *Ziomek* maz.

ZŁOCKA: z urodzoną *Katarzyną Złocką* 1785. Od n. os. *Złocki* : n. m. *Złota* łódz., maz., młp., święt., *Złota Wieś* podl., *Złotki* maz.

ZŁOTNICKA: z szlachetną *Katarzyną Złotnicką* 1812. Zob. **ZŁOTNICKI**.

ZŁOTNICKI: sławetny *Jan Złotnicki* 1795. Od n. m. *Złotniki* młp., op., święt., włkp.

ZUŁKOWSKI: szlachetny *Michał Zułkowski* 1792. Od n. m. *Zółków* podk., włkp.

ZWIERZCHOWSKA: z uczciwą *Dorotą Zwierzchowską* 1795, z szlachetną *Katarzyną Zwierzchowską* 1823. Od n. os. *Zwierzchowski* : n. m. *Zwierzchów* łódz.

ZWIERZYŃSKA: z pracowitą *Katarzyną Zwierzyńską* 1795, z pracowitą *Teressą Zwierzyńską* 1797. Zob. **ZWIERZYŃSKI**.

ZWIERZYŃSKI: uczciwy *Daniel Zwierzyński* 1815. Od n. m. *Zwierzyń podkarp.*, *Zwierzyn lubus.*

ZWOLIŃSKA: z urodzoną *Antoniną Zwolińską* 1823. Od n. os. *Zwoliński* : n. m. *Zwoleń maz.*

ZYBULSKI: uczciwy *Grzegorz Zybalski* 1782. Może w związku z n. os. *Zybura* : niem. n. os. *Siber*, *Sieber* : *Siegbert*, por. *Siber*, *Zybura*, *Zyburski* RymNp II 414, może też od n. m. *Cybulice maz.*, *cebula*, stp. *cybula* Sstp.

ŻEBROWSKI: sławetni: *Jakub Żebrowski* 1801. Od n. m. *Żebry maz.*, podl.

ŻERNICKI: urodzony *Jan Żernicki* 1789. Od n. m. *Żerniki kuj.-pom.*, lub., maz., święt.

ŻUBROWSKI: szlachetny *Jakub Żubrowski* 1793, uczciwy *Eustachi Żubrowski* 1812. Od n. m. *Żubrów lubus.*, *Zubry podl.*, też od *żubr*, *zubr*.

ŻUCZKOWSKI: uczciwy *Ignacy Żuczkowski* 1795. Od *żuczek* : *żuk* ‘chrząszcz o ubarwieniu ciemnym i połyskliwym, żywiący się odchodami zwierząt’ SJP.

ŻUKOWSKA: z szlachetną *Agnieszką Żukowską* 1811, z szlachetną *Heleną Żukowską* 1821. Zob. **ŻUKOWSKI**.

ŻUKOWSKI: *Jan Żukowski* 1798, urodzony *Michał Żukowski* 1813. Od n. m. *Żuków lub.*, podk., maz., *Żukowo wlkp.*, *Żukowice dlnśl.*

ŻULIŃSKI: uczciwy *Błażej Żuliński* 1795. Od n. m. *Żulin lub.*, maz.

Uwagi końcowe. Z badanego źródła wydobyto 823 nazwiska z formantami *-ski/-cki*, *-ska/-cka*, odnoszące się do mężczyzn i kobiet pochodzących ze wszystkich grup społecznych. Podstawę motywacyjną ogromnej większości z nich stanowią nazwy miejscowości leżących w rdzennej Polsce, w dużej części na Mazowszu, w ziemi lubelskiej, w Małopolsce i w Wielkopolsce, skąd przybywała ludność napływowa. Część z nich była motywowana nazwami toponimów ukraińskich, głównie z Wołynia i ziemi lwowskiej, także z terenów Białorusi i Litwy. Niektóre analizowane formacje mają podwójną motywację z uwagi na jednakowo

lub podobnie brzmiące nazwy miejscowości w Polsce i w Ukrainie, które mogły posłużyć za podstawy derywacyjne tych antroponimów, np. *Danilecka, Kamenecka, Rowiński, Stupnicka*. Kilka innych to formacje odtoponimiczne powstałe w wyniku derywacji paradygmatycznej, np. *Goroński, Gójski*.

Na wzorcu nazwiska odmiejscowego oparta była w przeszłości antroponimia szlachty polskiej (Kowalik-Kaleta 2007: 402; Szulowska 2004 : 202-203; Mytnik 2017: 144-146), również kresowej (AP: 214–215; Mytnik 2010: 298). Wartość jaką nadawano własności ziemskiej zadecydowała o specyfice antroponimii szlacheckiej. Natomiast wśród mieszczan i chłopów nazwiska historyczne na *-ski/-cki* występowały znacznie rzadziej i mówiły o miejscu ich pochodzenia lub zamieszkania (Mytnik 2010: 308; Rudnicka-Fira 2004: 208; Szulowska 2004: 203; Wolnicz-Pawłowska 1978: 123. W różnych regionach polskich ziem etnicznych oraz na Kresach ich udział w nazewnictwie był z wiekami coraz wyraźniejszy, jednak modelem, na którym opierała się antroponimia stanów nieszlacheckich były nazwiska odapelatywne.

Nieznaczną część badanego materiału to formacje modelowe, strukturalne o charakterystyce odimiennej, np. *Gawliński, Siestrzycki, Wasławski, Weremkowski*, odtenczonej: *Tatarzyński*, oraz odapelatywnej, np. *Dzierdziejowska, Folfoszyński, Owsiniński, Popierecka, Siekacki, Włosowska, Ziemickowski, Żuczowski*. Nie znaleziono dla nich toponimów mogących posłużyć za podstawę motywacyjną. Nazwiska tego typu powstały pod wpływem wzorca nazwiska szlacheckiego, cieszącego się prestiżem społecznym i uznawanego za znak przynależności do warstwy uprzywilejowanej.

Przeprowadzona analiza formacji na *-ski/-cki* stanowić będzie podstawę dalszych badań wyzyskanego z *Księgi zapowiedzi* materiału antroponimicznego, która pozwoli wskazać udział syntetycznych nazw odmiejscowych, a także określić strukturalnych z tym sufiksem, w systemie antroponimicznym wszystkich stanów w diecezji łuckiej w drugiej połowie XVIII w i w pierwszej połowie XIX w.

Skróty

brzes. – obwód brzeski
chmieln. – obwód chmielnicki
czerkas. – obwód czerkaski
czernih. – obwód czernihowski
dawn. – dawniej
dłnśl. – woj. dolnośląskie
etn. – etnonim
grodzień. – obwód grodzieński
gw. – gwarowy
hist. – historyczny
im. – imię
im. złoż. – imię złożone
iw.-frank. – obwód iwanofrankiowski
kij. – kijowski
kuj.-pom. – woj. kujawsko-pomorskie
lub. – woj. lubelskie
lubus. – woj. lubuskie
lwow. – obwód lwowski
łac. - łaciński
łódz. – woj. łódzkie
maz. – woj. mazowieckie
min. – obwód miński
młp. – woj. małopolskie
mohyl. – obwód mohylewski
n. m. – nazwa miejscowa
n. os. – nazwa osobowa
niem. – niemiecki
nowogr. – obwód nowogrodzki
op. – woj. opolskie
podkarp. – woj. podkarpackie
podl. – woj. podlaskie
połt. – obwód poławski
pom. – woj. pomorskie
rówien. – obwód rówieński
stp. - staropolski
śl. – woj. śląskie
śrwniem. – średnio-wysoko-niemiecki
święt. – woj. świętokrzyskie
tarnop.- obwód tarnopolski
ukr. – ukraiński

warm.-maz. – woj. warmińsko-mazurskie
wileń. – okręg wileński
winnic. – obwód winnicki
witeb. – obwód witebski
włkp. – woj. wielkopolskie
wołyń. – obwód wołyński
zach.-pom. – woj. zachodniopomorskie
żart. – żartobliwie
żytom. – obwód żytomierski

Źródła / Sources

Dębowska M. (opr.) *Księga zapowiedzi łacińskiej parafii katedralnej w Łucku 1782–1826*. Lublin 2013.

Literatura / References

AP – Wolnicz-Pawłowska E., Szulowska W., *Antroponimia polska na kresach południowo-wschodnich XV–XVIII wiek*, Warszawa 1998.

ESB – Bańkowski A., *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. I [A–K], II [L–P], Warszawa 2000, t. III, cz. 1 [R], Częstochowa 2015.

Kowalik-Kaleta Z., *Historia nazwisk polskich na tle społecznym i obyczajowym (XI–XV wiek)*, t. I, Warszawa 2007.

Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Warszawa 2010.

Mytnik I., *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*. Warszawa 2017a; ebook: Warszawa 2019.

Mytnik I., *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku*. Warszawa, 2017b; ebook: Warszawa – Lublin, 2022.

Rudnicka-Fira E., *Antroponimia Krakowa od XVI do XVIII wieku. Proces kształtowania się nazwiska*, Katowice 2004.

RymNP – Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. I–II, Kraków 1999–2001.

SES – Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1952 i nn.

SEM – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 1, *Odapelatywne nazwy osobowe*, opr. A. Cieślíkowa, przy współudziale J. Szymowej i K. Rymuta, Kraków 2000; cz. 3, *Od-miejscowe nazwy osobowe*, opr. Z. Kaleta, przy współudziale E. Supranowicz i J. Szymowej, Kraków 1997.

SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Wałęskiego, t. I-XV, Warszawa 1880-1902.

SGPK – *Słownik gwar polskich*, pod red. J. Karłowicza, t. I-VI, Kraków 1900-1911.

SJP – *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, t. I-III, Warszawa 1996.

Skowronek K., *Tajemniczy Lewandowski. O etymologiach onomastycznych*, „*Onomastica*”, 2000, XLV, s. 27-41.

SLP – *Słownik łacińsko-polski*, pod red. M. Plezi, t. I-V, Warszawa 1959-1979.

Sstp – *Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, t. I-XI, Warszawa – Wrocław – Kraków – Gdańsk – Łódź 1953-2011. Suplement cz. 1 (*vebna absentia*), pod red. Ewy Deptuchowej, Kraków 2014.

SW -

Szulowska W., *Dawna antroponimia Mazowsza (XV-XVII w.)*, Olsztyn 2004.

Wolnicz-Pawłowska E., *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław 1978.

Грін. – Грінченко Б., *Словарь української мови*, т. I-IV, Київ 1907–1909. [Grinčenko B., *Slovar' ukraińs'koï movi*, t. Ĩ-ĨV, Kiïv 1907–1909.]

Даль – Даль В., *Толковый словарь живого великорусского языка*, изд. 3, под ред. И. Бодуэна де Куртенэ, тт. 1–4, СПб 1903 и сл. [Dal'v., *Tolkovyj slovar' živogovelikorussskogo âzyka*, izd. 3, pod red. I. Boduëna de Kurtenë, tt. 1–4, SPB 1903 i sl.]

ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови*, за ред. О. Мельничука та ін., т. I-VI, Київ 1982-2012. [*Etimologičnij slovník ukraińs'koï movi: v 7 t.*, za red.O.. Mel'ničuka ta in., t. I-VI, Kiïv 1982-2012]

СУМ – *Словник української мови*, за ред. А. Бурячка та ін., т. I-XI, Київ 1970-1980. [*Slovník ukraińs'koï movi*, zared. A. Burăčka ta in., t. I-XI, Kiïv 1970-1980].

ТСУІ – Трійняк І., *Словник українських імен*, Київ 2005. [Trijňák Ĩ., *Slovník ukraińs'kih imen*, Kiïv 2005]

Чучка П., *Слов'янські особові імена українців, Історико-етимологічний словник українців*, Ужгород 2011. [Čučka P., *Slov'âns'ki osobovì imena ukraińciv, Ĩstoriko-etimologičnij slovník ukraińciv*, Užgorod 2011].

Surnames of Catholics with *-ski/-cki, -ska/-cka* in the Marriage Banns Register of the Latin Cathedral Parish in Lutsk (1782–1826): An Etymological and Motivational Dictionary

Summary

This study examines the surnames of men with the suffixes *-ski/-cki* and women with the suffixes *-ska/-cka*, members of the Roman Catholic parish in Lutsk, as recorded in the *Marriage Banns Register (Księga zapowiedzi)* of the Latin Cathedral Parish in Lutsk (1782–1826), edited by Maria Dębowska. The study is etymological in nature and aims to identify the motivational bases of the collected anthroponyms, thereby shedding light on the possible directions from which Polish settlers arrived in the Lutsk diocese, as well as on the role of Ukrainian toponyms in the formation of surnames among Catholics in this part of the southeastern Borderlands.

From the examined source, 823 surnames with the suffixes *-ski/-cki* and *-ska/-cka* were extracted, referring to representatives of all social groups. The vast majority are derived from place names located in Poland, primarily in Masovia, the Lublin region, Lesser Poland, and Greater Poland, from which the migrant population originated. The derivational bases of some surnames are Ukrainian toponyms, mainly located in Volhynia and the Lviv region, as well as in Belarus and Lithuania. Some of the analyzed formations exhibit dual motivation due to identical or similar-sounding place names in Poland and Ukraine, which may have served as the basis for these anthroponyms, e.g., *Danilecka, Kame-necka, Rowiński, Stupnicka*. Several others are toponymic formations created through paradigmatic derivation, e.g., *Goroński, Gójski*.

A small portion of the examined material consists of model formations with a nominal characteristic, e.g., *Gawliński, Siestrzycki, Wasłowski, Weremkowski*, an ethnic characteristic, *Tatarzyński*, and an appellative characteristic, e.g., *Dzierdziejowska, Folfoszyński, Owsński, Popierecka, Siekacki, Ziemiczkowski, Żuczowski*. No toponyms were found for these surnames that could serve as a motivating basis. Surnames of this type arose under the influence of a noble surname model, which enjoyed social prestige and was considered a sign of belonging to a privileged class.

The analysis of place-based formations constitutes a necessary step in further anthroponomical research, which will allow us to determine the role of synthetic place-based names, as well as structural terms with this suffix, in the anthroponymic system of all estates in the Lutsk dio-

cese in the second half of the 17th century and the first half of the 18th century.

Keywords: toponymic surname, suffix *-ski\-cki*, etymological studies, motivational basis, Roman Catholic Diocese of Lutsk.

Mytnik Irena – prof. dr hab., Instytut Ukrainistyki, Uniwersytet Warszawski,

iwmytnik@uw.edu.pl

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9748-3314>

Rozdział IV
Z badań toponomastyki

Фонетично-графічні варіанти в ойконімії Тернопільщини: проблеми встановлення первинної форми назви поселення

Назви населених пунктів, або ойконіми, вирізняються з-поміж інших класів власних географічних назв, зокрема гідронімів та оронімів, не лише ступенем меншої часової стійкості, тобто більшою схильністю до перейменувань, чи розгалуженістю дериваційних моделей, але й часто наявністю різноманітних варіантів для того самого поселення – лексичних, словотвірних та фонетичних (фонетично-графічних). Поява лексичних варіантів для назв із давньою історією (напр., с. *Балабанівка* (Вінницьк. р-ну й обл.), яке в 1-й пол. XVII ст. мало назву *Юшківці*; SG I: 92) найчастіше зумовлена зміною власника конкретного поселення, за ім'ям (прізвищем) якого воно отримало іншу назву (Голінатий 2015: 10). Натомість виникнення словотвірних варіантів того самого ойконіма (напр., м. *Жмеринка* (Вінницьк. обл.), що в XVII ст. мало форму *Жмеринці*: з ... *Żmeryniec* (Żdz. XXI: 631), а в наступні періоди – *Жмеринка*: 1765 р. – *Zmirynka Wielka*, *Zmirynka Mała* (АЮЗР V/2 (1): 193); 1895 р. – *Zmierzynka*, *Żmerynka*, *Żmirynka Wielka*; SG XIV: 650) здебільшого спричинене лінгвальними факторами – впливом певної дериваційної моделі, продуктивної на той час. На окрему увагу заслуговують фонетичні (фонетично-графічні) варіанти ойконімів, що відрізняються як звуковою будовою, так і написанням, напр.: назва с. *Бережинці* (Хмельницьк. р-ну й обл.), що в XVI ст. мала форму *Березинцы* (Ворончук: 375). На виникнення таких варіантів можуть впливати різні чинники, зокрема: 1) звукова специфіка місцевого говору (асимілятивні й дисимілятивні зміни, спрощення в групах приголосних, ствердіння м'яких і пом'якшених приголосних

тощо); 2) особливості фіксації місцевої назви в іншомовних джерелах. Без урахування цих факторів складно встановити первинну форму того чи того ойконіма і з'ясувати його етимон.

Об'єкт дослідження в пропонованій статті – ойконіми *Коришилів, Ладичин, Латківці, Молотків, Мусорівці, Низьколизи, Опрілівці*, відзначені на Тернопільщині, а його предмет – лінгвістичний аналіз фонетично-графічних варіантів цих назв: *Коришилів* (*Korszylów*) і **Kop^(r)елів* (*Korzelów*), *Ладичин* і *Владичин, Латківці* / **Ладківці* (*Łatkowce*) і *Владківці* (*Władkowce*), *Молотків* (*Mołotkow*) і *Молодків* (*Молодьковъ*), *Мусорівці* і *Мосорівці* (*Мосоревцы*), *Низьколизи* (*Niskołyzy*) і *Мисколизи* (*Mieszkoleszy*), *Опрілівці* (*Опрѣливцы*) і *Оприлівці* (*Oprylowce*), встановлення причин такої варіантності з далшим поясненням словотвірної структури й мотивації семантики твірної основи зазначених ойконімів.

Коришилів (с., Тернопільськ. р-н). Історичні форми: 1606 р. – *Korzelów* (Бучко 2017: 144); 1785–1788 pp. – *Korszylów* (ЙФМ: 156); 1883 р. – *Korszylów* (*Korzyłów*) (SG IV: 424); 1946 р. – *Коришилів* (АТП 1947: 566).

Сучасну назву *Коришилів* історичні джерела послідовно фіксують із останньої чверті XVIII ст. Натомість перша письмова згадка про цей ойконім, датована 1606 р., демонструє іншу його форму. Варіант *Korzelów*, відтворений польською мовою, вказує на те, що первинна форма цього ойконіма – *Kop^(r)елів*: пол. диграф *rz* < *r*', що стверділо на українськомовному ґрунті. Пор. у цьому контексті укр. *Корець* (м., тепер Ровенськ. обл.) – пол. *Korzec* (SG IV: 432), укр. *Корениця* – оронім у колишньому Добромисьькому пов. – пол. *Korzenica* (SG IV: 434–435). У такому разі йдеться не про твірний антропонім *Коришило*, як уважали Д.Г. Бучко та В.В. Котович (Бучко 2017: 144), а про *Корел(о)*. Пор. похідне укр. прізвище *Корелюк* (Ірклівський: 371), споріднений ойконім *Кореличі* на Львівщині (АТП 1947: 342; пол. *Korzelicze*; ЙФМ: 153) < патроніма **Корелич* < **Корел(о)*, гідронім *Корелівка* (р., п. Лючки (бас. Пруту) л. Дунаю; витік. з узгір'я *Корелівка*; нп Уторопи і Стопчатів Косівськ. р-ну Івано-Франківськ. обл.) (СГУ: 270). Форма ойконіма *Коришилів* по-

стала, напевно, книжним способом на польськомовному ґрунті внаслідок помилкового прочитання пол. *rz* як *rż* із дальшою зміною в *rsz*: *Korzelów* > **Korżelów* / **Korżylów* > *Korszylów*. Імовірність такої фонетичної трансформації підтверджує співвідносний ойконім *Коршилівка* (с., Тернопільськ. р-ну), що на межі XVI/XVII ст. мав форму *Korżylówka* (АНРР), пізніше, у XVIII–XIX ст. – *Korszylówka*: 1785–1788 pp. – *Korszylówka* (ЙФМ: 156); 1883 р. – *Korszylówka* (SG IV: 424). На окрему увагу заслуговує аналіз укр. антропоніма **Корел(о)*, що, найімовірніше, не пов'язаний зі ст.-рос. особовою назвою *Корела*, поширеною в Новгороді в XV–XVI ст. (Веселовский: 155), *Корѣла* (Тупиков: 195). Пор. ще рос. ойконіми *Корелова*, *Корелово* в різних регіонах (RGN IV: 402). Російські антропоніми, очевидно, мотивовані д.-рус. *корѣла* ‘прибалтійсько-фінський народ у Східній Фінляндії і в Карелії’, рос. *корѣла* ‘карели’ (Фасмер II: 325). Щодо ймовірної мотивації семантики антропонімооснови зазначених російських особових назв пор. ще рос. діал. *корелять* ‘говорити ламаною мовою’ (Фасмер II: 325).

Ладичин (с., Тернопільськ. р-н). Історичні форми: 1427 р. – *de Vladiczino* (Halecki: 188); 1564 р. – *Władyczyn* (Żdz. XVIII/1: 100); 1648 р. – *Ładyczyn* (Klisiewicz: 137); 1758–1765 pp. – *Łodyczyn* (АЮЗР I/4: 546); 1785–1788 pp. – *Ładyczyn* (ЙФМ: 169); 1884 р. – *Ładyczyn* (SG V: 569); 1946 р. – *Ладичин* (на той час Микулинецький р-н; АТП 1947: 574).

Історія заселення цієї місцевості сягає києворуського періоду. Згідно з археологічними дослідженнями, в околицях нинішнього *Ладичина* виявлено культурний шар давньоруського поселення XII–XIII ст. (Ягодинська 2015: 219). На підставі історичних фіксацій 1-ї пол. XV ст. і 2-ї пол. XVI ст. (див. вище) переконуємося в тому, що первинною формою назви зазначеного села була *Владичин*. З огляду на це М.Л. Худаш, а згодом і Д.Г. Бучко та В.В. Котович слушно кваліфікували цей ойконім як посесив із формантом *-ин* від антропоніма *Владика* (Худаш 2004: 198; Бучко 2017: 161). Така власна особова назва відома в українському іменникові принаймні зі староукраїнського періоду, про що свідчить прізвище *Вльдика*, зафіксоване в пам'ятці 1469 р. (ССУМ 1:

180). Пор. ще похідну прізвищеву назву ст.-укр. *Владычин*, 1467 р. (ССУМ 1: 180). Варто зауважити, що цей антропонім виявився стійким у часі, на що вказує сучасне укр. прізвище *Владика* (Редько 1: 157). Мотивація його внутрішньої форми прозора. В основі наведеної назви – церковнослов'янське *владыка* з одним зі значень: ст.-укр. 'архієрей' (ССУМ 1: 180), укр. 'той, хто стоїть на чолі держави, краю і т. ін.', 'той, хто має владу над ким-, чим-небудь, вільно розпоряджається кимсь або чимсь; велитель' (СУМ І: 701, 728).

Із XVII ст. за цим поселенням закріпилася фонетично вторинна, з усіченим *В-*, форма *Ладичин*. Із цього приводу зауважимо, що явище відпадиння початкового *в-* у лексиці фіксують різні слов'янські мови. Пор., напр., укр. діал. *о́здух* 'воздух', рос. діал. *оро́на* 'ворона' (Шульгач 1999: 83), слвн. *gara* 'зморшка' і *vgr̥ara* 'т. с.' (Шульгач 2004: 77–78) тощо. Воно зумовлено, напевно, ослабленням вимови початкового *в-* із дальшою редукцією.

Латківці (с., Чортківськ. р-н). Історичні форми: 1563–1564 pp. – *Wladkowcze* (Михайловський: 138); XVI–XVII ст. – *Latkowce* (АНРР); 1785–1788 pp. – *Łatkowce* (ЙФМ: 170); 1884 р. – *Łatkowce* (SG V: 608); 1946 р. – *Латківці* (на той час Мельнице-Подільський р-н; АТП 1947: 573).

Найраніші історичні фіксації засвідчують, що первісна назва цього поселення – *Владківці*. Зважаючи на це, немає підстав тлумачити нинішній ойконім *Латківці* на основі пізнішого варіанта *Ладківці* < патроніма *Ладківці* 'нащадки чи піддані *Ладка*' (Бучко 2017: 162). Дериваційна модель на *-івці* уможливорює пояснення назви *Владківці* як результат онімізації групової назви мешканців *владківці* < **Владків* (-ова, -ове) < імені *Владко*, очевидно, суфіксального гіпокористика від давнього слов'янського імені на зразок *Владислав* (Трійняк: 72). Щодо детальнішої характеристики фонетичного явища відпадиння початкового *В-* та його ймовірних причин див. вище назву *Ладичин*. Пізніша назва *Латківці* відображає ще одну звукову зміну – оглушення дзвінкого *д* (*Латківці* < *Ладківці* < *Владківці*) в позиції перед наступним глухим *к*.

Молотків (с., Кременецьк. р-н). Історичні форми: 1564 р. – *Молодѣковъ* (LM № 249: 316); XVI–XVII ст. – *Molotkow*

(АНРР); 1675 р. – з *Молодькова* (ІТ: 225); 1784 р. – [*Молодьків*] (Цинкаловський ІІ: 115); 1885 р. – *Молотьковъ* (Волости: 220); 1946 р. – *Молотків* (АТП 1947: 572).

Перша письмова згадка про цей ойконім переконливо вказує на його етимологічну форму *Молодків*. З огляду на це спроба пов'язати назву *Молотків* із прізвиськом *Молоток* (Бучко 2017: 185) безпідставна, оскільки не враховує її історичної, тобто первинної, форми. З погляду словотвору *Молодків* (< *Молодьковъ*) – дериват із присвійним суфіксом *-ів* (< *-ов*) від прізвиська *Молодько* / *Молодько*, реальність якого в українському антропоніміконі підтверджує ст.-укр. особова назва *Molodko* (Шульгач 2019: 198), що структурно пов'язана з антропонімами: ст.-укр. *Молодый*, 1649 р. (Реєстр: 416), укр. прізвиськами *Молод*, *Молодий* (Редько 1: 704). Пізніша назва *Молотків* ілюструє фонетичну зміну *д* > *т* у позиції перед наступним глухим *к* (див. вище *Латківці*).

Мусорівці (с., Тернопільськ. р-н). Історичні форми: 1463 р. – *Мосоревцы* (AS I, 54); XVI–XVII ст. – *Mazurówce* (АНРР); 1885 р. – *Мосуровцы* (*Мусоровець*) (Волости: 220); 1906 р. – *Мосуровцы* (СНМ: 102); 1946 р. – *Мусорівці* (на той час Збаразьк. р-н; АТП 1947: 565).

Історичні варіанти сучасного ойконіма *Мусорівці* переконливо вказують на те, що він розвинувся з первинної форми *Мосоревци*, яка із часом змінилася на *Мусорівці*, відобразивши виразнішу лабіалізацію голосного *о* > *у* під впливом губного (губно-губного) *м*. Належність ойконіма *Мосорівці* до словотвірної моделі назв із форматом *-ів-ці* дає підстави вбачати в його основі онімизовану форму групової назви мешканців *мосорівці*, яка дериваційно пов'язана з посесивом **Мосорів* (*-ова*, *-ове*), похідним від антропоніма *Мосор(ь)*. Пор. споріднені власні особові назви – укр. прізвисько *Мосора* (Редько 1, 709), ст.-пол. антропонім *Mosor*, 1790 р. (Rymut II, 118). М.М. Габорака припускає, що відповідні антропоніми сформувалися внаслідок східнороманського впливу, про що свідчить як румун. прізвисько *Mosor*, так і відповідний апелятив *mosór* 'коток, шпулька' (Габорака 2019: 340). Щодо можливої мотивації антропоніма *Мосор* показове також укр. діал. (лемк.) *мосур* 'похмура, понура людина' (Турчин: 180)

« *мосор. Варіант *Мазурівці* (*Mazurowce*) виник, очевидно, книжним способом на основі зближення з відомим етнонімом *мазури* ‘етнічна група поляків (жителів Мазовії)’ (ЕСУМ 3: 360). Пор. у цьому контексті також колишній ойконім *Мосорівка* (*Mosówka*), або *Мазурівка* (*Mazurówka*) – передмістя Борщева на Тернопільщині (SG VI: 710).

Низьколизи (с., Чортківськ. р-н). Історичні форми: 1456 р. – *Mieszkoleszy* (Бучко 2017: 193), 1465 р. – *Mieszgoleszy* (Худаш 1991: 77), 1467 р. – *Miskolezy* (Худаш 1991: 77), 1485 р. – *Nyskolyszy* (Бучко 2017: 193); XVI–XVII ст. – *Niskoliczyn* (АНРР); 1886 р. – *Niskołyzy* (SG VII, 157); 1946 р. – *Низьколизи* (на той час Коропецьк. р-н; АТП 1947: 570).

Найраніше зафіксована форма цього ойконіма *Mieszkoleszy* (*Miskolezy*) уможливило припущення про те, що первинною назвою поселення була **Мисколизи* (Худаш 1991: 77–78; Бучко 2017: 193). Наступні варіанти з початковим *Н-* постали внаслідок діалектної зміни артикуляційно близьких приголосних *м / н* (пор., напр., укр. діал. *на́впа* ‘мавпа’; Аркушин: 326) і народноетимологічного зближення першої основи *Миск-* із прислівником *низько*. Дериваційна структура назви с. **Мисколизи* дає підстави аналізувати її в колі множинних ойконімів із кінцевим *-и* на зразок *Гриценки*, *Петричани* та ін. Відповідно **Мисколизи* – родова (відродинна) назва, що постала способом плуралізації прізвиськового антропоніма **Мисколиз*. На ймовірність такої особової назви вказують реальні типологічно споріднені двоосновні антропоніми з компонентами – препозитивним *Миск-* і постпозитивним – *-лиз*: укр. прізвища *Мискоглід* (Ірклієвський: 478) і *Медолиз* (Шульгач 2025: 299). Мотивацію доонімної семантики прізвиська **Мисколиз* з’ясовуємо на основі значення його складників *Миск-* (« *мі́ска* ‘посудина у вигляді широкої чашки, в якій звичайно подають страву до столу’; СУМ IV: 716) і *-лиз* (« *лизáти* ‘їсти, пити, підбираючи страву, питво язиком’; СУМ IV: 484), поєднаних сполучним голосним *о*. Щодо варіанта *Niskoliczyn*, то це, напевно, помилкова форма від гіпотетичного *Низьколизин*, що постав від *Низьколизини* під впливом поширеної словотвірної моделі з присвійним суфіксом *-ин*.

Опрілівці (с., Тернопільськ. р-н). Історичні форми: 1463 р. – *Опрѣливцы* (AS I: 54); XVI–XVII ст. – *Opryłowce* (АНРР); 1785–1788 рр. – *Опрілівці* (*Opryłowce*) (ЙФМ: 220); 1886 р. – *Opryłowce* (SG VII: 568); 1946 р. – *Опрілівці* (на той час Збаразьк. р-н; АТП 1947: 565).

За свідченням археологічних джерел, у місцевості, де розташоване сучасне село *Опрілівці*, люди проживали вже в XII ст., що наочно підтверджують виявлені тут матеріальні рештки давньоруського поселення XII–XIII ст. (Ягодинська 2015: 199).

Первинна фонетична форма ойконіма – *Опрілівці*, на що вказує найраніша історична фіксація цієї назви як *Опрѣливцы*. Д.Г. Бучко і В.В. Котович пояснюють зазначений ойконім як відпатронімне утворення від антропоніма *Опріло* (Бучко 2017: 203). Утім від цієї особової назви закономірно очікувати патронім **Опрілович* або ж посесив *Опрілів*. В основі ойконіма *Опрілівці* – онімизована форма групової назви мешканців *опрілівці*, мотивованої посесивом **Опрілів* (-ова, -ове), що, своєю чергою, походить від прізвиська **Опріл(ий) / *Опріло*. Ці особові назви постали, очевидно, лексико-семантичним способом від дієприкметника *опрілий* < *опріти* < *пріти* ‘тліти, гнити; пітніти; мліти’ (ЕСУМ 4: 588). Щодо апелятивної підтримки пор. укр. діал. *опрілух* ‘плід латаття білого’ (< *пріти* ‘тліти, гнити’; ЕСУМ 4: 204) < *опрілий*. Наявність дієприкметникової основи *опріл-*, відображеної в апелятивній і онімній лексиці, переконливо вказує на твірне дієслово *опріти* < *пріти* < **prēti* (ЕСУМ 4: 588). Хронологічно пізніший варіант *Опрілівці* вторинний щодо *Опрілівці* внаслідок місцевого ствердіння пом’якшеного *р*’.

Лінгвістичний аналіз фонетично-графічних варіантів ойконімів *Коршилів* і **Кор^(о)елів*, *Ладичин* і *Владичин*, *Латківці* / **Ладківці* і *Владківці*, *Молотків* і *Молодків*, *Мусорівці* та *Мосорівці*, *Низьколизи* і *Мисколизи*, *Опрілівці* та *Опрілівці*, зафіксованих у різних історичних джерелах на позначення сучасних назв нп *Коршилів*, *Ладичин*, *Латківці*, *Молотків*, *Мусорівці*, *Низьколизи*, *Опрілівці* на Тернопільщині, дає підстави для таких висновків:

1. Варіантність назв *Коришлів* і **Кор^(с)елів* зумовлена, очевидно, книжним способом – унаслідок помилкового прочитання пол. звукосполюки *-rz-* (*Korzelów*) як *-rż-* із дальшою зміною в *-rsz-* (*Korszylów*), що призвело до затемнення етимона сучасної назви с. *Коришлів*.

2. Варіант *Ладичин*, відображений у сучасній назві с. *Ладичин*, постав, напевно, в місцевому діалектному середовищі, де відбулося відпадиння початкового *B-* у первинній формі *Владичин*. Імовірність такої фонетичної еволюції підтверджують схожі онімні факти: *Ладик* – як розмовна форма до офіційного імені *Владислав*; *Ладик*, *Ладим*, *Ладимир* – як розмовні форми до офіційного імені *Володимир* (церк.-сл. – *Владимирь*) (Трійняк: 72, 74–75).

3. Фонетична будова варіантів *Латківці* (іст. *Владківці*) і *Молотків* (с *Молодків*) у зіставленні з їхніми історичними формами ілюструє закономірне для діалектного мовлення оглушення дзвінкого *д* у позиції перед наступним глухим *к*.

4. Сучасна назва *Мусорівці* виникла з історичної *Мосоревци* на основі лабілізації *о > оʷ > у*, відображеної в різних українських говірках.

5. Появу варіантів *Низьколизи* і **Мисколизи* зумовило як сплутування близькоартикуляційних *м / н*, відзначене в різних діалектах української мови, так і вплив народної етимології, що призвів до зближення первинної основи *миск-* із частовживаним прислівником *низько*.

6. Сучасна назва *Опрілівці* закономірно еволюціонувала з історичної форми *Опрѣливцы*. Пізніший фонетичний варіант *Оприлівці* – результат місцевого ствердіння пом'якшеного *рʹ*.

7. Ґрунтовний лінгвістичний аналіз фонетичних варіантів тих чи тих ойконімів, порівняння сучасних назв із їхніми історичними формами дають змогу визначити первинну форму назви поселення та з'ясувати її етимон.

Джерела / Sources

Аркушин – Аркушин Г.Л. *Словник західнополіських говірок, А–Я*, вид. 2-ге, переробл., випр. і доп., Луцьк 2016. [Arkushyn H.L.,

Sloynyk zakhidnopoliskykh hovirok. A–Ia, vyd. 2-he, pererobl., vypr. I dop., Luts'k 2016.]

АТП 1947 – *Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року*, видання перше, Київ 1947. [*Ukrainska RSR. Administratyvno-terytorialnyi podil na 1 veresnia 1946 roku*, vydannia pershe. Kyiv 1947.]

АЮЗР – *Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденную при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе*, Киев 1859–1914, ч. I–VIII. [*Arhiv Yugo-Zapadnoj Rossii, izdavaemyj Vremennoyi komissiiyu dlya razbora drevnih aktov, vysochajshe uchrezhdennyyu pri Kievskom, Podolskom i Volynskom general-gubernatore*, Kiev 1859–1914, ch. I–VIII.]

Веселовский – Веселовский С.Б. *Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии*, Москва 1974. [Veselovskij S.B. *Onomastikon: Drevnerusskie imena, prozvisha i familii*, Moskva 1974.]

Волости – *Волости и важнейшие селения европейской России. По данным обследования, проведенного статистическими учреждениями Министерства Внутренних Дел, по поручению Статистического Совета. Губернии Малороссийские и Юго-Западные*, Санкт-Петербург 1885, вып. III. [*Volosti i vazhnejshie seleniya evropejskoj Rossii. Po dannym obsledovaniya, provedennogo statisticheskimi uchrezhdeniyami Ministerstva Vnutrennih Del, po porucheniiyu Statisticheskogo Soveta. Gubernii Malorossijskie i Yugo-Zapadnye. Sankt-Peterburg 1885*, vyp. III.]

Ворончук – *Українська шляхетська родина ранньомодерної доби у внутрішніх і зовнішніх зв'язках. Волинь XVI ст. Збірник документів*, упор. Ворончук І.О., Київ 2025. [*Ukrainska shliakhetska rodyna rannomodernoi doby u vnutrishnikh i zovnishnikh zviazkakh. Volyn XVI st. Zbirnyk dokumentiv*, upor. Voronchuk I.O., Kyiv 2025.]

ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови: у 7 т.*, за ред. О.С. Мельничука, Київ 1982–2012, т. 1–6. [*Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t.*, za red. O.S. Melnychuka, Kyiv 1982–2012, t. 1–6.]

Ірклієвський – Ірклієвський В., *Етимологічний словник українських прізвищ – прізвищезнавство*, Мюнхен 1987. [Irklievskiy V., *Etymologichnyi slovnyk ukrainskykh prizvyshch – prizvyshcheznavstvo*, Miunkhen 1987.]

ІТ – *Історія Теофіпольщини. Історичний нарис та збірник документів Центрального держ. іст. архіву України (м. Київ), т. 1. Давні акти*, ред. І.А. Стасюк, Хмельницький 2003. [*Istoriia Teofipolshchyny. Istorychnyi narys ta zbirnyk dokumentiv Tsentralnoho derzh.*

ist. arkhivu Ukrainy (m. Kyiv), t. 1. Davni akty, red. I. A. Stasiuk, Khmelnytskyi 2003.]

ЙФМ – *Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів*, Київ 1965. [*Yosyfinska (1785–1788) i Frantsyskanska (1819–1820) metryky. Pershi pozemelni kadastry Halychyny. Pokazchuk naselenykh punktiv*, Kyiv 1965.]

Михайловський – Михайловський В. М. *Православні парафії Подільського воєводства за матеріалами поборових реєстрів 1560-х рр.* [в:] Український історичний журнал, 2012, № 6, с. 130–144. [Mykhailovskyi V.M. *Pravoslavni parafii Podilskoho voievodstva za materialamy poborovykh reiestriv 1560-kh rr.* [v:] Ukrainskyi istorychnyi zhurnal, 2012, № 6, s. 130–144.]

Редько – Редько Ю. *Словник сучасних українських прізвищ*, Львів 2007, т. I–II. [Redko Yu. *Slovnyk suchasnykh ukrainskykh pryzvyshch*. Lviv 2007, t. I–II.]

Реєстр – *Реєстр Війська Запорозького 1649 р.*, упоряд. О. В. Тодійчук (гол. упоряд.), В. В. Страшко, Р. І. Осташ, Р. В. Майборода, Київ 1995. [*Reiestr Viiska Zaporozkoho 1649 r.*, uporiad. O.V. Todiichuk (hol. uporiad.), V.V. Strashko, P.I. Ostash, R.V. Maiboroda, Kyiv 1995.]

СГУ – *Словник гідронімів України*, ред. кол.: А. П. Непокупний, К. К. Цілуйко, О. С. Стрижак, Київ 1979. [*Slovnyk hidronimiv Ukrainy*, red. kol.: A.P. Nepokupnyi, K.K. Tsiluiko, O.S. Stryzhak, Kyiv 1979.]

СНМ – *Список населенных мест Волынской губернии*, Житомир 1906. [*Spisok naseleennykh mest Volynskoy gubernii*, Zhitomir 1906.]

ССУМ – *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.*, ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький, Київ 1977–1978, т. I–II. [*Slovnyk staroukrainskoi movy XIV–XV st.*, red. L.L. Humetska, I.M. Kernytskyi, Kyiv 1977–1978, t. I–II.]

СУМ – *Словник української мови*, гол. ред. І. К. Білодід, Київ 1970–1980, т. I–XI. [*Slovnyk ukrainskoi movy*, hol. red. I.K. Bilodid, Kyiv 1970–1980, t. I–XI.]

Трійняк – Трійняк І. І., *Словник українських імен*, Київ 2005. [Triniak I.I., *Slovnyk ukrainskykh imen*, Kyiv 2005.]

Тупиков – Тупиков Н. М., *Словарь древнерусских личных собственных имен*. Санкт-Петербург 1903. [Tupikov N.M. *Slovar drevnerusskikh lichnykh sobstvennykh imen*, Sankt-Peterburg 1903.]

Турчин – Турчин Є. Д., *Словник села Тилич на Лемківщині*, Львів 2011. [Turchyn Ye.D, *Slovnyk sela Tylych na Lemkivshchyni*. Lviv 2011.]

Фасмер – Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка*, перев. с нем. и дополн. О.Н. Трубачева. Москва 1964–1973, т. I–IV. [Fasmer M. *Etimologicheskij slovar russkogo yazyka* / perev. s nem. I dopoln. O.N. Trubacheva. Moskva 1964–1973, t. I–IV.]

Шульгач 2019 – Шульгач В.П. *Нариси з праслов'янської антропонимії*, Київ 2019, ч. VI. [Shulhach V.P. *Narysy z praslovianskoi antroponimii*. Kyiv 2019, ch. VI.]

Шульгач 2025 – Шульгач В.П., *Нариси з праслов'янської антропонимії*, Київ 2025, ч. IX. [Shulhach V.P., *Narysy z praslovianskoi antroponimii*, Kyiv 2025, ch. IX.]

AHRP – *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemia ruskie Rzeczypospolitej*, oprac. i wyd. A. Jabłonowski, Warszawa - Wiedeń 1899–1904.

AS – *Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*, pod kier. Z.L. Radziwińskiego, Lwów 1887–1910, t. I–VII.

Halecki – Halecki O., *Z Jana Zamojskiego inwentarza archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku* [w:] *Archiwum Komisji historycznej*. Kraków 1919, t. XII, cz. 1, s. 146–218.

Klisiewicz – Klisiewicz E., *Nazwy miejscowe Tarnopolszczyzny (motywacja – geneza – struktura)*, Kraków 2001.

LM № 249 – *Lietuvos Metrika. Kn. 249 (1554–1568)*, parengė I. Valikonytė, Vilnius 2018.

RGN – *Russisches geographisches Namenbuch*, begr. von M. Vasmer, Wiesbaden 1962–1981, Bd I–X.

Rymut – Rymut K. *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, Kraków 1999–2001, t. I–II.

SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa, 1880–1902, t. I–XV.

Żdz. – *Źródła dziejowe*, wyd. A. Jabłonowski, Warszawa 1876–1915, t. I–XXIV.

Література / References

Голінатий О.П., *Ойконімія Кіровоградщини: історико-етимологічний та словотвірний аспекти*: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01, Київ 2015. [Holinatyi O.P., *Oikonimiia Kirovohradshchyny: istoryko-etymolohichniy ta slovotvirnyi aspekty: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk*: 10.02.01, Kyiv 2015.]

Бучко Д., Котович В., *Походження назв населених пунктів Тернопільщини*. Дрогобич 2017. [Buchko D., Kotovych V., *Pokhodzhen-nia nazv naselenykh punktiv Ternopilshchyn*, Drohobych 2017.]

Габорак М.М., *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник*, Івано-Франківськ 2019. [Haborak M.M., *Prizvyshcha Halyt-skoï Hutsulshchyny. Etymologichnyi slovnyk*, Ivano-Frankivsk 2019.]

Худаш М.Л., Демчук М.О., *Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення)*, Київ 1991. [Khudash M.L., Demchuk M.O., *Pokhodzhen-nia ukrainskykh karpatskykh i prykarpatskykh nazv naselenykh punktiv (vidantropo-nimni utvorennia)*, Kyiv 1991.]

Худаш М.Л., *Українські карпатські і прикарпатські назви насе-лених пунктів (утворення від відапеліативних антропонімів)*, Київ 2004. [Khudash M.L., *Ukrainski karpatski i prykarpatski nazvy nasele-nykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antropo-nimiv)*, Kyiv 2004.]

Шульгач В.П., *Лябушка* [в:] Русская речь, 1999, № 4, с. 81–83. [Shulgach V.P., *Lyabushka* [v:] Russkaya rech, 1999, № 4, s. 81–83.]

Шульгач В.П., *Про деякі рефлексії псл. *Vorp- (на матеріалі антропонімії)* [v:] “Acta onomastica”, 2004, R. XLV, s. 77–83. [Shul-hach V.P., *Pro deiaki refleksy psl. *Vorp- (na materiali antropo-nimii)* [v:] “Acta onomastica”, 2004, R. XLV, s. 77–83.]

Ягодінська М.О. *Давньоруські пам'ятки Західного Поділля X–XIII ст.*: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.04, Київ 2015. [Yahodynska M.O. *Davnoruski pamiatky Zakhidnoho Podillia X–XIII st.*: dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.04, Kyiv 2015.]

Warianty fonetyczno-graficzne w ojkonimii Tarnopolszczyzny: problemy ustalania pierwotnej formy nazwy miejscowości

Streszczenie

Ojkonimy, w porównaniu z innymi klasami własnych nazw geograficznych, wyróżniają się obecnością różnych wariantów – leksykalnych, słowotwórczych oraz fonetycznych (fonetyczno-graficznych). Leksykalne warianty ojkonimiczne (np. nazwa wsi *Балабанівка* na Winniczynie, w pierwszej połowie XVII w. – *Юукивці*) są najczęściej uwarunkowane wpływem czynników pozajęzykowych – zmianą właściciela danej miejscowości, od imienia (nazwiska) którego otrzymywała ona inną nazwę. Słowotwórcze warianty ojkonimów (np. nazwa miasta

Жмеринка na Winniczyźnie, w XVII w. – *Жмеринці*) powstają przede wszystkim wskutek działania czynników językowych: nowa nazwa, ukształtowana za pomocą innego sufiksu, pojawia się pod wpływem rozpowszechnionego modelu derywacyjnego nazw miejscowości poświadczonych w danym regionie. Warianty fonetyczne (fonetyczno-graficzne) ojkonimów różnią się zarówno budową dźwiękową, jak i zapisem (np. nazwa wsi *Бережинці* na Chmielnicyźnie, w XVI w. – *Березинцы*). Na powstanie takich wariantów mogą wpływać: 1) cechy fonetyczne gwary miejscowej (zmiany asymilacyjne i dysymilacyjne, uproszczenia w grupach spółgłoskowych, stwardnienie spółgłosek miękkich i zmięczonych itp.); 2) charakter utrwalenia nazwy lokalnej w źródłach obcojęzycznych.

Artykuł poświęcono lingwistycznej analizie fonetyczno-graficznych wariantów *Коршувів* (*Korszyłów*) i **Кор(')елів* (*Korzelów*), *Ладичин* i *Владичин*, *Латківці* / **Ладківці* (*Łatkowce*) i *Владківці* (*Władkowce*), *Молотків* (*Mołotkow*) i *Молодків* (*Молодьковъ*), *Мусорівці* i *Мосорівці* (*Мосоревцы*), *Низьколизи* (*Niskołyzy*) i *Мисколизи* (*Mieszkoleszy*), *Опрілівці* (*Опрѣливыцы*) i *Оприлівці* (*Opryłowce*), poświadczonych w historycznych formach współczesnych ojkonimów *Коршувів*, *Ладичин*, *Латківці*, *Молотків*, *Мусорівці*, *Низьколизи*, *Опрілівці* na Tarnopolszczyźnie. Ustalono, że większość wskazanych wariantów powstała w miejscowym środowisku dialektalnym wskutek szeregu procesów fonetycznych (zanik nagłosowego *w*-, ubezdźwięcznienie dźwięcznej spółgłoski *d* w pozycji przed następującą bezdźwięczną *k*, pomieszanie artykulacyjnie bliskich *m* / *n*, stwardnienie zmięczonego *r*'). Jedynie wariantowość nazw *Коршувів* (*Korszyłów*) i **Кор(')елів* (*Korzelów*) ma charakter skrypturalny – powstała wskutek błędnego odczytania polskiej grupy spółgłoskowej *-rz-* (*Korzelów*) jako *-rż-* z dalszą zmianą w *-rsz-* (*Korszyłów*).

Autor dochodzi do wniosku, że lingwistyczna analiza fonetycznych wariantów konkretnych ojkonimów, porównanie nazw współczesnych z ich formami historycznymi umożliwia określenie pierwotnej formy nazwy miejscowości oraz ustalenie jej etymonu. Natomiast nieuwzględnienie prawdopodobnych zmian fonetycznych w strukturze analizowanego ojkonimu i jego wariantów utrudnia ustalenie pierwotnej formy danej nazwy i często prowadzi do jej błędnej etymologizacji.

Słowa kluczowe: antroponim, formy historyczne, ojkonim, pierwotna forma nazwy miejscowości, fonetyczno-graficzne warianty ojkonimiczne.

Phonetic-graphic Variants in the Oikonymy of the Ternopil Region: Issues in Determining the Original Form of Settlement Names

Summary

Oikonyms, compared with other classes of geographical proper names, are characterized by the presence of various types of variants: lexical, derivational, and phonetic (phonetic-graphic). Lexical variants of oikonyms (e.g., the village name *Balabanivka* in the Vinnytsia region, recorded in the 17th century as *Yushkivtsi*) most often arise under the influence of extralinguistic factors, such as changes in the ownership of a settlement, after whose owner it received a new name. Derivational variants of oikonyms (e.g., the town name *Zhmerynka* in the Vinnytsia region, recorded in the 17th century as *Zhmeryntsi*) generally result from linguistic factors: a new name, formed with a different suffix, emerges under the influence of productive regional patterns of settlement naming. Phonetic (phonetic-graphic) variants of oikonyms differ in both phonological structure and orthographic representation (e.g., the village name *Berezhyntsi* in the Khmelnytskyi region, recorded in the 16th century as *Berezyntsy*). The emergence of such variants may be influenced by (1) phonetic features of local dialects (assimilative and dissimilative changes, simplification of consonant clusters, hardening of palatalized consonants, etc.); and (2) the manner in which local names were recorded in foreign-language sources.

The article is devoted to the linguistic analysis of phonetic and graphic variants noted in the historical forms of modern oikonyms *Коршилів*, *Ладичин*, *Латківці*, *Молотків*, *Мусорівці*, *Низьколизи*, *Опрілівці* in the Ternopil region: *Коршилів* (*Korszylów*) і **Кор^лелів* (*Korzelów*), *Ладичин* і *Владичин*, *Латківці* / **Ладківці* (*Łatkowce*) і *Владківці* (*Władkowcze*), *Молотків* (*Mołotkow*) і *Молодків* (*Молодьковъ*), *Мусорівці* і *Мосорівці* (*Мосоревцы*), *Низьколизи* (*Niskołyzy*) і *Мисколизи* (*Mieszkoleszy*), *Опрілівці* (*Опрѣлвицы*) і *Оприлівці* (*Oprylowce*). It was found that most of the above-mentioned variants appeared in the local dialect environment as a result of a number of phonetic processes (the loss of the initial *v*-, the deafening of the voiced consonant *d* in the position before the following deaf *k*, the confusion of close-articulated *m* / *n*, the hardening of the softened *r*). Only the variant of the names *Коршилів* (*Korszylów*) і **Кор^лелів* (*Korzelów*) is due to the bookish way – due to the erroneous reading of the Polish sound combination *-rz-* (*Korzelów*) as *-rż-* with a further change to *-rsz* (*Korszylów*).

The author concludes that the linguistic analysis of phonetic variants of specific oikonyms, together with the comparison of modern names with their historical forms, makes it possible to determine the original form of a settlement name and to identify its etymon. Conversely, disregarding possible phonetic changes in the structure of an analyzed oikonym and its variants complicates the establishment of the original form of the respective name and often leads to erroneous etymological interpretations.

Keywords: anthroponym, historical forms, oikonym, primary form of settlement name, phonetic-graphic oikonym variants.

Святослав Вербич – доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАН України,

sviatoverb@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4671-1898>

O nazwach miejscowości w powiecie krasnostawskim na podstawie artykułów onomastycznych w „Nestorze”

Przedmiotem zaproponowanego omówienia jest toponimia oraz związana z nią hydronimia powiatu krasnostawskiego w województwie lubelskim, którym poświęciłam swoje badania opublikowane na łamach czasopisma artystycznego „Nestor” w latach 2020-2025. Dotyczą one nazw miejscowości *Krasnostaw*, *Jaślików*, *Łopiennik Dolny*, *Łopiennik Dolny-Kolonia*, *Łopiennik Górny*, *Łopiennik Nadrzeczny*, *Łopiennik Podlesny*, *Niemienice*, *Żółkiewka*, *Żółkiew*, *Zażółkiew*, *Bogusław*, *Władysławin*, *Dobryniów* i nazw mniejszych cieków wodnych *Łopa* (*Łopień*) i *Żółkiewka* (*Żółkiew*), które na zasadzie transonimizacji przeszły do kategorii ojkonimów. Wydana w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia monografia pt. *Nazwy miejscowe dawnej ziemi chełmskiej i bełskiej (w granicach dzisiejszego państwa polskiego)* Barbary Czopek (Czopek 1988) w pełni nie wyjaśnia podstaw badanych form. Dotychczas nie ukazało się również opracowanie poświęcone toponimii powiatu krasnostawskiego. Z historycznego punktu widzenia w analizowanych nazwach możemy zaobserwować ślady cech języka ruskiego, którym posługiwali się współmieszkańcy powiatu krasnostawskiego obrządku wschodniego (Makarski 2010: 99-100). Omawiam je w kontekście procesu historycznego rozwoju nazw.

Celem niniejszych rozważań jest wskazanie podstaw motywacyjnych w aspekcie diachronicznym ze szczegółowym wyjaśnieniem etapów sufiksacji. Materiałem badawczym są ojkonimy oraz hydronimy wyekscerpowane na podstawie mapy „Powiat Krasnostawski”, którą wydało Toruńskie Wydawnictwo Promocyjne „Kopernik 2000”.

Krótką historia powiatu krasnostawskiego

Powiat krasnostawski to malownicza kraina, która leży w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego na Wygniosłości Giełczewskiej od zachodu, Działach Grabowieckich na wschodzie, ze stykiem z falistym Roztoczem na południu oraz wzniesieniami Pagórów Chełmskich w północno-wschodniej części i Obniżeniem Dorohuckim na północy, które wchodzi w skład regionu Polesia Lubelskiego. Zajmuje powierzchnię 1032 km², którą zamieszkuje ok. 66 tys. osób. Stolicą jest Krasnystaw – miasto z ponad sześćsetletnią tradycją, dawniej zwane Szczekarzewem.

Powiat ma odległą i bogatą historię związaną z Grodami Czerwieńskimi. Od panowania Jagiellonów wraz z powiatem chełmskim wchodził w skład ziemi chełmskiej i województwa ruskiego ze stolicą we Lwowie. Po I rozbiorze w 1772 roku został okrojony o część południową i wschodnią na rzecz Austrii, natomiast po III – całkowicie wcielony do Galicji Zachodniej (West Galizien). Od 1796 roku ziemia krasnostawska nadal była związana z ziemią chełmską za sprawą cyrkułu chełmskiego. Dopiero wiosną w 1809 roku, dzięki pomyślnej ofensywie wojsk polsko-francuskich wzdłuż Wisły oraz opuszczeniu przez Austrię ziem polskich zagarniętych w III rozbiorze, powiat krasnostawski jako jeden z 10 w departamencie lubelskim znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego. Jednak po klęsce Napoleona województwo lubelskie objęły granice zaboru rosyjskiego, które w 1816 roku podzielono na cztery obwody: lubelski, krasnostawski, hrubieszowski i zamojski, składające się z 9 dawnych powiatów. Na krasnostawski przypadły dwa: chełmski i krasnostawski, a siedzibą obwodu był Krasnystaw. Taki podział istniał do 1837 roku, kiedy województwa przemianowano na gubernie, natomiast od 1842 obwody zamieniono na powiaty, te z kolei – na okręgi sądowe. Dwa lata później zamiast ośmiu guberni utworzono pięć. Gubernię lubelską składającą się z ośmiu powiatów, w tym krasnostawskiego, połączono z gubernią podlaską. Wraz z uwłaszczeniem chłopów w 1864 roku z ukazu carskiego powstały mniejsze jednostki administracyjne – gminy zbiorowe (Maleszyk 2014).

Współczesny powiat został ukształtowany po ostatniej reorganizacji administracyjnej w 1999 roku, kiedy to utworzono 16 województw, 308 powiatów i 2 479 gmin, w tym 10 w powiecie krasnostawskim.

Charakterystyka językowa regionu oraz analiza nazw wybranych miejscowości powiatu krasnostawskiego

Powiat krasnostawski znajduje się w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego, co wskazuje historycznie na

„Bezpośrednie i odwieczne sąsiedztwo dwu pokrewnych sobie języków polskiego i ruskiego [i] jest dla stosunków gwarowych Lubelszczyzny faktem może najważniejszym. Polacy i Rusini na znacznej przestrzeni wschodniej połaci Województwa, mieszkając od wieków nie tylko obok siebie, [...] w tych samych wsiach, żyją wszędzie w jednakich warunkach społecznych i gospodarczych, nic też dziwnego, że w ich języku wiele istnieje cech dowodzących silnego wzajemnego oddziaływania” (Kuraszkiewicz 1932: 308).

Pomimo że sytuacja pod tym względem znacznie zmieniła się po II wojnie światowej za sprawą akcji „Wisła” (Czyżewski, Warchoń 1998: 19; Łesiów 2024: 13), cechy mowy wschodniosłowiańskiej pozostawiły swój ślad w nazwach własnych. Szczególnie jest to zauważalne w ojkonimach położonych we wschodniej części powiatu krasnostawskiego, najbardziej w pasie nadbrzeżnym wzdłuż Bugu w innych powiatach, graniczących bezpośrednio z Ukrainą. W omawianych przeze mnie nazwach miejscowości zauważyłam jedynie szczątkowe ślady języka ruskiego.

Pierwszą z nich jest nazwa stolicy powiatu – *Krasnystaw*. Analizie tego ojkonimu poświęciłam 2 artykuły pt. „Krasnystaw mnie zrodził” (Kulik: 2020) zamieszczone w regionalnych piśmiech: „Nestor” oraz „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”. Kwestią do rozstrzygnięcia jest pierwszy człon zrostu „krasny” w nazwie topograficznej, która odnosi się do określenia historycznego, nieistniejącego akwenu wodnego, jakim był „staw” ujęty w drugim członie. Według legendy ostatnia małżonka króla Władysława Jagiełły, Zofia z Holszańskich, potocznie zwana królową Sońką, zachwycona gościnnością i urokiem miasta nad stawem, miała

powiedzieć: „Oto krasny staw” (Stołecki 2012: 254, Kulik 2019). Stąd rodzi się pytanie dotyczące przymiotnika „krasny”, czy jest to pamiątka po języku ruskim (Rieger, Siatkowski: 548), jakim posługiwała się ludność współzamieszkująca to miasto do przełomu XVIII i XIX wieku, o czym świadczą chociażby historyczne wzmianki o istniejących tu dwóch świątyniach obrządku wschodniego: cerkwi św. Trójcy oraz św. Paraskiewy (Stołecki 2008: 238). Potwierdza ją też krasnostawska poetka Anna Kamińska: „urodziło mnie miasteczko o dzikiej nazwie półruskiej [...]” (Kamińska 1956: 28-29), zaś u A. Brücknera przeczytamy: „[...] w cerkiewnym nie używa się tego pnia o ‘barwie’, lecz wyłącznie o ‘piękności’, ‘światłości’” (SEJP 1970: 264). A może jest to pamiątka po języku staropolskim, w którym „krasny” znaczył ‘piękny, czerwony, dobry, wyborny, znakomity’ (Sstp. 1962: 378-379)?

W artykułach przedstawiam geografie toponimów z pierwszym członem *Krasn-* na podstawie *Wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części*, występującym w nazwach wsi, przysiółków, części miast oraz osad. Najczęściej jest on odnotowywany w formie przymiotnika rodzaju nijakiego *Krasne* na wschodzie kraju w województwie podlaskim (7), lubelskim (6), podkarpackim (3) oraz pojedynczo w mazowieckim, pomorskim i zachodniopomorskim. Osiem razy występuje w nazwach zestawionych w województwie podlaskim – *Krasne Borowe*, *Krasne Folwarcze*, *Krasne Male* i *Krasne Stare*, małopolskim – *Krasne Biczycie* i *Krasne Potockie* oraz pojedynczo w lubuskim – *Krasne Dłusko* i *Krasne Pole* w opolskim. Trzykrotnie człon *Krasne* poświadczają zestawienia z łącznikiem: *Krasne-Elżbiecin* (mazowieckie), *Krasne-Kolonia* (lubelskie), *Krasne Lasocice* (małopolskie). Sześć razy wymieniona została forma *Krasna* w postaci przymiotnika z żeńską końcówką fleksyjną *-a* w województwach: lubelskim, mazowieckim, podkarpackim, świętokrzyskim, śląskim i zachodniopomorskim. Trzykrotnie widnieje ona w nazwie zestawionej *Krasna Góra* w województwie małopolskim, mazowieckim i opolskim, natomiast na Lubelszczyźnie ze zdrobniałym drugim członem – *Krasna Górka*, pojedynczo w zestawieniach *Krasna Dąbrowa* (mazowieckie), *Krasna Łąka* (pomorskie) i *Krasna Wieś* (podlaskie) oraz z łącznikiem *Krasna-Kolonia* na

Mazowszu. Znaczną grupę stanowią złożenia z interfiksem -o-, łącznie 24 przykłady. Sześć poświadczeń odnotowano w województwie mazowieckim: na wschodzie trzy razy w pierwszych członach w zestawieniach z łącznikiem: *Krasnodęby-Kasmy*, *Krasnodęby-Rafały*, *Krasnodęby-Sypytki*, jeden raz w zestawieniu bez łącznika *Krasnosielec Leśny* oraz w złożeniu *Krasnosielec* i *Krasnowola* w nazwie części Warszawy. Kolejne cztery występują w województwie warmińsko-mazurskim: *Krasnolipie* (1) i *Krasnoląka* (3), trzy w województwie podlaskim: *Krasnoborki*, *Krasnogruda*, *Krasnopol*, trzy w województwie lubelskim: *Krasnobród* (1) i *Krasnogliny* (2) oraz dwie w województwie zachodniopomorskim: *Krasnobrzeg* (2) i *Krasnolęka* (1), odnotowywana również w województwie pomorskim. Na ziemi łódzkiej występują *Krasnolany*, lubuskiej – *Krasnolęg*, dwie miejscowości o nazwie *Krasnowiec* w województwie świętokrzyskim, *Krasnowo* na Podlasiu, urobione sufiksami -owiec, -owo.

Z kolei forma męska przymiotnika *krasny* występuje w zestawieniach określających las: *Krasny Borek*, *Krasny Las* w województwie podlaskim, *Krasny Las* i *Krasny Bór* na ziemi warmińsko-mazurskiej, a także w postaci zrostu *Krasnybór* na Podlasiu. Jako ostatnia 76. nazwa odatyczna widnieje w analizowanym wykazie Obwieszczenia Ministra SWiA z 2019 roku zrost *Krasnystaw*.

Toponim *Krasnystaw* jest nazwą wtórną wobec pierwotnej dopełniaczowej *Ščekarevŭ* w 1219 roku (PSRL 1846: 162) i *Szczekarzew* w 1282, z starszym sufiksem -ew, utworzonej pod wpływem ruskim oraz *Szczekarzow*, *Szczeckarsow* 1394, 1404, 1405, 1439, 1462, *Szczekarzów* ze spolszczonym -ow (-ów) (Stołecki 2012: 254) i nazwą osobową *Szczekarz* w podstawie (Czopek 1988: 60). Forma mogła powstać jako przeniesienie apelatywu *szczekarz* ‘pies, który szczeka’, obmówca, kłamca’, ta z kolei od czasownika *szczekać*, ukr. potocz. *уєкaмь* ‘głośno i szybko mówić, szczególnie w czasie kłótni’ (ESUM 2012: 503), z psł. *ščekati* ‘głos wydawany przez psa, lisa’ (Boryś 2005: 596).

Wtórna nazwa stolicy powiatu krasnostawskiego jeszcze w dwudziestoleciu międzywojennym była używana jako zestawienie *Krasny Staw* oraz złożenie *Krasnostaw* z interfiksem -o- lub jako zestawienie *Krasno Staw*, stopniowo ustępując miejsca

dzisiejszemu zrostowi *Krasnystaw*. Zanim ostatecznie przybrała postać współczesną, przeszła na przestrzeni XV – XVIII wieku pewną ewolucję pod względem graficznym i fonetycznym, wraz z cechami ruskimi i polskimi, np.: *Crasnistaff*, *Crasnistaw*, *Crasnistavv*, *Crasnijsthaw*, *Crasnostav*, *Crasnostavia*, *Crasnostaw*, *Crasnosthav*, *Crasnystaff*, *Crasnystaw*, *Crasnysthaw*, *Crassnistav*, *Crassnistaw*, *Crassnostav*, *Crassnosthav*, *Crassnystaw*, *Crassnysthaw*, *Crasznystaph*, *Crasznystaw*, *Crasznysthaw*, *Krasnostav*, *Krasnosław*, *Krasnostaw*, *Krasnosthav*, *Krasnystaf*, *Krasnystaw* (Stołecki 2012: 255). Ojkonim, jak uważa K. Rymut, pochodzi od wyrażenia *krasny* ‘piękny’ i *staw* oraz upamiętnia sztuczny akwen (Warchoł 1964: 106), który powstał za panowania Kazimierza Wielkiego i być może był naturalnym zlewem rzeczki Żółkiewki do Wieprza tuż u podnóża wzniesienia z ułokowanym na nim miastem (Rymut 1987: 119).

Ciek wodny *Żółkiewka*, który w II połowie XX wieku w ujściu przybrał odpowiedniki gwarowe: *Kawenka*, od ukr. *kalnyj* (=kawnyj) ‘brudny, błotnisty’ z suf. *-ka* oraz *Żółkiewianka* z suf. *-’anka* jako lewobrzeżny dopływ Wieprza (ESHP). Dał również nazwy miejscowościom w Polsce i na terenie obecnej Ukrainy (Kulik: 1(71)2025). Nazwa rzeki i miejscowości *Żółkiewka*, notowane od XVIII wieku, są formami wtórnymi wobec historycznego hydronimu i ojkonimu *Żółkiew*. W źródłach są rejestrowane od XV wieku (Czopek 1988: 21). Zawierają rdzeń *żółk-*, jak w leksemach *żółknąć*, *pożółkły*, od koloru ziemi (Rymut 1987: 284), co wskazuje na ich charakter topograficzny. *Elektroniczny słownik hydronimów Polski* podaje taką informację historyczną: *in fluvio Szolkyew* (1406); *Zolkew* (1480); *Żółkiewka* (1786); *Żółkiewka* (1839, 1895, 1938, 1961, 1970, 1980, 2006). Właścicielami miejscowości byli *Żółkiewscy* (Wac-Włodarczyk 2023: 18), których protoplasta rodu w dokumencie z 1417 roku został zapisany jako Jakub z *Żółkwi*. Jego potomek, Stanisław Żółkiewski, w XVI wieku nabył „Turynek” w ziemi lwowskiej, natomiast wnuk ostatniego, Stanisław Żółkiewski, wielki hetman koronny, przemianował w 1597 roku dynamicznie rozwijające się Winniki na *Żółkiew*, by upamiętnić gniazdo rodowe w powiecie krasnostawskim, które od 1725 roku nazywano Starą Żółkwią: *Zolkyew Antigua*. Za sprawą ostatniego właściciela rodu, Aleksandra Żół-

kiewskiego, w 1702 roku w obiegu pojawiła się zdrobniała nazwa *Żółkiewka*, określająca miasto w latach 1769-1869, a obecnie osadę. Na skutek transonimizacji powstał hydronim. Obie nazwy zachowały się w powiecie krasnostawskim do dzisiaj. U źródeł cieku nieopodal *Żółkiewki* znajdują się wsie: *Żółkiew*, *Żółkiew Kolonia* oraz *Wola Żółkiewska*, natomiast tuż przed Krasnymstawem – *ZaŻółkiew*, której nazwa została utworzona od historycznej formy hydronimu za pomocą prefiksu lokalizującego *za-*.

Na ostatnim odcinku *Żółkiewki*, na jej przeciwnym brzegu od *ZaŻółkwi*, rozciąga się wieś *Niemienice*. Według Barbary Czopek jest to ojkonim patronimiczny z sufiksem *-enice*, pochodzący od nazwy osobowej (Czopek 1988: 72). Autorka jednak nie wyjaśnia etymologii podstawy. Wydaje się, że może mieć ona związek ze staropolskimi imionami dwuczłonowymi z negacją, np. *Niemir*, *Nieміl*, przymiotnikiem *niemy* bądź rzeczownikiem *niemienie* ‘nieposiadanie; stawanie się niemym’ (Kulik: 3 (69)2024) – w tym ostatnim przypadku byłaby to nazwa utworzona od podstawy *Niemień-* za pomocą patronimicznego sufiksu *-ice* (Rymut 2007: 414).

W czasie analizy materiału zgromadzonego do rozprawy doktorskiej zauważyłam, że osoby noszące nazwisko *Bay*, które zmarły w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVIII wieku na terenie krasnostawskiej parafii pw. św. Franciszka Ksawerego, pochodziły z *Przedmieścia Niemienickiego*. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych przy zmarłych osobach z tego rodzaju widnieje już nazwa *Przedmieście Krakowskie* (Kulik 2019: 38), być może odnosząca się do tego samego przedmieścia. W każdym razie sama wieś od XV wieku była notowana w różny sposób: po raz pierwszy w postaci *Niemienycze* w 1448 roku, sto lat później – *Niemienicze* (1564), w XVII wieku z unosowaniem w *Niemienicach* oraz w zestawieniu *Staw Niemienicki*. Od XVIII wieku do dzisiaj funkcjonuje nazwa wsi *Niemienice*, zaś od lat 70-tych ubiegłego wieku dodatkowo miejscowość o nazwie *Niemienice-Kolonia*, być może powstała na miejscu istniejącej na początku XX wieku leśniczówki.

Na północ od *Niemienic-Kolonii*, na terenie gminy Krasnostaw, rozciąga się wieś o wyjątkowej nazwie *Jaślików*, z pierwszą wzmianką w dokumencie wystawionym w 1419 roku za króla

Władysława Jagiełły: *Jaslicow* (Czopek 1988: 170). W II połowie XVIII wieku notowana była w dwojaki sposób: *Jaslikow* oraz *Jasilkow* (Kulik 2019: 26). Forma dzierżawcza z suf. -ów pochodzi od interesującej skróconej podstawy odimiennej *Jaś*, będącej spieszczeniem (w XIII wieku *Iasch* SSNO II: 457, w XV wieku *Jasz* Rymut 1991: 43), z podwójnym przebiegiem derywacji sufiksальной (Kulik: 1(67) 2024). Została utworzona od imienia chrześcijańskiego pochodzenia hebrajskiego *Jan* (łac. *Johannes*) z aferezą wygłosowego -n. Kolejnym etapem było urobienie formy hipokorystycznej *Jaszel* za pomocą sufiksu -el (SSNO II: 465). Ze względu na e ruchome syn *Jaszela* był prawdopodobnie określany jako *Jaszlik*, z sufiksem -ik (Skowronek 2001: 142), który jest wykładnikiem hipokorystyczności lub patronimiczności. Być może miejscowość przypadła mu w spadku, dlatego urobiono formę na -ow (współcześnie -ów), tworząc dzierżawczą nazwę miejscową *Jas(z)likow* (dziś *Jaślików*). Inny możliwy, bardziej uproszczony przebieg derywacji formy *Jas(z)-* dotyczyć może udziału formantu -lik, por. *Tomlik* (Malec 1994: 140).

Możliwe, że pod wpływem gwar ruskich w XVIII wieku funkcjonowała forma *Jasilkow*, podobnie jak w XIX wieku w Ukrainie – *Wasyłków* (SGKP XIII: 136). Źródła rejestrują również formę *Jasilkow* ze spółgłoską -ł- (Stolecki 2008; 89), oddającą wymowę wschodniosłowiańską.

Podstawę ojkonimu *Jaślików* można też łączyć z apelatywami *jasło* ‘drabinka na siano w stajni’, *jaśliczki* ‘jasełka’ oraz z przymiotnikiem *jaśliwy* ‘jaśliwy dobrodziejku’ (SGP II: 238-239).

Na zachód od wsi Jaślików, w kierunku Lublina, w XIX wieku były rozmieszczone folwarki: *Chmielowszczyzna*, *Przyjakowszczyzna*, *Rutkowszczyzna* oraz *Kozirynek*. Pierwsze trzy przybrały nazwy od swoich właścicieli: Chmielowskich, Przyjałkowskich oraz Rutkowskich, natomiast *Kozirynek* (obocznie *Jaślików* (SGKP IV: 556)) jest zrostem, podobnie jak *Krasnystaw*. Być może był nazwą przeniesioną z nazwy wsi, a obecnie części miasta Radzyń Podlaski.

Natomiast bardziej na północny zachód od Jaślikowa, w kierunku Lublina, w dolinie cieków wodnych *Łopa* w gminie Łopienik Górny występuje 5 nazw miejscowych o charakterze topograficznym: *Łopiennik Dolny*, *Łopiennik Dolny-Kolonia*, *Łopiennik*

Górny, Łopiennik Nadrzeczny oraz Łopiennik Podleśny. Dwie ostatnie nazwy zestawione mówią o położeniu fizjograficznym – utworzono je od wyrażen przyimkowych *nad rzeką, pod lasem*, natomiast pierwsze i trzecie – o umiejscowieniu horyzontalnym, ze względu na ukształtowanie falistego terenu, wyrażonym przymiotnikami *górnny*, czyli położony na Wyniosłości Giełczewskiej oraz *dolny* – usytuowany na jej dole.

W artykule pt. *Wariantywność nazw Łopiennika w powiecie krasnostawskim* (Kulik: 2(68)2024) przytaczam ludową i naukową etymologię nazwy ciek w wodnego *Łopa*, od której pochodzi nazwa toponimu. Pierwotne określenie *Łopiennik* (Cabaj: 169) zostało utworzone za pomocą sufiksu *-nik* od historycznego hydronimu *Łopień* (SGKP V: 772), pochodzącego od nazwy rośliny *łopień* (: pśł. **lopy* ‘(duży) liść’ (SEJP 2005: 302), czyli *łopian* ‘roślina szerokoliściasta’ (SEJP 1970: 312). Według etymologii ludowej nazwa pochodzi od leksemu *łup* i miała związek ze zdobytymi przez Leszka Czarnego taborami wojskowymi Jaćwinków, którzy w 1282 roku w tej okolicy ponieśli klęskę. Wklęsłe ukształtowanie tego terenu połączono ze słowiańskim archaizmem **lupja* ‘koryto, dolina rzeki’ (Bijak 2013: 49), widocznym w pierwotnej nazwie *Łup(i)a*, obecnie *Skierniewka*, prawy dopływ Bzury na Nizinie Środkowomazowieckiej.

Miejscowość nad Łopą (Łopniem) w XV wieku zapisywano w liczbie mnogiej jako *Łopienniki* (1439) oraz pojedynczej – *Lopyennyk* (1447), natomiast w kolejnym stuleciu w języku ruskim jako *Lopinnik Ruski* i *Liaczki* (1565), gdyż obok siebie zamieszkiwały dwa etnosy: na górze polski (lacki), na dole – ruski, o czym mówią zapisy z 1921 roku: *Łopiennik Ruski (Dolny) i (Górny) Lacki*. Natomiast w 1952 roku powstał Łopiennik Nadrzeczny oraz Podleśny, w 1981 – Łopiennik Dolny-Kolonia (Czopek 1988: 177). Warto również zwrócić uwagę na nazwę *Ziemiiany*, notowaną od XVII wieku jako *Łopiennik Ziemiiany* (1607), *Łopiennik seu Ziemiiany* (1610), *Łopiennik Ziemianski* (1611), gw. *Żemany perse i druge* oraz jako *Kindoły: Klindoły cyły Ziemiiany* (1796) i *Kindoły* (1839) (Czopek 1988: 204). Mówią one o ukształtowaniu terenu oraz o sąsiedztwie dwu etnosów.

W artykule pt. „*O słowiańskich imionach dwuczłonowych w nazwach miejscowości w powiecie krasnostawskim*” omawiam

nazwy miejscowości w powiecie krasnostawskim motywowane przez staropolskie imiona dwuczłonowe (Kulik: 4 (74) 2025). Pierwszą z nich jest *Bogusław* w gminie Gorzków, którego nazwa, pierwotnie dzierzawcza, pochodzi od słow. im. *Bogusław* : ps. **bogъ* ‘bóg, bogactwo, szczęście’ oraz leksemu **slava* ‘sława’, wyrażających wartości ważne w życiu rodzinnym i społecznym (Malec 2001: 20). W 1880 roku nazwa była notowana z ukr. *h* wobec pol. *g* w *Bohusław* (Czopek 1988: 133).

Kolejną jest *Władysławin* w gminie Żółkiewka. Nazwa ta również jest formą dzierzawczą. Została urobiona za pomocą suf. *-in* (Czopek 1988: 59) od imienia dwuczłonowego *Władysław* z czeską prominencją w pierwszym członie *Wład-* wobec staropolskiego *Włodz-* w formie *Włodzisław* z odczasownikowym ps. **voldati*, **volděti* ‘panować’ (Malec 2001: 21).

Ostatnie nazwy miejscowe *Dobryniów* oraz *Dobryniów-Kolonia* (1970) pochodzą od *Dobr-*, skróconej formy imienia *Dobrogost* (Malec 2001: 22), ze spieszczonym sufiksem *-yń* oraz możliwą ruską cechą fonetyczną wobec nazwy miasta *Dobrzyń* nad Wisłą (Rymut 1987: 63). O wymiennym użyciu pol. *-rz* i ukr. *-r* świadczą zapisy historyczne *Dobrinow* (1359) oraz *Dobryniów* (1796) (Czopek 1988: 60).

Reasumując, pragnę zwrócić uwagę na dostrzeżone wpływy ruskie, czyli ukraińskie w takich formach jak: *Dobrinow*, *Szczekariew*, *Crasnijsthaw*, *Jasilkow*, *Lopinnik Ruski* i *Liaczki*, *Bohusław*, które w większości dotyczą warstwy fonetycznej. Świadczą one o wyraźnej obecności żywiołu ruskiego na omawianych terenach do XIX wieku.

Na szczególną uwagę zasługuje również nazwa stolicy powiatu *Krasnystaw*, której ulokowanie w pasie wschodnim kraju wyraźnie przemawia za jej wschodniosłowiańskim pochodzeniem: ponad 50% nazw toponimów z podstawą *krasn-* znajduje się w województwach podlaskim, lubelskim i podkarpackim, a także we wschodniej części województwa mazowieckiego.

Bibliografia

Bijak U., *Nazwy wodne dorzecza Wisły*, Kraków 2013.

Cabaj K., *Zarys dziejów Łopiennika do roku 1915 jako przyczynek do historii wsi krasnostawskiej* [w:] „Zapiski Krasnostawskie. Z przeszłości Krasnogostawu i okolic”, t. II, Lublin 1994, s. 169-174.

Czopek B., *Nazwy miejscowe dawnej ziemi chełmskiej i belskiej (w granicach dzisiejszego państwa polskiego)*, Wrocław 1988.

Kamińska A., *Krasnystaw me genuit* [w:] „Kamena”, nr 7-8, 1956, s. 28-29.

Kulik I., *Kłęczące Drzewo rozślawia Krasnystaw* [w:] „Nowy Tydzień Krasnostawski”, 21.02 2019, https://www.nowytydzien.pl/kleczace-drzewo-rozslawia-krasnystaw/#:~:text=%20informacje%20z%20Krasnogostawu.%20*%20wyr%C3%B3%C5%BCniony [20.02.2026]

Kulik I., *Krasnystaw mnie zrodził* [w:] „Nestor”, nr 2 (52), 2020, s. 55-56; „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”, nr 1 (99), 2020 rok, s. 83-85.

Kulik I., *Na temat nazwy miejscowości Jaślików* [w:] „Nestor”, nr 1(67), 2024, s. 34-36.

Kulik I., *Nazwiska Krasnostawian w II połowie XVIII wieku. Na podstawie metryk osób zmarłych z okresu 1748-1786*, Krasnystaw 2019.

Kulik I., *O nazwie miejscowości Niemienice* [w:] „Nestor”, nr 3 (69), 2024, s. 56-57.

Kulik I., *O nazwach utworzonych od hydronimu Żółkiewka/Kawenka* [w:] „Nestor”, nr 1 (71), 2025, s. 47-49.

Kulik I., *O słowiańskich imionach dwuczłonowych w nazwach miejscowości w powiecie krasnostawskim* [w:] „Nestor”, nr 4 (74), 2025, s. 43-45.

Kulik I., *Wariantywność nazw Łopiennika w powiecie krasnostawskim* [w:] „Nestor”, nr 2 (68), 2024, s. 26-27.

Kuraszkiewicz W., *Dialektologia. Przegląd gwar województwa lubelskiego* [w:] *Monografia statystyczno-gospodarcza województwa lubelskiego. Zgromadzenia podstawowe*, pod red. I. Czumy, t. I, Lublin 1931, s. 273-324.

Łesiów M., *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi*, Lublin-Kijów 2024.

Makarski W., *Nazwiska współcześnie w Polsce używane z ruskim dub- i polskim dąb- // dęb. Studium porównawcze* [w:] „Problemy językoznawstwa współczesnego i historycznego”, pod red. J. Sławka, Poznań 2010, s. 99-129.

Malec M., *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Kraków 2001.

Malec M., *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław 1982.

Maleszyk R., *Dzieje gminy Krasnystaw w latach 1864-2014*, Krasnystaw 2014.

Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2019 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części / część II, s. 943-945.

obwieszczenie_ministra_swia_ws_wykazu_urzedowych_nazw_miejscowosci_i_ich_czesci_2.pdf [28.02.2026]

„Powiat Krasnostawski”, oprac. S. Kamiński, Toruńskie Wydawnictwo Promocyjne „Kopernik 2000”, Bydgoszcz 2000.

Rieger J., Siatkowski J., *Kontakty polszczyzny z językami słowiańskimi* [w:] *Współczesny język polski*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin 2010, s. 541-553.

Rymut K., *Nazwiska Polaków*, Wrocław 1991.

Rymut K., *Nazwy miast Polski*, Wrocław 1987.

Rymut K., *Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany*, t. VII, Kraków 2007.

Skowronek K., *Współczesne nazwisko polskie: studium statystyczno-kognitywne*, Kraków 2001.

Stołecki K., *Krasnystaw – rys historyczny*, Puławy 2008.

Stołecki K., *Krasnystaw – rys historyczny*, Krasnystaw 2012.

Wac-Włodarczyk A., *Historia powstania pomnika hetmana Stanisława Żółkiewskiego w Żółkiewsce, Żółkiewka-Lublin* 2023.

Warchoń S., *Nazwy miast Lubelszczyzny*, Lublin 1964.

Słowniki

ESHP – *Elektroniczny słownik hydronimów Polski*.

ESUM – *Etimologičnij slovník ukraïns'koï movi*, pod red. O. S. Mel'ničuk, t. VI, Kiïv 2012.

PSRL – *Polnoje sobranije russkich lëtopis'ej*, t. II, S. Petersburg 1846.

SGKP – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. F. Sulimierskiego i in., t. XIII, Warszawa 1893.

SGP – Karłowicz J., *Słownik gwar polskich*, t. II, Kraków 1901.

SEJP – Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

SEJP – Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1970.

SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, t. II, Kraków 1968-1970.

Sstp. – *Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, t. III, z. 5. (18), Kraków 1962.

Place Names in the Krasnystaw District based on Onomastic Articles in

Summary

The article presents an analysis of selected oikonyms and hydronyms from the Krasnystaw district in the Lublin Voivodeship, as discussed in onomastic studies published in the journal *Nestor* (Krasnystaw) in 2020–2025. The material includes the following names: *Krasnystaw*, *Jaślików*, *Łopiennik Dolny*, *Łopiennik Dolny-Kolonia*, *Łopiennik Górny*, *Łopiennik Nadrzeczny*, *Łopiennik Podlesny*, *Niemienice*, *Żółkiewka*, *Żółkiew*, *Zażółkiew*, *Bogusław*, *Władysławin*, and *Dobryniów*, as well as the tributaries of the Wieprz River: *Łopa* and *Żółkiewka*. The article explains the process of transonymization of the archaic hydronyms *Łopień* and *Żółkiew* into local place names attested in contemporary Poland and Ukraine.

Due to the historical coexistence of the Polish and Ruthenian (Ukrainian) populations within the territory of the Cherven Towns, which includes the present-day Krasnystaw County, the influence of the Ruthenian language is reflected in proper names. In selected cases, this influence is examined from a diachronic perspective and described in detail.

Special attention is paid to explaining the meaning of the double name of the capital of Krasnystaw County. In the first case, this concerns the form *Szczekarzów*; in the second, it concerns the first element of the name *Krasnystaw*. The analysis takes into account the contemporary geographical distribution of names containing the element *krasn-* in Poland and addresses the issue of its meaning, which constitutes an important trace of the language of the Orthodox Church.

Keywords: oikonyms, hydronyms, Krasnystaw County in the Lublin Voivodeship.

Kulik Irena – doktor nauk humanistycznych, językoznawstwo polskie, absolwentka KUL, Miejska Biblioteka Publiczna w Krasnymstawie; e-mail:

irenateresakulik@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4106-9402>.

W kręgu języka, literatury i kultury
У колі мови, літератури і культури

**Seria wydawnicza Instytutu Ukrainistyki
Uniwersytetu Warszawskiego
pod redakcją Iryny Kononenko i Ireny Mytnik**

Том XXV

W serii ukazały się:

Lidia Stefanowska, *Mission Impossible: MUR i odrodzenie ukraińskiego życia literackiego w obozach dla uchodźców na terytorium Niemiec (1945-1948)*, Warszawa – Iwano-Frankiws'k 2013

Kobieta we współczesnej kulturze ukraińskiej, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Warszawa – Iwano-Frankiws'k 2013

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 1, за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк, Варшава – Івано-Франківськ 2014

Метаморфози у сучасній українській літературі, за ред. Пауліни Олеховської, Марти Замбжицької та Катажини Якубовської-Кравчик, Варшава – Івано-Франківськ 2014

Lidia Stefanowska, *Mission Impossible. MUR i odrodzenie ukraińskiego życia literackiego w niemieckich obozach dla uchodźców na terytorium Niemiec (1945-1948). Część druga. Antologia tekstów źródłowych*, Warszawa – Івано-Франківськ 2014

Тарас Шевченко: погляд з третього тисячоліття, за ред. Степана Хороба, Івано-Франківськ-Варшава 2014

Marta Zambrzycka, *Sacrum i profanum w prozie Walerija Szewczuka*, Warszawa – Івано-Франківськ 2015

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 2, за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк, Варшава – Івано-Франківськ 2015

Katarzyna Jakubowska-Krawczyk, *Kształtowanie się tożsamości narodowej a obraz Polaka i Ukraińca w polskiej i ukraińskiej literaturze I połowy XIX wieku*, Warszawa – Івано-Франківськ 2015

Сучасні дослідження української культури, за ред. Марти Замбжицької, Пауліни Олеховської та Катажини Якубовської-Кравчик, Варшава – Івано-Франківськ 2015

Зіставно-типологічні студії: українська мова на тлі споріднених мов, за ред. В. І. Кононенка, Київ – Івано-Франківськ – Варшава 2016

Switłana Romaniuk, *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010-2014. Analiza lingwistyczna*, Warszawa – Івано-Франківськ 2016

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 3, за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк, Варшава – Івано-Франківськ 2016

Ciało i tożsamość w ukraińskiej kulturze, literaturze i języku, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Pauliny Olechowskiej, Switłany Romaniuk, Marty Zambrzyckiej, Warszawa – Iwano-Frankiws'k 2016

Irena Mytnik, Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku, Warszawa 2017; e-book Warszawa-Lublin 2019

Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика \ Language in Society: Semantics, Syntax, Pragmatics, част. I, за ред. Галини Мацюк, Ірини Митнік, Олени Новікової, Lublin 2019

Anna Szafernaker-Świrko, Niektóre językowe wyznaczniki bazy kognitywnej współczesnych Polaków i Rosjan, Warszawa – Iwano-Frankiws'k 2017

Julia Roguska, Michail Czechow. Poszukiwania, inspiracje, eksperymenty, Warszawa – Iwano-Frankiws'k 2017

Василь Стефаник: наближення, за ред. Степана Хороба, Івано-Франківськ - Варшава, 2017

Współczesny język rosyjski w teorii i praktyce, pod red. Anny Antoniuk, Wioletty Meli-Cullen, Julii Roguskiej, Anny Szafernaker-Świrko, Warszawa 2017

Ukraińskie Światy Dzieciństwa i Młodości, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Warszawa 2020

Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика / Language in Society: Semantics, Syntax, Pragmatics, част. I, за ред. Галини Мацюк, Ірини Митнік, Пшемислава Юзвікевича, Siedlce 2022

Onim w paradygmatach językoznawczych / Онім у мовознавчих парадигмах, pod red. Ireny Mytnik, Warszawa – Siedlce 2024

Ірена Митнік, Світлана Пахомова, Антропонімікон українського привілейованого прошарку X-XVIII ст., Warszawa-Siedlce 2024